

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLAHİYAT ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

**AYNÜLKUDÂT HEMEDÂNÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE TEMHÎDÂT
TERCÜMELERİ (METİN-İNCELEME)**

Yüksek Lisans Tezi

MESUT SANDIKÇI

İstanbul, 2009

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLAHİYAT ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

**AYNÜLKUDÂT HEMEDÂNÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE TEMHÎDÂT
TERCÜMELERİ (METİN-İNCELEME)**

Yüksek Lisans Tezi

MESUT SANDIKÇI

Danışman: DOÇ. DR. SAFİ ARPAGUŞ

İstanbul, 2009

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

İLAHİYAT Anabilim Dalı TASAVVUF Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi
MESUT SANDIKÇI'nın AYNÜ'L-KUDAT HEMEDANİ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE
TEMHİDAT TERCÜMELERİ (METİN-İNCELEME) adlı tez çalışması, Enstitümüz
Yönetim Kurulunun 16.06.2009 tarih ve 2009/10-28 sayılı kararıyla oluşturulan jüri
tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : 30.7.2009

1) Tez Danışmanı : YRD. DOÇ.DR. SAFİ ARPAGUŞ

2) Jüri Üyesi : DOÇ. DR. SÜLEYMAN DERİN

3) Jüri Üyesi : YRD. DOÇ.DR. GÜLGÜN UYAR

S. Arpaguş
S. Süleyman Derin
Yrd. Doç. Dr. Gülgün Uyar

ÖZET

Aynülküdat Hemedânî, miladî XII. yüzyılda Selçuklu Devletinin hakimiyeti altında olan Hemedan'da yaşamış önemli sûfîlerden olup, aşk ve sekr haline önem veren bir tasavvuf anlayışı benimsemiştir. Ayrıca saf aşk üzerine müstakil eser yazan Ahmed Gazâlî'nin müridi olup onun takipçiliğini yapmıştır. Biz bu çalışmamızda Aynülküdat'ın kısa süren hayatını ve ledün ilmi, seyrü sülûk, aşk, İblis, ibadetlerin hakîkati gibi konuların işlendiği *Temhîdât* adlı eserini ele aldık. Eserin aslı Farsça olup Aşkî ve Moravî Yahya Halvetî'ye ait iki tercüme gözükmektedir. Biz bunları inceledik ve Osmanlı Türkçesinden günümüz Türkçesine aktardık.

Anahtar Kelimeler: Aynülküdat, Temhîdât, Aşkî, Moravî Yahya, Tasavvuf.

ABSTRACT

Aynülküdat Hemedânî who is one of important sufies, had lived in Hemedan where under the rule of the Seljuk State, at seventh century. He had adopted sufizm that emphasized love and spiritual enthusiasm. Moreover, he had been Ahmed Gazali's followers, written detached work about pure love.

In this study, we have examined Aynülküdat's life and his work that is called Temhidat about love, demons, spiritual science and truth of worship. The origin of Temhidat is Persian and there are two Turkish translation that relating to Askî and Moravî Yahya.

In this thesis, We review these Works and have transcribed from Ottoman Turkish to today's Turkish.

Key words: Aynülküdat, Temhîdât, Aşkî, Moravî Yahya, sufizm.

ÖNSÖZ

Tasavvufun kaynağı Kur'ân ve Hz. Peygamberin yaşantısıdır. Tasavvuf, Hz. Peygamberin ve ashabının yaşamış olduğu hayatın ta kendisiydi. Hz. Peygamber ve ilk dört Halife zamanından sonra her bir ilim kendi sistemlerini kurduğu gibi tasavvufta kendi sistemini, düşüncesini oluşturarak müstakil bir disiplin haline gelmiştir. Hicrî II. ve III. yüzyılda zühhd hareketi olarak başlayan tasavvuf, kurumsal olarak ortaya çıkması V. yüzyılı bulacaktır. Bizim üzerine çalıştığımız Aynülkudât Hemedânî'nin yaşadığı dönem tarikatların kurulması aşamasından hemen önce, ilk tasavvufi klasik eserlerin yazıldığı dönem olan XII. yüzyılın başlarıdır.

Tasavvufta hüznün ve korku anlayışının yerine Rabi'atü'l-Adeviyye ve Ma'rûf Kerhî ile başlayan aşk ve Allah sevgisi Hallac, Bayezîd-ı Bistâmî'nin anlayışlarıyla yörgularak Ahmed Gazâlî, Fahreddin Irâkî ve Mevlânâ'da zirveye ulaşır. Aynülkudât da bu silsilenin üstatlarından olup varlığı ve yaratılışı aşk ile ele alan bir sûfidir. Aynülkudât'ın etkisi sadece kendi döneminde değil daha sonraki dönemlere de etkisi olmuştur. Ayrıca Osmanlı Devleti'nde de okunmuş bir sûfidir. Fakat daha sonra unutulacaktır. Son zamanlarda bazı Batılı ve İranlı araştırmacılar Aynülkudât'ın tekrar gündeme gelmesini sağlamışlardır. Umarız bizim bu çalışmamız da bir katkı sağlamış olur.

Çalışmamız Aynülkudât'ın *Temhîdât* adlı eserinin Osmanlıca tercümesinin üzerinde olmuştur. Buradan öncelikle bu konunun belirlenmesini uygun gören Sayın Doç. Dr. Süleyman Derin hocama ve teşvîklerinden dolayı tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Safi Arpaguş hocama teşekkürlerimi ifade ederim. Ayrıca çalışmamın her satırını gözden geçiren ve gerekli düzeltmeleri gösteren değerli dostum Mücahit Kaçar'a, metnin okunması ve yorumlanmasında ufuk açıcı fikirlerinden dolayı dostum Ş. Erdoğan Bakırcı'ya ve yine katkılarından dolayı dostum Yasin Apaydın'a, teknik işlerde ellerinden geleni esirgemeyen Ali Tekin ve Eyüp Süzgün arkadaşlarıma da teşekkürlerimi buradan da ifade etmeyi borç bilirim.

Mesut SANDIKÇI

İstanbul 2009

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET/ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vi
1. GİRİŞ	1
2. AYNÜLKUDÂT HEMEDÂNÎ VE DÖNEMİ	
2.1 Aynülkudât'ın Yaşadığı Dönemde Selçuklu Devleti	6
2.2 Dönemin Entelektüel Yapısı	8
2.3 Aynülkudât'ın Hayatı	11
2.4 Aynülkudât'ın Hocaları	17
2.4.1 Şeyh Bereke Hemedânî	18
2.4.2 Ahmed Gazâlî	20
2.4.3 Muhammed b. Hamaveyh	22
2.5 Aynülkudât'ın Kendisine Yapılan Suçlamalara Karşı Cevabı	22
2.5.1 Nübüvvete İman Meselesi	23
2.5.2 Âlemin Kadîm Oluşu Meselesi	24
2.5.3 Şîlik Propagandası	24
2.6. Eserleri	26
3. TEMHÎDÂT TERCÜMELERİ VE METİN İNCELEMESİ	
3.1. Temhîdât Tercümeleri	33
3.1.1 Aşkî ve Temhîdât Tercümesi Nüshaları	34
3.1.2 Moravî Yahya Halvetî ve Temhîdât Tercümesi Nüshaları.....	36

3.2. Metin İncelenmesi	37
3.2.1 Ledün İlmi ve Dört Temel Mesele	37
3.2.2 Seyrû Sülûk'un Şartları	40
3.2.3 İnsanlık Üç Fıtrat Üzere Yaratılmıştır	42
3.2.4 İnsanın Kendi Nefsini Tanıması	44
3.2.5 İslam'ın Beş Temel Rûknü	46
3.2.6 Aşkın Halleri	48
3.2.7 Ruh	52
3.2.8 Kur'ân'ın Hakîkati	53
3.2.9 Küfrün ve İmanın Hakîkati	54
3.2.10 Allah'ın Nuru, Hz. Muhammed ve İblis'in Hakîkati	56
4. METİN	
4.1. Moravi Yahya Halvetî Tercümesinin Metni	60
4.2. Aşkî Tercümesinin İlk Altı Varağının Metni.....	139
5. SONUÇ	145
KAYNAKÇA	148
METNİN ASLI	151

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
bkz.	Bakınız
c.	Cilt
ev.	eviriren
Der.	Derleyen
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
ed.	Editör
h.	Hicri
Haz.	Hazırlayan
Hz.	Hazreti
Ktp.	Kütüphane
ml.	Miladî
MÖ.	Milattan önce
nr.	Numara
nşr.	Neşreden
s.	Sayfa
sy.	Sayı
thk.	Tahkik
vr.	Varak
vs.	Ve saire

1. GİRİŞ

Aynülküdat Hemedânî İslam düşünce tarihinde önemli bir düşünür ve bir sûfi olmasına karşın fikirleri ciddi anlamda incelenmemiş ve göz ardı edilmiş trajik bir şahsiyet olarak karşımıza çıkar. Saf aşkın üstatlarından olan ve bu konuda müstakil eser yazan Ahmed Gazâlî'nin güçlü takipçiliği yanında Hallac, Bayezid Bistamî ve Şibli gibi sûfîlerin düşüncelerinin savunuculuğunu da yapmıştır. Eserlerinde bu sûfîlerin şatahat kabilinden olan sözlerini kullanmış ve bunları açıklamaya gayret etmiştir. Aynülküdat'ın bu tavrı kendi dönemindeki ehl-i sünnet fıkıhçıları ve kelâmcılarında rahatsızlık uyandırmış ve kendisi Selçuklu veziri tarafından takibe alınmıştır.

Aynülküdat mistik bir düşünürdü ve İslam düşüncesini bu perspektiften yorumluyordu. Manevî anlamda yaşadığı mistik tecrübe ile rasyonel aklın imkânlarını eserlerinde göstermeye çalışmıştı. Aynülküdat özellikle *Zübdetü'l-Hakâik* kitabında aklın imkânlarını oluşturmaya çalıştı. Aynülküdat'ın mistik tecrübeler ve rasyonel düşünmenin ötesinde oluşturduğu metin ise *Temhîdât* adlı eseridir. Bizim de çalışmamız bu eser üzerinedir. Bu eserin anlaşılması için önce Aynülküdat'ın temel düşüncesini bilmek gerekir. Aynülküdat bize kendi düşünme tarzını *Zübdetü'l-Hakâik* adlı eserinde ifade etmektedir.

Aynülküdat'ın düşüncesinin altında yatan temel şey, bir şeyin bilgisini “doğrudan ve müşahede ederek bilmek” ile o şeyin bilgisini “sadece bilmek” arasında büyük bir farkın olmasıdır. Nasıl ki bir balı tadanın bal hakkındaki bilgisiyle tatmayanın bilgisi farklıysa aynı şekilde müşahede ile elde edilen bilgi ile rasyonel aklın çıkarımlarıyla elde edilen bilgi farklı olacaktır.¹ Aynülküdat bu ayrımın farkına vararak İslam düşüncesini yaşadığı iç tecrübeleriyle yorumlamaya çalışır. Akıl, metafizik alana ait şeyler hakkında bir şey söyleyemeyecektir. Allah'ın bilinmesi, isimleri-sıfatları ve peygamberliğin hakîkatinin anlaşılması gibi konuların aklın sınırları içerisinde kalınarak anlaşılamayacağını ifade eder.

Aynülküdat'a göre İlahî âlemin bilinmesi insanın ancak kendi iç âleminde geliştirdiği yeni bir bilinç düzeyiyle mümkün olur. İnsan iç âleminde gerçekleştirdiği

¹ Toshihiko Izutsu, *İslam Mistik Düşüncesi Üzerine Makaleler*, çev. Ramazan Ertürk, AnkaYayımları, İstanbul 2002, s. 114.

aydınlanmayla bu yeni bilinç alanına ulaşır. Aynülküdat insanın kendi içinde gerçekleştirdiği bu yeni bilinç düzeyini aklın-ötesi bir alan olarak nitelendirir. İnsanın akıl-ötesi bir alana ulaşması olayını da kalp gözünün açılması veya basiret gözünün açılması olarak ifade eder. Kalp gözünün açılması kişinin içerisinde gerçekleştirdiği bir nur ile olur. Bu nur akıl-ötesi alanı aydınlatır.²

Aynülküdat'a göre aklın sınırı, insanın aklının hakikati idrak etmekten aciz kaldığını düşündüğü andan itibaren bitmiş olur ve bu acizyet akıl-ötesi alanın başlangıcı anlamına gelir. Yanı sıra aşkın mahiyetinin de anlaşılması için akıl-ötesi bir bilinç gereklidir. Akıl, aşkın varlığını idrak eder ama onun mahiyetini anlayamaz. Aslında Aynülküdat bu düşünceleriyle akli ve rasyonel düşünmenin değerini küçültüyor değildir. Akıl-ötesi alana geçilmedikçe kemâle erişilemeyeceğini bize ifade eder. Dönemin fıkıh ve kelâm uleması tarafından bu düşünceleriyle Allah'ın isimlerinin ve peygamberliğin hakikatının akılla anlaşılmasının önüne bir engel çektiği ithamıyla eleştirilir. Daha sonra tutuklanarak hapse atılan Aynülküdat'ın kaderi, Hallac'ın acı sonucuyla bir olacak ve hayatını erken yaşlarda Hemedân'da noktalayacaktır.

Aynülküdat, mistik düşünceyi ve İslam felsefesini kendi düşüncesinde birleştirmiştir. Aynı zamanda Aynülküdat'ın düşünceleri İbn Arâbî'nin *vahdet-i vücûd* düşüncesine yapısal olarak çok yakınlık arz etmektedir. Bu yönüyle Aynülküdat, İbn Arâbî ve Maktül Sühreverdi'yi hazırlayan şahsiyetler arasında sayılır.³

Bu çalışmanın ilk bölümünde Aynülküdatın hayatını, yetiştiği dönemi ve eserlerini ele aldık. Çalışmamızın ikinci bölümü ise Aynülküdat'ın *Temhîdat*'ının Türkçe tercümesinin nüshaları üzerinedir. Bu bölümde var olan nüshaları ve tercüme edenleri tespit ettikten sonra *Temhîdat*'ın incelenmesine yer verdik. Aynülküdat'ın *Temhidât* adlı eserini ilk etapta İslam geleneğindeki fikhî ve felsefî bir okumanın ötesinde metafizik bir okuma olarak görebiliriz. O bu eserde İslam'ı fikhın kuru ve formüleştirci yapısından, kelâm ve felsefenin akli düzeye indirgemeci tavrının ötesine, akıl-ötesi ve rasyonel düşünmeden tamamen farklı bir alana geçerek İslam düşüncesini

² Izutsu, s. 114.

³ Izutsu, s. 136.

formülleştirmeye çalışmıştır. Hemedâni bu alana geçilmesine yukarıda da ifade ettiğimiz gibi “basiret gözünün açılması” veya “marifet gözünün açılması” diyor.

İkinci bölümde metnin incelemesini yaptıktan sonra üçüncü bölümde metnin tercümelerinin Latin alfabesine aktarımını verdik. Aynülkudât’ın *Temhîdât* adlı eseri farsça olup tercümesi kaynaklarda *Zübdetü’l-Hakâik fi Keşfi’d-Dekâik* veya *Kenzü’l-Hakâik fi Keşfi’d-Dekâik* diye geçer. Tercüme kayıtlarında iki farklı mütercim; Aşkî ve Moravî Yahya Halvetî yer alır. İncelememiz gösterdi ki Moravî Yahya’ya ait kayıt sadece ilk on varaklı farklı bir tercümedir. On varaktan sonraki tercüme Aşkî’nin tercümesiyle aynıdır. Biz bu nüshanın transkripsiyonunu yaptık. Ayrıca Aşkî’nin de ilk on varak tercümesini verdik. Bu tercüme tam bir tercüme değildir. Mütercim birçok âyet ve şiiri atlamıştır. Özellikle sonlara doğru uzun uzun atlamalar olmuştur. Bu metin XVI–XVII. yüzyıl Türkçesiyle yazıldığı için biraz zorluklarla karşılaştık. Metinde yer yer kelimenin anlamını değiştirmeyecek değişiklikler yaptık. Bizim üzerine çalıştığımız nüshada ilk varaklardaki âyetlerin ve şiirlerin anlamları verilmiştir. Birkaç varaktan sonra âyet ve şiir anlamları verilmez. Biz kalan âyetlerin manalarını köşeli parantez içerisinde gösterdik. Aynı zamanda hadislerin kaynaklarına ulaşmaya çalıştık ve bulabildiklerimizi dipnotta belirttik.

Ayrıca burada *Temhîdât* üzerinde son yıllarda yapılan çalışmalara değinmek isteriz. Aynülkudât İslam düşünce tarihinde son birkaç yüzyılda pek bilinmeyen ve unutulmuş bir şahsiyetti. Son zamanlarda modern Batılı ve İranlı araştırmacılar Aynülkudât’ı bir nebze olsun ortaya çıkartmışlardır. Aynülkudât hakkında yapılan ilk ciddi çalışma Muhammed b. Abdulcelîl tarafından *Şekva’nın* basımıyla ve buna yazdığı uzun girişiyle olmuştur. Daha sonra bu eseri Fransızcaya tercüme etmiştir. Aynülkudât üzerine yapılan ikinci kapsamlı çalışma Afif Useyrân tarafından gerçekleştirildi. Afif Useyrân 1960’lı yıllarda Aynülkudât’ın mektupları hariç bütün eserlerinin tenkitli basımını yapmıştır. Ali Nakî Münzevî de 1969 yılında Aynülkudât’ın mektuplarını Afif Useyrân ile birlikte neşretti⁴. Yine İranlı araştırmacı Rahîm Fermâneş Aynülkudât’ın hayatı ve eserlerini konu alan bir araştırma yayınladı. Ayrıca Aynülkudât’a ait olduğunu zannettiği *Risâle-i Levâih* adlı eseri yayınladı. Fakat daha sonra bu eserin Afif Useyrân

⁴ Ali Nakî Münzevî-Afif Useyrân, *Nânehâ-i Aynülkudât*, Nâşir-i Esâtîr, Tahran 1377.

tarafından Aynülküdat'a ait olmadığı tespit edildi. Yine İranlı araştırmacı Rahman Kerimî 1948 yılında *Risâle-i Yazdânşinâht* adlı esri Aynülküdat'a nispet ederek yayınladı. Bu eserin de daha sonra Aynülküdat'a ait olmadığı anlaşıldı. Yine yanlışlıkla Aynülküdat'a nispet edilen bir çalışma Cevat Maksud'un *Şerh-i Kelimât-ı Baba Tahir*⁵ adlı eseridir. Cevat Maksud bu risâlenin girişinde Aynülküdat hakkında uzun bir inceleme kaleme alır. Bunların dışında İran araştırmacılarından Abdülhüseyin Zerrinkûb'un *Custecu Der Tasavvuf-u İran*⁶ adlı eserin içerisinde uzun bir değerlendirmesi ve Nasrullah Pürcevâdî'nin Aynülküdat'ın hocalarını anlatan bir eseri⁷ ve Ahmed Gazâlî ile olan mektuplarının bir arada basımı gibi çalışmalar vardır.⁸ Aynülküdat'ın İslam âlemine ve özellikle Batı âlemine tanıtılmasının Henry Corbin'in çalışmaları sonucunda olduğu söylenebilir. Bunun yanında diğer Batılı araştırmacılardan Arbery, *Şekva*⁹ adlı eseri İngilizce'ye tercüme etti. Christiane Tortel ise *Temhîdât*'ı 1992'de Fransızca'ya çevirdi¹⁰. Leonard Lewisohn'un da 1993 yılında *In Quest of Annihilation: Imaginalization and Mystical Death in The Temhidât of Ayn al-Qudâit Hamadânî*¹¹ adlı çalışması da Aynülküdat'ın *Temhîdât* adlı eserinin mistik bir okunuşudur. Aynı zamanda Hâmid Debâşî'nin de Aynülküdat hakkında *Truth and narrative the untimely thoughts of ayn al-qudat al-hamadhani: the Untimely thoughts of Ayn al-Qudat al-Hamadhani*¹² adlı bir çalışması vardır. Debâşî aynı zamanda Seyyid Hüseyin Nasr ve Oliver Leaman'ın editörlüğünde hazırlanmış olan *İslam Felsefe Tarihi* isimli çalışmada Aynülküdat hakkında uzun bir makale kaleme aldı¹³. Bunların dışında Tokyo'dan Toshihiko Izutsu da Aynülküdat hakkında iki önemli makale çalışması yayınladı.¹⁴

⁵ Cevat Maksud, *Ahvâl ve Âsâr ve Du Beythâ-yi Baba Tâhir-i Uryân*, Tahran 1999.

⁶ Abdülhüseyin Zerrinkûb, *Custecu der Tasavvuf*, İntişârât-ı Emîr Kebîr, Tahran, 1386.

⁷ Nasrullah Pürcevâdî, *Aynülküdat ve Üstadân-ı Ū*, İntişât-ı Esâtîr, Tahran, 1384.

⁸ Bkz. Hâmid Debâşî, "Aynülküdat el-Hemedânî ve Zamanın Entelektüel İklimi", Seyyid Hüseyin Nasr-Oliver Leaman, *İslam Felsefesi Tarihi*, c.2, s. 78, Açılım Kitap, Nisan 2007.

⁹ Bkz. Debâşî, s. 78.

¹⁰ Bkz. Debâşî, s. 78.

¹¹ Leonard Lewisohn, *In Quest of Annihilation: Imaginalization and Mystical Death in The Temhidât of Ayn al-Qudâit Hamadânî*, London and New York 1993.

¹² Hâmid Debâşî, *Truth and narrative the untimely thoughts of ayn al-qudat al-hamadhani: the Untimely thoughts of Ayn al-Qudat al-Hamadhani*, by Curzon Press, 1999.

¹³ Hâmid Debâşî, "Aynülküdat el-Hemedânî ve Zamanın Entelektüel İklimi", Seyyid Hüseyin Nasr-Oliver Leaman, *İslam Felsefesi Tarihi*, c.2, s. 78, Açılım Kitap, Nisan 2007.

¹⁴ Toshihiko Izutsu, *İslam Mistik Düşüncesi Üzerine Makaleler*, çev. Ramazan Ertürk, Anka Yayınları, İstanbul 2002

Aynülkudât hakkında Türkiye’de ise bir çalışma henüz mevcut değildir. Bizim Aynülkudât’ın üzerine yaptığımız bu alışma Yüksek Lisans alışması olup Aynülkudât’ın *Temhîdât* adlı eseri incelenmiştir. Bu alışma Türkiye’de Aynülkudât zerine başlangıç bir çalışma sayılabilir. Temennimiz o ki ileriki yıllarda lkemizde Aynülkudât hakkında çalışmalar artar ve böylece Aynülkudât’ın hakkıyla tanıtılması sağlanmış olur.

2. AYNÜLKUDÂT HEMEDÂNÎ VE DÖNEMİ

2.1. Aynülkudât'ın Yaşadığı Dönemde Selçuklu Devleti

Aynülkudât Hemedânî'nin doğduğu yıllar (ml. 1098) Selçuklu Devletinin (ml.1038–1194) çalkantılı ve siyasi çekişmelerinin yoğun olduğu bir dönemdir. Bu dönemde Selçuklu Devleti Mehmed Tapar ile Sultan Berkyaruk'un iktidar kavgasını yaşıyordu. Selçuklu Devletinde Aynülkudât'tan önce üç önemli hükümdar, I. Tuğrul, Alparslan ve I. Melikşâh Selçuklu topraklarını geniş alanlara yaydı. Bu üç Sultan döneminde, özellikle I. Melikşâh döneminde Selçuklu devleti geniş alanlara yayıldı.¹⁵

Selçuklu Devletinin ilk Beyi I. Tuğrul Bey'dir. Tuğrul Bey miladi 1038 ile 1063 yılları arasında hüküm sürer ve Gazneliler'den, Harezm'den Azerbaycan ve Bağdat'a kadar olan geniş toprak parçaları alarak ve buralara hâkim olarak Selçuklu devletini büyük bir alana yayar. Tuğrul Bey'den sonra Alparslan (ml. 1063- 1072) Selçuklu devletinin hükümdarı olur. Alparslan'dan sonra I. Melikşâh (1072- 1092) hâkimiyeti ele alır. Melikşâh döneminde Selçuklu devleti topraklarını Çin hududundan Akdeniz kıyılarına kadar genişletir. Böylece Selçuklu İmparatorluğu en geniş ve kudretli seviyesini ulaşmış ve Müslümanların da en müreffeh yaşadığı dönem olmuş olur. Eski Türk kağanları, Selçuklu sultanları ve Osmanlı padişahları kendilerini cihânın padişahı olarak görürlerdi. Çünkü dünyaya adalet ve huzurun ancak Müslümanlar ve Türkler tarafından getirilebileceğine inanıyorlardı.¹⁶ Bunun için de Melikşâh Mısır'ı, Kuzey Afrika'yı ve Bizans'ın hâkim olduğu toprakları ele geçirmek istiyordu. Ömrü yetmez ve genç sayılabilecek yaşta öldürülür. Burada ayrıca Alparslan ve Melikşâh'a vezirlik yapan efsane vezir Nizâmülmülk'ü de anmak gerekir. Selçuklu Devletinin yapılanmasında ve sisteminin oluşmasında çok ciddi katkıları olmuştur. Özellikle kendi ismiyle açtığı ve yaygınlaştırdığı Nizamiye medreseleri bu topraklarda ilmi seviyenin yükselmesini sağlamıştır. Bu dönemde birçok ilim adamı yetişmiştir. İmam Gazâlî de bunlardan biridir ve Nizamiye medreselerinin baş hocalığını yapmıştır. Melikşâh'ın oluşturduğu bu sükûn ortamında ilmî faaliyetler gelişmiş ve kuvvetlenmiştir. Aynülkudât da böyle bir ilmî ortamın oluştuğu bir dönemde dünyaya gelmiştir.

¹⁵ Debâşî, *Aynülkudât el-Hemedânî ve Zamanın Entelektüel İklimi*, s. 35.

¹⁶ Osman Turan, *Selçuklular Tarihi Ve Türk-İslam Medeniyeti*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2005, s. 211.

Melikşâh'ın ölümü Selçuklu İmparatorluğu'nda bir sarsıntı ve karışıklık meydana getirir. Melikşâh'ın karısı Terken Hatun çeşitli entrikalarla Nizâmülmülk'ü bertaraf eder ve kendi vezirini onun yerine geçirmek ister. Nizâmülmülk'ün ölümünden kısa bir süre sonra da Melikşâh ölür. Melikşâh'ın ölümünden sonra Terken Hatun oğlu Mahmud'un iktidarını ilan eder. Melikşâh'ın diğer oğlu Berkyaruk da sultanlığını ilan eder. Terken Hatun Berkyaruk üzerine birkaç hamle yapar ama başarısız olur. Terken Hatun da bir suikasta kurban gidince hâkimiyet Berkyaruk'a kalır. Berkyaruk ülkeyi tam da düzene sokup bütün emirlikleri kontrol altına almaya başlamışken 1099 yılında -tam Aynülkudât'ın doğduğu yıllar- kardeşi Mehmed Tapar saltanat iddiası ile ortaya çıkar. Yine Selçuklu devletinde iktidar çekişmeleri başlar. Berkyaruk kardeşine karşı harekete geçer ve epey bir kan dökülünce kardeşiyle anlaşma yapar. Toprakların Batı tarafını, Azerbaycan, Diyarbakır ve Elcezire bölgelerini kardeşine bırakır. Selçuklu Devleti bu anlaşmayla resmen ikiye bölünür. Ama Mehmed Tapar daha sonra bu anlaşmayı bozar. Anlaşma bozulunca Berkyaruk tekrar kardeşi üzerine harekete geçer. Mehmed Tapar kardeşi Berkyarukla beş sene mücadele eder. Nihayetinde Berkyaruk'un rahatsızlığı dolayısıyla genç yaşta (26) vefat etmesiyle Mehmed Tapar 1105 yılında iktidara gelir.¹⁷

Mehmed Tapar iktidarı eline alınca hâkimiyetini güçlendirmek için evvela kendisine iktidarda rekabet edebilecek olan amcaoğullarını, Böri-bars'ın oğlu Mengübars ve Tokişin oğullarını İsfahan kalesine hapsederek ortadan kaldırır. Daha sonra Selçuklu Devletinde her zaman sorun olan Batînîler'in üzerine yürür ve onlara karşı zafer kazanır. Bunun yanında Mehmed Tapar, Barkyaruk döneminde başlayan ve Suriye kıyılarında tutunan Haçlılarla uğraşır. Aynı zaman Kafkasya civarlarında bulunan Gürcüler Kıpçaklarla birleşerek Anadolu topraklarına inmeye başlar. Mehmed Tapar bunlarla da mücadelelerini sürdürür. Bu dönemde yine Şîî İsmâîlî kolunda Hasan Sabbah şer faaliyetlerine devam eder. Mehmed Tapar 1117'de Alamut kalesine ciddi bir hareket başlatır. Bazı ihanetler ve Mehmed Taparın 1118'de ölmesi bu hareketi sonlandırır ve Hasan Sabbah ortadan kaldırılamaz.¹⁸

¹⁷ Turan, s. 229.

¹⁸ Turan, s. 231-3.

Mehmed Tapar döneminde bitmeyen iç isyanlar, Batînliler'in faaliyetleri, Gürcülerin ve Haçlıların saldırısı nedeniyle kan akmaya devam eder; huzurlu ve müreffeh bir ortam oluşmaz. Selçuklu İmparatorluğunun tekrar canlanması, istikrarın gelmesi ve hâkimiyetin güçlenmesi Mehmed Tapar'dan sonra Sultan Sancar (1118–1157) dönemi olacaktır. Mehmed Tapar hastalığı artıp ölümünün gelebileceğini anladığı sırada oğlu II. Mahmud'u tahta geçirir. Mehmed Tapar öldükten sonra Sancar tecrübesi ve yaşlılığı sayesinde Sultan II. Mahmud üzerine hâkimiyetini kurar. II. Mahmud sultan olarak bilirse bile Sancar *Sultan ülü'l-Azâm* unvanını alır ve II. Mahmud'u gölgede bırakır. Sancar kurduğu sağlam idârî kadro ile hâkimiyetini bütün Selçuklu topraklarına yayar ve İslam dünyasının kaderini tayin edecek olan şark istilalarını engeller. Özellikle Selçuklu topraklarını Kıpçakların işgalinden korur, onların Kafkasya'dan Avrupa'ya girmelerini sağlar.¹⁹

Aynülküdat Hemedânî doğduğu sırada Selçuklu idaresi Berkyaruk ve Mehmed Tapar'ın iktidar mücadelesi içerisinde geçer. Aynülküdat da ilköğrenim yıllarını Mahmud Tapar'ın bu iktidar mücadelesi yıllarında geçirir. Gençlik yıllarını ise Sancar iktidarı ve II. Mahmud idaresi altında olan Hemedân'da geçiren²⁰ Aynülküdat Hemedân'da kadılık yapar. Dolayısıyla Hemedân'da idari kadro ile ilişki içerisindeydi. İlerde de belirteceğimiz üzere Hemedân'da II. Mahmud'un idaresi altında özellikle vezirler arasında yaşanan bazı siyasi ilişkiler ve çekişmeler olur. Aynülküdat da bu çekişmelerin kurbanı olacak ve ortadan kaldırılması için fikirleri bahane edilecektir. Bunları Aynülküdat'ın hayatını işlerken ele alacağız ama Aynülküdat'ın hayatına geçmeden önce biraz da dönemin ilmî yapısını ele alalım. Bu ilmî ortam bize Aynülküdat'ın nasıl bir gelenek içerisinde geldiği hakkında bir fikir verecektir.

2.2. Dönemin Entelektüel Yapısı

Aynülküdat Selçuklu Devletinin en ihtişamlı dönemi olan Sultan Mehmed Tapar (ml. 1105–1118) ve Sancar (ml. 1118–1157) döneminde yaşamıştır. XII. yüzyıl ve Aynülküdat'nin yaşadığı dönem medreselerin yaygınlaştırılması ve öğrenim merkezlerinin çokluğuyla İslam Medeniyeti açısından önemli bir dönemdir. Selçuklu

¹⁹ Turan, s. 235-7.

²⁰ Debâşî, s. 21.

Devletin vezirleri, emirleri ve idarecileri dine önem veriyorlar ve her biri kendi gücü ve konumu nispetinde medreseler yaptırıyorlar ve eğitim merkezlerini çoğaltıyorlardı²¹. Özellikle Selçuklu Devletinin iki önemli veziri Ebu Nasr el-Kundûrî (ö. 456/1063) ve Nizâmülmülk (ö. 485/1092) bu alanda ciddi katkılarda bulunmuşlardır. Vezir el-Kundûrî Hanefî, Nizâmülmülk ise Şafî mezhebinden idi. Selçuklu yönetimi özellikle Hanefî ve Şafî fıkına ağırlık veriyordu²². Nizâmülmülk'ün kurumsallaştırdığı medreseler Aynülkudat döneminde bütün Selçuklu topraklarında yaygınlaştırıldı. Nizâmülmülk medreselerinden yetişen ve bu medreselerde dinî ve aklî ilimlerde dersler veren, şiir ve edebiyatta yetişmiş büyük âlimler vardı. Yani XI. ve XII. asırda Selçuklu topraklarında ve diğer İslamî bölgelerde canlı bir ilmi hayat vardı. Aynülkudât da bu canlı ilmi ortamda yetişmiştir. Aynülkudat'ın yaşadığı dönemden biraz önce bu medreselerin büyük üstadı İmam Gazâlî (ö. 505/1111) idi. Hatta medreselerde Gazâlî'nin eserleri ders kitabı olarak okutulurdu. Aynülkudat da Gazâlî'nin kitaplarını büyük bir istekle dört sene okumuştur. Bu dönemde Aynülkudat'ın ders aldığı dönemin büyük kelâmcısı ve dinler tarihçisi Abdülkerim eş-Şehristânî (ö. 548/1153) yaşamıştır. *el-Milel ve'n-Nihal* bilinen en önemli eseridir. Bu dönemde yine büyük kelâmcı Fahreddin er-Razi (ö. 606/1209) ve İbnü'l-Cevzî (ö. 508/1114) yetişmiştir. Bu dönemde akli ilimlerle, özellikle felsefi ilimlerle uğraşanların işi zordu. Çünkü fakihler, muhaddisler ve diğer şariat ilmi ehlinde olanlar ve hatta şairler bile felsefi ve akli ilimlere şiddetle saldırıyorlardı. Gazâlî *el-Munkizu Mine'd-Dalâl* adlı eseriyle felsefecilerin tarzını ve bakış açılarını eleştirmişti. Gazâlî'den sonra da eleştiriler artmıştı. Şair Senâî-yi Gaznevî hakîkatın Yunan felsefesinde olmayıp dinî öğretilerde olduğunu şiirlerinde belirtmiştir. Aynı şekilde şair Hâkânî de *Divan*'ında felsefeye meyleden kelâmcıları şiddetle eleştirmiştir.

Böyle baskıcı bir ortam olmasına rağmen meşâî geleneğini devam ettiren filozoflar vardı. İbn Sînâ geleneğini savunan ve İbn Sînâ'nın öğrencisi olan Behmenyâr b. Merzbân'ın öğrencisi Ebu'l- Abbâs-i Levkerî [Lûkarî²³] bu zamanda yaşar. Yine bu dönemde Aynülkudât'dan hemen sonra dünyaya gelen diğer bir ünlü filozof da Halep'te öldürülen Şahâbuddîn Sühreverdî (ö. 587/1191)'dir. Ayrıca bu dönemde sadece felsefe

²¹ Zebihullah Safâ, *İran Edebiyatı Tarihi*, çev. Hasan Almaz, Nüsha Yayınları, İstanbul 2005, s. 142

²² Debâşî, s. 24.

²³ Debâşî, s. 26.

değil bunun yanında ünlü matematikçi, biyolog, tabip, astronomi bilgini ve fizikçi âlimler de yetişti. Bu bilginlerden biri de matematikçi-astronomi bilgini Ömer Hayyam'dır. Ömer Hayyam aynı zamanda şairdir ve Aynülkudat ondan matematik dersleri almıştır.²⁴

Aynülkudat'ın yaşadığı zamanda medreselerde fıkıh merkezli olmakla birlikte İslam düşüncesine kurumsal ve bilgisel güç veren çeşitli ilimler de okutuluyordu. Kırâat, tefsir, hadis ve fıkıh ilminde de büyük âlimler yetişmiştir. Keşşâf sahibi Zemahşerî (ö. 538/1143) -ki hem büyük bir mutezîle kelâmcısıydı hem de büyük bir müfessirdi- tefsirinde mutezilenin görüşlerini ortaya koydu. Sûfiler arasında da Kuşeyrî (ö. 465/1072) ve es-Sülemî (ö. 412/ 1021) tasavvufî tefsir yazdılar. Şîliler arasında da bu alanda Hasan et-Tûsî (ö. 460/1067) ve Hasan et-Tabersî (ö. 548/1153) otoriter sayılabilir.²⁵

Aynülkudat'ın yaşadığı dönemde sûfiler dönemin fıkıhçılarına ve felsefecilerine bir eleştiri olarak İslam'ın salt fikhî açıdan okunmasına ve salt akli olarak yorumlanmasına karşı çıktılar ve İslam'ın aklî imkânların ötesinde bir okumayla anlaşılabilirliğini öne sürdüler. Allah ve varlık ilişkisini aşk, âşık, ma'şûk, muhabbet, ışık, nâr gibi kavramlarla anlatmaya çalıştılar. Onlara göre insanın Allah ile nihai birleşmesi aşk ile mümkündür. Bu birleşmeye de zühd ve çilede elde edilen tecrübeler sonucu ulaşılır. Bu sûfî düşüncenin en başta gelenleri X. asırda Hallâc-ı Mansur ve Beyazıd-ı Bistâmî'dir²⁶. XI. Yüzyıl ve Aynülkudat'ın da başlarında yaşadığı XII. yüzyılda tasavvuf daha çok şiir ve edebiyatla birtakım rumuz, semboller, mecâz, kinâye, teşbih ve istiâre ile anlatılmaya çalışılmıştır. Özellikle de İran tasavvufunda bunları daha fazla görürüz. Bu dönemde tasavvuf ehlisünnet çizgisinde olup mezhebî tartışmalara girmemiştir. Hükümdarlar ve yöneticiler de Sûfilere önem vermişlerdir.²⁷ Tabii ki bunların istisnaları da olmuştur; mesela bizim üzerine çalıştığımız ve fikirlerinden dolayı katledilen Aynülkudat bunlardan biridir.

²⁴ Safâ, s. 147-8.

²⁵ Debâşi, s. 24.

²⁶ Debâşi, s. 27.

²⁷ Hasan Kâmil Yılmaz, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2002, s. 125.

XI. asrın sonlarında ve XII. asrın başlarında aşk metaforu ile açıklanan tasavvufî anlayışın temsilcisi Aynülkudat'ın da şeyhi olan Ahmed Gazâlî'dir. *Sevânihu'l-Uşşâk*²⁸ adlı eseriyle tasavvufî anlamda ilk aşk risâlesini yazdı. Aynülkudat da Ahmed Gazâlî ile karşılaşmasından sonra felsefî dili bırakır ve şeyhi Ahmed Gazâlî'nin kullandığı dili kullanır. Aynülkudat eserlerinde Hallac'ın, Beyazid-ı Bistâmî'nin ve Şiblî'nin sözlerinden alıntılar yapar ve bunları açıklamaya çalışır. Aşk, cezbe ve uzleti tercih eden başka bir sûfî de Beyazid-ı Bistâmî'den üveysi yolla feryz alan Ebu'l-Hasan Harakânî (ö. 425/1034)'dir. Ayrıca Baba Tahir Uryân (ö. 447/1055) da tasavvufî aşk ve cezbeyle tercih eden sûfilerdendir. Baba Tahir tasavvufî heyecanını şiir ve rubâileriyle dile getirmiştir. Şeyh Ebu Sâid Ebu'l-Hayr (ö. 440/1048), âşık tabiatlı, celvet ehli bir mutasavvıftır. Dergâh ve tekkelerde âdâb ve erkânın ilk prensiplerini ortaya koyan kişi olarak bilinir. *Esrar-ı Tevhid* adında bir eseri vardır. İmam-ı Gazâlî ve abidevî şahsiyet Abdülkerim Kuşeyrî (ö. 465/1072) de bu dönemde yaşamıştır. Gazâlî'nin *İhyâ-ı Ulumiddîn* adlı eseri önemli tasavvuf kitapları arasında sayılır. Kuşeyrî'nin ise *er-Risâle* adlı eseri tasavvuf klasikleri arasında en meşhurlardandır. *Keşfü'l-Mahcûb* adlı eserin sahibi Hucvîrî de Kuşeyrî'nin çağdaşı ve arkadaşıdır. Diğer bir önemli sûfî de Abdurrahman Sülemî'dir (ö. 412/1021). İlk sûfî tabakâtı olan *Tabakâtü's-Sûfîyye*'yi o yazmıştır. Yine bu dönemde İmam Gazâlî'nin pîrdaşı olan önemli bir sûfîyi Yusuf Hemedânî'yi de zikretmek gerekir. Hemedânî Ahmed Yesevî'nin şeyhidir ve ayrıca Nakşibendî silsilesinde yer alan Abdülhâlık Gucduvânî'yi yetiştirmiştir. Yusuf Hemedânî'nin *Rutbetü'l-Hayât*²⁹ adlı küçük ama önemli bir risâlesi vardır.³⁰

2.3. Aynülkudât'ın Hayatı

Aynülkudât'ın hayatı hakkında kaynaklarda fazla bilgi bulunmamaktadır. Biz hayatı hakkındaki bilgileri daha çok onun kendi eserlerinde bulmaktayız. Aynülkudat Mektuplarında, *Temhîdât*'ta ve özellikle *Şekva'l-Garîb*'de ki bu eser bir savunmadan

²⁸ Ahmed Gazâlî'nin bu risâlesi Türkçe'ye "*Âşıkların Halleri*" ismiyle çevrilmiştir. Bkz. Ahmed Gazâlî, *Âşıkların Halleri*, çev. Turan Koç-Mehmed Çetinkaya, Hece Yayınları, Ankara 2008. Gazâlî'nin bu risâlesine birkaç Farsça şerh yazılmıştır.

²⁹ Bu eser Türkçe'ye çevrilmiştir. Bkz. Yusuf Hemedânî, *Hayat Nedir*, çev. Necdet Tosun, İnsan Yayınları, İstanbul 2008.

³⁰ Yılmaz, s. 122-5.

oluşur, hayatı hakkında bilgiler vermektedir. Eski kaynaklar da detaylı bilgi vermez ve Aynülküdat'ın menkıbeleri bu kaynaklarda dağınıktır.

Aynülküdat Hemedânî'nin tam adı Ebü'l-Me'âli Abdullah İbn Ebu Bekr Muhammed İbn Ali İbn Hasan İbn Ali el-Miyâncî'dir.³¹ Hicri 492/1098 tarihinde doğdu.³² Bazı kaynaklarda da doğumu h. 490 olarak verilir.³³ Kaynakların çoğu onun doğumunu Hemedân olarak verirken Sübkî³⁴ Horâsân ehlinden olduğunu söyler. Daha çok "Aynülküdat Hemedânî" diye meşhur oldu. Şeyhi Ahmed Gazâli ona gönderdiği mektuplarda "Aynülküdat" sıfatını onun için kullanır. Aynülküdat da eserlerinde özellikle *Temhidat*'ta bu sıfatı kendi için kullanır. Babası ve dedeleri Miyânece kasabasından oldukları için Miyâncî nisbesini kullandılar. Aynülküdat'ın babası ve dedesi de tanınmış kadıydı. Dedesi Ebü'l-Hüseyin Miyânece kasabasında şehit edilmiştir.³⁵ Aynülküdat, babası ile sûfî meclislerine katılırdı.³⁶ Aynülküdat'ın gençlik yılları ve tahsili hakkında kaynaklarda bilgi mevcut değildir. Ama tahsil hayatı hakkında kendi eserlerinde bilgi vermektedir.

Aynülküdat sûfî, şâir ve hekimdi. Aynı zamanda fıkıhçı ve kelâmcıydı. Yetenek ve zekâda dönemin nadir kişilerindendi.³⁷ Gençlik yıllarında güçlü bir eğitim aldı. Bütün ilimleri, sarf, nahiv, edebiyat, mantık, fıkıh, hadis, tefsir, ulûm-u insan, kelâm ve hikmet okudu.³⁸ Olağanüstü kabiliyetleri sonucu bu ilimlerde genç yaşında derinleşti. Öyle ki dönemin âlimleri tarafından kıskanılır oldu. *Şekvâ*'da dönemin âlimlerinin kendisine olan kıskançlıklarından ve garazlarından bahseder. Hatta dönemin fıkıh âlimleri Aynülküdat'ın katli için fetvâ da verirler. Aynülküdat bu yetişme döneminde birçok âlimden dersler aldı. Ömer Hayyam ve Şeyh Hameveyh'den kelâm,

³¹ İmâdüddin el-İsfehânî, *Harîdetü'l-Kasr ve Cerîdetü'l-Asr*, thk. Adnan Muhammed Al-i Ta'me, Ayine-i Mirâs, Tahran 1999, c. 3, s. 137; Sübkî, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, thk. Muhammed Muhammed Tanâhî-Abdülfehtah Muhammed el-Hulv, Matbaatu İsa el-Babi el-Halebi, Kahire 1964, c. 7, s. 128; Emîn Ahmed Râzî, *Heft İklîm*, thk. Cevâd Fazıl, Kitap Furûşi Ali Ekber-Kitap Furûşi Edebiyye, Tahran 1341, c. 2, s. 532; Hidâyet, *Riyâzü'l-Arifin*, thk. Mihr Ali-yi Gurgânî, Kitabfuruş-i Mahmudi, Tahran 1344, s. 108.

³² Afif Useyrân, "Şerh-i Hâl-i Aynülküdat", Aynülküdat el-Hemedânî, *Temhidat*, thk. Afif Useyrân, İntişârât-ı Menûçehrî, Tahran 1386, s. 45; Abdülhüseyin Zerrinkûb, *Custecu der Tasavvuf*, İntişârât-ı Emîr Kebîr, Tahran 1386, s. 198.

³³ Ali Nakî Münzevî, *Nâmehâ-i Aynülküdat*, Nâsir-i Esâtîr, Tahran 1377, c. 3, s. 24.

³⁴ Sübkî, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, c. 7, s. 128.

³⁵ Y. E. Bertels, *Tasavvuf ve Edebiyât-ı Tasavvuf*, çev. Sirûs Azâdî, İntişârât-ı Emîr Kebîr, Tahran 1977, s. 415.

³⁶ Aynülküdat el-Hemedânî, *Temhidat*, thk. Afif Useyrân, İntişârât-ı Menûçehrî, Tahran 1386, s. 250.

³⁷ Zerrinkûb, s. 192.

³⁸ Kasım Ensârî, "Şerh-i Muhtasar ez Ahvâl ve Âsar ve Akaidi Aynülküdat", Aynülküdat el-Hemedânî, *Difâ'iyyat ve Güzide-i Hakâyik*, çev. Kasım Ensârî, İntişârât-ı Menûçehrî, Tahran 1385, s. 2.

matematik, astronomi, felsefe ve edebiyat dersleri okudu. Tasavvuf ilmine de alakası vardı ve babasıyla meşâyihın sohbetlerine gider ve kendi deyimiyle raks ederdi. Tasavvufta da iki önemli şeyhinden bahsetmek mümkündür. Biri ümmî olan Şeyh Bereke ve diğeri ise onu buhranlardan kurtaran İmam Gazâlî'nin kardeşi Ahmed Gazâlî'dir.

Aynülkudat gençlik yıllarında yaşadığı fikri dönüşüm ve yazma serüvenini *Zübdetü'l-Hakâik*'te anlatır. Daha genç yaşta yazma faaliyetine başlar. Miladî 1118'de ilk risâlesi *el-Alâiyye*'yi yazar. Bu risâlede tevhid, nübüvvet ve ahiret bahislerini anlatır ve bunu geleneksel anlayışla yazdığını belirtir.³⁹ *el-Alâiyye* risâlesinden sonra 21 yaşında arkadaşlarının isteği üzerine *Gâye* risâlesini yazar. Bu risâlede de nübüvvet bahsini işler ve bu risâleyi felsefi bir tarzda kaleme alır. 24 yaşında ise *Zübdetü'l-Hakâik*'i yazar.⁴⁰ Bu risâlede Aynülkudat fikhî ve felsefi dili bırakıp tasavvufî bir dil kullanır.⁴¹ Bu üç risâlede aynı konuları işlemesine rağmen kullandığı dili değiştirmesi yani fikhî bir dille başlayıp felsefi ve daha sonra da tasavvufî bir dile geçmesi bize onun fikri bir dönüşüm içinde olduğunu gösterir.

Aynülkudat yoğun bir okuma faaliyeti içerisindeydi ve aynı zamanda arkadaş ve dostlarının isteği üzerine de onlara risâle yazmayı sürdürüyordu. İstedığı şeyi elde edinceye kadar aklın imkânlarını, hem zararlarını ve hem de faydalarını göz önünde bulundurarak, bu yolda kullanacaktı. Hayat kısa, ilim ise çok genişti. Dolayısıyla bu kısa hayatı faydasız şeylerle geçirmek anlamsızdı. Aynülkudat fikrî ve itikadî buhranlara düşmüştü. Bu fikrî ve itikadî buhranlardan kurtulmak ve maksûda erişebilmek için kelâmî kitapları okumaya başladı. Bu ilimde okumalarını sürdürdü. Fakat kelâmda elde ettiği bu derinlemesine bilgi onu buhranlardan yine kurtarmamıştı. Aksine iyice yolunu kaybetmişti. Bu yolun yani aklî yolun kendisini doğruya götürmeyeceğini anlamıştı ve bunların da halka anlatılması faydasızdı. Orada öylece kala kaldı, ta ki onu bu şüphe ve buhranlardan kurtaracak ve ona yol gösterecek Allah'ın inayeti gelene kadar. “Bu esnada” der Aynülkudât: “Allah'ın bana bahsettiği güçle İmam Gazâlî'nin eserlerini okumaya başladım.” Aynülkudât, İmam Gazâlî'nin

³⁹ Aynülkudât, *Difâ'iyyat ve Güzide-i Hakâyık*, s. 81.

⁴⁰ Aynülkudât, *a.g.e.*, s. 5, 83

⁴¹ Debâşî, s. 35.

eserlerini dört sene okur ve mütalaa eder. Gazâlî'nin eserleri Aynülkudat'ın buhranlardan kurtulmasını sağlar. Bu kitapları mütalaa esnasında anlatamayacağı bir takım haller de yaşadığını söyler. Bu dört senenin sonunda maksadına ulaştığını zanneder. Fakat ikinci kısa bir buhran dönemi daha yaşar. Bu minval üzerindeyken Ahmed Gazâlî'nin Hemedân'a gelmesi Aynülkudat için adeta bir dönüm noktası olur. Ahmed Gazâlî ile yaklaşık yirmi gün görüşür. Bu buluşma ile Aynülkudat'a hakikat perdeleri açılır. Artık bütün şüphelerden kurtulur. Hakikatın inceliklerine vakıf olur.⁴² Aynülkudat daha sonra da Ahmed Gazâlî ile beş yıl mektuplaştı. Ahmed Gazâlî bazı vakitlerde Hemedana gidip Aynülkudatla ilişkisini devam ettirmiştir.⁴³ Mektuplarında da Ahmed Gazâlî'ye "efendim, rehberim ve sultanım" diye hitap ederek ona olan bağlılığını ifade etmiştir.

Aynülkudat'ın günlük hayatını nasıl yaşadığını, nelerle meşgul olduğunu, kadılık sürecini tam olarak ayrıntılı bilmemek de onun mektuplarında hayatına ilişkin bir takım işaretler bulabiliyoruz. Aynülkudat ilminin derinliği ve zekâsının keskin olması hasebiyle erken yaşlarda kadı olmuştur. Anlaşıldığı kadarıyla, tutuklanıp Bağdat'a götürülmesini saymazsak Hemedân'dan dışarı çıkmamış ve hayatını burada kadılık yaparak geçirmiştir. *Ayn-el-Kudât* lakabından da anlaşılacağı üzere kadıların gözdesiydi. İlminin derinliği ve bu işte yetenekli olması dolayısıyla bu ismin kendisine verildiği anlaşılmaktadır.

Aynülkudat kadılıkla uğraşmasının yanında ilim ve sûfî meclislerine katılırdı. Bu meclislerde raks ettiğini söyler. Bu meclislerin bir günde altı yedi farklı meclisler olduğunu ve bunlara iştirak ettiğini ifade eder. Bunun yanında Aynülkudat yazma faaliyetlerini de bir yandan sürdürmekteydi. Günde dört beş makale veya mektup yazdığı bunların her birinin de yetmiş satıra yakın olduğu oluyordu. Mektuplarında, yazdığı mektubu hangi vakitte yazdığını birçok kez ifade eder. Bazılarını ikindi vaktinden sonra, bazılarını sabaha yakın, bazılarını da Ebu'l Fecr'in evinde yazdığını söyler.⁴⁴

⁴² Aynülkudat, *Difâ'iyat ve Güzide-i Hakâyk*, s. 84-5.

⁴³ Zerrinkûb, s. 199.

⁴⁴ Münzevî, c. 3, s. 91.

Aynükdât iyi bir kadı ve hitabetinin güçlü olması sebebiyle genç yaşta birçok dost, mürid ve siyasi nüfuz edinmişti. Özellikle müridleri arasında birçok Selçuklu devlet bürokratu vardı. Azîzüddîn-i Müstevfî bunlardan biriydi. Müstevfî Selçuklu Sultanı Mahmud'un hazineden sorumlu veziriydi. Aynükdât'ın erken yaşta şehit edilmesi siyasetle olan ilişkileri nedeniyle olacaktır. Aynükdât'ın müridi sayılan Müstevfî'nin kendisini çekemeyen Selçuklu bürokratlarından Dergezîni tarafından çeşitli siyasi hesaplaşmalar yüzünden tutuklanmasıyla Aynükdât için de acılı günler başlar.

Yukarıda bahsettiğimiz gibi Aynükdât II. Mahmud'un hâkimiyeti altındaki Hemedân'da yaşadı. Azîzüddîn-i Müstevfî II. Mahmud'un hazineden sorumlu veziriydi. Müstevfî, Aynükdât'ın yakın dostu olup ona çok bağlıydı. Aynükdât'ın da şöhreti ve nüfuzu gittikçe artmaktaydı. Aynükdât'ın şöhretinin artması ve Müstevfî ile ilişkilerinin sağlam olması Hemedân sarayında bulunan Müstevfî'nin rakibi Kıvâmüddin Dergezîni'yi korkutuyordu. Dergezîni bir şekilde siyasi rakibini bertaraf etmek için fırsatlar kolluyordu. Dergezîni bu fırsatı Sultan Sancar ve II. Mahmud'un arasında çıkan finansal bir kriz nedeniyle yakalayacaktır.⁴⁵

Sancar, yeğeni Mahmud ile olan politik hesaplar nedeniyle kızı Mahmâlik Hatunu Mahmud ile evlendirir. Sancar kızının peşine de yüklü çeyiz verir. Mahmud'un Mahmâlik Hatun'dan bir erkek çocuğu olur ve Mahmâlik Hatun vefat eder. Sancar yine bir takım politik hesap nedeniyle ikinci kızını da Mahmud ile evlendirir. Fakat Sancar ilk kızının peşin verdiği yüklü miktardaki çeyizini Mahmud'dan geri ister. Mahmud bu paraları geri veremez çünkü bu paralar bir şekilde kullanılmıştır. Hazineden sorumlu olan Müstevfî de tabi bu paraların çarçur edildiğini bilir. Tam bu sırada Dergezîni devreye girer ve işin suçlusunun zorunlu olarak hazine işlerinden sorumlu olan Müstevfî olacağını söyler. Böylece Müstevfî tutuklanarak hapsedilir.⁴⁶ Müstevfî'nin tutuklanmasıyla Aynükdât için o korkunç süreç başlar. Dergezîni, Müstevfî'ye olan kin ve nefreti ve düşmanımın dostu düşmanımdır mantığıyla hareket ederek Aynükdât'ı da bir şekilde ortadan kaldırmaya uğraşır. Fakat Aynükdât'ı siyaset üzerinden değil de din üzerinde yargılamayı düşünür ve bunu da başaracaktır. Çünkü

⁴⁵ Debâşî, s. 22; Süleyman Uludağ-Nurettin Bayburtlugil, "Aynükdât el-Hemedânî", *DİA*, c. 2, s. 281.

⁴⁶ Münzevî, c.3, s. 98; Cevat Maksut, *Ahvâl Ve Âsâr Ve Du Beyhthâyi Baba Tâhir-i Uryân*, s. 197; Debâşî, s. 23.

Aynülküdat, Dergezî'nin işini kolaylaştıracak sözler söylüyor, Hallac'ın ve Bayezid-ı Bistâmî'nin sözlerini savunuyor ve onları açıklamaya çalışıyordu.

Tasavvufun aşk, cezbe ve sekr halini ön plana çıkararak tasavvuf ehlini her dönem eleştiren fıkıhçılar var olmuştur. Aynülküdat da kendi döneminde bazı fakihler tarafından şiddetle eleştirilmiştir. Dergezî'nin de fakihlerin bu tutumunu görünce onlardan Aynülküdat'ın eserlerinden ilhadlığa mesnet olacak sözleri çıkarmalarını ister. Böylece Aynülküdat ilhadlıkla itham edilir. Dergezî'nin durumu Sultan Mahmud'a iletir ve tutuklanması için ondan izin alır. Aynülküdat tutuklanarak Dergezî'nin tarafından Bağdat'a gönderilip hapse atılır. Aynülküdat bir müddet Bağdat'ta hapisanede tutulur. Burada kendine yapılan ithamlara cevap vermek için "*Şekve'l-Garîb*" i yazar ve kendisini suçlayan âlimlere gönderir. Fakat bu yazdıkları işe yaramaz ve Dergezî'nin tarafından Hemedân'a geri götürülerek burada 525 yılında 7 Cemâdiyelâhir/16 Mayıs 1131 gecesi yakılarak öldürülür. Cesedi medresenin kapısında birkaç gün asılı tutulur.⁴⁷

Aynülküdat, dönemindeki mutaassıp âlimler ve onların takipçileri olan avamla çok uğraşmıştır. Onların mutaassıp İslam anlayışlarına şiddetle karşı gelmiş ve onların kendisine nefret ve kin beslemesine sebep olmuştur. Ayrıca âlimler ve halkın arasında da bir çekişme meydana gelmişti. Bütün bu olan bitenlerden başına bir şey geleceğini anlamıştı. Bunu bir mektubunda şöyle dile getirir:

*"... ve bir başka sarhoş kesim geldi, zunnar bağladılar ve sarhoşluk lafları etmeye başladılar. Kimilerini öldürdüler ve kimilerini de onun gayretine müptela kıldılar. Nitekim bu biçareye olan olacak. Fakat ne zaman olacağını bilmiyorum. Henüz uzaktır... Ey aziz, günler böyle çetin yakıcı geçiyor. Kendi varlığımdan bile endişe içindeyim ve inleyip yanmaktayım. Başka faydası olacak bir şey yok."*⁴⁸

Yine Aynülküdat katledilmeden önce bir kâğıda öleceği günü yazar ve kâğıdı mühürletir. Dostlarına kâğıdı filan tarihte açmalarını söyler. Filan tarih dediği ölüm tarihiyle aynı güne gelir ve kâğıtta ölümüne işaret eden şu şiiri yazar:

⁴⁷ İsfehâni, c. 3, s. 138; Sübkî, c.7, s. 129; Hidâyet, s. 109; Safa, s. 258; Maksut, s. 223-9; Münzevî, s. 118-20; Ahmed Râzî, *Heft İklim*, s. 53; Debâşî, s. 23.

⁴⁸ Safa, s. 257.

Biz şahadetten gelen ölümü dua ile istedik

Üç değersiz şeyi de

Dostun elinden gelse bile

Biz ateş, neft ve kamyş istedik⁴⁹

Görüldüğü gibi Aynülkudât ölmeden önce öleceği günü hem işaret etmiş, hem de şiirde söylediği gibi nasıl öleceğini de söylemiştir.

2.4. Aynülkudât'ın Hocaları

Aynülkudât daha gençliğinde ileri derecede bir ilme sahipti. Nitekim daha otuz yaşına varmadan kadı oluşu buna delildir. Bu onun çok yüksek istidatlara sahip olduğunu ve dönemin önemli âlimlerinden dersler almış olduğunu gösterir. Beyhâkî, *Mecmû'u'l-Edeb* adlı eserinde Ömer Hayyam, Ahmed Gâzâlî ve Muhammed b. Hamaveyh'i Aynülkudât'ın üstatları arasında sayar⁵⁰. Aynülkudât, Ömer Hayyam ve Muhammed b. Hamaveyh'ten kelâm, matematik, astronomi, felsefe ve edebiyat dersleri okumuştur. Bunların dışında kendi eserlerinde bahsettiği şeyhleri Şeyh Bereke ve Muhammed Ma'şûk ve Ahmed Gazâlî'den de manevî ilimler almıştır.

Aynülkudât, İmam Gazâlî, kardeşi Ahmed Gazâlî ve Muhammed Hameveyh'i ilm-i zâhir ve ilm-i bâtını bilenler olarak zikreder.⁵¹ Şeyh Bereke ve Ahmed Gazâlî, Aynülkudât'ın hayatında çok önemli bir konuma sahiptirler. Çünkü Aynülkudât'ın hakikatı görmesini sağlayan en önemli kişilerdir. İmam Gazâlî'nin de Aynülkudât'ın fikri oluşumunda önemli katkıları olmuştur. Fakat Aynülkudât, İmam Gazâlî'ye yetişememiştir. Ahmed Gazâlî ve Bereke'nin dışında Muhammed Ma'şûk ve Şeyh Fetha'dan da istifade etmiş ve onların sohbetlerine katılmıştır. Şimdi bunların hayatlarına ve Aynülkudât'ın hayatındaki yerlerine kısaca bakalım.

⁴⁹ Râzî, c. 2, s. 533.

⁵⁰ Münzev, c. 3, s. 37.

⁵¹ Münzevî, c.2, s. 51.

2.4.1. Şeyh Bereke Hemedânî

Şeyh Bereke, Aynülkudât'ın önemli şeyhlerinden biridir. Bereke hakkında tezkirelerde bilgilere yer verilmez. Hakkında bilgi veren kaynaklarda Aynülkudât'ın eserlerinde verdiği bilgilerden daha fazla bir bilgi verilmez. Mesela Molla Camî *Nefehâtü'l-Üns*'de sadece Aynülkudât'ın verdiği bilgileri aktarır.⁵²

Şeyh Bereke Hemedân'da yaşamıştır. Aynülkudât ondan eserlerinde çokça bahseder. Fakat doğum ve ölümü hakkında kesin bir bilgi vermez. Yaklaşık h. 520–24 yılları arasında vefat ettiği anlaşılıyor.⁵³ Aynülkudât h. 520 yılında yazdığı bir mektubunda Bereke'nin seksen yıldır seyrü sülûk içinde olduğunu söyler. Pürcevâdî buradan hareketle Bereke'nin yaklaşık h.480 yılında dünyaya geldiğini söyler.⁵⁴

Şeyh Bereke erken yaşlarda tasavvufa girer ve tasavvufta yüksek makamlara ulaşır. Aynülkudât bunu mektubunda şöyle dile getirir:

*“Bereke 20 yaşından önce irfanın yüce makamlarına çıkmış. Ondan sonra 80 yıl sülûk etti. Kim onun hakkında konuşabilir ve onu tenkit edebilir.”*⁵⁵

Şeyh Bereke tasavvufta yüce makamlara ulaşmış ve bâtinî ilimlere vâkıf olmuş bir kişi olmasına rağmen okuma yazma bilmiyordu. Aynülkudât şöyle der:

*“Bereke ehl-i Kur'ân olanların en önde gelenlerindedir. Bereke Fatiha ve birkaç sûrenin dışında başka bir süre bilmezdi. Bildiği bu süreleri dahi şartına uygun olarak okuyamazdı. Okuma yazma bilmezdi. Fakat ben biliyorum ki o Kur'ân'ı biliyor, ben ise bilmiyorum. Kur'ân'dan bildiklerimi de ondan öğrendim. Bu bildiklerimi tefsir yoluyla değil ona hizmet ederek öğrendim.”*⁵⁶

Aynülkudât birçok ilim tahsil ettiği halde Kur'ân'ı Bereke kadar bilmediğini ifade ediyor. Hatta Kur'ân'ı ondan öğrendiğini söylüyor. Burada Kur'ân'ı asıl bilenlerin ve Kur'ân ehli olanların onun zâhirî manasını değil de bâtinî manasını bilenler olduğunu

⁵² Abdurrahman Câmî, *Nefehâtü'l-Üns*, çev. Kâmil Candoğan-Sefer Malak, Bedir Yayınları, İstanbul 1971, s. 479.

⁵³ Nasrullah Pürcevâdî, *Aynülkudât ve Üstadân-ı Ü*, İtişârât-i Esâtîr, Tahran 1384, s. 103.

⁵⁴ Pürcevâdî, s. 104.

⁵⁵ Münzevî, c.2, s. 459.

⁵⁶ Münzevî, c.2, s. 50.

vurgular. Peygamberimiz zamanında müşrikler de Arapça bildikleri halde Kur’ân’ın bâtinî manasını idrak edemediler. Hz. Peygamber’e zâhirî olarak yaklaştılar ve küfredenlerden oldular. Oysa bazı sahabîler birkaç sûre bildikleri halde Kur’ân’ın hakîkî anlamına vâkîf oldular.⁵⁷ Aynülkudât Kur’ân’ın bâtinî manasının idrak edilmesinin tefsir ilimlerini okuyarak değil de hizmet edilerek olabileceğini söyler. Ve kendisinin de Bereke’nin yanında kaldığını onun manevîyatından istifade ettiğini söyler.

“Yedi seneden az veya çok Bereke’nin yanında kaldım. Bu zaman zarfında ondan uzaklaşmaya gönlüm varmadı.”⁵⁸

Aynülkudât’ın gençlik yıllarında Şeyh Bereke yaşlı idi. Aynülkudât onunla bildik anlamda şeyh –mürîd ilişki içerisinde olmamıştır. Aynülkudât Bereke’den kurb makamında bir yakınlık kuramadı. Kendisi bunun iki sebebinden bahseder. Biri Aynülkudât’ın genç olması ve diğeri de ona bağlanmayı engelleyecek kadar Bereke’nin yaşlı olmasıydı.⁵⁹ Amma Aynülkudât onun yanına sık sık gider, onun manevî atmosferinden istifade ederdi. Nitekim *Zübdetü’l-Hakâik* adlı eserini yirmi dört yaşında onun yanında onun manevî ilhamı altında üç veya dört gün gibi kısa bir süre içerisinde yazdığını söyler.⁶⁰

Aynülkudât mektupların daha başka birçok yerinde Şeyh Bereke’den bahseder. Bazen muhatabının selamını Bereke’ye iletmediğini söyler⁶¹ bazen kendisinin selamını Bereke’ye iletmesini muhatabından ister⁶². Bazen de Şeyh Bereke’nin sözlerinden alıntılar yapar.⁶³ Aynülkudât, Şeyh Bereke’ye aşırı bağlıydı ve onun ölümü üzerine de iki ay dışarı çıkmadığını ve yazma işiyle uğraşmadığını, arkadaşlarının mektuplarına bile cevap vermediğini belirtir.⁶⁴

⁵⁷ Useyrân, *Şerh-i Hâl-i Aynülkudât*, s. 2.

⁵⁸ Münzevî, c. 1, s. 45.

⁵⁹ Useyrân, s. 62.

⁶⁰ Münzevî, c. 2, s. 459.

⁶¹ Münzevî, c. 1, s. 357.

⁶² Münzevî, c. 1, s. 266.

⁶³ Münzevî, c. 1, s. 63.

⁶⁴ Münzevî, c. 2, s. 113.

2.4.2. Ahmed Gazâlî

Ahmed Gazâlî, kardeşi İmam Gazâlî'den birkaç sene sonra Tûs'ta doğdu. Ahmed Gazâlî'nin babası fakr ehli ve derviş birisiydi. Çocuklarının iyi yetişmesi ve vaiz olmalarını isterdi. Ahmed Gazâlî babasının arzu ettiği şekilde vaiz oldu. İmam Gazâlî Gîylân ve Nişâbura ilim tahsili için gider. Ahmed Gazâlî ise memleketinde gördüğü eğitimden sonra sûfî meclisleri ve derviş halkalarına katılır. Şeyh Ebu Bekr Nessac'ın hizmetine girer. Hayatının büyük bir kısmını dolaşarak geçirmiş ve gittiği yerlerde vaazlar vermiştir. İmam Gazâlî'nin aksine o uzlet ve halveti seçer. İmam Gazâlî'ye halvete girmesini sürekli tavsiye ederdi. Sonra İmam Gazâlî'nin “*el-Munkizü Mine'd-Delâl*” adlı eserinde de belirttiği gibi medrese hayatını bırakıp uzlete girer. İmam Gazâlî Bağdat'ta medreseden ayrıldıktan sonra Ahmed Gazâlî Bağdat'ta onun yerine bir süre ders verir. Ahmed Gazâlî Bağdat'tan ayrıldıktan sonra yine halvete çekilmiş ve camilerde halka vaaz vermeye devam etmiştir. Vaazlarında alışıldık anlayışının dışında bazı düşünceleri serdetmesi neticesinde tepki ve eleştirileri üzerine çekmiştir. Özellikle Yusuf Hemedânî ve İbnü'l-Cevzî, Ahmed Gazâlî'ye sert eleştiriler yöneltmişlerdir. Gazâlî'nin söylediklerinin saçma olduğunu söylemişlerdir. Ahmed Gazâlî Rey, Hemedân, Kazvîn ve Bağdat arasında dolaşmış ve en sonunda Kazvîn'de ml. 1126'da vefat etmiştir.⁶⁵

Ahmed Gazâlî İran'ın Kuzeydoğusunda ortaya çıkan “sarhoşluk”, “aşk”, “vecd” ve “kalenderlik” olarak ifade edilen tasavvuf anlayışın mümessillerindendi. Kendisinden önce Hallac, Beyâzid Bestâmî, Şiblî ve Deylemî gibi tasavvufta aşk meşrebini seçmiş kişilerin takipçisiydi.⁶⁶ Bu meşrebe Horasan erenleri de denir. Bu tasavvuf anlayışına fütüvvet ve kalenderlik anlayışı da girmiş, his ve heyecandan beslenen bir tutuma ağırlık veren bir anlayışa bürünmüştür.⁶⁷

Ahmed Gazâlî'ye kadar aşk konusu sistematik olarak ele alınmamış ve o devre kadar aşk entelektüel seviyede veya sadece Allah'a olan aşk olarak işlenmiştir. İlk defa

⁶⁵ Hayatı için bak. Haşmetullah Riyâzî, *Âyât-i Hüsn ve Aşk Şerh-i Sevanihü'l-Uşşak*, Kitabhane-i Salih, Tahran 1369, c. 1 s. 134-6; Zerrinkûb, *Custecu Der Tasavvuf*, s. 105; Süleyman Uludağ, *Ahmet Gazâlî*, s. 70; Henry Corbin, *İslam Felsefesi Tarihi*, çev. Hüseyin Hatemi, İletişim Yayınları, İstanbul 2008, s. 348-53.

⁶⁶ Annemarie Schimmel, *İslam'ın Mistik Boyutları*, çev. Ergun Kocabıyık, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2004, s. 312; Julian Baldick, *Mistik İslam*, çev. Yusuf Sait Müftüoğlu, Birey Yayıncılık, İstanbul 2002, s. 102.

⁶⁷ Turan Koç- Mehmed Çetinkaya, “Giriş” Ahmed Gazâlî, *Aşıkların Hâlleri*, s. 6.

Ahmed Gazâlî aşk meselesini *Sevânihu'l-Uşşak* adlı eserle sistematik ve metafiziksel olarak ele alır. Bu eser, âşıkların kalplerindeki sırlar ve aralarındaki gizli konuşmaların düz yazıya dökülmüş şeklidir.⁶⁸ Ahmed Gazâlî’de aşk, âşık ile ma’şûk arasında karşılıklı bir ilişkidir. Aşk ikisi arasında bir sırdır. Âşık ile ma’şûk birbirlerini karşılıklı seyretmektedirler.⁶⁹

Gazâlî âleme aşkın bir tecellisi olarak bakar. Her şeyde aşktan bir güzellik vardır. Çünkü aşkın olduğu yerde güzellik de doğal olarak vardır. O’ndan her ne sadır olunca aşk sadır olur. Dolayısıyla Ahmed Gazâlî, Hallac’da da olduğu gibi İblîs’i de aşkın bir tecellisi olarak görür. İblîs aşkın sonsuzluğu neticesinde ebedi bedbahtlık olsa bile secde edinmekten sakınır. Ahmed Gazâlî bu düşüncesiyle İblîs’in mazeretini haklı bulur.⁷⁰

Ahmed Gazâlî’nin bu tasavvuf anlayışı ve “*Sevânih*” adlı eseri kendisinden sonra müridi Aynülkudât, Senâî, Ruzbihan Baklî, F. Attar ve Fahreddin Irâkî’yi etkilemiş⁷¹, Mevlânâ ve İbn Farîz’de zirveye çıkmıştır. Ahmed Gazâlî’nin en iyi savunucusu Aynülkudât’dır diyebiliriz. Aynülkudât’ın özellikle “*Temhîdât*” adlı eserinde şeyhi Ahmed Gazâlî’nin etkileri büyük oranda görülür. *Sevânih* zor bir metin olduğundan *Temhîdat* kadar okunmamış ve meşhur olmamıştır. Ahmed Gazâlî *Sevânih*’i birkaç dostunun isteğiyle yazdığını ve bu kitapta yazılanları ancak aşk ehli olanların anlayabileceğini vurgular. Fakat *Temhîdât* halkın okuyup anlayabileceği rahat bir kitaptır.

Daha önce de değindiğimiz gibi Aynülkudât’ın yaşamında Ahmed Gazâlî’nin çok önemli bir yeri vardır. Aynülkudât buhranlar geçirdiği bir dönemde Hemedân’da Ahmed Gazâlî ile karşılaşır. Ahmed Gazâlî ile yirmi gün gibi kısa bir zaman görüşmesi onun kalbindeki manevî perdelerin kalkmasına yeterli oldu. Daha sonra Aynülkudât, Ahmed Gazâlî ile ilişkilerini sürdürmüş ve Ahmed Gazâlî vefat edinceye kadar da birbirleriyle mektuplaşmışlardır. Aynülkudât böylece Ahmed Gazâlî üzerinden hissi, heyecanı ve aşkı ön plana çıkaran tasavvuf anlayışına bağlanmış oldu.

⁶⁸ Koç- Çetinkaya, s. 9.

⁶⁹ Schimmel, s. 312.

⁷⁰ Uludağ, s. 70.

⁷¹ Koç- Çetinkaya, s.6

2.4.3. Muhammed b. Hamaveyh

Hamaveyh hakkında kaynaklardaki bilgi yok denecek kadar azdır. Abdurrahman Câmî'nin "*Nefehatü'l-Üns*"ünde şöyle geçer:

Hamaveyh Ebu'l- Hasan Bestî'nin talebelerindedir. Zâhir ve bâtın ilimlere sahipti. Aynülkudât mektupların birinde der ki: Bu tasavvuf ehlinden zz kimse ilm-i zâhirîye bilir. İmam Ebu Hâmid Gazâlî ve kardeşi Ahmed Gazâlî bu cümledendir.

Hâce İmam Muhammed Hamaveyh de bu cümledendir. İlimde ve ehl-i tarikte ne derece olduğunu bilmiyorum. Salevâtü't-Tâlibîn adlı tasavvufa dair bir kitabı vardır.⁷²

2.5. Aynülkudât'ın Kendisine Yapılan Suçlamalara Karşı Cevabı

Aynülkudât serdetmiş olduğu bir takım fikirlerinden dolayı döneminin mutaassıp âlimleri tarafından ilhadla itham edilip hapse atılınca savunma niteliğindeki *Şekva'l-Garîb* adlı eseri yazar. Burada kendisine itham edilen düşünceleri tek tek ele alır ve cevaplar. Aynülkudât, iç burukluğuyla başladığı savunmaya sert eleştirileriyle devam eder. Kendisini itham edenler için şöyle der:

Âlimlerden bir grup yirmi yaşlarında yazmış olduğum bir risâleden tek tek kelimeleri bir araya getirdiler ve onları beni tenkitte kullandılar. Bu risâlede benim amacım tasavvuf ehlinin yaşamış olduğu hallerin aklın derecelerinden daha yüksek derecelere bağlı olduğunu göstermekti. Felsefe ise bunları aklın dar sınırları içerisinde kalarak inkâr ediyor.⁷³

Aynülkudât burada sözlerinin adeta cımbızla çekilip alındığını ve bu cımbızla alınan cümlelerle tenkit edildiğini, maksadının anlaşılmadığını söylüyor. Şimdi biz Aynülkudât'ın hangi meselelerle itham edildiğini maddeler halinde açıklamaya çalışalım.

⁷² Câmî, s. 477.

⁷³ Aynülkudât, *Difâ'iyat ve Güzide-i Hakâyık*, s. 27.

2.5.1. Nübüvvet İman Meselesi

Aynülkudât'ın kendisini savunmak zorunda hissettiği ilk itham nübüvvetin akıl yoluyla anlaşılamayacağını söylemesiyle akıl dışı bir tavır sergileyip nübüvvetin anlaşılmasının önüne set çektiği iddiasıdır.⁷⁴ Aynükdât nübüvveteye karşı duruşunun aklın dar sınırları içerisinde değil de akıl ötesi bir idrak içerisinde olduğunu izaha çalışır.

Aynükdât *Zübdetü'l-Hakâik* adlı eserinde aklın mahiyetini ve sınırlarını göstermeye çalışır. Aynükdât'a göre akıl sadece bu dünyaya ait işleri idrak edebilir. Hakk'ı ve nübüvveti tam manasıyla idrak edemez. Hakk'ın gerçek anlamıyla idrak edilmesi ancak basiret gözünün açılmasıyla mümkün olur. Aynükdât buna akıl ötesi idrak der.⁷⁵ Aynükdât yine nübüvvetin de hakîkatinin anlaşılması için akıl ötesi bir idrakin, basiret gözünün olması gerektiğini söyler. Çünkü nübüvvet, velâyet ve verâ derecelerinden ortaya çıkan bir çeşit kemâlattır. Aynükdât velâyet derecesini akıl derecesinin üstünde bir yere konumlandırır. Burada velâyet derecesinin akıl derecesinden üstün olması velinin elde ettiği şeylere akıl sermayesi ulaşamayacağı içindir. Aynükdât nübüvvet makamını da velâyet makamının ötesine yerleştirir.⁷⁶ Böylece nübüvvetin hakîkatına akıl alanın dışında birkaç verâyı geçtikten sonra ulaşılabilir. Aynükdât buna İslam tarihinde velâyet makamında olan sahabelerden örnek gösterir. Mesela: Hz. Ebu Bekir'in Hz. Aişe'nin iki kız kardeşinin olacağını haber vermesi olayı⁷⁷, sahabelerden sonra gelen bir takım Allah dostlarının mesela Veysel Karânî'nin daha önce hiç görmediği ve ismini bilmediği adama ismiyle hitap etmesi olayı⁷⁸ gibi. Bu örneklerle bazı insanların aklın nüfuz edemediği şeyleri bildiklerinden bahseder.

Aynükdât, felsefecilere ve nübüvvetin akılla idrak edilebileceğini savunan dönemin üst düzey fukahâsına karşı aklın Hakk'ın ve nübüvvetin gerçeğini anlayamayacağını şu örnekle izah etmeye çalışır.

⁷⁴ Debâşî, s. 73.

⁷⁵ Pürcevâdi, s. 16.

⁷⁶ Aynükdât, a.g.e., s. 27.

⁷⁷ Aynükdât, a.g.e., s. 28.

⁷⁸ Aynükdât, *Difâ'iyyat ve Güzide-i Hakâyık*, s. 29.

*Nübüvvet akıl ötesi (tavr) bir alandır. Her kimse ki bu akıl ötesi alanı tasdik etmezse nübüvveti tasdik etmez... ve eğer bir kimse diliyle nübüvveti iman ettiğini ve hatta kalp ile de iman ettiğini söyleyerek nübüvvetin hakikatini anladığını söylerse burada hata etmiş olur ki bu körün bir nesneye dokunup o nesnenin rengini tasdik ediyorum demesi gibi olur.*⁷⁹

2.5.2. Âlemin Kadîm Oluşu Meselesi

Aynülkudât'ı küfürle itham ettikleri bir mesele de âlemin kıdemliği meselesidir. İthamcılara göre Aynülkudât, âlemin kadîm ve ezeli olduğunu yani âlemin sonradan yaratılmadığını iddia ederek küfre düşmüştür. Aynülkudât bu ithamın yanlış olduğunu, hiçbir zaman âlemin kıdem olduğundan bahsetmediğini hatta zikri geçen ithamın dayanak edildiği kitabında on varağa yakın âlemin hâdis olduğunu anlattığını söyler.⁸⁰ Aynülkudât böylece ithamcılarını tekrar eleştirilerin alındığı esere yönlendirmektedir. Zikredilen bu eser de *Zübdetü'l-Hakâik* adlı eser olmalı ki Aynülkudât bu eserin ilk sayfalarında âlemin kıdemliği ve hâdis oluşu konularını işler.

2.5.3. Şiilik Propagandası

Aynülkudât'ı eleştirdikleri diğer bir konu da imam-ı masum ve İsmâîlî akidesinin gerekliliğini vurguladığı meselesidir. Aynülkudât'ın yaşadığı dönemde Selçuklular saraylarda sünnîliğe önem veriyordu. Kurulan Nizamülmülk medreselerinde de Sünnî akide okutuluyordu. Ayrıca bu dönemde Şii İsmâîlî kolunun zararlı çalışmaları bilinmektedir. Böyle bir ortamda Aynülkudât'ın velâyetten ve velâyetin yüceliğinden, imamın gerekliliğinden bahsetmesi Aynülkudât karşıtlarını harekete geçirmiş ve Şiilik propagandası yaptığı iddia edilmiştir. Oysa Aynülkudât'ın burada bahsettiği imam Şiilikteki anlamıyla imam değil tasavvuftaki anlamıyla bir velî, bir önder, bir pîr idi. Bunu *Şekvâ*'da şöyle dile getirir:

... Fasıllar ki orada söylediğim sözler onların bahanesi oldu. Bir müride bir şeyh gerek ki mürid bu şeyhin vesilesiyle Hakk'a ulaşabilsin ve şeyh ona güzel bir rehberlik etmeli ki mürid doğru yoldan ayrılmasın. Öyle ki Hz. Peygamberimiz bu

⁷⁹ Aynülkudât, *Zübdetü'l-Hakâik*, s. 31.

⁸⁰ Aynülkudât, *Difâ'iyat ve Güzide-i Hakâyık*, s. 30.

sözleri doğrulayacak şu sözü söyledi: “Kim ki imamsız ölürse cahiliyede ölmüş gibidir.” Bayezid-ı Bistamî de şunu söyledi: “Kimin bir üstadı yoksa onun imamu şeytandır.” ... Sûfiler arasında da şu sözde icmâ vardır: “Şeyhi olmayan dinsiz gibidir.” O fasullarda benim sözlerim bu manadaydı. Fakat düşman onu [oradaki sözlerimi] ta’limiyye mezhebinin görüşlerine yordular. O sözlerden bir ma’sum imamın gerekliliğini çıkardılar.⁸¹

Aynülkudât ta’limiyye mezhebinin akli ispatlara önem vermediğini sadece peygamberin ve imamların sözlerinin yeterli olacağını iddia ettiklerini oysa kendisinin söz konusu risâlesinde Allah’ın varlığını akıl ve burhan yoluyla ispat ettiğini söyler.⁸² Aynülkudât kendisine yapılan eleştirilerin yersiz olduğunu söyler çünkü şeyh veya bir üstadın önderliğinin gerekliliğinin sadece kendi düşüncesi değil tasavvufun genel düşüncesi olduğunu ve bu düşüncelerin zaten kitaplarda var olduğunu söyler. Bunların başında da İmam Gazâlî’nin eserleri; *İhyâ-u Ulumiddîn*, *Miškâtü’l-Envâr*, *el-Münkizü Mine’d-Dalâl* gelir. Aynülkudât düşüncesinin kaynağının bu eserler olduğunu söyler.⁸³

Bu üç önemli itham dışında Aynülkudât’a başka ithamlar da yöneltilir. Özellikle diğer bir itham da Hallac’ın, Beyazid-i Bistamî’nin ve Şiblî’nin bazı şatahat türü sözlerini savunduğu şeklindedir. Yine Aynülkudât burada Hallac’ın, Beyazid-i Bistamî’nin ve Şiblî’nin sarf ettiği şatahat kabilinden bu sözleri izah etmeye çalışır. Ayrıca bu savunmasında ru’yetullah meselesi⁸⁴ ve ruh meselesini⁸⁵ de ele alır. Aynülkudât kendisine yöneltilen ithamları cevaplandırdıktan sonra her ilmin kendisine has ıstıhlara sahip olduğunu önemle vurgular. Her ilim sahibi kendi bildiği ilmin ıstıhalarını ve bunların neye tekabül ettiğini bilir. Bir nahivci kendi ilminin ıstıhalarını bildiği halde hesap ilminin ıstıhalarını bilemez. Aynı şekilde de hesap ilmüne sahip kişi de nahivcinin bildiği ıstıhaları bilemez. Aynülkudât buna benzer diğer ilimleri de ıstıhalarını tek tek sayarak karşılaştırır. Aynülkudât buradan hareketle fıkıh ulemasının ve akli referans alan felsefecilerin tasavvufun düşüncelerini, ıstıhalarının ne anlama

⁸¹ Aynülkudât, *Difâ’iyyat ve Güzide-i Hakâyık*, s. 30.

⁸² Aynülkudât, *a.g.e.*, s. 30.

⁸³ Aynülkudât, *a.g.e.*, s. 29.

⁸⁴ Aynülkudât, *a.g.e.*, s. 45.

⁸⁵ Aynülkudât, *a.g.e.*, s. 45.

geldiğini ve ne anlamda kullanıldıklarını bilmedikleri için kendi düşüncelerini yanlış anladıklarını veya anlayamadıklarını söyler.⁸⁶

Aynülkudât kendisine yöneltilen suçlamalara ayetlerden, hadislerden örnekler vererek, tasavvuf büyüklerinin, filozofların ve şairlerin sözlerine dayanarak güçlü hitabetiyle ve kendine güveniyle tek tek cevap verir.⁸⁷ Ayrıca kendisi hakkında fetva çıkaran kişileri çok şiddetli bir şekilde eleştirmekte, onların kıskançlık, kin ve düşmanlık sahibi olduklarını dile getirmektedir. Fakat bu uzun sayfalardan oluşan savunma Aynülkudât'ı düşmanlarının elinden kurtarmayacaktır. Yakılarak idam edilecektir.

2.6. Eserleri

Aynülkudât tutuklanıp idam edilince daha otuz üç yaşındaydı. Bu kısa ömrüne rağmen birçok risâle ve eser yazdı. Aynülkudât yazmaya erken yaşta yirmi yaşlarında başladı ve bitmez tükenmez bir yazma faaliyeti içerisindeydi. Birçok risâlesi de arkadaşlarının kendisinden istemeleri neticesidir. Risâle ve eser yazmak dışında arkadaşları ve dostlarıyla da sürekli yazışlıyordu. Her biri on ciltten oluşan hacimli eser yazma projeleri vardı. Ama ömrü buna müsaade etmeyecekti. Ömrü vefa etseydi birçok eser ortaya koyacağı belliydi. Hangi eserleri yazdığını kendisi *Şekva'l-Garîb*'de sıralar. Risâlelerinden birçoğu günümüze ulaşmamıştır. Günümüze ulaşan dört eseri vardır. Bir de ona atfedilen eserler vardır. Aşağıda kendi eserlerini ve ona atfedilen eserleri incelenecektir.

1. *Zübdetü'l-Hakâik*

Aynülkudât'ın bize kadar gelen kitapları arasında olup en tanınmış eseridir. Tam adı *Zübdetü'l-hakâik fî keşfi'd-dekâik*'tir. Aynülkudât bu eserini yirmi dört yaşında

⁸⁶ Aynülkudât, *a.g.e.*, s. 35.

⁸⁷ Debâşî, s. 74.

yazdığını söyler.⁸⁸ Eserin girişinde bu eseri niçin yazdığını ve hangi konuları işlediğini de söyler.

Giriş'ten anlaşılacağı üzere Aynülkudât bir takım şüpheler ve buhranlar geçirmekteydi. Bu buhranları gidermek için kendini derin okumalara ve ilmî çalışmalara vermişti. Bu okumalar onu buhranlardan uzaklaştırmamıştı. Bunun üzerine İmam Gazâlî'nin eserlerini okumaya başladı. Ruhun ve zihnen bir dönüşüm geçirdiği dönemlerde arkadaşları ondan inancın temel prensipleri hakkında yazı yazmasını istiyordu. O ise kendisini hem ilim tahsiline vermişti, hem de zihnini kurcalayan problemlerle uğraşıyordu. Bunun için kendisinde yazma gücünü bulamıyordu. Bunu şöyle ifade ediyordu "Kalbim kıyısı olmayan dalgalı deniz gibiydi, tüm başlangıçlar ve sonlar orada boğulmuştu."⁸⁹ Daha sonra bir başka arkadaşına rastlar. Arkadaşı ona artık kendileri için bir risâle yazması gerektiğini ve başka bir umutlarının kalmadığını söyler. Bundan sonra Aynülkudât nihayet arkadaşları ve *havas* için bir risâle yazmaya karar verir⁹⁰ ve kısa zaman zarfında *Zübde*'yi yazar.

Aynülkudât *Zübde* de üç ana meseleyi: Allah'ın zatı, nübüvvet ve ahireti yüz fasılda yaydığını, bu konuları daha önce *Gaye* adlı eserinde işlediğini ancak oradaki yazma metodunun aklî ve felsefî olduğunu ve o eserini ilme'l-yakîn ehli için yazdığını *Zübde* de ise yine aynı konuları işlediğini fakat buradaki dilin daha özel, aklî açıklamaların kendilerine yeterli olmayan kimseler için yazdığını ve burada yazdıklarının bu kimseleri hakke'l-yakîne götürecek şeyler olduğunu söyler.⁹¹ Biz buradan anlıyoruz ki Aynülkudât ilk yazdığı eserler ile -ki onlar *el-Alâiyye* ve *Gâyetü'l-Bahs*'tir- *Zübde* arasında dilini değiştirir. İlk yazdığı eser *el-Alâiyye* daha çok halkın anlayacağı bir dille ve sonraki eser *Gâye* ise ilim ehlinin anlayabileceği felsefî ve aklî bir dille yazılmış, *Zübde*'de ise aklî alan bırakılıp akıl ötesi bir alana geçilmiştir.⁹²

Aynülkudât bu eserinde Allah'ın zatı, sıfatları, isimleri, isimleri ve sıfatları arasındaki farkı, Allah'ın cüzleri bilip bilmemesi, nübüvvet ve ahiretin hakîkati gibi meseleleri ele alıp ilkin kelâm ve felsefenin görüşlerini ifade etikten sonra bu aklî

⁸⁸ Aynülkudât, *Difâ'iyyat ve Güzide-i Hakâyık*, s. 83.

⁸⁹ Aynülkudât, *a.g.e.*, s.81; Debâşî, s. 36.

⁹⁰ Aynülkudât, *a.g.e.*, s. 82.

⁹¹ Aynülkudât, *a.g.e.*, s. 81.

⁹² Debâşî, s. 35.

delillerin hakîkati bize tam göstermeyeceğini bunların hakîkatinin anlaşılması için aklın ötesi bir idrakin olması gerektiğini ifade eder.

Zübdetü'l-Hakâik'in nüshaları Tahran Üniversitesi Kütüphanesi (nr. 1047 ve 1048), Kahire'de Mecâmî'-i tal'a ve Timur kütüphanesi (nr. 175), Berlin Kütüphanesi(nr. 1728) ve İstanbul Süleymaniye Kütüphanesinde (Cârullah, nr. 2078, Şehit Ali Paşa 2801) bulunmaktadır.

Süleymaniye kütüphanesinde *Zübdetü'l-Hakâik*'in tercümeleri gözükmektedir. Fakat bu tercümeler *Zübdetü'l-Hakâik* tercümesi olmayıp Aynülkudât'ın diğer kitabı *Temhîdât*'ın tercümeleridir. Aynülkudât *Zübde*'yi Arapça olarak yazmıştır. *Temhîdât*'ı da Farsça olarak yazınca *Temhîdât*, *Zübde*'nin Farsça tercümesi zannedilmiştir. Bundan dolayı Süleymaniye Kütüphanelerindeki *Temhîdât* tercümelerinin kayıtları *Zübdetü'l-Hakâik* diye geçer.

2. *Temhîdât*

Aynülkudât bu eserini *Zübde*'den sonra, ömrünün sonlarına doğru Farsça olarak yazar. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu eser *Zübde*'nin Farsça olarak yazımı zannedilmiştir. *Temhîdât* on temhîdden oluşur. Burada ilim, ilham, sülûk, insan fitratı, mârifet, İslam'ın beş şartı, aşk, ruh ve kalp, iman, küfür, semâ-arz, Ahmed- İblîs gibi konular işlenir. Aynülkudât'ın bu eseri yazarken daha çok İbn Sînâ'nin tesirinde kaldığı söylenir.⁹³

Temhîdât nüshaları Süleymaniye Kütüphanesi (Şehit Ali Paşa, nr. 2703, Fatih nr. 2626), Paris Milli Kütüphanesi (nr. 36) , Tahran Üniversitesi (nr. 1237) ve Tahran Milli Kütüphanesinde (nr. 928) bulunmaktadır⁹⁴. Çiştî şeyhlerinden Hintli Muhammed Gîsûdirâz tarafından tercüme ve şerh edilmiştir (*Şerh-i Temhîdât*, nşr. Hâfız Seyyid Atâ Hüseyin, Haydarâbad, 1324/1906). Gîsûdirâz'ın bu tercümesi ve şerhini Bîcâpûrlu Mîrân Hüseyin Şah (ö. 1669) Urduca'ya tercüme etmiştir. *Temhîdât* Gîsûdirâz şerhiyle birlikte İran'da Afif Useyran tarafından tahkik edilip basılmıştır. Christiane Tortel ise *Temhîdât*'ı 1992 yılında Fransızcaya çevirmiştir.

⁹³ Uludağ-Bayburtlugil, s. 282.

⁹⁴ Nüshalar için daha ayrıntılı bkz. Afif Useyrân, *Temhîdât*, İntişârât-ı Menûçehrî, Tahran 1386.

Temhîdât ile alakalı daha ayrıntılı bilgi için bu tezin ikinci bölümüne bakılabilir.

3. *Mektûbât*

Bu eser Aynülkudât'ın 517/1123 ve 525/1130 tarihleri arasında arkadaşı, dostları ve talebelerine yazdığı mektuplardan oluşur. Aynülkudât birçok mektubu da sadık ve faal iki arkadaşı Kâmilü'd-Devle ve Azîz el-Müstevfî için yazmıştır. Ayrıca Ahmed Gazâlî ile mektuplaşmaları da vardır. Aynülkudât'ın Ahmed Gazâlî ile mektuplaşmalarının Nasrullah Pûrcevâdî tenkitli basımını yapmıştır.⁹⁵

Aynülkudât, hayatının uzun döneminde yazdığı bu mektuplarda felsefe, kelâm ve tasavvufla ilgili birçok konu işler. Bazen bir konuyu ele alır ve onu birkaç mektupta uzun uzun işler. Namaz ve namazdaki niyetin namazın şartından veya rükünlerinden olup olmadığı, kudret ve irade, mârifet, zâtullah, isim ve sıfatlar, aşk, İblîs, tevhîd, nübüvvet, pîrin gerekliliği gibi konuları mektuplarında işlemektedir.

Aynülkudât'ın mektupları on üçüncü yüzyıldan başlayarak mecmua hâline getirilme başlanmıştır. En eski mecmua da Tahran'daki Sipahsalar Kütüphanesinde (nr. 3875) bulunan 1240 istinsah tarihli mecmuadır.⁹⁶ Nüshaları Süleymaniye Kütüphanesi (Şehit Ali Paşa, nr. 1418, Cârullah, nr. 1100), Paris Milli Kütüphanesi (nr. 35), British Muziem Kütüphanesi (nr. 16823), Tahran Üniversitesi (nr. 51-2-3) ve Tahran Milli Kütüphanesi (nr. 2177) bulunmaktadır. Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan birçok nüsha tarihsiz olup bazılarında 127 mektup (Murad Buhari,) gözükrken bazılarında 67 mektup (*Carullah, nr. 1100*) gözükmektedir. Ali Nakî Münzevî ve Afîf Useryân tarafından 1969 yılında tenkitli neşri yapılmıştır

4. *Şekva'l-Garîb*

Daha önce de bahsettiğimiz gibi Aynülkudât ulemâ tarafından kendisine yöneltilen ithamlar yüzünden tutuklanıp hapse atıldıktan sonra kendi düşüncelerini savunmak için bu eseri kaleme almıştır. Bu eseri Bağdat'ta hapishanede yazdığı sırada

⁹⁵ Debâşî, s. 47.

⁹⁶ Debâşî, s. 47.

otuz üç yaşındaydı. Genç yaşında olmakla birlikte kendisini itham eden ve kendisinden büyük olan ulemâdan ruhen daha büyüktü. Fıkıh ulemâsının kendisine yönelttikleri küfürlere iç burkan çetin itiraflarla cevap verir. Subkî bu savunma için şunu söyler: “*Eğer bu eser taşa okunsa taş bile çatlardı.*”⁹⁷ Bunun için bu eser bir müdafaanâme gibidir.

Aynülkudât bu esri Arapça olarak kaleme alır. Eserin nüshaları Alman Tübinggen Kütüphanesi (nr. 2076) ve Tahran Melik kütüphanesinde (nr. 4657).

Eserin ilk tahkikli neşri uzun bir girişle Muhammed b. Abdülcélîl tarafından 1930 yılında İnan’da yapılmıştır. Celîl bu eseri notlandırarak Fransızca’ya tercüme etmiştir. Daha sonra Afif Useyrân *Musannefât-ı Aynülkudât (Tahran, 1962)* adlı eserin içinde neşretmiştir. Kasım Ensârî de eseri Farsça’ya *Difâyyât-ı Aynülkudât (Tahran, 1961)* diye tercüme etmiştir. A. J. Arberry ise İngilizce’ye *A sûfî martyr: the apologia of Ain al-Qudat al-Hamadhânî (London, 1969)* ismiyle çevirmiştir.

Aynülkudât’ın elimizde bu dört eseri bulunmaktadır. Bunların dışında da aşağıda sayacağımız birçok risâle yazmıştır. Ama bu eserler bize kadar ulaşmamıştır. Yazmış olduğu bu risâleleri *Şekva’l-Garîb* adlı eserinde saymaktadır.⁹⁸

5. Er-Risâletü’l-Alâiyye

Aynülkudât’ın yazdığı ilk risâledir. *Zübde*’nin girişinde bu risâleye dolaylı olarak atıf vardır. Bu risâlede İslam’ın inanç meselelerini Allah’ın zâtı, nübüvvet ve ahiret bahislerini avamın anlayabileceği fikhî bir üslupla yazmıştır. Yaklaşık olarak 1118 yılında yazmış olduğu bu risâlede selef-i salihinin yolunu izlemiştir. Eseri Arapça olarak kaleme almıştır.

6. Gayetü’l-Bahs An Me’ani’l- Ba’s

Bu risâlesini el-Alâiyye’nin bir devamı niteliği olabilecek şekilde bir yıl sonra 1119 yılında yazar. Bu risâleyi Arapça olarak yazar. Aynülkudât *Zübde*’nin girişinde

⁹⁷ Useyrân, *Ma’arrafi Aynül’l-Kudât*, s. 33

⁹⁸ Aynülkudât, *Difâ’iyyat ve Güzide-i Hakâyık*, s. 57–8.

belirttiği gibi bu risâlede kelâmıla ilgili konuları ele almış ve bu risâleyi seçkin arkadaşları için aklî ve burhanî olarak yazmış.⁹⁹

7. *Emâlî'l-İştîyâk fî Leyâlî'l-Firâk*

Eser Arapça olup edebî bir mahiyet arz eder.

8. *Risâle-i Cemâliyye*

Aynülkudât bu risâleyi Şahzâde Cemâleddin Şerefüddeve'ye yazmıştır. Bu risâleyi Farsça ve üç fasıl üzerine yazmıştır. Burada peygamberlerin gönderilmesi ve Kur'ân'ın zaruretinden bahseder.¹⁰⁰

9. *Hakâiku'l-Kur'ân*

Aynülkudât bu eseri on ciltlik bir Kur'ân tefsiri olarak tasarlamış. Fakat buna muvaffak olamamıştır.

10. *Nüzhetü'l-Uşşâk ve Nehzetü'l-Müştâk*

On günde yazdığını söylediği Arapça bin beyitlik bir tasavvufî aşk şiiridir. Dr. Rahim Fermeleş bu şiirleri *Ahvâl ve Âsâr-i Aynülkudât* adlı eserinde yayınladı.¹⁰¹

11. *Savletü'l-Bâzi'l-Emûn Ala İbni'l-Lebûn*

12. *Kıra'l-Âşî İlâ Ma'rifeti'l-Avrân ve'l-E'aşî*

13. *el-Medhâl İle'l-Arabiyye ve Riyâzatü Ulumihe'l Edebiyye*

Aynülkudât edebi ilimler ve Arapçaya dair meseleleri on cilt hâlinde bu eserde yazmayı düşünmüş fakat buna da muvaffak olamamıştır.

14. *el-Müftelez Mine't- Tefsîr*

Bu eser de Arapça sarf ilmine dairdir.

15. *Münyetü'l-Heysûb*

Bu risâle Hint matematiğine dairdir.

Aynülkudât'a nispet edilen birtakım eserle vardır.

⁹⁹ Aynülkudât, *Zübetü'l-Hakâik*, s. 3.

¹⁰⁰ Maksûd, s. 204.

¹⁰¹ Maksûd, s. 204.

1. *Yazdânşinâht*

Rahman Kerîmî tarafından 1948 yılında basılan bu risâle yanlışlıkla Aynülkudât'a isnat edildi. Baba Efdâl-i Kaşî ve Sühverdî-yi Maktûl'e de izafe edilen bu eserin Aynülkudât'a ait olmadığı Afif Useyrân tarafından ortaya konmuştur.¹⁰²

2. *Levâ'ih*

Rahim Fermeleş Aynülkudât'a ait olduğunu düşündüğü bu risâleyi yayınlamıştır (*Tahrân, 1377*). Fakat Afif Useyrân bunun Aynülkudât'a ait olmadığını tespit etmiştir.¹⁰³ *Levâ'ih* Ahmed Gazâlî'nin *Sevânih*'i örnek alınarak yazılmıştır.¹⁰⁴

3. *Gayetü'l- İmkân*

Bu eser de Rahim Fermeleş tarafından yanlışlıkla Aynülkudât'a nispet edilir. Eser Tâceddin Üşnühi'ye de isnat edilir.¹⁰⁵

4. *Şerh-i Kelimât-ı Baba Tâhir*

Bu eser Cevat Maksûd tarafından Aynülkudât'ın hayatının anlatıldığı uzun bir girişle 1975 yılında yayınlanmıştır.¹⁰⁶ Yine Afif Useyrân tarafından bu eserin Aynülkudât'a ait olmadığı tespit edilmiştir. Büyük Selçuklu Devletinin ilk hükümdarı Tuğrul Bey zamanında yaşayan sûfî- şair Baba Tâhir Uryan'ın veciz sözlerinin şerhi olduğu anlaşılmıştır.

¹⁰² Useyrân, *Ma'arrafi Aynül'l-Kudât*, s. 36-9.

¹⁰³ Useyrân, *a.g.e.*, s. 39-43.

¹⁰⁴ Maksûd, s. 206.

¹⁰⁵ Uludağ- Bayburtlugil, s. 282.

¹⁰⁶ Debâşî, s. 75.

3. TEMHÎDÂT TERCÜMELERİ VE METİN İNCELEMESİ

3.1. *Temhîdât* Tercümeleri

Aynülkudât *Temhîdât* adlı eserini ömrünün sonlarına doğru Farsça olarak yazar. Aynülkudât ilhadlık gibi ithamlara maruz kalıp hapse atıldığında orada yazmış olduğu savunmasında kaleme almış olduğu eserlerin isimlerine de yer verir. Fakat orada *Temhîdât* adlı eserinden bahsetmez. Afif Useyrân ve Zerrinkûb gibi araştırmacılar, Aynülkudât'ın ithamcılarının ellerine daha fazla malzeme vermemek için böyle davrandığını söylerler. Hâmid Debâşî ise bu düşüncelere katılmayıp Aynülkudât'ın eseri zikretmemesinin sebebini onun *Temhîdat*'ı bir kitap formatında saymadığı düşüncesine bağlar.¹⁰⁷ Aynülkudât bu eserin varlığından kendisi de söz etmeyince *Temhîdât* diğer eseri *Zübde*'nin bir tercümesi olarak görüldü. Aynülkudât bu eseri diğer önemli bir eseri olan *Zübde*'den sonra kaleme alır. Bu eserinde İmam Gazâlî, kardeşi Ahmed Gazâlî ve İbn Sînâ gibi büyük ustaların etkileri görülmektedir. Özellikle şeyhi Ahmed Gazâlî'nin aşk üzerine yazmış olduğu *Sevânihu'l-Uşşak* adlı eserinin etkisi açıktır. Ahmed Gazâlî'nin bu eseri çok remizli ve anlaşılması zor olduğundan halk tarafından okunmamıştır. Aynülkudât'ın *Temhîdât*'ı ise Ahmed Gazâlî'nin eserine nazaran daha anlaşılır olduğundan halk tarafından ilgi görmüş ve okunmuştur. Aynülkudât'tan sonra eser etkisini sürdürmüş ve 15. yüzyılda Cişfî şeyhlerinden Hintli Muhammed Gîsûdirâz tarafından tercüme ve şerh edilmiştir. Daha sonra da bu eser 16. yüzyılda Urduca'ya çevrilmiştir.

Temhîdât'ın etkileri Osmanlı topraklarına kadar ulaşır ve XVI. yüzyılda tercüme edilir. Fakat bu eser *Temhîdât* adı altında değil de *Tercüme-i Zübdetü'l-Hakâik* veya *Tercüme-i Kenzü'l-Hakâik* adı altında çevrilir. Muhtemelen Aynülkudât'ın Arapça olan *Zübdetü'l-Hakâik* adlı eseri olarak çevrilir. *Temhidât*'ın Süleymaniye'de kayıtlı biri Aşkî'ye ve biri de Moravî Yahya Halvetî'ye ait iki farklı tercümesi gözükmektedir. Bizim yaptığımız çalışmada anladığımız kadarıyla asıl tercümeyi Aşkî yapmıştır. Zira Moravî Yahya'ya ait olan üç nüshanın ikisi Aşkî tercümesiyle aynı olup diğer nüshanın ise sadece mukaddimesi ve ilk on varağı Aşkî'nin tercümesinden farklıdır. Fakat bu

¹⁰⁷ Debâşî, s. 46.

farklı tercümenin Moravî Yahya'ya mı yoksa istinsah edene mi ait olduğunu tam tespit edemedik. Fakat her halükarda bu ilk on varak farklıdır ve kalan diğer sayfalar Aşkî'nin tercümesiyle bire bir aynıdır. Biz farklı olan bu ilk on varakla bundan sonraki varakları yani Moravî Yahyâ adına kayıtlı nüshayı bütünüyle transkribe ettikten sonra Aşkî'nin tercümesinin de on varağını transkribe ettik ve üzerinde çalıştık.

3.1.1. Aşkî ve Temhîdât Tercümesi Nüshaları

Edebiyatımızda Aşkî mahlasını kullanan birçok şair ve mutasavvıf şahsiyet vardır. Bursalı Mehmed Tahir Efendinin verdiği bilgiye göre Aynülkudât'ın *Temhîdât*'ını tercüme eden Aşkî, Üsküdarlı olarak bilinen İlyas Çelebi'dir.¹⁰⁸

Mutasavvıf ediplerden Farsça'ya vakıf bir zat olup 16. yüzyılda Üsküdar'da yaşamış bir şairdir. Rumelihisarı'nda doğmuştur. Babası gibi o da yeniçeri olmuş ve Alman seferine katılmıştır. Sefer sırasında öldü zannedilerek ulûfesi kesilmiştir. Geri döndüğünde Müeyyidzâde Hacı halifenin tekkesine kapanarak derviş olmuştur. Bir müddet sonra kâtipliğe tayin edilmiş fakat hastalığı yüzünden devam edememiş ve maaşı kesilmiştir. Kanûnî'ye sunduğu bir şiirinde yıllarca padişah kapısında kulluk ettiğini, seferlere katıldığını ve çeşitli fedakârlıklar yaptığını anlatmıştır. Şiiri beğenen padişah isteğini sorunca Aşkî o sıralarda ölen şair Basîrî'nin on akçelik ödeneğinin kendisine verilmesini talep eden bir kıta nazmetmiş ve padişah da bu arzusunun yerine getirmiştir. Böylece maddi sıkıntılardan kurtulan şair Üsküdar'da bir yalı satın alarak burayı sanatkârların ve şeyhlerin toplandığı bir yer haline getirmiştir. Aşırı harcamaları yüzünden borca giren Aşkî II. Selime sunduğu "kerem" redifli bir kaside ile evinin rehin düştüğünü belirterek yardım istemiştir. Daha sonra şair buradan tekrar Rumelihisarı'na taşınmış ve burada bir süre sonra vefat etmiştir. Şiirleri bir divan hâlinde toplanmıştır.¹⁰⁹

Aşkî'nin kayıtlarda bulunan *Zübdetü'l-Hakâik* tercümesi (*Temhîdât*'ın tercümesi) nüshaları arasında pek fark bulunmamaktadır. Bu nüshalar arasında bulunan

¹⁰⁸ Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, çev. A.Fikri Yavuz- İsmail Özen, Meral Yayınları, İstanbul 1972, c. 2, s. 18.

¹⁰⁹ İsmail Önver, Aşkî, *DİA*, c.4, s.23; Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, s.18.

ufak farklılıklar da bağlaçları kullanıp kullanmama veya farklı bağlaç kullanma şeklinde görülmektedir. *Aşkî'nin tercümesinin nüshaları* aşağıdaki kütüphanelerde bulunmaktadır.

- a. Kayseri Raşit Efendi Yazma Kütüphanesi, 26162 yk. 51 no'da¹¹⁰
- b. Üsküdar Aziz Hüdâî Dergâhı Kütüphanesi, Selimağa Kütüphanesi, nr.88'de.¹¹¹
- c. Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi koleksiyonu, nr. 1361. Bu nüsha 66 varaktır. Müstensihî İbn Veliyüddin Muhammed Emin olup hicri 1216'da istinsah edilmiştir.
- d. Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi koleksiyonu, nr. 3060. Bu eserin ilk sekiz varağını tezin son kısmına ekledik.
- e. Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi koleksiyonu, nr. 3142. Hicri 1245, 94 varak.
- f. Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Murad Efendi koleksiyonu, nr. 2307. İstinsah Ahmed b. Muhammed, hicri 1113, 41 varak.
- g. Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi koleksiyonu, nr. 3128. Bu nüsha 112 varak olup sonunda *Aynülkudât*'ın tam ismi ve ölüm tarihi h. 525 olarak verilir. Aynı zamanda Molla Câmî'nin *aynülkudât* hakkında söylediği sözler aktarılır.
- h. Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi koleksiyonu, nr. 2516. Hicri 1215, 44–117 varakları arasında.
- ı. Süleymaniye Kütüphanesi Haşim Paşa koleksiyonu, nr. 53. Hicri 1304, 56 varak.

¹¹⁰ Harun Turan, *Aşkî'nin Kenzül-Hakâik Ve Keşfi'd-Dekaik Tercümesi*, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Süleyman Solmaz, Denizli, 1998, s. 8.

¹¹¹ Harun Turan, a.g.e., s. 8.

3.1.2. Moravî Yahya Halvetî ve Temhîdât Tercümesi Nüshaları

Moravî Yahya 1650'de Malatya'da doğmuştur. Tahsil için İstanbul'a gelmiştir. Ayasofya medresesinden mezun olduktan sonra Sarây- Hümâyûn hocalığı yapmıştır. Bu sıfatla zaman zaman Nureddin Cerrâhî Âsitanesine gelmiş ve buradaki sohbetlere katılmıştır. Tasavvufa duyduğu muhabbetle Nurettin Cerrâhî'ye bağlanıp onun halifesi olmuştur. Halife olduktan sonra çıkan Mora muharebesine Hz. Pîr'e vekâleten ordu şeyhi olarak katılmıştır. Mora'ya gittikten sonra orada dergâh açıp hizmetleri devam ettirir. Mora'da Cerrâhîliğin yayılması için çalışmıştır. Hatta devlet ricalini iyi tanıması tarikatın itibarını artırmış ve tarikata büyük meblağlarda yardım yapılmasını da sağlamıştır. Kırk beş yıl Mora'da hizmet etmiş ve 1760'da İstanbul'a dönmüştür. İstanbul'a döndükten ve Hz. Pîr'in vefatından sonra postnişin olmuştur. Mora'da uzun süre kaldığı için kendisine Moravî denmiştir. 1184/1770 yılında Muharrem'in ikinci pazartesi günü vefat etmiştir.¹¹²

Kaynaklarda Moravî Yahya'nın herhangi bir eserinden bahsedilmez. Süleymaniye Kütüphanesinde Moravî Yahya üzerine kayıtlı üç nüsha bulunmaktadır. Aşağıda ele alacağımız gibi bunların bir tanesinde isminin ferağ kaydı vardır. Ama diğer iki nüshasında isminin kaydı bulunmamaktadır. İsmi kaydının düşüldüğü *Tercüme-i Zübdetü'l-Hakâik* adlı nüshanın da Aşkî'nin tercümesiyle aynı olduğu görülmektedir. Anladığımız kadarıyla Moravî Yahya kendisi bizzat tercüme etmeyip Aşkî'nin eserini kendisi istinsah etmiştir. Aşağıda bu üç nüsha verilmiştir.

- a. Süleymaniye Kütüphanesi Keçizade koleksiyonu, nr. 750. Bu nüshanın ferağ kaydında Moravî Yahya Halvetî diye geçmektedir. Hicri 1164 yılında yazılmıştır. Tercüme 100–115 varaklar arasındadır. Aşkî tercümesiyle aynıdır.

¹¹² Osmanzâde Hüseyin Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, Hz. Prof. Dr. Mehmed Akkuş- Prof. Dr. Ali Yılmaz, Kitabevi, İstanbul 2006, c. 5, s. 49; Ramazan Muslu, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf 18. Yüzyıl*, İnsan Yayınları, İstanbul 2003, s. 84; Mehmed Cemal Öztürk, *Cerrâhîlik, Hz. Pîr Nureddin Cerrâhî Ve Cerrâhî Tarikatı*, Gelenek Yayınları, İstanbul 2004, s. 80.

- b. Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi, nr. 1474. Hicri 1123, 61-108 varak.
- c. Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi, nr.1473. Bu nüshada Moravî'nin ismi geçmemektedir. Fakat kayıt Moravî üzerine yapılmıştır. Bu eserin daha önce de belirttiğimiz gibi ilk on varağı Aşkî'nin tercümesinden farklıdır. Biz tezimizde bu farklı olan nüshayı göz önüne aldık ve transkribe ettik ve ayrıca Aşkî'nin de ilk on varağını çalışmaya ilave ettik.

3.2. Metin İncelenmesi

3.2.1. Ledün İlmi ve Dört Temel Mesele

Aynülkudât *Temhîdat* adlı esere başlarken seyrü sülûk yolunda ilerleyen tâlib için hakikat yolunu dört temel mesele üzerine oturtur. Bunlar, Kur'ân, sünnet, gönül (vicdan) ve Pîrdir. Hakikat yolunda yürüyenler ilk olarak zahir perestliklerinden uzaklaşmalıdırlar. Zahir perestlik yani sadece surete bakma, sureti araştırma hakikate ilerlemede engeldir. Hemedânî aslında burada bize aklın sınırları içerisinde kalarak Kur'ân'ın ve Nübüvvetin hakikatini anlayamayacağımızı söylemektedir. Çünkü Hemedânî nübüvveti aklın ötesi bir alana yerleştirir ve nübüvvetin anlaşılmasının da akıl ötesi bir okumayla gerçekleşebileceğini ifade eder.¹¹³

Aynülkudât A'râf sûresinin “ *Sen onları sana nazar eder görürsün hâlbuki onlar seni görmez*” mealindeki 198. âyetini referans göstererek Kur'ân ve sünnetin¹¹⁴ batîni yorumunun önemini vurgular. Allah'tan Hz. Muhammed'e nur ve kitap geldi.¹¹⁵ Kur'ân-ı Kerîm de Allah'ın bir nurudur. Allah (c.c.) Kur'ân ve Hz. Muhammed'i nur olarak gösterdi ve Hz. Peygamber'le birlikte olan bu nura tabi olunmasını istedi.¹¹⁶ Dolayısıyla Kur'ân ve Hz. Muhammed'in şahsına sadece zâhirîlik yönünden bakanlar Kur'ânı ve onun hakikatini anlayamadılar. Hatta Hz. Peygamber için “ O bir beşerdir.

¹¹³Aynülkudât, *Difâ'iyat ve Güzide-i Hakâyık*, s. 27; *Zübdedü'l-Hakâik*, s. 26.

¹¹⁴Burada sünnet kavramıyla Hz. Muhammed'in şahsı ve Peygamberliği söz konusudur.

¹¹⁵Mâide, 5/15.

¹¹⁶A'râf, 7/157.

Bize beşer mi hidayet edecektir.” dediler. Aynülkudât Kur’ân’ın sadece satırlarda yazılan bir yazı olduğunu söyleyenlere ve Hz. Muhammed’in sadece beşer tarafını görenlere sert eleştiri yapmaktadır. Bunun böyle olmadığını Hz. Peygamber’in “*ben sizler gibi değilim*” sözüyle açıklamaya çalışır. Tasavvufta velâyet makamına erişenlerin ise Hz. Muhammed’e hiçbir şekilde beşer diyemeyeceğini ifade eder.

Kur’ân’ın hem zâhir yönü hem de bâtın yönü vardır. Bâtın manalarının da dereceleri vardır. Nazâr ehli olanlar onun zâhir yönünü açıklar. Oysa bir de bâtın yönü vardır ve bunu açıklayacak olanlar kimlerdir? Hemedâni Kur’ân’ın bâtın yönünü ise âriflerin anladığını ve açıklamasının da onlara düştüğünü söyler. Çünkü Allah yolunda ilerleyen sâlikler yollarını ve hayatlarını Kur’ân göre inşa ediyorlar ve sadece onlar akıl ötesi bir idrakle Kur’ân’ın bâtın anlamlarına sahip oluyorlar. Ariflerin bu yolda elde ettikleri neticeler de Kur’ân’ı ve sünneti asıl kaynak edinmeleridir. Aslında Kur’ân’ın her bir kelimesi ve her bir harfi bir şahsa hitap eder ki herkes kendi miktarınca ondan istifade eder. Aynülkudât’ın deyişiyle bazıları onda *ey kâfirler* hitabını işitti bazıları ise onda *Hamd âlemlerin Rabbi içindir* hitabını işitti. Burada söz konusu olan Kur’ân’dan istifadenin sâliklerin manevî âlemlerdeki mertebeleri nispetinde olmasıdır. Kendilerine özel ilim verilenler ve ledün ilmüne sahip olanların ondan istifadeleri farklı olacak ve gerçek manayı onlar anlayacaktır. Aynülkudât’ın verdiği örneği verecek olursak; nasıl ki küçük çocuğa kuzu eti gibi ağır yiyecekler verilmez, büyümesi beklenir ve verilirse zararlı olur aynı şekilde Kur’ân’ın hakikatlerini anlayacaklara da ledün ilmi verilmesi gerekir. Ledün ilmi elde edilmesi amel yoluyla olur. Gerçek ilim sahipleri de Allah’ı bilenler ve ledün ilmüne sahip olanlardır. Aslında bunlar Kur’ân ve Hz. Muhammed’in hakikatine erenlerdir. Abdullah İbn Abbas’ın (r.a.) bir gece Hz. Ali’nin (r.a.) evine gittiğini ve sabaha dek bismillahın “ba” sını kendisine şerh ettiğini söyler ve Ebu Hureyre (r.a.) da *Allah yedi kat göğü ve yedi kat yeri yarattı. Emir aralarında gidip gelir.*¹¹⁷ âyetini açıklayacak olursam beni taşlırsınız demesi de Kur’ân’ın derûni manalarının olduğunu göstermektedir. Sâlik bu manalardan ancak sahip olduğu manevî derecesi kadar nasiplenir.

¹¹⁷ Talâk, 65/12.

Aynülkudât Kur'ân'ın Allah tarafından gelen bir nur olduğunu, onun lafızlarının bir önemi olmadığını yani hakîkatin lafızlarda değil de asıl manasında aranması gerektiğini ifade ederek Kur'ân'ın *gayr-i mahlûk* olduğunu söyleyen kelâmcılara da bir gönderme yapar.¹¹⁸

Aynülkudât hakîkati bulmada Kur'ân ve sünnetten sonra kişinin gönlünün önemli olduğunu vurgular. Tam burada bilmenin iki türünden bahseder. Biri tefekkür ve tedebbürdür. Diğeri ise kişinin gönlüne danışarak bilmesidir. Bu da Hz. Muhammed'in (s.a.v) şu hadisine dayanır: "Müftüler sana fetvâ verseler de, sen kalbinden fetvâ iste." gönül bir şeyi istediği vakit o rahmânîdir. Eğer gönül onu işlemeye el vermiyorsa o da şeytanidir. Fakat Aynülkudât'a göre her gönlün bir olmadığı, gönlüne nefs-i emmare hâkimse onun müftüsü de nefs-i emmare olacaktır. Şayet kimin kalbi pak ve temiz ise onun kalbinin vereceği fetva da Hakk'tan verilmiş bir emir gibidir. Fakat her kimse kalbine danışarak iş yapma yeterliliğine ve istidada sahip olmayabilir. O zaman kişi ne yapacaktır? Aynülkudât burada şunu söyler. Kişi bu istidada sahip değilse o istidada sahip olan kimselerden sormalıdır ki o kimsenin gönlü kendisine ayna olsun. İşte tam bu noktada Aynülkudât gönülleri kemâle ermiş olanlar yani pîrlerin hakikât yolundaki rehberliğinin gerekliliğinden bahseder.

Pîrler (şeyhler) gönülleri olgunluk seviyesine gelen kimselerdir. Tasavvuf diliyle söylersek kalpleri yanan ve pişen kimselerdir.¹¹⁹ Onların kalplerinde iman yazılmıştır. Pîrler müridlerin gönüllerinde kendilerini görürler. Çünkü sâlikin Hak yolundaki seyrini kendisi daha önce tecrübe ettiği için orada kendini müşahede eder. Mürid ise şeyhinin gönlünde Hakkı görür. Mürşîd her an her mertebede lazımdır.

¹¹⁸ Kelâmın oluşum dönemlerinde (mütekellimün, Gazâlî öncesi dönem) Kur'ân'ın yaratılmış olduğu veya olmadığı tartışma konusu olmuştur. Hatta Abbasî Hilâfeti zamanında Kur'ân'ın mahlûk olduğu bir dönem resmi söylem olmuş ve Kur'ân'ın yaratılmamış (gayr-i mahlûk) olduğunu söyleyen âlimlere (mesela Ahmed b. Hanbel) eziyet edilmiştir. Kur'ân'ın mahlûk olduğunu savunan grup Mutezile, Havaric, Zeydiyye ve Şia'ın çoğunluğu olmuştur. Kur'ân'ın mahlûk olduğu fikri muhtemelen Hıristiyanlığın "tecessüd" anlayışına karşı çıkmıştır. Çünkü Hıristiyanlıkta Mesih yaratılmamış "ilâhî bir kelâm" olup zaman içerisinde zuhur eder. Kur'ân'ın da Hıristiyanlıktaki anlayışa benzetilmemesi için böyle bir çıkış olmuştur. Kur'ân'ın mahlûk oluşu görüşüne çoğu ehl-i sünnet âlimleri karşı çıkmıştır. Bunlardan bir kısmı Kur'ân'ın ezeli olduğunu, gayr-i mahlûk olduğunu söylemişlerdir. Bir kısmı da-Eş'ariler'in savunduğu gibi- Kur'ân'ın mana itibarıyla gayr-i mahlûk olduğu fakat harf ve ses itibarıyla sonradan var olduğu fikrini benimsemişlerdir. (Hanry Corbin, *İslam Felsefesi Tarihi*, İstanbul 2008 c.1 s.212-223; Montgomery Watt, *İslam Düşüncesinin Teşekkül Devri*, çev. Ethem Ruhi Fırlalı, Şa-to, İstanbul 2001, s. 300-301; Ali Sami en-Neşşâr, *İslam'da Felsefi Düşüncenin Doğuşu-I*, İstanbul 1999, s. 389-391)

¹¹⁹ Burada kalbin yanması veya temizlenmesi, ayna olup parlatılması tasavvufta bir metaforudur ki onunla bir olgunluk kemâle erişmişlik söz konusudur. Mevlânâ'nın ayna metaforunda - Çin sanatkarları ile Rum sanatkarlarını anlattığı hikâyesinde- olduğu gibi (Mesnevî Hikâyeleri, haz: Şefik Can, Ötüken Neşriyat, 2004, s.83.)

Müridin bu yolculukta önüne çıkacak birçok sıkıntıya mürşîd derman olur. Bundan dolayıdır ki tasavvufta şöyle derler: *Şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır*. Aynülkudât de bunun böyle olduğunu bu yolda sâlike mutlaka bir mürşîd gerektiğini söylemiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Aynülkudât bazı yerlerde mürşîd ve yol gösterici yerine *İmam* kelimesini kullandığı için Şiilik propagandası yaptığı zannedilmiştir. Bunun böyle olmadığını *Şekva'l-Garîb* adlı savunmadan oluşan eserinde izah etmiştir.¹²⁰

Şeyhlik makamında olan kimse için hilafeti kabul edip müridin terbiyesiyle ilgilenmek farzdır. Müride bu yoldan kendi şeyhinin makamını en üstün görmesi ve bütün gayretiyle mürşîdinin söylediklerini yapması gerekir. Aynülkudât buna Kur'ân'dan şu ayeti delil getirir: “*O sizi yeryüzünde halife kıldı ve bazınızı da bazınızdan üstün kıldı.*”¹²¹ Aynülkudât bu ayetin bâtinî manasının mürşîd-i kâmillerin, seyrü sülûk yoluna hazır olanların, bu yola girenlerin halifesi anlamında olduğunu söyler. Bu ayeti delil getirerek mürşîd-i kâmillerin gerekli olduğunu söylemiş olur.

Aynülkudât, seyrü sülûk eden müridin bu yolculukta ulaşacağı makamlarda bir takım hallerle karşılaşacağını söyler ve onları şöyle sıralar: Bir makama erişti mi kişi kendisini dağların emin yükü gibi görür ve hemen nefs-i emmâre onda peyda olur. Bundan geçer Hak'tan ona bir cezbe gelir. Sâlik cezbe ile önce fenâ sonra bekâ bulur. Sonra sâlik aşk potasına düşer ve orada aşk onu yakar ve nur olur. Böylece bu seyrü seferde sâlik'in kalbi yanar ve hakîkate açılır.

3.2.2. Seyrü Sülûk'un Şartları

Allah yolunda yürüyen sâlik için bu yolda yürümenin bir takım şartları ve kuralları vardır. İlk şart bu yolu istemek, talep etmektir. Burada Aynülkudât talep-matlûb ilişkisini ele alır. Bu ikili ilişkide karşılıklı birbirine doğru muhabbet vardır. Tâlib matlûba ne kadar muhabbet beslerse matlûbda onun beslediği muhabbetten daha fazlasıyla karşılık verir. İstemek, aramak gerek. Sonuçta kendilerine hakîkat verilenler bu yolu talep ederek yürüyenlerdir. Hemedâni yine burada tâlib mi matlûbu yoksa

¹²⁰ Aynülkudât, *Difâ'iyat ve Güzide-i Hakâyık*, s. 30.

¹²¹ En'am, 6/165.

matlûb mu tâlibi talep eder? Meselesini ele alır. Aslında “*talep yoksa matlûb da yoktur*” der Aynülkudât. Talep kişiyi hakîkate erdirir ve matlûbla aynileştirir ve O’nda kendi varlığı fena bulur.

Talepte iki yönlü ilişki vardır; biri tâlibin talep etmesi ve bir diğeri de matlûbun tâlibi talep etmesi. Derece olarak da bu yolda yürüyenin matlûb tarafından talep edilmesi ile bu yolda yürüyenin matlûbu talep etmesi arasında fark vardır. Aynülkudât’a göre matlûblar tâliblerden daha üstündür. Tâlib Hz. Musa’dır, matlûb Hz. Muhammed’dır. Çünkü Allah (c.c.) Hz. Musa için “geldi” dedi. Hz. Muhammed için “götürüldü” dedi. Allah’ın peygamberlere bu hitabı onların da derece olarak birbirinden farklı olduklarını gösterir.

Sâlikin bu yolda dikkat etmesi gereken önemli şartlardan biri de bu yoldaki bütün manevî yolları bir bilmesidir. Eğer burada bir ikiliğe ve ayrılığa düşerse bu yolda yürümede ayrılık onun için bir perde olur. Buradaki manevî yoldan maksûd onu hakîkate erdiren olan bir pîr ve tarikatın varlığıdır. Aynülkudât’a göre hakîkate tek bir yol vardır. Ama bu yola yeni girenler için birçok mezhebin varlığı kabul edilir. Sâlik bu manevî yollardan bir tanesine gönül bağlar ve onda maksûduna erişmeye çalışır. Matlûbuna erişince bütün yolları bir bilir. Onun için bütün mezhepler bir olur. Aynülkudât için yolların kendilerinin de bir önemi yoktur sâlik için, sadece bu yolun kişiyi Allah’a ulaştırması önemlidir. Eğer bu mezhep kişiyi Allah’a ulaştırıyorsa onun için İslam’dır deriz. Bunların ötesinde de sâlikin Allah’ı salt manevî yollarda araması veya ötede beride araması lüzumlu değildir. O’nu gönlünde araması gerekir.

Sâlik seyrü sülûka girdiğinde hemen bu yolun sonunda matlûba varmayı ister. Ama bunun belli bir zamanı vardır. Bu yolla ünsiyet kurmak gerek. Bunun da birtakım sebepleri vardır. Bu hem zâhirî olur hem bâtinî olur. Mesela namaz kılması, oruç tutması, Kur’ân okuması zâhiren ünsiyet kurmanın bir aşamasıdır. Muhabbet, aşk, niyetinin sürekli doğru olması, huşu ve huzur dolu olması da bâtinî aşinalıktır. Aynülkudât’a göre de bu âşinâlığın kazanılması bir mürşîdin sohbetinde elde edilebilecek şeylerdir. Nasılki bir meyvenin olgunlaşması içinde bütün esbâb birleşiyor ve belli bir zaman geçiyorsa sâlikin de gönlünün olgunluğa erişmesi için bütün bunları yapması ve mürşîdin sohbetinde belli bir zaman geçirmesi gerekir. Yine burada

Aynülküdat bir şeyhin gerekliliğini vurgular. Aynülküdat sâliklere burada bir uyarı da yapar. Şeyhlerin dış yüzlerine sakın bakıp aldanılmaması, ilmine ve ibadetine bakılması gerektiğini söyler. Ebu Cehil ve Ebu Leheb Hz. Peygamber'in suretini gözleriyle gördükleri halde onun hakikatini göremediler.

Aynülküdat sâlikin Allah'a ulaşmada kendisine gerekli olacak şartları saydıktan sonra artık onu bu yoldan alıkoyacak her şeyin onun için küfür olduğunu söyler. Hatta matlûba eriştikten sonra dahi talep onun için terk edilmesi gereken şeylerdendir. Kısaca olayı Aynülküdat şöyle özetler:

“Tâ ki hodpereslikten fâriğ olmayasın Hüdâ-perest olmazsın. Tâ ki bende olmayasın âzâd olmazsın. Tâ ki iki âlemden göz yummayasın âdem ve âdemiyet makâmına eremezsin. Tâ ki kendinden kaçmayasın kendine erişemezsin. Tâ ki kendini Hüdâ yoluna fedâ etmeyesin makbûl hazret olmazsın. Dügeliden geçmeyince dügeli olmazsın ve cümleye yol bulmazsın. Tâ ki fakîr olmayasın gani olmazsın ve tâ ki fânî olmayasın bâkî olmazsın”.

3.2.3. İnsanlık Üç Fıtrat Üzere Yaratılmıştır

Aynülküdat bu bölümde insanı ele alır. İnsanları üç ana kategoride inceler. Birinci kategorideki insanlar sadece insan olmak bakımından, sadece sûret bakımından insandırlar. İkinci kategorideki insanlar sûretin yanında insan olmanın hakikatına ulaşmış kişilerdir. Üçüncü kısma girenler ise dinin özüne erişmiş kişilerdir.

Aynülküdat bu üç gruptan birinci grubu incelemeye pek gerek duymaz. İkinci ve üçüncü grubu derinlemesine tahlil eder. Birinci gruba dâhil olan insanlar hayvan sürüleri gibidirler. Hatta onlardan daha şaşkın durumdadırlar.¹²² Kur'ân bu kimseleri cehennemlik olarak görür. Bu kimseler istense bile hidayete erdirilemezler. Aynülküdat bunlar hakkında konuşmayı bile uygun görmez. Çünkü bunlar insan olşun hakikatinden uzak kalmış kimselerdir ve akıbetleri bellidir. Bu kimseler aslında dünyada bile

¹²² A'râf, 7/179

cehennemdedirler. Onlara mârifet perdelenmiştir. Çünkü bunlar sureten olmasalar da insan olmanın hakikatinden çok uzaktırlar.

İkinci taife, insan olmanın hem sureti hem de hakikati üzere olan kişilerdir. İşte bu grup insanlar insanın var oluş amacını bilen Allah'ın insanı yaratmadaki hikmetini kavrayan kişilerdir. Bunlar fazilet ve kerâmet ehlidirler. “*Biz onlara ruhumuzdan üfledik*”¹²³ ayeti gerçek anlamda onlarda tecelli etmiştir. İnsanın taşıdığı bu özel ruh sebebiyle Aynülkudât, meleklerin insana secde etmesinin Allah'ın insana ruh üflemesiyle şereflenmesinden dolayı olduğunu söyler. Gîsûdirâz meleklerin burada Âdem'e secde etmesinin aslında Allah'a secde etmiş gibi olduğunu söyler. Çünkü Âdem'e Allah tarafından bir nur ve İlâhî sıfatlar verilmiştir. Dolayısıyla Âdem, Allah'ın bir eseri olması bakımından ona secde Allah'a secde anlamına gelir.¹²⁴ Bu taife iki cihânda bile cennet içerisindedirler. Dünyada hakikat ve mârifette olurlar. Âhîret de Allah'ı gören kimseler olurlar.

Üçüncü taifede olan kimseler hakikate ermiş kimselerdir. Aynülkudât'a göre bu taifeden olan kimseler hakkında hakkıyla bilgi vermek mümkün değildir. Çünkü bunlardan haber vermek için bunların makamında olmak, o makamı bilmek lazım. Yanı sıra bu makam kelimelerle ifade edilemez yani bu makam dile gelmez ve dile gelse bile halk bu dile gelen şeylerden bir şey idrak edemez. Bu taifenin anlatımı ancak remiz, teşbih ve temsil ile olur. Tasavvuf tarihine baktığımızda tasavvuf ehlinin bir takım hakikatleri hep remiz, teşbih ve temsil ile anlattığını görmekteyiz. Fahreddin Irâkî, Feridüddin Attar, Mevlânâ ve daha birçok ehl-i tasavvuf bu temsilî ve hikâyemsi dili kullanmıştır. Aynülkudât de hakikatlerin anlatılmasında bu dilin kullanmasının zorunluluğundan bahseder. Hakikatler ancak bu şekilde dile gelebiliyorlar. Bu üçüncü taifenin de eriştiği dereceleri anlatabilmek için bu tür temsillere ihtiyaç olduğunu söyler.

Aynülkudât bu üçüncü grup kişilerin derecelerinin şehitler derecesinden daha ilerde olduğunu söyler. Bunlar her ne kadar zahiren şehit değillerse de Allah'a olan aşkları sebebiyle o makamdadırlar. Şehidler ve nebiler bu kimselere gıpta ile bakarlar. Bunların derecesini tam anlamıyla anlayabilmek için nebilerin derecelerini bilmek

¹²³ Hicr, 15/29

¹²⁴ Afîf Useyrân Gîsûdirâz'ın şerhini Aynülkudât'ın *Temhîdât*'ı içerisinde neşretmiştir. Bkz. Gîsûdirâz, “Müntehabât-ı Şerh-i Temhîdât”, Aynülkudât, *Temhîdât*, thk. Afîf Useyrân, s. 377.

lazım. Nübüvvetin hakîkati anlaşılırsa bu sınıfın makamı ve velâyet makamı da anlaşılacaktır. Çünkü bu sınıfın makamına ayrıca velâyet makamı derler. Burada Aynülkudât nübüvvet ve velâyet makamlarının yakınlıklarından bahseder. Velâyet makamını nübüvvet makamından daha üstün görür. Hz. Muhammed'in makamının ise velâyet makamıyla karıştırılmamasını söyler. Bununla birlikte Aynülkudât *Zübdetü'l-Hakâik* adlı eserinde nübüvvet makamını velâyet makamı ötesine yerleştirir.¹²⁵

Nübüvvetin üç makamı vardır. Biri kendisinden başka kimsede bulunmayan mucize göstermesi, ikinci makamı gaibe ilişkin haberler verebilmesi ve diğer makamı ise uykusunda açık sarahaten gaib olan şeyleri görmesidir. Evliyalarda ise bu üç makamın kendisinde zuhur etmesi keramet olarak adlandırılır. Eğer evliyalar bu üç makamı talep ederlerse bu onlar için engel olur. Kurbiyyet makamına ulaşamazlar.

3.2.4. İnsanın Kendi Nefsini Tanıması

Tasavvuf literatürü içerisinde hadis olarak rivayet edilen “*Kendini bilen Rabbini bilir*” sözü tasavvuf düşüncesinin omurgasını oluşturmuştur. İnsanın bu dünyadaki derdi, fani olmayanı arama derdidir. Asıl gaye asıl olanı bulma ve ona erişmedir. Yani insanın yeryüzündeki macerası hakîkati aramadır. Peki, bu hakîkati nerde arayacaktı? Tasavvuf, hakîkati insanın yine kendinde araması gerektiğini söyler. Felsefe ise bunu akıl zemini üzerinden yapmaya çalışır. Aynülkudât de insanın en nihayetinde hakîkati anlaması ve ona varabilmesi için kendini tanıması gerektiğini söyler.

Aynülkudât'a göre kendini tanımayan Hz. Muhammed'i de tanımaz. Hz. Muhammed'i tanımayan da Allah'ı tanımaz. Öyleyse kişinin hem peygamberliğin hak oluşunu hem de Allah'ı tanıması kendini tanımasından geçer. Kim ki Hz. Muhammed'i hakkıyla tanır ona itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur.¹²⁶

¹²⁵ Aynülkudât, *Zübdetü'l-Hakâik*, s.31.

¹²⁶ Fetih, 48/10.

Bir kimse Allah'ın zatını ve mârifetini bilmek isterse kendi zâtı ve nefsi onun için ayna olur. O aynada nûr-ı Muhammed nazar eder. Allah'ı görmek ve tanımak için de Nûr-ı Muhammed'i ayna eder. Bu Peygamberimizin “*Ben Rabbimi miraçta en güzel surette gördüm*” makamıdır. Sâlik riyâzet ve mücahede ile kalbini ayna eder ve o aynada Hz. Muhammed'i görür. Hz. Muhammed'in gönül aynasında da Allah'ı görür. Çünkü Hz. Muhammed rahmetin bir tecellisi, bir mazharıdır.¹²⁷ Bu makam öyle bir makamdır ki ona erişmeğe herkesin gücü yetmez.

Aynülkudât'a göre kendi nefsinin unutan kimse aslında Allah'ı da unutmuştur. Nefsinin tanıyan da kendisini tanıdığı imkânda Allah'ı tanır. Aynülkudât burada insanın kendi nefsinin bilmesinde bir sınır koymaz. Bu bilme eyleminin bir sınırı yok, bu ucu açık bir bilme sürecidir. Bu bilmenin sınırına geldim tamam Allah'ın zâtını hakkıyla bildim deme söz konusu değildir. Çünkü zat tam anlamıyla idrak edilemez, O'nu bilme tam anlamıyla gerçekleşmez. O'nun zatını mutlak anlamda yine kendisi bilir.¹²⁸

Aynülkudât burada Allah'ın bilinmesinin farklı şekillerde olacağını söyler. Hemedâni Allah'ın ancak üç şekilde bilinebileceğini söyler. Bunlar: Allah'ın zâtının, sıfatlarının ve fiillerinin bilinmesidir. Allah'ın fiillerinin ve hükümlerinin bilinmesi nefsin bilinmesiyle anlaşılır. Allah'ın isimlerinin ve sıfatlarının bilinmesi ise nûr-ı Muhammed'in hakîkatinin bilinmesiyle olur. Allah'ın zâtının hakîkatinin bilinmesi ise Aynülkudât'a göre her kimseye nasip olmaz ve onu açıklamak ve şerh etmek herkesin harcı da değildir.

Aynülkudât Allah'ın bilinmesindeki ilk mertebeye olan fiillerinin bilinmesinin de iki şekilde olduğunu söyler. Birinci biliş şekli âlem-i şuhûdu bilmek ve diğeri âlem-i melekûtu bilmektir. Şuhûd âlemi bu dünya ve bu dünya içerisinde olan her şeyi kapsamaktadır. Bu âleme de ayrıca nâsût ve zâhir âlemi de denir. Bu kâinatta olan işlerin hikmetlerini bilmek Allah'ın fiillerinin bu âleme bakan yönünü bilmek demektir. Melekût âlemi ise bu dünya âleminden gayri olan, bu âlemin dışında olan ruhlar âlemidir. Bu âlem mülk âleminin bânîni kabul edilir.¹²⁹

¹²⁷ Gîsûdirâz, s. 380.

¹²⁸ William Chittick, *Tasavvuf*, çev. Turan Koç, İz yayıncılık, İstanbul 2006, s. 118.

¹²⁹ Gîsûdirâz, s. 380.

Melekût âleminin ötesinde de ceberrût âlemi vardır. İlk iki âlemden geçmeyen sâlik ceberrût âlemine ulaşamaz. Evvelen mülk âleminden geçen sâlik melekût âlemine ulaşır ve melekût âleminden de ceberrût âlemine geçer. Bu âleme geçen sâlik'e "Allah'ı bilir" sözü yüz gösterir. Gerçi sâlikin Allah ile bir olma derecesine erişmesi için ceberrût âleminde de bir takım makamları geçmesi gerekir. Buraya ulaştığında rububiyet perdesine ulaşır. Oradan perde-i izzete erişir. Perde-i izzetten de perde-i azamet gelir. Buradan da perde-i kibriyâ erişir. Artık bu kibriyâ perdesinden de geçerse her şey yok olur, kendisi dahi fani olur. Bu makamda ariften artık eser kalmaz. Âşık ve ma'sûk bir olur. Hemedânî'ye göre bu son noktada "Her şey fani olur, O'nun vechi (yüzü) müstesna"¹³⁰ ayeti tecelli eder.

3.2.5. İslam'ın Beş Temel Rükünü

Hemedâni beşinci temhîd'de İslam'ın beş temel rükünün önemi üzerinde durmuş ve bunları tasavvufi açıdan ele alıp incelemiştir. Aynülkudât ilk rükün olarak *lailahe illallah* rükünü elle alır. Daha sonra sırasıyla namaz, zekât, oruç ve haccı ele alır. İlk rükün ile İslam'ın ana gövdesini inşa ettikten sonra bu gövdeyi diğer dört rükünü üzerine oturtmuştur. Bu ayrımı Ahmed Gazâlî'de görüyoruz. Ahmed Gazâlî *Risâletü'l-tecrîd fi kelimetü't-tevhîd* adlı esersinde tevhidi bir kaleye benzetir. Tevhidin sağlamlığı kalenin sağlamlığı demektir ve tevhid ne kadar sağlamlaşırsa kalenin duvarları o kadar sağlam ve yüksek olur. Ahmed Gazâlî'ye göre bu kaleyi ayakta tutacak dört sağlam unsura ihtiyaç vardır. Onlarda namaz, zekât, oruç ve hacdir.¹³¹

Aynülkudât Kur'ân'daki "Allah sizin üzerinize zâhir ve bâtın nimetleri yağdırmaktadır"¹³² ayetinin zâhir kısmının İslam olduğunu, bâtın kısmının ise iman olduğunu beyan eder. Aynülkudât İslam'ı Allah'tan gayrisine bağlanmayan olarak tanımlarken imanı bütün istek ve arzulardan kurtulup iki cihandan emin olmak olarak tanımlar. İmana eren kişi mümin olur. Bir kimse bütün kötü arzulardan kurtulmayıp kalbini pak ve temiz eylemedikçe mümin olamaz. İslam'ın güzelliği de nefis-i emmareye

¹³⁰ Rahmân, 55/26-7

¹³¹ Ahmed Gazâlî, *Ahmed Gazâlî ve Tevhidde Tecrid (Risâletü'l-tecrîd fi Kelimetü't-Tevhîd)*, çev. Mustafa Özdamar, Kırk Kandil Yayınları, İstanbul 1997, s. 65.

¹³² Lokmân, 31/20

olan itaat ve kulluğu bırakıp Allah'a itaat ve kulluk etmek suretiyle ortaya çıkar. İmanın en aşağı tabakası dünyayı terk etmektir. İmanın yüksek mertebesi *lâ-ilâhe illallâh* makamıdır. Sâlik *lâ-ilâ-he* makamından geçip illallah makamına erişmeli ki kendini selamette bulsun. *İllallâh* makamı zâtullah yani ehadiyyet makamıdır. Bu makamdan ilk zuhûrat sıfatlar âlemine düşer ki biri cemâl ve diğer celâl sıfatında olur. *Biz seni âlemlere rahmet olarak gönderdik*¹³³ sözü Allah'ın cemâl sıfatına karşılık gelir. Yani cemâl sıfatı Hz. Muhammed'in nasibine düştü. Celâl sıfatına da İblîs mazhar oldu.

Aynülkudât *lâ-ilâhe* seviyesini kulluk mertebesi olarak görür. *İllallâh* mertebesi İlâhiyyat, vilâyet ve izzet mertebesidir. Sâlik *la-ilahe* makamından geçip *illallâh* makamına erişirse Allah'ın dairesine girmiş olur. İlk basamak *lâ-ilâhe* basamağıdır. Aynülkudât bu ilk basamakta dikkatli ve sakin olunmasını tavsiye eder. Çünkü bu makamda şirk ortaya çıkar. *İllallâh* makamında gördüğün amma henüz *la-ilahe* makamını aşamayan yüzlerce sâlik görürsün ki bunlar ilk basamakta boğulup kalmışlardır. Dolayısıyla *lâ-ilahe* makamından geçemeyen illallah makamına erişemez. Ahmed Gazâli'de bu *illallâh* makamına eremeyenleri hakîki tevhide erişemeyeceğini söyler.¹³⁴ Allah *lâ* makamında birçok engeller koymuştur. İblîs de bu makamı yer edinmiştir. Birçok kişiler bu makamda takılıp kalır. Bundan sonrada onlar kendi nefislerine itaat ve kulluk ederler. Bu makam tevhidin son menzilidir. Sâlik bu noktada her şeyi birler. Önceki mertebelerde Hz. Muhammed'in nurunu Allah'ın nuruna ayna eden sâlik bu mertebede Hz. Muhammed'in nurunu ortadan kaldırır ve sadece O'nun nuru kalır. Aslında bu mertebe terkin de terk edildiği, her şeyin kalktığı sadece O'nun kaldığı mertebedir. Aynülkudât daha önceki temhîdlerde de belirttiği gibi ilk mertebe her zaman için kişinin nefsidir. İkinci mertebe ise Hz. Muhammed'i tanıma mertebesi üçüncü mertebe ise Allah'ı tanıma mertebesidir. Bu son mertebe de ise tam bir tevhîd mertebesidir.

İkinci rükün ise namazdır. Namazın sıhhatli olabilmesi için evvelen kişinin bedeninin temiz olması gerekir. Aynülkudât'a göre kişinin kalbinde bulunan kirleri de temizlemesi gerekir. Kalbin kirleri çirkin huylar olan hırs, haset, kibir gibi huylardır. Aynülkudât çirkin huylara sahip olanın Allah'a yakın olmayacağını söyler. Dolayısıyla

¹³³ Enbiyâ, 20/107

¹³⁴ Ahmed Gazâli, s. 66.

kötü huylardan uzaklaşmayan kişi Allah'a yakın olamayacak ve kıldığı namaz namaz olmayacaktır. Hemedâni namazın niyet, kıbleye yönelme, rükû ve secde gibi bir takım rükünlerinden bahseder ve bunların zâhirî yönleri değil de asıl bâtinî anlamlarının önemli olduğunu söyler. Mesela bedenın kıbleye yönelmesi değil de canın kıbleye yönelmesi, niyetin tam anlamıyla dünyadan fariğ olması gerektiğini vurgular.

Üçüncü rükün ise zekâttır. Zekâtın bilinen zâhirî anlamının dışında birde bâtinî vardır ki bu ulema ve muhakkiklerin zekâtıdır. Bunların malları yoktur amma bunların zekâtları ilmî uhrevîleridir. Bunlar onun zekâtını muhtaç müridlere vermekle yükümlüdürler. Allah'ın (c.c.) "Gizliydim ve bilinmekliğı sevdim" sözünün zekâtı da O'nun rahmetidir. Bu rahmeti Rasulullah halka nasiplerince taksim etti. Rasulullah bundan avama, havasa ve havassul havasa her birinin istidadı kadar dağıttı.

Dördüncü rükün ise oruçtur. Oruç yemeğı, içmeyi ve cimayı terk etmek demektir. Ehl-i hakîkatin orucu ise manevî oruçtur. Bu kimselerin orucu Allah'tan gayrisini terk etmektir. Bu orucun iftarı da Allah ile dir.

Beşinci rükün de hacdır. Hacca gitmek ve kâbeyi tavaf etmek haccın sûretidir. Asıl hac kişinin gönlüne olan haccıdır. Çünkü Allah'a yaklaşmak ne sağdan ne soldan ne uzağa gitmek ile olur. Allah kişilerin gönlündedir. Bundan dolayı Aynülkudât sâlik'in asıl haccını gönlüne olan haccı olarak görür. Hac yolunda altın ve akçeler giderken gönül haccında can ve kalp gider. Aynülkudât burada Bayezıd-ı Bistamî'nin hacca giden bir kişiye beni tavaf et haccın kabul olur sözünü aktararak İslam'ın şartlarının sûret ve şeklinin değil de bu rükünlerin asıl maksadının önemli olduğu ve bu maksatların yapılması gerekliliğinden bahseder.

3.2.6. Aşkın Halleri

Tarih boyunca aşk sûfilerin hayatlarında önemli bir yer işgal etmiştir. Bazı sûfiler tasavvufta aşk, cezbe, vecd ve şevk gibi halleri daha fazla öne çıkartmış ve tasavvufu bu kavramlar üzerine oturtmaya çalışmışlardır. Yanı sıra tasavvufu korku ve hüznü temelli olarak gören sûfi ekolleri de ortaya çıkmıştır. Aşk tasavvuf düşüncesinin

merkezine yerleştiren mutasavvıflar aşk üzerine çeşitli yazılar, risâleler ve çokça şiirler yazmışlardır. Gerçi her defasında aşkın tanımı olmaz demişlerse de onun izini ve etkilerini araştırmaktan ve aşkı yazmaktan geri durmamışlardır.¹³⁵ Mutasavvıflar aşkın kendilerine vermiş olduğu hallerin tesiriyle yazmış oldukları şeyleri yine aşk ehli olanların anlayacaklarını önemle ifade etmişlerdir.¹³⁶

Aşk ve muhabbet ağırlıklı tasavvuf anlayışının ilk oluşumları hicri II. asrın sonlarında Râbi'atü'l-Adeviyye ve Ma'ruf Kerhi ile başlar.¹³⁷ Aşk burada daha çok İlâhi aşk ve Allah sevgisi idi. Daha sonra gelen sûfîler ise aşkın metafiziğini yapmışlardır. Aynülkudât'n önce Bayezid-ı Bistâmi, Hallac, Ebü'l-Hasan Harakânî ve Ahmed Gazâlî gibi şahsiyetler bu geleneğin önderleriydi. Aşk anlatımı Ahmed Gazâlî'ye geldiğinde onun dilinde müthiş incelmış ve aşkın bu anlatımı onu saf aşkın üstadı yapmıştı. Ahmed Gazâlî'de aşk, âşık ve ma'sûku birleştirmişti.¹³⁸ Aynülkudât da Ahmed Gazâlî'nin takipçisi ve aşk eksenli tasavvuf anlayışının güçlü savunucularından idi. Aynülkudât aşk psikolojisi ve metafiziğin formüle edilmesinde önemli bir işlev görmüştür.¹³⁹ Aynülkudât üstadı Ahmed Gazâlî gibi aşk üzerine müstakil risâle yazmasa da *Temhîdât*'ın altıncı bölümünü aşka ayırmıştı. Aşk hakkında bu bölümde yazmış olduğu şeylerde şeyhi Gazâlî'nin güçlü tesirleri görülmektedir.

Aynülkudât bu altıncı bölüme kadar insanın yapısını ve İslamî inanç sisteminin metafiziğini oluşturmaya çalışır. Bu bölümde de karşı konulmaz bir güç ve âlemin yapısını oluşturan aşk konusunu ele alır. Aynülkudât aşk mevzusuna Peygamberimizin “ *Kim âşık olur da bunu ölünceye kadar gizlerse, şehit olarak ölmüş olur.*” hadisini kendisine kılavuz ederek girer.¹⁴⁰ En küçüğü de olsa aşkın kadrini bilmek açısından aşk Aynülkudât'da önemlidir. Hatta aşk Aynülkudât için farzdır. Çünkü Allah'a götüreceği her doğru yolda ilerlemek nasıl farzsa aşk da Allah'a götürdüğü için farzdır. Aşksız yaşamak imkânsızdır. Daha doğrusu aşksız yaşama yaşam demez. Aşksız insan kuru bir anlayışa sahiptir. Aşk yaratmanın, varlığın ve ölümün esas temelini teşkil eder. Aşk

¹³⁵ Chittick, s. 145.

¹³⁶ Koç-Çetinkaya, s. 11.

¹³⁷ Yılmaz, s. 108

¹³⁸ Schimmel, s. 312.

¹³⁹ Chittick, s.143

¹⁴⁰ Debâşî, s. 68.

Allah'ın yaratıcı etkinliğidir. Çünkü O, gizli hazine idi bilinmek istedi ve bilinmeyi sevdi.¹⁴¹

Hemedâni aşkı üç kısma ayırır: Aşağı derecedeki aşk, orta derecedeki aşk ve en üst düzeydeki aşk. Aşkın küçüğü avamın aşkıdır. Onların aşkı ki onlar Allah'ı severler. O'ndan mal, mülk ve cenneti isterler. Onlarla Allah arasında yetmiş bin hicap yanında şehvet, gazap, haset, can, mal dünyalık sevgisi ve riya gibi hicaplar vardır. Yanı sıra namaz, oruç, tespih, sadaka verme gibi nuranî hicaplar da vardır. Hemedâni burada Allah'a ulaştırmada saf aşk dışında her şeyi bir hicap olarak görmektedir. Namaz kılmayı sevmek ve cennete girmeyi istemek bile kâmil anlamda Allah'a ulaşmada engel olurlar.¹⁴² Aynülkudât burada klasik fıkıh ve kelâm anlayışına zıt bir iman alanı oluşturur. Bu düşüncelerini dillendirmesi de onu dönemin fıkıh ulemasının hışmına uğratmıştır.¹⁴³

En yüksek aşk, aşk-ı kebîr, Allah'ın kullarına olan aşkıdır. Aşk-ı kebir illele malûl değildir. Bu aşkın ne başı ne sonu vardır, ezeli ve ebedîdir.¹⁴⁴ Aşk-ı evsât, orta aşktır. Biz buna mutedil aşk da diyebiliriz. Çoğu âşıkların mertebesi bu mertebedir. Bu mertebede nefsin bütün hazlarının bittiği, gönül zevkinin kemâle eriştiği ve sırların ortadan kalktığı mertebedir. Güneşin bulutun ardında veya batarkenki hâli bakanlara bir lezzet verdiği gibi bu mertebede Allah sıfat ve isim perdeleri ile perdelenerek gözükür.¹⁴⁵

Allah Nûr sûresinin 35. âyetinde “Allah göklerin ve yerin nûrudur” der. Hemedâni bu nûrun müşahede edilmesinin ancak Hz. Muhammed'in bu nûra ayna olması ile görülebileceğini söyler. Bu aynalar bir perdedir. Allah'ı perdesiz görmek mümkün değildir. Hz. Muhammed de miraçta yetmiş bin perdeden geçip - yetmiş bin, kesretten kinayedir¹⁴⁶ - O'na ulaşmıştır. Fakat Hz. Muhammed ile Allah arasında sadece bir perde kalmıştır ve bu perdenin de yakûttan bir perde olduğunu söyler peygamberimiz. Âşık ile Allah arasında da kibriyâ ve azamet perdesi bulunur. Bu

¹⁴¹ Chittick, s. 146.

¹⁴² Gîsûdirâz, s. 385.

¹⁴³ Aynülkudât'a itirazlar ve ithamlar için bu çalışmanın I. Bölümüne bakılabilir.

¹⁴⁴ Gîsûdirâz, s. 384.

¹⁴⁵ Gîsûdirâz, s. 385-6.

¹⁴⁶ Gîsûdirâz, s. 386.

perdelerin bulunması âşık'ın bu nura hazırlanması gerektiği içindir. Eğer perdeler olmasa âşık nûrun şiddetinden mahv olur. Âşık ilk önce aşk-ı leyli ile sınanır. Bir tecrübe kazanır. Aşkın değerini ve kadr u kıymetini anlar. Sonra İlâhi aşka hazır hâle gelir. Bu İlâhî aşk yolunda da gönlü yana yana olgunlaştırılır. Perdeler ile nûrun şiddetini ve yükünü kaldıracabilecek hâle getirilir. Âşık o makama gelir ki aşkıdan yanar ve sonunda ma'sûkla birleşir. Bu birleşme âşık'ı yakar, kül eder. Ortada âşık da, aşk da, ma'sûk da kalmaz. Hepsi bir olur. Bu bir olma makamı aşk-ı kebîr makamıdır. Sözüngücü bu makamı anlatmaya yetmez. *“Allah onları sever onlar da Allah'ı sever”*¹⁴⁷ bu makamda tecelli eder. Hemedâni âşıkların seyrü sülûk esnasında yaşamış oldukları bu hallerin anlatılmasının aslında zor olduğunu ancak sembollerle, remizlerle anlatılabileceğini de dile getirir. Yani bu hallerin anlatılmasının, bunların dile gelmesinin zorluğunu okuyucuya bildirmektedir. Kullanmaya çalıştığı sade fakat edebî bir üslupla bunları aktarmaya çalışır.

Aşkın kişide tecelli etmesi için sürekli zikir gerekir. Allah'ın kulunu sevmesinin, kuluna olan muhabbetinin artmasının alameti işte bu zikir-i İlâhî'dir. Allah'ın kuluna muhabbet beslemesinin diğer bir alameti de kulun Allah'tan gayri kimselerle muhabbetini kesmesidir. Eğer Allah'tan başkasıyla olan muhabbetini kesmediyse Allah'ın muhabbeti henüz galip gelmiş değildir. Aynülkudât burada okuyucunun *“ O zaman Hz. Peygamber'e neden dünyada üç şey; namaz, kadın ve güzel koku sevdirdi?”* gibi bir soruya gelebileceğini düşünerek bu soruya şöyle cevap verir: *“Bu muhabbet aslî değildir. Belki muhabbeti Allah büyüklüğü içindir.”* Aynülkudât'a göre bu dünyadaki sevginin bazı şeylerde olması gerek. Fakat bu sevginin aslî sevgi olmaması lazımdır. Belki bu sevgi bu dünyada yaşıyor olmamız ve bizi bu dünyaya bağlayan olması açısından gereklidir.

Aynülkudât âlemin yaratılmasını, varlığın var olmasını Allah'ın nûrunun tecellisiyle açıklar. Bu tecelli de Allah'ın bilinmeyi sevmesiyle zuhûr eder. Tecelli eden ilk nûr da nûr-ı Muhammed'dir. Diğer tecelliler de nûr-ı Muhammed'de ortaya çıkar. Dolayısıyla âşık'ın nûru müşahede etmesi için Hz. Muhammed'i o nûra ayna etmesi gerekir. Aynülkudât nûrun iki çeşidinden bahseder. Birini ki söyledik; nûr-ı

¹⁴⁷ Mâide, 5/54

Muhammed'dir. Diğeri de nur u siyah olan İblîstir. Bu iki nûr tecellisinden Allah'ın iki sıfatı, cemâl ve celâl sıfatı zuhura gelir. Cemal sıfatının tecellisi nûr-ı Muhammed'den gelirken celâl tecellisi de nur-ı siyahtan gelir. Sonuçta Aynülkudât varlığın kaynağının bir kaynaktan iki farklı yolla geldiğini söyler.

3.2.7. Ruh

Klasik düşüncede insan iki muhtelif şeyden oluşur. Biri cisimdir. Diğeri ruhtur. Cisim kesifliği, zulmeti ifade ederken ruh idrak eden, müessir, cisim ve organı tamamlayan bir şeydir. Ruh veya nefis dediğimiz şey üç kısımdan ibarettir. Nebâtî nefis, hayvanî nefis ve bunların üstünde, ruh dediğimizde kastettiğimiz nefis-i nâtika. İlki bitkilerde ikincisi hayvanlarda bulunur. İnsanda bu üç nefis de bulunur. Nesfin türünü de onu taşıyan mizacı belirler. Bu nefisler de içerlerinde bir takım kısımlara ayrılır.¹⁴⁸ İmam Gazâlî ruhun hükema tarafından *nefs-i nâtika*, Kur'ân tarafından *nefs-i mutmainne* ve mutasavvıflar tarafından ise *kalp* olarak isimlendirildiğini söyler. Ayrıca mutasavvıflar hayvanî nefse nefis demişlerdir ki bu da Kur'ân tarafından yerilmiş nefistir.¹⁴⁹

Aynülkudât aşk üzerine konuştuğundan sonra ruh meselesine gelir. Kur'ân-ı Kerîm'de İsrâ sûresinin “ *Sana ruhtan soruyorlar. De ki: Ruh Rabbimin emrindedir.*” mealindeki 85. âyetinin ne manaya geldiğini açıklamaya çalışır.

Aynülkudât ilk olarak kalp ile ruh arasındaki ilişkiyi inceler. Ruh, kalbin muharriki ve müdebbiridir.¹⁵⁰ Ruhun kalbe tesiri vardır. Ruh kalbin hareket ettiricisidir. Fakat bunu ruh ile kalp arasındaki latif güçlerle yapar. Ruh kalple olan ilişkisini doğrudan kurmaz da kendisinden daha kesif ama cisimden daha latif olan şeylerle kurar. Nasıl ki bir Arap ile acemin anlaşabilmesi için arada bir tercüman olması gerekir, aynı şekilde ruh ile kalp arasında bu latif güçlerin olması şarttır. Burdaki ruh ruh-i kudsi'dir. Bunun dışında iki ruh daha var ki birisi hayvanî diğeri ruhânîdir. Ruhânî olan insan

¹⁴⁸ Ömer Mahir Alper, *İbn Sinâ*, İSAM Yayınları, İstanbul 2008, s. 80; Mahmud Kaya, “İbn Sinâ”, *DİA*, c. 5.

¹⁴⁹ İmam Gazâlî, *Tevhid Ve Ledün Risâlesi*, çev. Serkan Özburun-Yusuf Özkan Özburun, Furkan Yayın, İstanbul 1995, s. 73–5.

¹⁵⁰ Gîsûdirâz, s. 395.

bedenine izafe edilir. Bu da iki yönde izafe edilir. Biri bedene mutasarrıf olan diğeri mutasarrıf olmayandır. Bedene mutasarrıf olan ruh ki can dediğimiz şeydir. Buna hayat deriz. Onun varlığında beden vardır, yokluğunda da yoktur, yani işlev görmez.

Aynülkudât'a göre "Ruh Rabbimin emrindedir" sözü ehli mârifete zaten kendi başına bir şerhtir. Öyle ki ruh Allah'ın emrindedir. Yani Allah'ın iradesinde ve kudretindedir. Allah dilediği şeye de sadece ol "kûn" der ve o da hemen olu verir. Dolayısıyla ruh Allah'ın emrinde olur ve O'nun dilemesiyle, "kûn" demesiyle bir şeye ruh verilir. Ruh da zaten her şeye hareket vermektedir. Yani bir şeyin harekete gelmesi için o şeye ruhun verilmesi gerekir.¹⁵¹ Aynülkudât burada ruhun Allah'ın emrinde olmasını Allah'ın iradesi ve o irade ettiği şeyin varlığa gelmesi arasındaki ilişki olarak izah eder.

3.2.8. Kur'ân'ın Hakîkati

Aynülkudât bir Müslüman'ın Kur'ân'ı algılayış tarzının nasıl olması gerektiğini ilk temhîd'in girişinde kısaca izah etmişti. Yedinci temhîd'de ise meseleyi biraz daha açar. Hemedâni evvelen sâliklerin Kur'ân anlayışlarının zahir perestler gibi olmadığını, Kur'ân'ın derununu, hakîkatini bilmeye çalıştıklarını ve asıl olanın da bu olduğunu dile getirir. Çünkü Kur'ân'ın zâhirî manalarının yanında birçok bâtinî manaları da vardır. Hatta bâtin manaları da yedi bâtna varıncaya kadar çok manaları ihata eder. Bunları anlamak bunlara nüfuz etmek ehlullâh ve ehl-i Kur'ân olan kişiler için söz konusudur. Her kişi bunları anlamaz ve anlayanlar da kendi makamları miktarınca anlar ve idrak eder.

Kur'ân'ın her bir harfinde bin bir manalar vardır ve her bir harfine şifa ve can konulmuştur. Eğer Kur'ân ve ondan hâsıl olan manalar bir dağa verilmiş olsaydı onun ağırlığından dağ paramparça olurdu.¹⁵² Amma bu yük insana verilmiştir. Fakat bu manaların hakîkatini ancak Allah'ın sevgili kulları anlayacaktır. Ebu Cehil ve Ebu Leheb gibi Kur'ân'ı gören ve işitenler Kur'ân'ın manasını anlamayan ona sadece zâhirî

¹⁵¹ Gîsûdirâz, s. 394.

¹⁵² Haşr, 59/21

açıdan bakan kimselerdir. Onlar Kur'ân'ı satırlarda yazılan siyah bir yazı olarak gördüler. İşte bunun gibilere Aynülkudât zâhir perest der, yani bunlar bakıp da görmeyen, işitip de duymayan ve anlamayan kimselerdir.

Sâlikler'in nezdinde öyle bir makam vardır ki bu makamdaki kimseler bütün Kur'ân-ı Kerîm'i *bismillah*'ın besinde ve *be*'nin de altında ki noktasında görürler. Aynülkudât'ye göre sâlik'in ulaştığı bu makam bütün varlığın birlendiği ve sâlik'in de kendi vücûdunu bu noktada gördüğü bir makamdır. Bu makamın, noktanın olduğu yer "*Muhakkak ki Allah her şeyi ihata eder*"¹⁵³ âyetinin tecelli ettiği yerdir.

Aynülkudât Kur'ân'a birçok anlam verilmesini de Kur'ân'ın her bir âlemde farklı isimlerle müsemma olmasına işaret ettiğini söyler. Mesela bir yerde Kur'ân'a mecîd denmesi ve başka bir yerde de mübîn denmesi ve yine başka bir yerde de azîm denmesi gibi. Ayrıca Aynülkudât Kur'ân'da bulunan hurûf-u mukatta'a harflerinin varlığına izahat getirir. Ona göre bu harflerin Kur'ân'da bulunması Kur'ân'da esrarın varlığını gösterir. Allah irade etmiştir ki bunu özel kullarına göstereyim. Bu sırlar namahremlerin ellerine düşmemsin diye Allah bu sırları herkesin anlamayacağı özel harflerle sırlamıştır.

3.2.9. Küfrün ve İmanın Hakîkati

Aynülkudât iman ve küfrün anlamını klasik iman ve küfür anlayışlarının ve fikhî yorumların ötesine taşır. Bunu yaparken aynı zamanda bir tepkiyle karşılaşacağını farkındadır. Çünkü kendisinden önce bu düşüncelere sahip olan bazı kimselerin başlarına gelen kötü akıbeti bilmektedir.

Hemedâni iman ile küfür arasında bir şekilde ilişki kurmaktadır. En üst mertebede iman ve küfür özdeşleşir. İmanın bir çeşidinin de delilikle ilişkili olduğunu söyler ve hatta içki içenleri de bu kategoriye yerleştirir. Bunlar sarhoşluklarından bir takım şeyler söylemişlerdir ve akıbetleri kötü olmuştur.¹⁵⁴

¹⁵³ Nisâ, 4/26

¹⁵⁴ Debahşî, s. 69.

Aynülkudât burada küfrün çeşitlerinden bahseder. Bunlardan ilki şeriatın söylediği ve herkesin bildiği açık olan küfür, ikincisi nefsin küfrü, üçüncüsü kalbin küfrü ve diğeri hakîkatin küfrüdür. Aynülkudât nefsin küfrünü İblîse, kalbin küfrünü Hz. Muhammed'e ve hakîkatin küfrünü de Allah'a nispet eder. Bu küfürlerden geçince iman hâsıl olur. Şeytana nispet edilen ikinci küfür olan nefsin küfrü heva ve heveslerine bağlanan kimseler için geçerlidir. Sâlik bu makamda kalırsa “*Nefislerini ilah edinenleri görmedin mi?*”¹⁵⁵ ayeti kendisinde tecelli etmiş olur. Bu küfür makamından geçip kalp küfrüne varır. Bu makamda Hz. Muhammed'in hakîkatini görüp bu hakîkati Hak zannederse küfürde kalmış olur. Sâlik Hz. Muhammed'in hakîkatinden geçip Allah'ın hakîkatine varır. Putperestlik ve ateşperestlik bu makamda bulunur. Bu makamda da O'nun cemalini görerek ma'şûku gördüğünü zanneder ve hemen ona tapınarak küfre düşer. Bu makamı da geçen gerçek imana ermiş olur. Aynülkudât'ın burada dile getirmeye çalıştığı şey şeriatın ve halkın bize söylediği zahir küfrün ötesinde birçok gizli küfrün olduğu ve birçok sâliğin bu küfürlere takılıp kaldığıdır.

Aynülkudât'a göre sâlik evvelen bu küfür makamlarından geçmeli. Bu küfrün bir kısmı Allah'ın cemâl sıfatından tecelli ederken diğeri bir kısmı celâl sıfatından tecelli eder. Allah'ın hem cemâl ve hem de celâl sıfatı bir kimseye aynı ve birbirini tamamlayan sıfatlar olarak gözüküyorsa o kimse iman hakîkatine erişmemiş ve aşktan bir nebze olsun nasiplenememiştir. Aynülkudât burada klasik anlayışın bütün sınırlarını zorlar ve İblîs'in celal nurunun tecellisi olduğunu söyler. Dolayısıyla İblîsin makamının -her ne kadar bu dünyada lanetleniyorsa da- aşklar makamında yüksek bir yere sahip olduğunu söyler. Aynülkudât ayrıca Hz. Muhammed'in nûruna “saadet nuru” derken İblîs'in nuruna “siyah nur” der. Bu ayırım kendinden önceki İblîs'i savunan Hallac, Ruzbihân Baklî ve Ahmed Gazâlî gibi mutasavvıflarda bulunmaz. Bu siyah nur ve beyaz (saadet) nur açılımını ilk olarak Aynülkudât'da görmekteyiz.¹⁵⁶

İblîs ma'şûkun kapısında uzun zaman bekleyerek kendisine layık görülen lanet nasibini aldı. Çünkü celâl da cemâl da O'ndan gelir. Böylece İblîs'e lanet gıda olurken Hz. Muhammed'e de rahmet gıda olmuştur. Aynülkudât hiçbirinin de gıdasından

¹⁵⁵ Furkân, 25/43

¹⁵⁶ R. A. Nicholson, *Tasavvuf-u İslam Ve Rabita-i İnsan ve Hüda*, çev. Dr. Muhammed Rıza Şafi'i Kudakanî, İntişârât-ı Sohen, Tahran 1382, s. 159.

ayrılmaya imkânı olmadığını söyler. Aynülkudât'a göre hem Hz. Muhammed'in makamı hem de İblîs'in makamı Allah'a olan âşklarından dolayıdır. Aynülkudât burada Hz. Muhammed'in ve İblîs'in Allah'a olan âşk makamlarını aynı seviyede görür.

3.2.10. Allah'ın Nuru, Hz. Muhammed ve İblîsin Hakîkati

Aynülkudât diğer temhîdlerden beri yapageldiği İslam ve İman'ın yeniden okunmasını onuncu temhîd'de Allah'ın nurunu ve Hz. Muhammed'in, İblîsin ve âlemlerin nurunu açıklayarak noktalar. Aynülkudât ilk olarak "*Allah yerin ve göğün nurudur.*"¹⁵⁷ âyetini ele alır. Aynülkudât mütekellimlerin Allah'tan başkasına nur denilemeyeceğini söylemelerini tasdik eder. Ama burada nurun gerçek anlamda Allah'a nispet edileceğini ama Allah dışındaki bir takım şeylere de mecâzi olarak nur nispet edilebileceğini ifade eder. İmam Gazâlî de Nur isminin ilk Nur'dan başkaları için sırf bir mecazdan ibaret olduğunu söyler. Çünkü O'ndan başkaları zatları itibarıyla dikkate alındıklarında kendi zatları bakımından herhangi bir nura sahip olmayıp kendilerinin nuru ilk Nur'dan aldıkları bir nurdur. Dolayısıyla kendi zatları gereği bu nura sahip değillerdir ve bunlara izafe edilen nur mecâzidir.¹⁵⁸

Aynülkudât güneşin, ayın, ateşin, cevherin nuru gibi birçok nurdan bahsedebileceğimizi söyler. Bunlardaki nur ile Allah'a izafe edilen nur farklıdır. Allah yerin ve göğün nurudur sözü Allah'ın eşyayı var kılmayı anlamındadır. Bütün mevcudatın yokluktan varlık âlemine gelmesi bu nur ile mümkün oldu. Aynülkudât Allah'ın nurunu araz gibi düşünebileceğimizi söyler. Nasıl ki arazın var olması bir cevhere bağlıdır aynı şekilde Allah'ı da bir cevher olarak alırsak araz da O'nun nuru olacaktır. Allah'ın cevher olması kendi zatiyla kaim olduğu içindir. Cevher arazsız olmayacağı için Allah da arazsız olmayacaktır ve Allah'ın arazı da O'nun nuru olacaktır.

¹⁵⁷ Nûr, 24/35.

¹⁵⁸ İmam Gazâlî, *Mişkâtü'l-Envâr*, çev. A. Cüneyd Köksal, *İmam Gazâlî, Yol, Bilgi Ve Varlık*, Sûfî Kitap, İstanbul 2007, s. 83.

Hemedâni Nûr sûresinin 35. ayetinin devamı olan “*Nûrun temsili sanki bir kandil; içinde bir lamba, lamba bir cam içinde, camda sanki bir inci yıldızı, onun yakıtı şarkta ve garpta bulunmayan mübarek bir zeytin ağacından tutuşturulur.*” cümlesindeki kandili kulun canı, cam şişeyi de nur-ı Muhammed olarak görür. Aynülkudât’a göre de ayette geçen misbâh yani lambanın hakikatini anlamak için *lâ-ilâhe illallâh* mertebesine erişmek gerekir. Kul ile yaratıcı arasında zücade (cam şişe) vardır. Buradaki ateş sâlik’in gönlünde bulunan, onu tutuşturan aşk ateşidir. Sâlik o ateşte ma’sûku için yanar. Aynülkudât’a göre bu ateşi ortaya çıkaran zeytin ağacı insanların zannettiği gibi dünyada değildir. Aynülkudât bu ağaçtan cennette dahi bulunmadığını söyler. Buradaki ağacın Allah’ın kendi nuru için bir teşbih olduğunu ifade eder. Yine buradaki ne şarkı var ne garbı var ifadelerinin ne ezeliyeti ve ne ebediyeti var manasında anlaşılması gerektiğini söyler. Aynülkudât bu yorumları yaparken aslında kendi yorumları olarak değil de bunları kendi şeyhlerinden böyle işittiğini yani tasavvuf ehlinin genel bakışının bu yönde olduğunu ifade eder. Özellikle Aynülkudât bu konuda İmam Gazâlî’nin *Mişkâtü’l-Envâr* adlı eserinden istifade eder. İmam Gazâlî bu ayetteki mişkâtın (kandil yuvası) insanın gözleri, kulakları ve burun delikleri olabileceğini söyler. Çünkü şahadet âleminde nurlar buradan çıkar. Zücacın (cam şişe) ise duyuların getirdikleri bilgileri kaydeden ve onları bir üst mertebe olan aklî ruha iletimini sağlayan hayali ruh olduğunu ifade eder. Aklî ruhu da ilâhî marifetlerin idrak edilmesini sağladığı için kandil ile ifade etmiştir.¹⁵⁹

Aynülkudât, mevcudatı var kılan ve hayat veren nur-ı İlâhî’yi izah etikten sonra ilk yaratılan nurun Hz. Muhammed’in nuru olduğunu ve bu nurdan da bütün varlık âleminin zuhur ettiğini söyler. Hz. Muhammed’in nuru Allah’ın izzetinin nurundan yaratıldı. İblîsin nuru ise Allah’ın zulmetinin nurundan yaratıldı.

Aynülkudât tasavvuf tarihi içerisinde İblîs’i klasik İslam düşüncesinin dışına çıkıp savunan ilk mutasavvıfın Hasan Basrî olduğunu gösteriyorsa da Nicholson, İblîs’in savunulmasının ve onu tevhidin merkezine yerleştirilmesinin Hallac tarafından gerçekleştirildiğini söyler.¹⁶⁰ Hallac’dan sonra İblîs’in savunmasını yapan mutasavvıflar Rizbihân Baklî, Senâî, Ahmed Gazâlî, Şeyh Ebu Kasım Gürgânî’dir. Ebu Kasım, İblîs’i

¹⁵⁹ İmam Gazâlî, *Mişkâtü’l-Envâr*, s. 109.

¹⁶⁰ Nicholson, s. 147.

“hocaların hocası” olarak tarif etmiştir. Bu şahıslar genellikle Hallac’ın İblîs hakkında söyledikleri şeyi söylemişlerdir. Bu mutasavvıflardan sonra İblîs’in, en büyük savunuculuğunu Aynülkudât yapmıştır. R. A. Nicholsona göre de Aynülkudât İblîs konusunda Hallac’a göre daha kapsamlı ve kendine özgü düşünceler ortaya koymuştur. Aynülkudât bu düşünceleriyle kendisinden sonra gelen mutasavvıfları bu konuda etkilemiştir.¹⁶¹

Yukarıda da belirtildiği üzere İblîs Allah’ın zulmetinin nurundan tecelli etmiştir. Allah’ın cemal sıfatından tecelli eden Allah’ın rahmeti Hz. Muhammed üzerinden zuhura geldiği gibi Allah’ın celal sıfatından tecelli eden Allah’ın gazabı da İblîs üzerinden tecelli etmiştir. Aynülkudât ve diğer sûfîlere göre İblîs kendi küfründe mümin idi ve tam bir itikada sahipti. Kendi itikadında Allah’a sınıksız bağlıydı. Allah’a olan aşkının aşırılığı yüzünden O’ndan başkasını ve başka şeyi tapılacak olarak görmedi.¹⁶² İlk insan Hz. Âdem yaratıldığında Allah İblîse “secde et” dedi. Fakat İblîs secde etmedi. İblîs Âdem’e secde etmeyi Allah’ın bir imtihanı olarak gördü. Çünkü Allah bu emirle onun kendisine olan bağlılığını ölçmek istedi ve böylece onu huzurundan kovarak ve kendisinde uzaklaştırarak ebedi bir aşka maruz bıraktı. Burada İblîs’in secde emrine uymayarak “ben topraktan daha üstünüm” demesini sûfîler İblîs’in Allah’ın huzurunda Âdem’den daha kıdemli olmasından ve ondan daha fazla Allah’a hizmet etmesinden ileri geldiğini söylemişlerdir.¹⁶³

Aynülkudât’a göre İblîs’e nispet ettiğimiz kötülük asıl olmayıp izafidir. Nasıl ki Hz. Muhammed’e nispet ettiğimiz hidayet asıl olmayıp mecâzi olduğu ve asıl hidayet ettiricinin Allah olduğunu bildiğimiz gibi İblîs’e nispet edilen delalet de izafidir. Hz. Peygambere nispet edilen hidayet nasıl gerekliyse İblîs’e nispet edilen dalalet de gereklidir. Çünkü nasıl ki beyazın olduğu yerde siyah vardır ve siyah olmadan beyazın layık olduğu değer hakkıyla ifade edilemiyorsa, aynı şekilde yer ile göğün ve araz ile cevherin birbirlerine olan durumlarında olduğu gibi hidayet ile dalaletin, Hz. Muhammed ile İblîs’in birbirlerine olan durumu aynıdır. Yani ikisine biçilen değer aynı

¹⁶¹ Nicholson, s. 159.

¹⁶² Ensârî, s. 11

¹⁶³ Ensârî, s. 14.

şekildedir.¹⁶⁴ Aynülkudât aşk konusunda da bu anlayışını sürdürür ve aşkın ikiye bölündüğünü ve birini bir cevân-merd olan Hz. Muhammed aldığını ve diğerini de bir cevân-merd olan İblîs'in aldığını dile getirir. Hz. Muhammed bu aşkı kendi muvahhitlerine dağıttı ve onlar imana erdiler. İblîs'de bu aşkı kendi muvahhitlerine dağıttı ve onlar da kâfir oldular.

Böylece Hemedâni onuncu temhîdde Hz. Muhammed'in ve İblîs'in hakîkatinin tespitini yaptıktan sonra mistik aşkın en üst derecesini yaptığı temhîdleri bitirmiş olur. Ayrıca Aynülkudât burada sergilemiş olduğu düşünceleriyle özellikle İblîs konusunda ortaya koyduğu düşüncelerle kendisinden sonraki sûfileri etkilemiş olur.

¹⁶⁴ Ensârî, s. 15.

4. Metin

4.1. Moravi Yahya Halvetî Tercümesinin Metni

Tercüme-i Kitab-ı Aynülkudât Hemedânî

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ہست کلید در گنج حکیم

نام خداست برو ختم کن

Nesir:

ورد زبان وافقن رموز سبحانک ائی تبت ایلک

و ذکر لسان عارفان کنوز للاحصی ثناء علیک

حمد ملک متعال و ثناء حضرت مہمین ذی الجلالی‌در

کہ نسیم عینایتندن ازہار کلشن وجود شکفته و خندان

وباران سحاب قدرتندن اوراق شجرہ چمن زاد ہشتی نمایاندر

Mesnevî

جہان آفرین از ہم بی نیاز توانا کن توانان راز بدید آور

ہرچہ آمد بدیء رسانندہ ہرچہ خواہد رسید

Nesir:

وخلّاصه كلمات خردمندان حقایق شناس و نقاده سخنان ناطهء سبحان مسیحی انفاس

مضمون بلاغت مشحون إنّ الله و ملئكتہ يصلّون على النبيّ ياءئها الذين آمنوا صلّوا عليه و سلّموا استلپما

Beyt:

محمد كاصل هستی شد و جودش جهان كردی ز شادر و آن جودش

صلّى الله عليه وسلّم و على آله و اصحابه اجمعين إلى يوم الدين

Amma ba'd talib-i gencîne-i esrâr-ı rabbânî ve râgıb-ı hazâin-i rumûz-u nâmütenâhî-i sübhânî olan talebkâr-ı müste'idde hafî olmaya ki bu dîrân-ı sarây-ı âlem-i fânîde ecell-i makâsîd ve metâlib ve eşref-i menâyâ ve meârib ma'rifet-i zât ve sıfât-ı hazret-i melik-i müteâl celle 'ani'l-endâd ve'l-emsâldir ve bu maksad-ı eksâ ve matlab-ı a'lâya vusûle birkaç nesne lâzımdır. Evvelâ hazret-i Vâcib Teâlânın celle şe'nuhû vahdâniyyetine derûn-u dilden ikrâr ve i'tirâf ettikten sonra Resûl-i Ekrem (s.a.v) hazretlerinin kâffe-i sekaleyne tebliğ ettiği din-i kavîm ve erkân-ı şer'-i müstakîmi علی ما تمام riâyet etmek gerekdir. Sâniyen hâne-i kalbini envâr-ı şevk ve aşk-ı ilâhî ile münevver ettikten sonra ol hânenin sâhası katarât-ı eşk-i çeşm ile pür nem olup cârûb-u sıdk ve ihlâsla rûfte olmak [2b] gerektir. Min ba'd hâşâ ki hâtıra-i inkâr belki gubâr-ı ubûr-u ağyâr ona yol bulmağa imkân olmaya. Beyt limüellifihî

Kulb-i ârif olmağa meclây-ı envâr-i Hüdâ

Saykal-i ihlâsla olmak gerektir pür safa

Ve sâliisen tâife-i âliye-i sûfîyye kaddesallahu ervâhahum ki enva'-ı riyâzât-ı müşkile ve esnâf-ı mücâhidât-ı şâkkaya tahammül ile matlab-ı zevk ve şuhûda vâsıl ve derece-i bekâ billaha mütvâsıl olmuşlardır. Daima ol tâife-i celilü'l-mikdâra meyl u muhabbet edip fenn-i tasavvufta te'lîf ve tasnîf ettikleri kütüb-ü şerîfe mütalaasına

mümkün oldukça muvâzabet etmek gerektir. Tâ kim onların enfâs-ı kudsiyyeleri berekâtında sermenzil-i murâda vusûl müyesser ve muhassal ola. Ol cümle kütüb-ü müdevveneden biri kitab-ı zübdetü'l-hakâikdir ki hazret-i kutbu'l-vâsilîn ve sultânü'l-ârifin zübdetü'l-meşâyihî'l-muhakkikîn eş-şeyh Aynülkudât Hemedânî kaddesallahu sirrahû te'lif etmiştir. Bir kitab-ı müstetâbdır ki ekser-i gavâmız-ı ulûm-u ledünniyye-i sübhâniyye belki cümle müşkilât-ı rumûz ve işârât-ı sûfîyye onda mübeyyen ve meşrûhtur. Bu hakîr daima bu endîşede idim ki evvel [3a] kitâb-ı latîfin mütalaasına iştilgal edip müddet-i ömr-ü girânmayeden bir mikdârını onda olan dekâik ve hakâik mülâhazasında güzerânîd eyleyem ve onda mestûr olan habâyây-ı meaârif-i ilâhî ve hakâyık-ı esrâr-ı nâmütenâhîye bi kaderi'l-vüs' ve'l-imbân vukûf ve ittilâ' kesb edip ol sebeb ile serlevha-i kalb-i pâkim mecilây-ı cemâl-i maâni-i melekûtiyye ve âyine-i zamîr-i tâbnâkim cilvegâh-ı dekâyık-ı lâhutîyye ola. Lakin terâküm-i eşgâl ve tezâhüm-i âmâl 'inân-ı azîmeti ol tarafa mün'atîf kılmaya mâni' ve kesret-i kuyûd-u rûy-i irâdeti ol cânibe teveccühden âik olmuş idi. Şol zamana dek ki nâgâh-ı serâperde-i gaybdan şâhid matlûb rûnuma ve tutuk-i kumûndan nev'-arûs-u merâm çehreküşâ olup bâb-ı devletmeâb sultânî ve âsitân-ı izzetintisab-ı hâkânî tarafından bir peyâm-âver-i hucestenihâd ve bir peyk-i saâdet-mend nîku-nejad zulmet-sarây-ı tenk ü târîkim âfitâb-ı tal'at-ı tâbdârıyla münevver belki rûz-i rûşenden envâr edip bu vecihle takrîr-i kelâm ve bu üslûb üzere eda-ı merâm eyledi ki sultân-ı celilü'l-kadr [3b] âlî-tebâr ve hâkân-ı aferîdûn haşmet ve İskender-i'tibar gevher-i sedef-i şehriyârî ve dürr-i dürc-i nâmdârî hâmî humâtü'l-eyyâm hâfiz-ü ru'âtî'l-kâffeti'l-enâm matla'-ı envâr-ı devlet-i Kâhire mazhar-ı âsâri's-satveti'l-bâhire mücrî enhârî'l-âtifeti ve'r-ra'feti fî riyâdi's-saltanati ve'l-hilâfeti es-sultân ibnü's-sultân sultân Murâd Hân halledellahu Teâlâ eyyâme devletihî'z-zâhire ve ebbede a'vâme saltanatihî'l-kâhire ma dâre felekü'd-devvâr ve teâkaba'l-leylü ve'n-nehâr hazretlerinin saray-ı âmire-i hâkânîlerine hizmet edenlerin mukarribi belki cenab-ı refii'l-mikdarlarına mensûb olan hüddâm-sipehr-i ihtişâmın gâyet akrebi yani cenâb-ı meali-penâh ve âlî cenâh ve saadet destgâh meşrîk-ı hûrşîd-nâmdârî ve matlaa-ı nücûm-u kâmkârî makbûlü'd-devleti'l-hâkâniyye ve mukarrabü'l-hazreti's-sultâniyye camii'l-menâkıbi'z-zekiyye sâhibi'l-fezâili's-seniyye kehfi'l-milleti'z-zâhire mü'temenü'd-devleti'l-bâhire beyt li-münşihî

Penah-ı immet-i Ahmed semiyî-i hazret-i nûh

Ki müşkilât-ı cihân oldu zihnine meftûh

Lâ zâlet kevakib-i saadetihi ‘alâ [4a] zûra’l-kemâli lâmah

Ve nücûmu celâletihî min ufukî’l-cûdi ve’l-celâli sâti’ah

Şöyle emrettiler ki ol kitâb-ı müstetâb ki zübdetü’l-hakâik fî keşfi’-dekâik demekle ma’rûf ve mevsûfdur zebân-ı farsîden lisân-ı türkîye döndürüp bi kaderi’l-imbân rumûzât-ı hafîyesin beyân edesin. Tâ ki farsî-dân olmayan tâlipler onda olan esrâr-ı ilâhîyi istifadesinde mahrûm olmayalar ben dahî killet-i bidâa ve nedret-i istitâa ile bi haseb-i ferman kitâb-ı mezbûrun tercümesinde şurû’ eyledim. Ümîddir ki manzûru nazar kimyâ eserleri oldukda vakı’ olan kusûrun hâme-i ihlâsıyla dürüst edip hatâyâsını afv ü hilm ile pûşîde ve mestûr buyurular vallahü’l-muvaffik ve’l-muîn ve aleyhi netevekkelü ve bihî nesta’in

Temhîd-i Aslı Evvel

Ammâ ba’d, bilgil ki suret-binler ve zâhir-cûylar hakkında Hazret-i Mustafâ’ya (s.a.v) hitâb bu geldi ki وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ yâni “Sen onları sana nazar eder görürsün. Hâlbuki onlar seni görmezler.”¹⁶⁵ Ey azîz! bu ayeti Kur’ân-ı Azîm’de okumadık mı قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ yâni “Tahkîken size Allâh [4b] Teâlâ kibelinden nûr ve ve kitâb-ı mübîn geldi.”¹⁶⁶ Hazret-i Muhammed’e nûr denildi ve Kur’ân-ı Azîm’e ki kelâm-ı Hüdâ’dır nûr denildi. Buyrulmuştur ki وَاتَّبِعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ yâni “Pes siz tâbi’ olun ol nûra ki Hazreti Muhammed ile bile gönderildi.”¹⁶⁷ Sen Kur’ân’dan kağıd-ı sefid üzere yazılmış hurûf-i siyâhı görürsün. Pes kâğıt ve midâd ve satırlar nûr değildir. Belki meşâyih-i ehl-i Sünnetin مخلق القرآن كلام الله غير مخلق kavillerinden murâd nedir? Halk Hazret-i Resûl’den (a.s.) ancak bir sûret ve bir ten ve bir şahıs

¹⁶⁵ A’râf, 7/198.

¹⁶⁶ Mâide, 5/15.

¹⁶⁷ A’râf, 7/157.

görürlerdi ve halka ancak ol hazretin beşeriyetin gösterdiler. Nitekim Kur’ân-ı Azîm’de *قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ* [De ki: Ben, sırf sizin gibi bir insanım]¹⁶⁸ buyruldu. Hatta dediler kim *يَا نَبِيَّ هَذَا الرَّسُولُ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ* yâni “Bu Resûl’e ne oldu ki taam yer ve sokaklarda gezer.”¹⁶⁹ Amma Onun canını hakîkatı ile ehl-i basîrete gösterdiler, tâ ki cân u dil ile Onun hakîkatını gördüler. *اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِنْ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ* yâni “ Ya Rabbi, Sen bizi ümmeti Muhammedden eyle” ve bazısı dediler ki *اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا شَفَاعَةَ مُحَمَّدٍ* yâni “ Ya Rabbi, Sen bize Muhammed’in (a.s.) şefâ’atını rûzî kıl.” Bazısı [5a] dediler ki *اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا مِنْ صَحْبَةِ مُحَمَّدٍ* yâni “Ya Rabbi Sen bizi Muhammed’in (a.s.) sohbetinden mahrum eyleme.” Eğer bu halet de bu makam-ı velâyette Ona beşer diyecek olurlarsa kâfir olurlar. Bu ayeti gör ki buyruldu *يَا نَبِيَّ فَقَالُوا أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا فَكَفَرُوا* yâni dediler ki “Bize beşer mi hidayet eder. Râh-ı hakîkatı bize gösterecek beşer mi olsa gerek, pes kâfir olurlar.”¹⁷⁰ Zira hidayeti beşeriyetine nispet ettiler. Hatta kendileri beyan buyurdular *لَسْتُ كَأَحَدِكُمْ* yâni “Ben sizin biriniz gibi değilim.” Ve Hakîkat-ı Kur’ân ol Hazretin sıfat-ı mukaddesesidir ki enbiyâ ve ehl-i velâyetin gönüllerine menûl ve merbûtdur ki bu firkanın hayatı Kur’ân ile dir. Ol kitapta değildir. Ve yine sen kitapta talep ile *مَا بَيْنَ الدَّفِينِ كَلَامِ اللَّهِ* yâni mushafın sahifeyni mâbeyninde olan kelâmullâhdır. Hem zâhir tarafına hem bâtın tarafına vesîledir. Amma tâlibân-ı râh-ı Hüdâya Kur’ân’ı kitapta gösterdiler *إِنَّ الْقُرْآنَ ظَهْرًا وَبَطْنًا وَبَطْنُهُ بَطْنًا إِلَى سَبْعَةِ أَبْطُنٍ* demektir ki “Kur’ân’da her ayetin zâhirî ve zâhirînden sonra bâtını vardır. Ta yedi batna varınca.” Turalım ki tefsîr-i zâhirî bir [5b] kimse idrâk etti. Ya bâtın tefsîrlerini kim bildi ve kim işitti ve bir hadîsi şerîfde dahî dinildi ki *أُنزِلَ الْقُرْآنَ عَلَى سَبْعَةِ أَحْرَفٍ كُلُّهَا كَافٌ شَافٌ*¹⁷¹ yâni “ Kur’an yedi mertebe üzerine gönderildi. Cümlesi şâfi kâfidir.” Arûs-i cemâl-i Kur’ân, çün kendini ehl-i Kur’ân’a göstere, yedi sûretde görünür ve cümle sûretler şifâda tamâmdır. Meğer bundan ötürü denildi ki *أَهْلُ الْقُرْآنِ أَهْلُ اللَّهِ وَخَاصَّتُهُ* yâni “Ehl-i Kur’ân ehlullâhdır. Ve dahî hâssa-i ibâdullahdır.” Lakin çün kırâat-ı Kur’ân eden kimse *وَعِنْدَهُ أُمٌّ*

¹⁶⁸ Kehf, 18/110.

¹⁶⁹ Furkan, 25/7.

¹⁷⁰ Teğâbün, 64/6.

¹⁷¹ Mu’cemü’l-Kebîr, c. 5, s. 431(9945), Beyrut; Sünen-i Nesâî, c. 5, s. 33, (8093).

الْكِتَابِ [Bütün kitapların aslı onun yanındadır.]¹⁷² kitabına erişe, ma'ani-i Kur'ân'a erişir pertev-i cemâl-i Kur'ân onu şöyle mahv eder ki ne kırâat kalır ve ne kâri kalır ve kitab belki cümlesi mefruk olur ve cümle mektûb-u meknûn olur. Amma maksûd budur ki neylesin bu beşeriyetden gayri bir hakikat-ı uhra vardır ve bu sûrenden gayri bir ma'ni-i aher vardır ve bu kâlıbdan gayri bir cân ve bir hakikat-ı uhra vardır ve bu cihândan özge bir cihan vardır. Nazm:

بیرون تر ازین جهان جهان دگرست جز جنت و فردوس مکانی دگرست

آزاده نسب زنده بجانی دگرست و آن گوهر پاکشانی ز کانی دگرست

مارا کو خلد کین نشان نشانی دگرست ز یاکه جزاینی زبان زبانی دگرست

Yânî “Bu cihândan özge bir cihân dahî vardır ve cennet u firdevsden özge bir mekân dahî vardır ve nesib u i'tibarâtta âzâde olan kimesne bir özge cânîle zindedir ve onların gevher-i pâkleri bir özge kandendir ve bize derler ki bu nişâne bir öz ki nişândır. Zîra bu zebânden gayri bir zebân dahî vardır. Amma bu ayeti ki وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ [(Melekler şöyle derler) Bizim her birimiz için, bilinen bir makam vardır.]¹⁷³ cümleyi şerh ve beyân eylemiştir. Manası demektir ki “Bizden bir kimse yoktur ancak makâm-ı ma'lumu vardır.” وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ [Allah kiminize kiminizden daha bol rızık verdi.]¹⁷⁴ cümlelerin özrin dilemiştir. Demektir ki “Allah'u teala bazınızı bazınızın üzerine tafzîl eyledi rızıkta.” تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ [O peygamberlerin bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık.]¹⁷⁵ muradı zâhir eylemiştir. Yânî “Biz bu peygamberlerin bazısını bazı üzerine tafzîl etmişizdir.” وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ [Zira her ilim sahibinin üstünde daha iyi bilen birisi vardır.]¹⁷⁶ Tafzîl zâhir olmuştur. Bu cümle ne idügin ve ne ma'nîsi var idügin. وَ مَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ [Halbuki Onun tevilini ancak Allah bilir ve

¹⁷² Ra'd, 13/39.

¹⁷³ Saffât, 37/164.

¹⁷⁴ Nahl, 16/71.

¹⁷⁵ Bakara, 2/253.

¹⁷⁶ Yusuf, 12/76.

ilimde Rasih olanlarda.]¹⁷⁷ fehvasınca te'vîlini hudâ bilir ve ilimde Râsîh [6b] olanlar bilir ve ilimde râsîh olan kim idügin. Bu âyet-i kerîmede oku ki بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوْتُوا الْعِلْمَ [Hayır, o (Kur'an), kendilerine ilim verilenlerin sînelerinde (yer eden) apaçık âyetlerdir]¹⁷⁸ bu sadri ve bu makûle sînei ne yerde arasınlar ol yerde ki أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ [Allah kimin gönlünü Islâm'a açmışsa o, Rabbinden bir nûr üzerinde değil midir?]¹⁷⁹ Bu nûr-u Hüdâyı ne yerde arasınlar şol yerdeki إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرٌ لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ [Şüphesiz ki bunda akli olan veya hazır bulunup kulak veren kimseler için bir öğüt vardır.]¹⁸⁰ gümrâh olanlar cümle gafillerdir ve rah-nümâlara bu cümle zâhirdir ve bu eelden Hazret-i Rasul (a.s.) buyurdular ki إِنْ مِنَ الْعِلْمِ كَهَيْئَةِ الْمَكْنُونِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا الْعُلَمَاءُ بِاللَّهِ فَإِذَا ¹⁸¹ yâni “Bâzı ilim vardır ki heyet-i meknûn gibidir. Onu bilmezler. hazretlerini bilenler bilirler. Pes, kaçan ol ilmi söyleseler onu kimse inkâr eylemez. hazretine ma'zûr olanlar eder.

İlim üç kısımdır. Evvel ilm-i benî âdemdir. Kısmı sâni ilm-i firişte-gândır. Kısmı sâlis ilm-i mahlûkât ve mevcûdâtdır. Amma dördüncü ilim ilm-i Hüdâ'dır Teâlâ vetekaddes ki ona ilm-i meknûn ve ilm-i mahzûn derler. Bu ilm-i meknûna Hüdâ'ya âlim olandan gayri âlemde kimse bilmez. Bilirmisin ki âlim be-Hüdâ yâni Allah'ı bilen kimlerdir. ¹⁸² çîn u mâçîne dek ilim talebinde gitmek gerektir. [7a] ola ki ¹⁸³ bulasın. Bilir misin ki hangi yoldan gitmek gerektir. Rah-i amelden gitmek gerekir ve amel dediğim ancak amel-i ten değildir. Belki amel-i dildir. Nitekim buyrulmuştur ¹⁸⁴ yâni bir kimse bildiği ile amel eylese Allah Teâlâ ona bilmediği ilmi rûzi kıla.

¹⁷⁷ Âl-i İmrân, 3/7.

¹⁷⁸ Ankebût, 29/49.

¹⁷⁹ Zümer, 39/22.

¹⁸⁰ Kaf, 50/37.

¹⁸¹ Sülemî, Kitâbü'l-Erbâin fi't-Tasavvuf, s. 13 (32); Deylemî, I, s.210 (802); Kenzü'l-Ummâl, X, s.181 (28942).

¹⁸² Şuabu'l-İmâm, III, s. 194 (1543); Deylemî, I, s. 78 (236); Keşfü'l-Hafâ, I, 138 (397).

¹⁸³ Keşfü'l-Hafâ, II, s. 64 (1744).

¹⁸⁴ Beyânü'l-Fark, s. 35; Keşfü'l-Hafâ, II, s. 220 (2346).

Derîğâ كَامِرَ النَّاسِ عَلَى قَدْرِ عَقُولِهِM pend tamamdır. Yânî nâsa akılları miktarınca söyleyin demektir. Amma bu varakta bazı sözler sebt u tahrîr olundu. Ancak bu kitâbın te'lifine bâis olan azîzler için değildir. Belki muhiblerden bu kitap yazıldıkta hazır olmayanlara dahî nasîp olmak maksûddur. Zîrâ ol nesne ki fehmi işitenlerin makâmı olmasa onun idrâki ihtimali olmaz. Zîrâ her kişi fehmi miktarından ziyâdeyi idrâk edemez. Sen sanırsın ki Kur'ân'ı Mecîd bir tâifeye hitap ola veyahut yüz tâifeye veyahut yüz bin tâifeye belki her âyet ve her harf bir şahsa hitaptır. Belki her biri âlemlerden bir âleme göredir deyu varakları ki yazılmıştır her bir satırı bir makâm ve bir hâlete muteallikdir ve her bir kelime bir mürid ve bir tâlibin maksûdudur. Mesela Zeyd'e denilen [7b] Amr'e denilmez ve Halid gördüğün Bekir göremez. Sen sanırsın ki قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ni Ebu Cehil işitti. Ya maksûd o idi. Ebu Cehil Kur'ân'dan الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ayeti kerimesini işitti. Ve nasîbi o idi. Amma الْحَمْدُ لِلَّهِ Hz. Muhammed'in nasîbi idi. Eğer inanmaz isen Hz. Ömer ibn Hattab'dan (r.a) işit ki buyurdular: “ Hz. Resûl (a.s) Hz. Ebu Bekr'e (r.a) bazı söz söylerler idi ki işitirdim ama manasını anlayamazdım ve gâhi olurdu onlar söyleşirlerdi. Ben ne işitirdim ve ne manasını fehm ederdim.” Sen sanırsın ki Hz. Ömer'den dirîğ olunmuş ola, hâşâ ve kellâ. Dirîğ olunmamıştır. Lakin küçük oğlancığa ki meme emer olursa kuzu biryâni ve sükker-i helvâlar vermezler ve bu mekûle ta'amlardan sakınırlar ki mideciği bunlara tahammül edemez. Ta şol zamana ki büyüye resîde ola. Ol zamanda bu mekûle ve me'kûlat ve meşrubat ona zarar vermez. Abdullah ibn Abbas (r.a) buyurdular ki : “Eğer bu ayeti ben tefsir edecek olursam ki إِنَّ رَبَّكُمْ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ [Şüphesiz ki Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra Arş'a istivâ eden Allah'tır.]¹⁸⁵ [8a] beni taşlarla recm ederdiniz. Yânî cümle ashab beni taşla dikerlerdi ve Hz. Ebu Hureyre (r.a) buyurdular ki: “Eğer اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ ben kadarını yaratandır. Ferman bunlar arasından inip durmaktadır.]¹⁸⁶ ayet-i kerîmesini şerh ve beyân edecek olursam beni inkâr edersiniz. Yânî halk bana kâfir derdi.” Abdullah b. Abbas (r.a) buyurdular ki: “Bir gece hizmet-i Emiri'l-Mü'minîn Ali b. Ebu Tâlib (r.a) de idim. Sabaha dek “ بِسْمِ اللَّهِ ” ın “ با ” sını şerh ettiler.” فرأيت نفسي كالجرة عند البحر

¹⁸⁵ A'râf, 7/54.

¹⁸⁶ Talâk, 65/12.

العظيم yânî ben kendimi onların yanında, deryâ-ı azîm yanın da bir bardak nice ise öyle görürdüm dediler. Deryâdan ne behre alabilirsin tâ sâkin-i deryâ olmayınca ve her ne ki görürsün bir haddi ve bir kadri vardır. Mellâh-i deryâdan ne had ve ne sıfat beyân ede ve ahz edebile. Zîra ki her aldığı geri deryâyaya döker. Zîra kendi bahredir. Berrde değildir. Berrin ise bahreden ne haberi vardır *ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ* [İnsanların bizzat kendi işledikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu.]¹⁸⁷ Her ilmi ki halktan öğrenesin berrî olur ve her nesne ki Hüdâ bildire bahrî olur. *عَلَّمَ الْقُرْآنَ* [Çok merhametli (Allah) Kur'ân'ı öğretti.]¹⁸⁸ bir bahridir ki ol behre nihâyet [8b] yoktur *وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ* [O'nun kürsüsü gökleri ve yeri içine alır.]¹⁸⁹ Kelâm-ı şerîfin istemez misin Ey azîz! *المؤمن مرآة المؤمن* [Mü'min mü'minin aynasıdır]¹⁹⁰ hadîs-i şerîfinden bir şemhecik ki bu makâma münâsibdir. Odur ki her kimse ki bir nesneyi bilmeye ve bilmek istemeye onun için iki tarîk vardır. Biri odur ki tedebbür ve tefekkür ile kendi gönlüne rucû' ede. Ola ki kendi gönlü vasıtasıyla ol nesneyi ele getire ki Hz. Rasulullah (a.s.v) buyurdular ki: *استفت قلبك* ¹⁹¹ *فان افتاك المفتون* yânî her nesne ki senin önüne gelir gerekir ki mehek ve müftüsü senin gönlün tasdîki ola. Eğer gönlün fetva verse yânî işlemeğe icâzet verse ol kibel-i Hak'dan emirdir. Ve eğer fetvâ vermezse işleme ve i'râz ile ki *إن للملك لمة وللشيطان لمة* [Meklerden bir topluluk olduğu gibi şeytanlardan bir topluluk vardır.]¹⁹² vâki olmuştur. Yânî senden şeytan içinde bir nasîb vardır. Melek için de bir nasîb vardır. Her nesneye ki gönül fetvâ vere Rahmânîdir ve her nesneye ki gönül reddede şeytânîdir. Bu iki lemmenin de nasîbi her bedende vardır, gerek kâfir ve gerek Müslüman. Bizim kârîmiz onun için müşkildir. Müftümüz nefis-i emmâredir. *إنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ* [Çünkü nefis aşırı şekilde kötülüğü emreder]¹⁹³ her [9a] kiminki müftüsü dili pâkî kimesne ola ol kimesne muttakî ve sa'iddir ve her kimin ki müftüsü nefis-i emmâredir ol kimesne hâsir ve şakîdir ve her gönül bir değildir. Lakin ol kimsenin ki kendi gönlü vasıtasıyla bilmeye ehliyyet ve isti'dâdi olmaya bu ehliyyet ve isti'dâdi bulandan sorsun. Ta ol kimesnenin

¹⁸⁷ *Rûm, 30/41.*

¹⁸⁸ *Rahman, 55/1-2.*

¹⁸⁹ *Bakara, 2/255.*

¹⁹⁰ Ebu Dâvud, Edeb, 57; Tirmizî, Birr, 18; Mu'cemu'l-Evsat, II, s. 325 (2114).

¹⁹¹ Dârimî, Buyû', 2; Müsned, XVII, s.34 (17929).

¹⁹² Mu'cemu'l-Kebîr, c.4, s. 461 (8454) Beyrut; Bezzâz, Bahrû'z-Zihâr, c. 5, s. 394 (2027), Medinetü'l-Münevver.

¹⁹³ *Yusuf, 12/53.*

gönlü buna âyîne ola ki Hazret-i Bâri Sübhânehu ve Te'âla buyurur ki: فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ yâni “Bilmediğinizi bilenden sual edin.”¹⁹⁴

Ey dost! Gönüller iki kısma munkasımdır. Bir kısmı kalemullah mukâbelesindedir ki anda yazılmıştır كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ ve yemînullah kâtibîdir. Pes bu ma'nanın tarîki onun ma'rifeti kendi gönlüne mürâcaat edip ol sebep ile bilmektir. Amma ikinci kısmı ki henüz nâ-resîde ve hâmdır. Ol mukabele-i kalemullah da olmaz. Amma çün gönlü âyîne ve levh-u kalemullah olandan sual ile ma'lûm olur ki Hüdâyî mürşidin cânı âyînesinde görmek nice olur. Pîr yâni mürşid-i kâmil cân-ı müride kendini görür. Amma mürid cân-ı pîrde Hüdâyî görür. Bunun misali oldur ki mesela birkaç hasta kalkıp tabîb yanına [9b] varsalar ve marazların beyân eyleseler tabîb birkaç nusha anların teskîn-i hâtırları için verir ve ilaçların beyân eder. Eğer bir kimse derse bu ihtilâf-ı nusah cehl-i tabîbdendir. Ol kimesne galat söyler. İhtilâf-ı nusah ihtilâf-ı illetendir. Pes illetler birkaç gûnedir. Cümle illete bir nusha vermek gâyet cehildendir. Ol kimesne ta'yin etmiştir yine vechin ol bilir. Amma belki illet-i din u İslam yekrenktir. Hz. Rasul-i Ekrem(a.s.) بِنِ الْإِسْلَامِ عَلَى خَمْسٍ [İslam beş temel üzerine bina edildi.]¹⁹⁵ Buyurup mu'ayyen nushalar vermişlerdir. Beş nushadır ki cümle mü'minlerin ilacıdır. Amma gönül kârı ve kalp maslahatı bir zabt ve bir endâze ile değildir. لا جرم her vâdide pîr lazımdır ki tabîb-i hâzık ola. Tâ müride muâlece ede ve her türlü dermânı buyura ve şunlar ki terk-i ilac ve tabîb etmişlerdir anların lâiki illet içinde olmaktır. وَكَلَّمَ اللَّهُ اللَّهَ فِيهِمْ خَيْرًا. [Allah onlarda bir hayır görseydi elbette onlara işittirirdi.]¹⁹⁶ buyurulmuştur. Yâni “Eğer Allah (c.c) anlarda hayr bile idi mevâ'iz-i Kur'ân'ıyyeyi onlara ismâ' ederdi.” Yâni işittirirdi. Pes çün tabîb-i hâzık râh-sâlikde lazımdır. İcmâ'-ı meşâyih ile (k.d.s) şeyh tutunmak vâciptir. Bu ecluden buyrulmuştur ki لا دين لمن لا شيخ له [10a] yâni “Yoktur dini ol kimesnenin ki şeyhi olmaya” ve şeyhlik makâmına musta'id olan azîze dahî kabûl-i hilâfet edip terbiyet-i mürid eylemek farîza olur ve mürid dahî şeyhin mertebesini ziyâde bilip sa'y u kûşîş eylemek farîza olur. Buna şâhid dilersen Hak Celle

¹⁹⁴ Nahl, 16/43.

¹⁹⁵ Buhârî, İmân, 1/ Tefsîr, 30; Müslim, İmân, 5; Tirmizî, İmân, 3.

¹⁹⁶ Enfâl, 8/23.

ve Alâ Hazretleri buyurur وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ [Yeryüzünün halifeleri kılan, size verdiği (nimetler) hususunda sizi denemek için kiminizi kiminizden derecelerle üstün kılan O'dur.]¹⁹⁷ muradı hilâfet bâtındır ve hilâfet-i bâtın beyanında bir yerde dahî buyurmuştur [Kendilerinden öncekileri قَبْلِهِمْ كَيْسَتْ خَلِيفَتُهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ] sahip ve hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hâkim kılacağını.]¹⁹⁸ murâd murşid-i kâmilleri arzı kulûbu muste'iddine halife kılmaktır. Nitekim sunnetullah ezeli ezelde bunun üzerine cârîdir. Nazm:

کس راز نمان دل خیر نتوان کرد	زاحول دل خویش حذر نتوان کرد
کین علم شرع راز بر نتوان کرد	کانسان خود زخود بدر نتوان کرد
محو بانرا بدین نظر نتوان کرد	با خویش بکوی او گذر نتوان کرد

Yânî kimesne gönlün râzi nihâninden haber vermez ve gönül halinden dahî fâri' olamaz. Bu âlem-i şer'i kendi üzerinden eremez ki insanlığı kendinden ihraç edemez. Mahcûblar için bu hâle nazar etmek olmaz. Kendilerinden dost köyüne varmak olmaz.

Dirîğa beşeriyet kilidi [10b] gönüllerdedir ve gaflet bendi fikirlerde ve ma'nîlerdedir. أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا [Onlar Kur'an'ı düşünmüyorlar mı? Yoksa kalpleri kilitli mi?]¹⁹⁹ budur çünkü Hüdâ'nın feth u nusreti gele bu kilit gönülden kalkar. سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ [İnsanlara ufuklarda ve kendi nefislerinde âyetlerimizi göstereceğiz.]²⁰⁰ zuhur eder. Mülk ü melekûti görür. وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ [Böylece biz, kesin iman edenlerden olması için İbrahim'e göklerin ve yerin melekûtunu gösteriyorduk.]²⁰¹ Hz. İsa (a.s) buyurur ki لا يدخل ملكوت السموات والارض من لم يولد مرتين yânî “ Her kes ki iki kere doğmaya melekûte erişmez.” Çünkü ana karnından doğa bu cihânı görür. Çünkü kendinden taşra gele ol cihânı görür ki يَعْلَمُ السَّرَّ فِي أَبْدَانِهِمْ فِي الدُّنْيَا وَقُلُوبِهِمْ فِي الْآخِرَةِ bu ma'nadır.

¹⁹⁷ En'âm, 6/165.

¹⁹⁸ Nûr, 24/55.

¹⁹⁹ Muhammed, 47/24.

²⁰⁰ Fussilet 41/53

²⁰¹ En'âm, 6/75.

السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ [Onu göklerde ve yerdeki gizlilikleri bilen Allah indirdi.]²⁰² O'nun kitabı olur. من عرف نفسه yüz gösterir. يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ [Yer başka bir yer haline getirilir.]²⁰³ makâmından geçip بغير الأرض a erişir. رأى قلبى müşâhede eder. عند ربي يطعمنى ويسقيني nimetin ekl eder. فَأَوْحَىٰ إِلَيَّ عَبْدِي مَا أَوْحَىٰ [Bunun üzerine Allah, kuluna vahyini bildirdi.]²⁰⁴ işitir.

Ey aziz! İstersen ki bu esrârın cemâli sana cilve eyleye âdet-perest olma ki onlar hakkında nice kadeh müte'alliktir. إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ [Babalarımızı bir din üzerinde bulduk.]²⁰⁵ ve her nesne ki mahlûkattan işitirsin onlar ki بس مطمئة الرجل زعمه ve her nesne ki işitirsin işitmeze vur ki لا يدخل الجنة [11a] her nesne ki görüne görmeze vur ki وَكَأَنَّهُمْ يَبْغُونَ الْأَرْضَ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ [Birbirinizin kusurunu araştırmayın.]²⁰⁶ ve her nesne sana müşkil ola sor ki tâ hakîkatına eresin وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّىٰ تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ [Eğer onlar, sen yanlarına çıkıncaya kadar sabretselerdi, elbette kendileri için daha iyi olurdu.]²⁰⁷ Hızır (a.s.) nasihatı kabul eyle ki قَالَ فَإِنِ اتَّبَعْتَنِي فَلَا تَسْأَلْنِي عَنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا [(O kul) Eğer bana tâbi olursan, sana o konuda bilgi verinceye kadar hiçbir şey hakkında bana soru sorma! dedi.]²⁰⁸ zîra vakt erişecek kendi görünür فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ [Size âyetlerimi göstereceğim; benden acele istemeyin.]²⁰⁹ taleb eyke ki erişesin. Şöyle ki taleb olmaya erişmezsin.

Seyrü seferde nef'-i kesîr vardır. Her birinde ibret alınır. Seyr ile bir makâma erişirsin ki dağlarının emîn yük gibi olur. وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ [Dağların da atılmış renkli yüne dönüştüğü gündür (o Kâria!)]²¹⁰ [Bu memlekette Ye'cûc ve Me'cûc bozgunculuk yapmaktadırlar.]²¹¹ sana yüz gösterir. Bilirsin ki bu cümle ten âdemde nice sıfatlardır. Pes derhal nefs-i emmâre bilirsin ki أَعْدَىٰ

²⁰² Furkân, 25/6.

²⁰³ İbrahim, 14/48.

²⁰⁴ Necm, 53/10.

²⁰⁵ Zuhruf, 43/23.

²⁰⁶ Hucurât, 49/12.

²⁰⁷ Hucurât, 49/5.

²⁰⁸ Kehf, 18/70.

²⁰⁹ Enbiyâ, 21/37.

²¹⁰ Kâri'a, 101/5.

²¹¹ Kehf, 18/94.

عددك نفسك التي بين جنبيك der. Pes ondan sonra cezebât-i Hak'dan bir cezbe erişir. Seni senden alıp fânî kılar, dahî andan sonra ihyâ eder. [Ölü iken dirilttiğimiz]²¹² bu ihyâdan sonra bâkî olursun. Andan sana derler ki ne istersen eyle. وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلًا [Ama bizim uğrumuzda cihad edenleri elbette kendi yollarımıza eriştireceğiz.]²¹³ ondan seni pota-i aşka koyup وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ [Allah uğrunda, hakkını vererek cihad edin.]²¹⁴ tâ ateş-i aşk seni yakınca pes nûr olursun. ((Bu,) nûr üstüne nûrdur. Allah dilediği kimseyi nûruna eriştirir.]²¹⁵ [11b] senin vucûdun ki nârdır, bâtıldır, nûr-u Hak'dır. Çünkü onun nûru zuhûr eder senin nârın muzmehil olup onun nûru olursun. [İşte Allah hak ile bâtıla böyle misal verir.]²¹⁶ بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ [Bilakis biz, hakkı bâtılın tepesine bindiririz de o, bâtılın işini bitirir.]²¹⁷

Pes eğer hiç bir nişâne kâdir olmazsan işit ki فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِّن رَّبِّهِ [Rabbinden bir nûr üzerinde değil midir?]²¹⁸ kâr nice edigündür ve nice olacaktır. İş murâdın ise iş üzere ol. Evvelen fâriğ ol. Kendine meşgûl ol. Zûnnûn-i Mısırî eder: Cân vermeğe kâdir isen gel illâ fâriğ ol. Sûfiyâne tekellufler ne amele gelir, işittik mi ki bir Ulu demiştir ki: Otuz yıldır ki Hüdâ ile söyleşirim. Halk sanır ki kendilerine söylerim. Ey Azîz! Ma'zûr buyur ki KâdiHemedânî kandan bu kelimât-ı esrârı kandan söyleyen ne söylediğini bilmez, işiten kandan bilsin. Yıllar rûzi-gârda Kâdi İmam Sa'deddîn Bağdâdî ve Hâce İmam İzzeddîn ve İmam Ziyâeddîn ve Hâce Kâmil ed-Devlet ü Dîn için yazdığım nice mucelled olmuştur. Amma şimdi bir nice müddetdir ki yazmaya azimet yoktur. Zîra evvel gönül zebândan işitirdi. Zebân gûya gönül müstemi' idi. O zaman yazmak azîmeti çok olur. Amma şimdi zebân hamûş, derûn pür-cûş olup zebân gönülden istimâ' eyler. Bu hâlet gâhi gâhi gerçi bu hakîre [12a] vâki' olur. Amma Rasul (a.s.) her lahza ve her lemha vâki' olurdu. [O, arzusuna göre de konuşmaz. وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ.]

²¹² En 'âm, 6/122.

²¹³ Ankebût, 29/69.

²¹⁴ Hac, 22/78.

²¹⁵ Nûr, 24/35.

²¹⁶ Ra'd, 13/17.

²¹⁷ Enbiyâ, 21/18.

²¹⁸ Zümer, 39/22.

O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değildir.]²¹⁹ “يحيى” bu ma’nîden haber verir. Çün isteyeydi ki zebân-i gönülden işiteydi, derdi: ارحنا يا بلال yânî beni benliğimden alıp hakîkate ilet ve çün isteyeydi ki gönül zebândan işiteydi. Derdi ki: كَلِّمِينِ ya Hümeyrâ. Ey Aîşe! Beni hakîkatten yine bana götür ki tâ cihân halkı benden fâide alalar. Maksûd oldur ki ol nesne ki azîz-i büzürgvâr ondan sual eyleye. Onun cevabında kendi hakîkatımdan destûr diledim. Nihâdım dahî gönülden düstûr aldı. Gönül dahî rûh-u Mustafa’dan (a.s.) destûr aldı ve rûh-u Muhammed Hak’dan destûr aldı. Hakîkatım gönülden ve dilim nihâdımdan ve hakîkatım çünki destûr buldu. Pes her nesne ki benim kitaplarımdan işitirsen benim zebânımdan değildir. Belki rûh-u Muhammed’dan (a.s.) istemiş olursun ve her nesne ki rûh-u Muhammed’dan (a.s.) istemiş olasın Hudâ’dan istemiş olursun. وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ [Kim Resûl’e itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur.]²²⁰ إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ [Muhakkak ki sana biat edenler]²²¹ bu ma’nîden haber verir. وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي [Sana ruh hakkında soru sorarlar. De ki: Ruh, Rabbimin emrindedir.]²²² bu cümlelerin menba’ıdır. Ey Azîz! لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ [Andolsun onların (geçmiş peygamberler ve ümmetlerinin) kıssalarında akıl sahipleri için pek çok ibretler vardır.]²²³ izin ve destûr ki [12b] pîrlar müridlerine vâkadan haber verip söz söylerler وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ [haberlerinden senin kalbini (tatmin ve) teskin edeceğimiz her haberi sana anlatıyoruz.]²²⁴ eder. Biz sana yâ Muhammed Enbiyâ ve Rasul kıssaları hikâyet ederiz. Tâ ki senin kalbin asâyiş tutup arâm bula. Çünkim onun hali böyledir ki dedik pîr dahî ol nesne ki sâlika lazımdır. Terbiyyet edip ahsen-i vech üzere edâ edip sâlikde olan telvîni def’ edip eğer Hudâ’dan destûr ola. Ehl-i hâle nice kimât ki lazımdır tahkîk oluna. من عرف ربه كل لسانه makâmından kişi kendinden gâib olup her ne söylerse kendi ihtiyâriyle olmuş değildir.

²¹⁹ *Necm*, 53/3-4.

²²⁰ *Nisâ*, 4/80.

²²¹ *Feth*, 48/10.

²²² *İsrâ*, 17/85.

²²³ *Yusuf*, 12/111.

²²⁴ *Hûd*, 11/120.

Temhîd-i Asli Sâni

Bilgil ey azîz ki merd-i tâlibden ve mürid-i sâdıktan evvelen maksûd olan taleptir ve irâdetdir. Yâni dâim Hakkı tâlib ola. Taleb çünki mecnûnu Hakîkate eriştire onda vucûd-i tâlib mahv olup onda tâlip ve matlûb bir olur. *من طلب شيئاً وجدَّ وجد* budur. Ey azîz! Tâlibler sûrette iki kısımdır: Tâlibler ve matlûblar. Tâlibler onlardır ki hakîkatı isterler. Matlûb onlardır ki hakîkat onları ister ki onalarla üns tuta. Enbiyâdan bir cemâat ki tâlib-i Hüdâ idiler onarın reisi İbrâhim Halîlullah ve Mûsa Kelîmullah idi. Mûsa hakkında buyurur ki *وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا* yâni “Mûsa va’de yerine geldi.”²²⁵ [13a] pes bu talebdir. Hz. İbrahim hakkında buyurur ki *وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا* yâni “İbrahimi dost edindi.”²²⁶ Pes evvelen dost olan ile sonradan dost olan bir olmaz. Bu talebe fakr derler. Evvel *الفقر فخرى* dır. Ahiri fenâdır ki *إذا تم الفقر فهو الله* dır. Amma bir gürûh ki matlûblardır onların reisi Muhammed (s.a.v.) dır, dahî ümmetidir. Gör ki Mûsa hakkında *جاء* dedi. Yâni geldi demektir. Mustafa (a.s) hakkında *اسرى* denildi. Yâni götürdü kulunu ki Muhammed (a.s.) dır. Pes ma’lûmdur gelen götürülen gibi değildir. Gelen tâlib ve götürülen matlûb olur. Enbiyâ Hüdâ’nın namına and içerler. Hüdâ Muhammed’in (a.s.) cânına ve yüzüne ve kalbine and içip *وَالضُّحَى وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَى* [Andolsun kuşluk vaktine ve sükûna erdiğinde geceye ki]²²⁷ buyurdu. Mûsa’ya (a.s.) dağa nazar eyle dedi ve Muhammed (a.s.) Rabbine nazar eyle dedi ve ümmeti hakkında eydir: Kim her kim bana bir karış yakın ola ben bir zirâ’ yakın olurum ve bir zirâ’ yakın ola ben bir kulaç yakın olurum ve her kim bana yürüyerek gelse ben ona yelerek varırım. Pes ol dahî bunlara tâlip oldu. “Ebrârın bana şevki artı ise benim onlara şavkim dahî artuktur.” diye buyurdu. Pes bu şevk huzûr ve ru’yettendir. [13b] Rağbet ve hicrândan değildir. Bu makâma bu kavm ıstılahında bekâ ve meskenet derler. Muhammed (a.s.) bu tâifeden haber verip der ki: “Hüdâ’nın kulları vardır ki onlar afiyet üzere diriltir ve afiyet üzeri öldürür. Yevm-i kıyâmette afiyet üzere haşr eder ve afiyet üzere cennete kor.” Ve Rasulullah (a.s.) duasında *اللهم إن استلك العفو والعافية* derdi. Bu ol makâmıdır.

²²⁵ *A'râf*, 7/143.

²²⁶ *Nisâ*, 4/125.

²²⁷ *Duhâ*, 93/1-2.

Ey azîz! Tâlib-i râh olunan şerâiti çoktur. Amma bir mufassal şartı budur ki cümle yetmiş iki milletin mezâhibin bir bilmek gerektir. Eğer ki fark eyleye ol fark hicâb-ı râh olur. Mezâhibden tâlibin maksûdu oldur ki bir mezheb ihtiyâr ede ki onu maksûduna eriştire. İbtidâi halde terk-i adetten yek mezâhib yoktur. Şöyle ki onlardan biri demiştir. Şiir:

لامسلمون ولا مجوس ولا يهود ولا نصارى

بالقادسية فتنه ما ان يرون العار عارا

Çünkü talebin ahirîne erişe, matlûb mezhebinden gayri mezhebi olmamak gerektir. Mansûr Hallac'a sordular: Ne mezhebdesin? Cevap verdi ki: Rabbim mezhebindeyim. Zîrâ ki çünkü erbâb-ı tarîk Hüdâ'yı Te'âla mezhebi üzerine olalar muhlîs olurlar. İhlâs-hud bu [14a] tarikin şartıdır. Rasulullah (a.s.) der: Her kim kırk sabah ihlâs üzere ola onun kalbine yenâbî'-i Hikmet akar. Pes bir mezheb ki Hüdâ-yı Te'âla'nın mezhebinden dûrdur. Pes tâlibler dahî dûr olmak gerek. Eğer mezheb ki kişiyi Hüdâ'ya eriştire ol mezheb islamdır. Amma eğer hiç agâhlık vermeye tâlibe küfürden artuktur. Zîra hakikat-ı küfr oldur ki tâlibe bir taksîr vâki' ola ki matlûbdandır. Ol tâlibin işi mezheb sahibiyle olur. Mezhebi ile olmaz. Benim dediğim oldur ki tâlibe lazımdır ki Hüdâ'ya ne dünyada ve ne ahirette ve ne cihette tâlib ola belki kendi kalbinde isteye ki القلب بيت الله dir. Davut peygamber eyittiki: İlâhî seni kande isteyem? Cevap geldi ki: أنا عند المنكسرة قلوبهم لاجلى و المدرسة قبورهم لاجل لايسعن أرضى ولا سمائى و وسعنى قلب عبدى bu ma'nadır. Buyurur ki zîrâ ki her nesneyi ki severler onu çok zikrederler. Bu ma'nadır. Buyurur ki zîrâ kalb-u mûmin Arşullah'dır. Arz ve semâ nedir ki onun mevzi'-i esrârı ola. Her ki tavaf-ı kalb ede maksûda erişe ve her ki kalb yolun galat ede şöyle dûr olur ki gayri kendini bulmaz. [14b] Bir gece Şeyh Bâyezîd Bistâmî (a.r) eyittiki: İlâhi sana yol nicedir? Cevap geldi ki: Sen yoldan kalktın heman bana eriştin. Kişi ki matlûba erişe taleb dahî hicâb-ı râh olur. Terk etmek gerek zinhâr zanne ile ki Kâdı Hemedânî küfrü medh edip islamı kadeh eyler. Belki der ki her nesne ki tâlibi yoldan alıkoya ol küfürdür. Belki hakikat oldur ki merd-i sâlik küfür ve islamı terk eyleye. Zîra küfür İslam'dan kişiyi kendiyle oldukça biri lazımdır. Çünkü kendinden halâs ola küfür ve İslam eğerçi sana tâlib ola bulmayalar. Tâ ki hodpereslikten fâri' olmayasın Hüdâ-perest olmazsan. Tâ ki bende olmayasın âzâd olmazsın. Tâ ki iki âlemden göz yummayasın

âdem ve âdemiyyet makâmına eremezsin. Tâ ki kendinden kaçmayasın kendine erişemezsin. Tâ ki kendini Hüdâ yoluna fedâ etmeyesin makbûl hazret olmazsın. Dügeli den geçmeyince dügeli olmazsın ve cümleye yol bulmazsın. Tâ ki fakîr olmayasın gani olmazsın ve tâ ki fânî olmayasın bâkî olmazsın.

Ey azîz! Senin derdinin ile âşinâlığın esbâbı vardır ve puhte olmasının evkâtı vardır. Nitekim meyve puhte [15a] olmanın esbabı vardır. Pes derûn puhte olmak nice rûzigârda hâsıl olur. Nitekim meyvede puhtelik ve mu-i siyah da aklık nice rûzgârde zuhûr bulur. Bir saatde hâsıl olmaz. Amma şol puhtelik ki hissi basar ile müşâhede olunur. Anın esbabı dahî öyledir. Mesela meyve puhte olmasının esbabı hâkda deverân ve havada ateş ve aftâb ve mâhitâb ve ihtilâf-ı leyl ü nehârdır. Bu cümle esbâb-ı zâhiredir. Gayrı sebepleri dahî vardır ki Zuhâl ve müşteri ve sâir nucûm-ı sevâbit ve yedi gök gibi bazısı dahî âlem-i gaybdan olur. Ferişteler gibi melek-i rîh gibi melek-i bâran, melek-i âsumân u zemîn ve dügelünün ma'bûdu eğer bu ma'bûd olmasa cümle vücûd ve adem ve cümle mevcûdat-ı ma'dum olaydı. Pes bir meyvenin puhte olmasına bu kadar sebep olacak derûn ile âşinâ olmaya dahî esbâb lazımdır. Bazı zâhirî ve bazı âlem-i gaybdan zâhirî mesela namaz ve savm ve tilâvet-i Kur'ân'ı ve bunun emsâli a'mâl-i zâhire ve bazı dahî gaybidir ki huşû' ve huzû' ve muhabbet ve şavk ve niyet-i sadık. Pes kişi kalbiyle âşinâ olmaya bu zikr olunan esbâb hâsıl olmak gerek. Anların [15b] husûli dahî bir pîr-i puhtenin sohbetine mevkûfdur ki من لا شیخ له لا دین له pîrler ve müridler ehvâlin beyan eyler ki ²²⁸ أصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم yâni “Nucûma teşbîh olunan pîrler tarîkasıdır ve onlara iktidâ müridler tarîkasıdır.” anın hakîkatını beyân eder. Kıt'a:

آنرا که دلّی ره چون مه نیست او در خطرست و خلق ازواگه نیست

از خود بخود آمدن ره کوه نهیت بیون ز سر دو زلف شاهد ره نهیت

Ey azîz! Bu şâhid mahbûbdur. Pes mahbûbden murâd nedir? Ve zülf nedir? Ve had-ü hâl nedir? Ve hangi makâmıdır? Sâlik-i tarîkatın makâmları vardır. Âlem-i sûret

²²⁸ Muhtasâr-ı Câmi'u'l-Beyân, s. 347 (1227).

ve cismaniyetine arz olansa hûruf u ibâdât kisvesinden gayri şâhid ü hatt ü hâl ü zülf demek olmaz. Bu beytler bu ma'nâda buyrulmuştur. Kıt'a:

خالیست سہی بر آن لبان طیوم گر شاہ حبش بجان دہد ز ہارم

مہر بیعت ز مشک بر شکر پندارم من بشکنم آن مہر شکر بر دارم

Hâl-i siyah mühr-i Muhammed Rasulullah'dır ki لا اله الا الله çehresi üzere hatm ü zînet olmuştur. Haddi şahid-i hâlisiz kemâli bulmaz. Pes cemâli لا اله الا الله محمد رسول الله [16a] hâlisiz kemâl bulmaz. Bu nice yüz bin cân-ı âşık bu halin hevasında gitmiştir. Dahî merd-i sâlik ile لقاء الله arasında bir hicâb vardır. Bu hicâbı geçtikten sonra Cemâl-i Likâullah'dan gayri nesne kalmaz. Ol bir hicâb nedir? Mısra: بیون ز سر و زلف شاہد رہہ نیست bu makâmıdır. Dirîgâ ki şâh-ı Habeş kimdir? Perdedârı لا اله الا الله dır. Sen ana iblîs dersin. İgvâ'-ı kâr edininip la'neti gıdâ edinmiştir. Çünkü sâlik hâl makâmına erişe. Anın için iki halet olur ve önüne iki yüz gelir. Birine hâl deyu ta'bîr olunur ve birine zülf derler. Biri Nûr-u Mustafa'dır ve biri Nâr-i İblîs'dir. Tâ ebed bu iki makâmdan hâli olunmaz. Ey dost! Sana ma'lum olsun ki pîr-i râh-reftenin lisanı oldur ki cümle ahvâl-i müridi ma'lum edine. Zîrâ pîr ki kemâline erişmeye o henüz mürid ü tâlibin kısmîdir. Pîr-i mürşîd olmaya lâıyk değildir. Müridlik pîrin cânın görmektir. Anda cânı Hüdâ'yı göre. Cümle pîrler müridin iradetinin isterler. Dirîgâ ki her ki murâdı pîr-i râh-ı tarîkat üzere ola ol mürid pîrdir ve her ki kendi muktezâsınca [16b] ola kendi arzusuna mürid olur. Amma müridin bir nece lâzım edebleri vardır cümleden biri budur ki pîrin zâhir haline nazar edip ibâdet ü tâatına mukayyed olmaya belki hemân hakîkatına nâzır olup ilm u ma'rifetin göre. Gönül gözüyle Ebu Cehil ve Ebu Leheb ki Hz. Rasul'u (a.s.) baş gözüyle gördüler. Hakîkatın anlamaya kâdir olmadılar. Maksûd budur ki pîr-i hakîkattan ma'ni ve rumûz taleb etmek gerek. Kalıb ve sûret değil. Bir edeb dahî budur ki kendi ahvâlin cümle pîre diye ki tâ pîr anı günden güne tertip edip hatarlı yerlerden kurtara ve muhâlif revişlerden agâh eyleye. Pîre lâzımolan oldur ki müridini Hüdâ yoluna eriştiren ve müride lazım olan oldur ki vâki'asın pîrden gayri kimseye demeye ve hem ziyâde noksân eylemeye. Nitekim Hz. Ya'kûb oğlu Yusuf (a.s.) eyittiki: Oğul! Düşün ki karındaşlarına dime. Pes lâzımdır ki pîre evvel bunu vasiyet eyleye ki düşün

kimesneye demeye. Amma pîr dahî müridine tarîk-i ta'bîr-i rüyada bir vecih ede kim hem tarîk-i ta'bîri ta'lîm eyleye ve hem müride ucub lâzım gelecek yerlerden perhîz eyleye. Pes mürid dahî tadrîc ile [17a] pîr makâmına erişe. Bir edeb dahî budur ki mürid-i mübtedî pîrini huzûr ve gaybette murâ'ât ede. Huzûrunda müeddeb olup gaybetinde murâkîb ola. Amma mürid müntehî olacak huzûru u gaybeti bir olur. Mesela Rasûl (a.s.) dünyâdan rihlet ettikte Abdullah Ensârî adlı bir sahâbî vardı. Oğlu gelip bu kişiye haber verdi ki: “Hz. Muhammed (a.s.) dünyâdan ukbâya intihâl etti.” dedi. Hemen Abdullah Ensârî dua etti ki: “Ya Rabbi! Bemim gözüm a'ma eyle ki gayri yüzüne nazar eylemeyeyim.” Pes Rabbi azzet-i duasın makbûl edip gözü a'ma oldu.

Ey azîz! Ma'lûmdur ki Ebu Bekr ve Ömer ve Osman ve Ali hazretlerinin Rasûlullah (a.s.) muhabbetleri dahî ziyâde idi. Amma onların munâsebeti Muhammed'in (a.s.) rûhuyla idi ve ol kişi zâhirî Rasûlullah (a.s.) ile idi. Anın için ol kişi müfâkat eleminden bu hâli irtikâb etti. Amma onların hakîkatında yine vâsıl idiler ve hem Rasûlullah (a.s.) bu ma'naya işâret edip rihleti gününde buyurmuştur ki: Bu gün cümle revzenler pekenür illâ Ebu Bekr revzeni pekinmez ve Ebu Bekri sıfat olanların revzeni pekinmez” dediler. Üveys Karanî Mustafa'yı (a.s.) hakîkatte görmüş idi. Sûrette [17b] görmeye mültefit olmadı. Zîra sûret görünen ma'ni görmek içindir. Çünkü bilâ sûret ma'ni muyesser ola sûret hicâb olur. Bir ulûdan hikâyettir ki mecnûna eyittiler ki: Leylâ geldi. Men leyliyem deyip başın girîbânına çekti. Ey dost! Bil ki her iş ki pîr müridine buyura ol müride²²⁹ bir hil'at-i İlahîdir. Her kande olsa ol hil'atin himayetinde olur. Zîra fermânı fermân-ı Hüdâdır. Bu âşufteye bir vakit bir aceb hâlet oldu ki nice zaman Hüdâ'nın nâmın dilime getirmeyeğe kâdir olmadım. ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ [Nûn. Kaleme ve (kalem tutanların) yazdıklarına andolsun.]²³⁰ cemâli bana yüz gösterip bu bîçâre-i nüvâhat edip eyitti ki قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ [De ki: O, Allah birdir.]²³¹ bilir misin ki bu ne makâmıdır ve ne hâletde olur. Hakîkat budur ki nâm-ı Hüdâ'yı Hüdâ ile okumak olur. Zîrâki kadîmi hâdis-i mahlûk zebânına getirmek hakîkat değildir. Buyurmuşlardır ki من عرف الله ما قال الله ومن قال الله ما عرف الله işit ki nedir her kişi ki Hüdâ'yı bile, Allah demez ve her kişi ki Allah diye Hüdâ'yı bilmez. Bilir misin Hüdâ'yı Hüdâ ile okumak nedir? Tâ ki

²²⁹ Bu kelime derkenârda yazılmıştır.

²³⁰ Kalem, 68/1.

²³¹ İhlâs, 112/1.

nutka almayasın Allah demiş olmazsın. Cümleden biri budur ki pîr müridine evrâdında buyurur ki muttasıl لا اله الا الله diye [18a] çün bu makâmıdan geçe Allah demek emr eyler. Zîrâ bu makâmıda “nefy”den geçip cümle raht-ı vücûd ü mutlaka tapışur. Çün nokta harf-ı huve ol iki makâmı ki iki lâzım ortasındadır geçip asla a’râz kalmayacak heman هو demek emr eyler. Pes makâm-ı tevhîddir. Zîrâ bu iki makâm cümle râh-ı Hüdâ sâliklerinin makâmıdır. Çün bu makâmıdan geçe cümle garaz gider هو den gayrı nesne kalmaz. Onda قل هو الله احد den gayrı nesne lâyıq olmaz. Dirigâ müstemi’ bu remizleri ve bu sözleri eklemek müşkildir. Amma bunun sırrına erişmeğe bu evrâda müdâvemet etmek gerektir. Gerçi ki Hüdâ’yı Azze ve Celle hazretlerinin ezkâr ve evrâd-ı bülendî mertebesi çoktur. Fe Amma bu hakîr futûh-ı rûhâni bulduğum budur. Diler ki zikr olunur. Amma bu ezkârın gayrı âlemi vardır. Ol ezkâr budur ki zikr olunur. بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ

اللهم ابن اعوذ بك باسمك المكنون المخزون السلام اللقدوس الطاهر الطاهر يا دهر يا ديهار يا ديهور يا اذل
يا من لم يذل يا ابد يا من لم يلد و لم يولد يا هو يا هو يا هو يا من لا هو الا هو يا من ي يعلم اين هو الا هو يا كان يا كينان يا روح يا
كائنا قبل كلل كون يا كائنا بعد كل كون يا مكنونا لكل كون آهيا شراهيا ا صباوث يا مجلى عظيم الامور سبحانك على حلمك بعد
علمك سبحانك على عفوك بعد قدرتك فان تولو فقل حسبي الله لا اله الا هو عليه توكلت وهو رب العرش العظيم ليس كمثلثه شيء
Ey azîz! Bu وهو السميع البصير الهم صل على محمد بعدد كل شىء كما صليت على ابراهيم وعلى آل ابراهيم انك حميد مجيد .
duanın kadri azîmdir. Bu dua lavh-i mahfûz üzerinde yazılıdır. Bu dua Rasulullah’dan (a.s.) gayrı kimseye nâzil olmamış değildir.

Temhîd-i Asl-ı Sâlis

Bilgil ey azîz ki cihân halkı üç kısımdır. Bir kısmı hemân şekl-i âdemdedir. Amma âdemin hakîkatı ve meanisinden habîr değildir. [İşte onlar hayvanlar gibidir; hatta daha da şaşkındırlar.]²³² bunlardır. Bu tâifeden zikr ve beyân hacet değil. Bu tâifeyi Kur’an-ı Kerîmde zikr etti ki dahî hemân dostlar ettiği kerâmeti

²³² A’râf, 7/179.

bilinmek içindir. Hz. Muhammed (a.s.) buyurdu ki: “Seni Selman ve Suheyb ve Übey b. Ka’b ve Bilal ve Hilâl ve Salim ve Ebu Hureyre ve Enes b. Mâlik ve [19a] Abdullah b. Mes’ud ve bunun emsali için (r.a) göndermişizdir. Ebu Cehil ve Ebu Leheb ve Utbe ve Şeybe ve Abdullah b. Selûl için göndermedik. Ko bunları kendi âlimleride muktezâlarınca olsunlar tâ ki va’de zamanına geldiğikte bileler ki nice olurlar. Ya Muhammed müdbirlere deki: قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ [Ey Muhammed! De ki: Ey kafirler]²³³ şekli-âdem size nasîb oldu. Siz âlem-i hayvânîde olun. Biz âlem-i İlâhîde olduk. Rabbi izzet der ki: يَا مُحَمَّدُ رَبِّبِنِ اسْتَسَعَيْدِي كُؤْمَلِ اءَلَمِي بَرِ كِيسِي اءَدَرْدِي. وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مَن فِي [Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzündekilerin hepsi elbette iman ederlerdi.]²³⁴ Ey Muhammed senden anlar nûr alıp hidayet bulmazlarlar. لَيْسَ لَكَ مِنَ اءَمْرِ شَيْءٍ وَلَا يَزَالُونَ مَخْتَلِينَ اءَلَا وَإِذَا قَرَأْتَ الزُّرَّاءَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ اءَلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِءَأْءِءِرَةٍ حِجَابًا مَسْتُورًا [Biz, Kur’an okuduğun zaman, seninle ahirete inanmayanların arasına gizleyici bir örtü çekeriz.]²³⁵ bu hicâb nedir bilir misin? Hicâb bu’uddur. Pes bu tâife emvât u cemâdâtan dahî beterdir. İkinci kısım bir tâifedir ki âdemın hem sûreti ve hem hakîkatı üzere oldular. [Biz, وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَيْنَ آءَمٍ وَءَحْمَلْنَاهُمْ فِي اءَلْبَرِ وَءَلْبَحْرِ] hakîkaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık. Onları, (çeşitli nakil vasıtaları ile) karada ve denizde taşıdık]²³⁶ fazîlet ve kerâmet ki bunlarda vardır. Altın [19b] ve akçe cihetinden değildir. Belki hakîkatları ve ma’nîleri cihetindedir. Nitekim Hz. Âdemi وَءَأْيَدِنَا بِرُؤُءِ اءَلْقُدْسِ [Ona ruhumdan üfledim.]²³⁷ şerefi ile müşerref eylediler. Anun içindir ki mescûd-i melâike oldu. Her birinin cânın rûh-i küds ile memlû ettiler. (Bakara 2/87) budur. Evvelki tâife hûd dünyâda dahî cehennemdedir ki nûr-u ma’rifetten hicâbdadır. Kıyâmette dahî ru’yet ve müşâhededen mahrûmlardır. Amma bu ikinci tâife dünyâda hakîkat ve ma’rifette olurlar. Kıyâmette ru’yet ve vuslatta olurlar. İki cihânda dahî behişte olurlar. إِنَّ اءَلْءَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ وَإِنَّ اءَلْفُءَجَارَ لَفِي حَرِيمٍ [İyiler muhakkak

²³³ *Kâfirûn, 109/1.*

²³⁴ *Yânus, 10/99.*

²³⁵ *İsrâ, 17/45.*

²³⁶ *İsrâ, 17/70.*

²³⁷ *Hicr, 15/29.*

ان الله عبادا خلقهم لمنافع. ²³⁸ bu makâmın beyânıdır. cennettedirler, kötüler de cehennemdedirler.]

ان الله عبادا خلقهم لمنافع [Allah bu gürûh hakkındadır ki bunlar makâm-ı şefâatta olup ²³⁹ وكَلَّا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَى رِزَاسِنَا ۇلاشْمِش ۇلنلارنان باشكاسِنَا شَفاات etmezler.]²³⁹ halk bunların vucûdundan dünyevî ve uhrevî fâidele alırlar. Amma üçüncü kısım bir tâfidir ki dînin lübbine erişmişlerdir. Gayret-i İlâhî himâyetinde olurlar. Hakîkat-i yakîne erişmişlerdir. أوليائى

gayri bunlardır. Bu tâifeden tamam haber vermek mümkün değildir ki ibâre anda kasırdır ve halk fehmine sığmaz. Tarîk-i remziden gayri ile bunlardan beyân [20a] olunmaz ve halkın bu tâifeyi bilmekte nasîbleri teşbîh ve temsîleden gayri değildir. وَمَا

يَتَّبَعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا [Onların çoğu zandan başka bir şeye uymaz. Şüphesiz zan, haktan (ilimden) hiçbir şeyin yerini tutmaz.]²⁴⁰ bunlar bir tâifedir ki Hak ile ettikleri ahde tasdîk ve vefâ ettiler. O ahd nedir. Nîce beyân olunur ve eğer denilse fehîm olunur her nesneden şerh u beyân muýesser olmaz tâ mağzine erince. Amma çünkü mağzine erişile bir hâsiyyet beyânından gayri imkân yoktur. Hazret-i Hak Mustafa'ya (a.s.) hitâb eder remzile [İlyas'a selâm! dedik.]²⁴¹ bunlar

Rasûlun birâderleri olurlar. [Sen olmaydın kainatı yaratmazdım.]²⁴² ان الله عبادا قلوبهم انور من الشمس و فعلهم كفعل النبياء وهم عند الله bu gürûh

بمثلة الشهداء gönülleri günden münevver nîce âfitâb ki âfitâb onların yanında hemen gündüzde çirâğ mesâbesindedir. Fiilleri enbiyâ fiilleri gibidir. Yânî kerâmetleri vardır ki mu'cizât-ı anbiyâya münasibdir. Dereceleri şehîdler derecesidir. Amma şehîd değillerdir. [Bilakis onlar Rableri yanında diridirler.]²⁴³ bunlardır. Makbûl-u aşk-ı İlâhîdir. Bir hadîste buyurur

بأنبياء ولا شهيدا يغبطهم الأنبياء [20b] إن لأعرف اقواما بمثلني عند الله ما هم

والشهداء لمكانتهم عند الله وهم المستعابون بروح الله yânî “ümmetimden bir cemaat bana ma'lûm oldu ki onların Allah yanında menzileti benim gibidir. Amma enbiyâ u şuhedâ değillerdir. Enbiyâ ve şuhedâ anlara reşk ederler. Anlardır ki birbirîne muhabbet ederlerdir Allah

²³⁸ İnfitâr, 82/13-14.

²³⁹ Enbiyâ, 21/28.

²⁴⁰ Yânus, 10/36.

²⁴¹ Sâffât, 37/130.

²⁴² Keşfü'l-Hafâ, c. 2, s. 164 (2123).

²⁴³ Âl-i İmrân, 3/169.

rızâsı için. Dirîgâ eğer Muhammed Mustafa'nın menzilini bilersen anların dahî makâmın bilirsün. Bu makâmlara senin hâtırına gelmeye vilâyet-i nübüvvetten âli ola belki evvel hazrette risâlet derecesi bir makâmdır ve vilâyet ve kurbet derecesi bir bir makâm dahîdir. Amma risâletün üç makâmı vardır. Evvel budur ki bir nesneye kâdir ola ki gayrı ana kâdir olmaya şakk-i kamer gibi ve ahyâ-i emvât gibi ve behâim ile musâhibet gibi. İkinci budur ki ahvâl-i ahiret ana cümle mu'ayeneten ma'lûm ola. Müşâhede tarîkî ile şöyle ki cennet u cehennem ve sırat vesâir ahvâl-i ahret müşâhedî ola. Üçüncü budur ki her nesne ki halk-ı âleme mebzûldur âlem-i gaybîden onu sarîhan hayâlinde veya bîdârlıkda bilmene kâdir ola. Bu üç mertebe Enbiyâ u Rasul hasiyetidir. Amma evliyâyâ bu üç hasiyet ki ana kerâmet u fukah ve vâkı'a [21a] derler. Evvel hâletdir. Eğer velî ve sâhib-i sülûk bu üç hâsiyyette kala havfdır ki kurbetten düşe ve anun hicâbı râhı ola. Eğer bu makâmdan geçip kurbete erişe kurbet ile risâlet makâmı beyninde tefâvüt çokdur ki İbrahim ve Musa (a.s.) ûlûlazimden iken biri dedi ki *وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ* [Bana, sonra gelecekler içinde, iyilikle anılmak nasip eyle.]²⁴⁴ biri dedi ki *اجعلني من أمة محمد* buyurmuşlar ki peygamberler arşın sâyesinde ûlûrlar. Amma ümmet-i Muhammed (a.s.) hâsları Hakk'ın kurbeti müşâhedesi sâyesinde olûrlar. Zîrâ ki âdem ve İdris makâmı behiştir. Mûsa makâmı tûr dağdır. İsâ makâmı dördüncü göktür. Amma tâife-i hâssın vatanları *فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُّقْتَدِرٍ* [Güçlü ve Yüce Allah'ın huzurunda hak meclisindedirler.]²⁴⁵ dir. Amma ma'lûm oldu ki enbiyâ u rusul perde-i ûlûhiyyet taşrasındadır. Amma fukara-i ummet perde-i samadiyyet içerisinde. Fudayl b. Abbas bundan demiştir ki bir nebî yoktur ki ümmetinden anun nezîri olmaya. Pes bu nezîr risâlette olmaz. Belki rasûlün risâleti varsa ümmetin velâyeti vardır. Eğer peygambere Cebrâil gelirse ümmete dahî *جذبة من* [21b] *جذبات الحق توازي عمل الثقلين* erişir. Ey azîz! Bu ayeti kerîm üç tâife cem' etmiştir. *لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُّقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ*. [Sonra Kitab'ı, kullarımız arasından seçtiklerimize verdik. Onlardan (insanlardan) kimi kendisine zulmeder, kimi ortadadır, kimi de Allah'ın izniyle hayırlarda öne geçmek için yarışır.]²⁴⁶ üç türlü fırka cem' etmiştir. Ana ki küfür ve İslami olmaya zâlim itlâk ettiki cümle himmet-i dünyâdan gayri nesne değildir ve anun

²⁴⁴ *Şu'ra*, 26/84.

²⁴⁵ *Kamer*, 54/55.

²⁴⁶ *Fâtır*, 35/32.

ma'budu kendi hevâsıdır. أَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكَيْلًا. [Kötü duygularını kendisine tanrı edinen kimseyi gördün mü? Sen (Resûlüm!) ona koruyucu olabilir misin?]²⁴⁷ bunu beyân eder. Kendi vücûdü kendine ma'bud olmuştur. Onun zannı budur. Hûda'nin kulu ola Hûda kulların kendine davet ederler. Recâsı budur ki kendi da'vet ederler. Bu temennâyâ dayanıp kalmışlardır. Amma Hüdâ'yı Teâlâdır ki benim yek saldığımâ mağrûr olma ki seni taleb ola. Belki galat ettin ki benim yek salmak âdetimdir. Amma kâfire لاغوينهم اجمعين dedi. Dirîğâ, fehm eder misin ki küfür-miyâne ubûdiyyet mertebesidir. Evsat-i tarîk hâlettir. Âhiri hidâyettir. Delâletsiz olmaz. Delâlet dahî nisbet olur. Bizim şeyhimiz bir gün namâz kılardı. Namâza niyet edecek zamanda dedi ki: “Kâfir oldum. Zünnâri kendime bağladım Allah ekber” çüninki [22a] namazdan fâri' oldu. Dedi ki Ey Muhammed! Henüz sen dahî ubudiyet ortasına erişmedin. Dahî nur-u siyâhi فبِعزَّتِكَ لاغوينهم اجمعين [İblîs: Senin mutlak kudretine andolsun ki, onların hepsini mutlaka azdıracağım.]²⁴⁸ perdedârları sana yol vermediler. Sabır eyle ki yol verirler. Rubâî:

دزدیچہ بکوی مدبری نتوان رفت

بی دچیہ ره قلندری نتوان رفت

آسان آسان بکافری نتوان رفت

کفر اندر خود قاعدهء ایمانست

Küfürler çoktur. Zîrâ ki sâlik menâzilî küfr ve îmân sâlike her saat şart ve lâzım olur. Her ne kadar ki sâlik bir nesnesi îtibârda ola veya kendin şey adde eyleye. Henüz ولأصلينهم rehzeninden halâs bulmuş değildir. Tâ sidretü'l-müntehâyâ erişe. Amma eğer ibtidâ u intihâ ve vücûd ve adem ve emr u nehy ve âsuman u zemîn ve arş u ferş ve cümle mevcûd ondan geçse ve görmek ve görmemek tevakku'undan kurtulsa ve erişmek ve erişmemek arzusundan geçse âfetlerden ve belâlardan kurtula. Hîç kendi vücûdundan katîrek belâ olmaz ve hîç zehr-i kâtil müridler temennâsından artuk olmaz. Cümlelerin hevâsından geçmek gerek. Ey Azîz! Bu üç tâife ki şerhu beyân eyledim dahî bundan vâzih beyân istersen [22b] Hazret-i Rasûlden işit. İmdî ki buyurur الناس على ثلاثة اقسام

pes “Bir kısmı behâimden nişân tutar. قسم يشبهون البهائم و قسم يشبهون الملائكة و قسم يشبهون الانبياء

²⁴⁷ Furkân, 25/43.

²⁴⁸ Sâd, 38/82.

Anlar ki himmetleri ekl u şurbden *أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ* [İşte bunlar hayvanlar gibi hatta daha sapıktırlar.]²⁴⁹ bunlardır ve bir kısmı feriştelere gibidir. Onların himmeti tesbîh ve tehlîl ve namâz ve savm olur. Amma bir kısmı peygamber sıfat anların himmeti aşk ve muhabbet ve rizâ ve teslîm olur. Bu üçüncü tâifesinin menâfi'un bir kişi bilir ki cümlesin görmüş ola ve cümleden geçmiş ola. Sen henüz bir makâm görmüş değilsin. Bunu nîce fehmi edersin çünkü inâyet-i ezeli isteğe ki merd-i sâlik mi'rac-ı kalbîye âteş-i aşktan bir şu'le şuâ' hâsıl olup merd-i sâlik üzerine teveccüh eder. Ondan merd-i sâlik beşeriyet kisvesinden ve âdemiyyet âleminden taşra gelir. *كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ* [Her can ölümü tadacaktır.]²⁵⁰ ma'lûm olur. *كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ* (*Rahmân 55/26*) yüz gösterir. *يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ* (*İbrahim 14/48*) haddinden geçip tâ ser-i hadd-i fenâyâ erişip zahmet-i mevte arz ederler. Onu kat' eyler. İhtiyârdan geçmek derdine mübtelâ olup cümleden fâri' olur. *من أراد ان ينظر الى ميّت يمشى على وجه الارض فلينظر الى ابن ابي قحافة* [23a] bunu tasdik eyler. Yânî "Her nesne ki kendindedir onda meyyitdir ve her nesne ki Hüdâ'dandır onunla zindedir. *من مات فقد قامت قيامته* [Ölen kimsenin için kıyamet kopmuştur.]²⁵¹ Pes ahvâl-i kıyâmeti ona araz ederler. Pes tevhîdin ibtidâsı olur. Bu kavim dâiresinden taşra çıkar, îmân makâmından taşra çıkıp ayân ve müşâhede makâmına erişir. Zîrâ îman-ı gaybetten olur. *يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ* [Onlar, gaybe inanırlar.]²⁵² budur. Hz. Muhammed (a.s.) der ki *ما كنت ما الكتاب ولا الايمان* pes Hz. Muhammed (a.s.) âlem-i müşâhede ve huzûrda ikin âlem-i kitâbat ve îmân götürdüler tâ halk ondan intifâ' eyleyeler. Pes halkın zahmetin kabul eyleyip kendine kitap ve İslam'a yol verdi. Halk-ı cihân nasîb olsun için ve *إلا* ol makâm-ı huzûr kandan gaybet ve risâlet makâmı kandan sâlik ki âlem-i yâkîn-i hakîkate kendin mahv görür ve Hüdâ'yı mâhî. Pes bu makâmdan geçip isbât makâmına erişip makâmın bekâ ederler. Pes ondan ehl-i isbât ve ehl-i mahv hakîkatı ona araz ederler. Pes ehl-i mahv bu makamda isbât olunur. Mahv olmaz. Ehl-i mahvi ardına koyup bu makâma erişir. [23b] Amma cümlede makâmat ve derecât nâ-mütenâhi olur ve her kişi bir makâma erişir

²⁴⁹ *A'râf, 7/179.*

²⁵⁰ *Ankebût, 29/57.*

²⁵¹ *Keşfü'l-Hafâ, c. 2, s. 279 (2618); Fevâidü'l-Mecmû'a, Edeb, s. 367 (189).*

²⁵² *Bakara, 2/3.*

إن في قلب ابن آدم اودية في كل واد شعبة فمن اتبع قلب الشعبة لم يبال الله في اي واد isti'dadına göre buyururlar ki

مثل القلب كمثل ريشة بارض مثل القلب كمثل ريشة بارض

yânî Aşk-1 lâyezâlînin bad-1 rahmet-i gönlü kendi velâyetlerinde

gezdirebilir tâ sâkin olunca. Kalb demek dahî dönmüş demektir. Ey Azîz! Hak amma hazret-i Hak Celle ve Alâ bir kulun kalbin ki bir makâmda sâkin edecektir. Ol makâma muhtâç ve muştâk eyler. Tâ cümle hevası ol makâm olur ve onunla kani' olur. Âlem-i fenâda cümle sâlikler hemrâh ve hem tarîklerdir. Zîrâ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ [Yeryüzünde bulunan her şey fanidir.]²⁵³ dır. Amma bilinmez ki âlem-i bekâyaya kimi iletir ve kim yine kendin görür ve her kişi hangi makama nâzil olur. [Ancak, yüce ve cömert olan Rabbinin varlığı bakidir.]²⁵⁴ budur. وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ [Bizim her birimizin bilinen bir makamı vardır.]²⁵⁵ sâliklerin tamam özrüdür. Ey Azîz! Arzdan murâd nedir ki eydûruz إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ كِلَابًا.]²⁵⁶ [24a] bu arz-ı hâki değildir. Zîrâ hâki olan arz fânidir. Bâkiye layık değildir. Belki murâd arz-ı cennet ve arz-ı gönüldür. Tâ ki yarın bu makâma erişip diyessin ki الحمد لله الذي صدقنا وعده وأورثنا الأرض hamdolsun.]²⁵⁷ ila-âyeh... çünkü zemîn-i fâni bâkiye ve kalıp gönle mübeddel ola. Kişi bir makâma erişir ki arz-ı mecîdi her zerrede görür. Ülûlardan biri ider ki her zerre de üç yüz altmış hikmet-i ilâhiyye vardır. Amma hâl budur ki her zerrede yüz bin hikmet-i nâmütenâhi vardır ve bu bir zerredir ki mevcûdata sığmaz ve cümle mevcûdat ona nisbet zerre görünür. Dirîğâ ki merd-i münthehi bir zerrede yedi yeri ve göğü görür zehî zerre cümle mevcûdatın âyînesidir. Çünkü bir zerrede mevcûdatı görür. Bilmezem ki mevcûdatı ne görür. Hz. Ali (r.a.) aydır ما نظرت في شيء الا و رأيت الله فيه pes her nesne Hüdâ'nın âyînesidir ve cümleden ma'rifet-i Hüdâ müyesserdir. سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي

الأرض (Haşr 59/1, Hadîd 57/1, Saf 61/1) bu ma'nayı beyân etmiştir.

²⁵³ *Rahmân, 55/26.*

²⁵⁴ *Rahmân, 55/27.*

²⁵⁵ *Sâffât, 37/164.*

²⁵⁶ *A'râf, 7/128.*

²⁵⁷ *Zümer, 39/74.*

Temhîd-i Aslı Râbi'

Ey Azîz! من عرف نفسه فقد عرف ربه [Nefsini bilen Rabbisini bilir.]²⁵⁸ haberinden suâl edersen işit ki bir mikdâr [24b] müyesser olduğu mikdâr beyân oluna. Gerçi ihtilâf-ı ahvâl-ı tertîb bit kitâba mâli'dir. Amma nedelim ki وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ [Allah, işinde hâkimdir.]²⁵⁹ ma'rifet-i nefesden bâzın gerçi geçmiş temhîdlerde işittin ve bâzı dahî onuncu temhîdde bi-temâmîhi işitilse gerektir ve bir mikdâr dahî bu temhîdde beyân olundu. Ey Azîz çünkü merd ol makam erişe ki şarâb-ı ma'şûkdan mest ola. Kemâl-i mestliğe erişe ve kendinin nihâyet ve intihâsına vara. Nefs-i Muhammed Rasûlullah ki لمن رآني لمن رآني [İçinizden size bir peygamber gelmiştir.]²⁶⁰ ona cilve eyler. Bir devlet hâsıl kılar. Onun verâsında bir devlet dahî olaz. Pes her ki kendi nefsinin bile Muhammed Rasûlullah nefsi ma'rifeti ona hâsıl olur ve her kişiye ki bu ma'rifet hâsıl ola himmeti onun Zâtullahı bilmeğe olur. Zîrâ ki من رأى الحق رأى الحق demiştir. Pes her kişi ki kendin bilmeye Muhammed'i bilmez ve her ki Muhammed'i bilmez Hüdâ'yı bilmez. Çünkü kişiye ma'rifet-i nefsi Muhammed hâsıl ola ve bî'at bula إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ [Şüphesiz sana baş eğerek ellerini verenler (biat edenler), Allah'a baş eğip el vermiş sayılırlar.]²⁶¹ mün'akid ola. Bu sâlik kâr-ı dünyâ ve ahirette tamam olur. الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ [Bugün, size dininizi bütünüledim.]²⁶² bu ma'nîdir. Pes her kim ki ni'met-i ma'rifeti nefsi Muhammed'i bilir [25a] Muhammed'e erişmekle kemâl bula. Pes bu ni'metin şükrü kişiye lâzım olur ki edasına kâdir olmaz. Dirîğâ Hüdâ'nın ma'rifeti kişinin kendine ol kadar ma'rifettir ki ol ma'rifette ne ârif ve ne ma'rûf anlar. Ebu Bekr (r.a.) buradan buyurmuştur ki العجز عن درك الادراك ادراك yânî şöyle müstağrak olur ki ârif kendini müdrük idigün fark etmez olur. Hiç kimseye zâtı için yol verilmemiştir. Her kim O'nun zât-ı ma'rifetini isteyeye kendi nefsi hakîkatın âyîne etsin. Pes ol âyînde nefsi Muhammed (a.s.) nazar edip anlasın ondan nefsi Muhammed'i âyîne edip Rabbisini görsün. رأيت ربي ليلة المعراج في احسن صورة [Rabbimi miraçda engüzel sûrette

²⁵⁸ Keşfü'l-Hafâ, c. 2, s. 262 (2532).

²⁵⁹ Yûsuf, 12/21.

²⁶⁰ Tevbe, 9/128.

²⁶¹ Fetih, 48/10.

²⁶² Mâide, 5/3.

gördüm]²⁶³ bu makâmıdır. Bu makâm bir âli makâmıdır ki her kişi ona erişemez ve her kişi bilmez.

Ey Azîz! Kendi ma'rifetini hazır eyle ki ma'rifet kıyâmette لقاء الله tohumu olmuştur. İşit ki ne deriz! Her kişi ki şimdi ma'rifetle ola yarın ru'yet ile olur. وَمَنْ كَانَ فِي

هَذِهِ أَعْمَى فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَى وَأَضَلُّ سَبِيلًا [Bu dünyada kalbi kör olan, ahirette de kör ve daha şaşkındır.]²⁶⁴ yânî her kim ma'rifet-i Hüdâ'dan nâ-binâ ola kıyâmette dahî nâ-binâ olur. Hüdâ'yı görmez. Hazret-i Rasûl'den rivâyetdir: Kıyâmette bir kişi “Yâ Rabbi” [25b] diye nidâ gele. Sen bize söyleme ki dünyâda bizi bilmez idik. تَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ [Allah'ı unuttular, bu yüzden Allah da onları unuttu.]²⁶⁵ bu ma'nîdir. Pes her kişi ki kendi nefsin ferâmuş etmiş ola Hüdâ'yı ferâmuş etmiş olur ve her ki kendini bile Hüdâ'yı bilmiş olur. Saadet-i ebedî ma'rifet-i nefisedir. Her kişiye nefsini bildiği kadar saadet verilmiştir. Pes Hüdâ'nın bilinmesi üç nevi' üzeredir. Evvel ma'rifet-i zât, ikinci ma'rifet-i sıfât, üçüncü ma'rifet-i ef'al u ahkâmıdır. Amma ey azîz! Ma'rifet-i afâl ve ahkâm ma'rifet-i nefsdan hâsıl olur. Amma ma'rifet-i sıfâtı ol vakit hâsıl olur ki ma'rifet-i nefsi Muhammed (a.s) hâsıl ola. Amma ma'rifet-i zât kimin zehresi vardır ki onu şerh u beyân eyleye ki تفكروا في آلاء الله ولا تفكروا في ذات الله الا

Ey azîz! Bil ki efâl-i Hüdâ'yı Teâlâ iki kısımdır. Biri âlem-i mülk ve huzûr ve şuhûdda, biri dahî âlem-i gayb-i melekûtdadır. Her nesne ki bu cihân ve bu cihândandır ol mülktür ve her nesne ki ol cihân ve ol cihândadır ona melekût derler ve her nesne ki bu cihân ve ol cihândan gayri ona ceberrût derler. Tâ ki mülkü [26a] anlayıp ondan geçmeyesin melekûte erişmezsin ve tâ ki melekûti anlayıp geçmeyesin ceberrûte erişmezsin. Hüdâ'yı Teâlâ hazretlerinin bu üç âlemden her birinde hazînesi vardır. Lakin her kişi bilmez . و الله خزائن السموات والارض . Ey dost merd-i sâlik ol kadar sulûk etmek gerek ki mülk ve melekûte erişe ve melekût-i esfelden melekût-i âlâya erişe. Pes ondan sülûk etmek gerek ki tâ bu âyet cemâl göstere [Her

²⁶³ Tirmizî, Tefsir, 39; Müsned, III, s. 458 (3484); Darimî, Rüya, 12.

²⁶⁴ İsrâ', 17/72.

²⁶⁵ Tevbe, 9/67.

şeyin hükümranlılığı elinde olan ve sizin de kendisine döneceğiniz Allah münezzehtir.]²⁶⁶ çün bu âyetde cemâl-i Hâlık'ı göre عرف ربه ona yüz gösterir. Amma ma'rifet-i Rabbeh ol vakit tamâm olur ki rubûbiyyet perdesinden ûlûhiyyet cemâline erişe ve perde-i ûlûhiyyetten perde-i izzete erişe ve perde-i izzetten perde-i azamete erişe, perde-i azametten perde-i kibriyâya erişe, perde-i kibriyâdan kendin ve dünyâ ve ahreti mahv göre. [Yeryüzünde bulunan her şey fanidir. Ancak, yüce ve cömert olan Rabbinin varlığı bakidir.]²⁶⁷ budur. Bu makâmda asla âriften eser kalmaz. Ma'rifet dahî mahv olur. Hemân ma'rûf kalır أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ [İyi bilin ki işler sonunda Allah'a döner.]²⁶⁸ budur. Muhib ve mahbûb bu makâmda bir olur. Pes bu nokta sahrâ-i ceberrûtda cilve eder. Pes Mansur Hallac "Ene'l-Hak" [26b] ve Bâyezîd سبحان ما اعظم شأنه demekten gayri ne söyler. Bu makâmda sâlik asla söz söylemez. Hâlık-i sâlik güyende olur. Pes bu makâmdan öte nice makâm olur ve bundan artık ne devlet olur. Dirîğâ ki henüz beşeriyet makâmı zîr u zeber olmak vakti değildir. Ve illâ bu ma'anînin hakikat-ı şerî'atı mağlûb ederdi. وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَالَهُمْ [Yalanlamış olanların vay o gün haline!]²⁶⁹ belki tebdîl nedir. Hüdâ'nın nûrudur ki bendenin nihâdında hâsıl olur ve ol nûrla ki kendin müşâhede eyler. [Gerçeği batılın başına çarparız ve onun beynini parçalar; böylece batıl ortadan kalkar.]²⁷⁰ nûr ile olup nâr ortadan gider. Kaçan âfitâb gele, cümle yıldızlar mahv olur. Bu makâmdan sâlik murâddan geçip yüzün yumar ve cümle dîde olur. Ebu'l-Abbâs Kassâb semâinde bu beytleri dedi. Rubâî:

در دجهه دى دهه بنهادىم و آنکه ز ره دجهه غذا مى دادىم

اگه بسر کوی کمال افتادىم شد دیده و دیده بن کنون آزادىم

Aydır ki bir göz yerine nîce gözler götürdüm. Pes kûy u kemâle erişecek dide kendi Pes âzâd olup kalıp gönül ile munâzara edip bu beyti der:

²⁶⁶ *Yâsîn*, 36/83.

²⁶⁷ *Rahmân*, 55 / 26-7.

²⁶⁸ *Şûrâ*, 42/53.

²⁶⁹ *İnsan*, 76/28.

²⁷⁰ *Enbiyâ*, 21/18.

ای دل بچه زهره خواستی یاری کو چون تو هلاک کرد بسیاری

Yânî ey gönül şol yâri nîce istersin ki [27a] nîce senin gibiyi helâk etti. Gönül dahî beyitle cevap verdi ki:

دل کفت که همی شوم یکنای ای خواستن از بھر چنبن کاری را

Yânî onun için isterim ki tâ sen helâk olacak ben yalnız kalam, bu sırları bilirler ki ünsi İlâhiyet mahrûmlarıdır. Evsâf-ı beşeriyetten evsâf-ı İlâhiye erişmişlerdir. Kıt'a:

در عشق حدیث آدم و حوا نھیئت ای هر که آزاد هد او از ما نھیئت
ما را گیند که این سخن زین نھیئت خورشیدی چه مجرمست کس نھیئت نیست

Der ki aşkda Âdem ve Havva'dan haber olmaz. Her kim beşeriyet makâmında ola bizden değildir. Dediler ki böyle söz ma'kûl değildir. Ben dedim ki göz kör olacak, güneşte günah olmaz. Bundan ziyâde ne saadet ola ki ben onu zikreyledim. Ba'de zemânin cümle temhîdlerde beyâmı gelmiştir. Tâlib ol tâ ki matlûba erişesin.

Temhîd-i Aslı Hâmis

[Hz. طلب العلم فریضة علی کلّ مسلم و مسلمة] Ey azîz! Mustafa (a.s.) demiştir ki: Peygamber (a.s.) buyurur: “İlim tahsîli kadın-erkek her müslümana farzdır.”²⁷¹ bir yerde dahî der ki ²⁷² یٰنٰی اٰطلبوا العلم و لو بالصین

[27b] Mekke'de bir deryâdır Onun üzerinde arş-ı Rahmân var idi. Ol zaman ki leyl u nahâr yoktu idi. Mekke'den murâd أول ما خلق الله نوری
Mekke'si dir ki vech-i arzda evvel ma'mûr olan mekkedir. Tâ ki senin gönlün alâyıkdan

²⁷¹ İbn Mâce, Mukaddime, 17; Mu'cemu'l-Evsat, IV, s. 245, (4096).

²⁷² Şuabu'l-İmâm, III, s. 194 (1543); Deylemî, I, s. 78 (236); Keşfü'l-Hafâ, I, 138 (397).

hâli ve şuste olmaya ol nûr hâsıl olmaz. [Allah kimin gönlünü İslam'a açmışsa, o, Rabbi katından bir nur üzere olmaz mı?]²⁷³ dir. Çînde olan ilim *ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ* (Sad 38/1) ilmidir. Kur'an arz-ı Mekke dersin mekkî ol ki tâ arabî olasın من اسلم فهو عربي و قلب المسلم عربي . Şimdi ey azîz! Bil ki ilim iki nevi' üzeredir. Biri oldur ki bilesin ki onun rızâ ve irâdeti nede dir. İkinci oldur ki saht ve irâdeti nedir bilesin. Pes her nesne ki me'mûrdır işleyesin ve her nesne ki menhîdir işlemeyesin. Her ilim ki bu sıfat üzere olmaya o hicâpdır kişiyle ma'lûm arâsında. Zîrâ ilm-i ma'lûmu على ما بملكه . Bu vakit ki derler. Ne dersin? Allah Teâlânın zâtı ve sıfâtı ilm gelir mi? Bil ki gelir. Şol vakit ki *قطرت قطرة في فمي* Çün kişinin dihanına *تخلتوا باخلاق الله* dir. [Bu arada ikisi katımızdan kendisine bir rahmet verdiğimiz ve kendisine ilim öğrettiğimiz kullarımızdan birini buldular.]²⁷⁴ zâhir olur. *إن من العلم كهيئة المكنون لا يعلمه الا العلماء با الله* budur. Buna ilm-i ledünnî derler.

Ey azîz! Bil ki Mustafa (a.s.) der ki: ²⁷⁵ *بنی الاسلام علی خمس* yânî islamda beş rukün vardır. Rukün-ü evvel kavli *لا اله الا الله* ve der ki *إن الدين عند الله الإسلام* [Allah katında din, şüphesiz İslam'dır.]²⁷⁶ pes din-i İslam ve İslam dindir. Amma tefâvütü oldur ki *وَأَسْوَغَ عَلَيْكُمْ* [Nimetlerini açık ve gizli olarak size bolca ihsan etti.]²⁷⁷ İslam ni'met-i zâhiredir ki namâz ve savm ve hac ve zekât ve imân ni'met-i bâtnadır ki kalbe müte'alliktir. Hüdâ'ya ve peygamberlerine ve firîştelerine ve rûz-i kıyâmete inanmak gibi. Amma kıyâmette kalb-i selîmden yek nesne yoktur. Gerçi cümle mûminler müslümandır. Amma bâzı müslimîn olur ki mûmin olmaz *قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا* [Bedeviler: "İnandık" dediler, de ki: "İnanmadınız ama İslam olduk deyin"]²⁷⁸ pes imân nedir? Ve İslam nedir? Her kim Allah'dan gayrıdan kurtuldu o müslimdir ve her

²⁷³ Zümer, 39/22.

²⁷⁴ Kehf, 18/65.

²⁷⁵ Buhârî, İmân 1/Tefsîr, 30; Müslim, İmân, 5; Tirmizî, İmân, 3. Nesâî, İmân, 13.

²⁷⁶ Âl-i İmrân, 3/19.

²⁷⁷ Lokmân, 31/20.

²⁷⁸ Hucurât, 49/14.

kim cemî'-i murâd ve maksûddan fâriğ oldu iki cihândan emîn oldu mûmindir. Ol bir ûlûdan rivâyet ederler ki Rabbi izzet der ki: Cümle halâyîk benim kolumdur. Meğer Bâyezîd ki ol benim kardeşimdir.[28b] yâni المؤمن احوالمؤمن ma'na budur ki Hüdâ'nın bir ismi mûmindir ve Bâyezîd dahî mûmindir. Dirîğâ denilmiştir ki kişi mûmin olmaz tâ ki habîs-i tayyibeye ermeyince habîs-i âdemiyyet ve beşeriyyet cürmîdir. Tayyib cân u dildir. Zîrâ ki pâk gelmiştir. Bilirsin ki cemâl-i İslam niçin görünmez. Onun için ki put perest olduk. Zîrâ ki nefis-i emmâreye mutî' olup onu ma'bûd edinmişizdir ki أَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ [Hevesini kendine tanrı edineni gördün mü?]²⁷⁹ dır. Cemâl-i İslam ol vakit görünür ki Hüdâ perest olavüz ve Hüdâ'ya mutî' ve munkâd olavüz. Çünkü heva ve nefse tapasın onun bende si olursun. Hz. Rasûl (a.s.) der ki: ابغض إله عبد في الارض الهوى der ki: Yerde ibâdet olunan nesnelere gayet mirdârî hevâdır. Hz. İbrahim âlâ nebiyyinâ'l-hümâm (a.s.) der ki وَاجْتَنِبِي وَبَنِيَّ أَنْ تَعْبُدَ الْأَصْنَامَ [Beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut.]²⁸⁰ yâni hevâ perest olmaktan havf eder. وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ [Ortak koşanlardan değildi.]²⁸¹ işitecek şükr edip der ki: إِنَّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا [Doğrusu ben yüzümü, gökleri ve yeri yaratana, doğruya yönelerek çevirdim, ben ortak koşanlardan değilim.]²⁸² çün Müslim oldu hanîf-u müstakîm oldu. Cümle mûminlerden birini Hârisedir. Birinin rasûlullah ona dedi ki yâ Hârise bugün sabaha [29a] nîce çıktın. Hârise dedi ki Hak üzere mûmin çıktım. Rasûlullah (a.s.) imtihan edip dedi ki: Her nesnenin hakîkatı vardır. Pes imânın hakîkatı nedir? Hârise dedi ki: nefsimi dünyâ hâlinden ârif kıldım ve gece sabaha uyanık çıkardım ve gündüz susuz ve aç oldum. Yanımda altın ile taş beraber oldu. Sûret-i imândan bu vech ile cevap verdiler. Amma hakîkattan nişân sordukda cevap bu vechile verdiler ki كَانَ عَرْشَ رَحْمَانِهِ âşikare nazar ederdim. Dahî ehl-i cennete nazar ederdim ki birbirin ziyâret ederler. Dahî ehl-i nâre nazar ederdim ki cehennemde yanarlardı. Hazret-i Rasûl çün bunu işitti dedi ki: Böyle gerek sakın bundan ayrılma. Bu makâm mûmin mübtedî makâmıdır. Mûmin müntehî makâmı oldur ki bir kuş mesâbesindedir ki âlem-i İlâhîde pervâz eyler bî-sebeb ve bî-

²⁷⁹ Furkân, 25/43.

²⁸⁰ İbrâhim, 14/35.

²⁸¹ Âl-i İmrân, 3/67.

²⁸² En'am, 6/79.

hîle. Elbette bir ona erişir. Rasûlullah der: *الله يرزقها بغير حيلة* bu rızık-ı likauillâhdır ki buyurur: *لا راحة للمؤمن من دون لقاء الله تع* Ey azîz! Kişi tasdik ile olmak gerek ki tasdik ekeli mertebesi oldur ki kişi imtisâli [29b] evâmiri ve ictinâbi nevâhiye ba'is ola. Çünkü mâye kişiye hâsıl ola harekât ve sekenâtı hükm-ü şer'i ile eyler ve çün şer'ide muhkem ve râsih oldu ona kendi hakikatına yol gösterirler. *وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا* [Eğer O'na itaat ederseniz doğru yolu bulursunuz.]²⁸³ *وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا* [Ama Bizim uğrumuzda cihat edenleri elbette yollarımıza eriştireceğiz.]²⁸⁴ çünkü bu hidâdeyet zâhir ola gönlün tasdiki yakîn olur. Emîrû'l-Mûminin Ali b. Ebî Tâlib (r.a.) der ki: *لو كشف العطاء* لو كشف العطاء *ما ازدادت يقينا* yânî perde açılrsa dahî yakîn artmaya. Bu makâm-ı sûrettir. Ehl-i dîne, ehl-i sulûke tasdik ol kadr lâzım olur ki amel-i sâliha bâis olur. Çünkü amel-i sâlih müessir ola kişi mertebe-i yakîne erişir. Çünkü erişe *يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ* [Yerin başka bir yerle, göklerin de başka göklerle değiştirildiği.]²⁸⁵ gözüne görünür. Dünyâ ve âhret muâyene olur. Şek ve şüpheden berî olur. Şol tâifeden olur ki *pes أبادانهم في الدنيا وقلوبه م في الآخرة* pes dünyâda yakîn olur. dünyadân gittikde ilmü'l-yakîn onun nakdî olur. Her nesne ki âyîne göre ilmü'l-yakîn olur. Ahiretten geçilse Hakke'l-yakîn olur. Hakke'l-yakîn bir azîm kârdır ve mertebe-i büleddir ki ilimler onun yanında hayâl mesâbesindedir. Ey dost! Bu hadîs ki Rasûlullâh (a.s.) buyurur ki [30a] *الإيمان تسع وسبعون شعبة ادناها إماطة الأذى عن الطرق* ²⁸⁶ *der ki: إمآنن ednâ mertebesi dünyâyı terk etmektir ve âlâ mertebesi "لا إله إلا الله"* olur. Dirîğâ Rasûlullâh (a.s.) der: Halkı katl etmek gerektir tâ *لا إله إلا الله* deyince, çün böyle dediler. Kanları ve malları ma'sûm oldu kurtuldular. Ey azîz! Her kişi ki dünyâda meşgûl ola dahî *لا إله إلا الله* diye. Bunun fâidesi hemen kılıçtan başın ve elin kurtarmak olur. Dirîğâ bî-himmetliler ve en gözlüler yanında şöyledir ki bu kelimât hemen ile demek râst ola. Ey azîz! Nîcedir bilmem ki sen *لا إله إلا الله* dan zevk almışsındır. Cehd ile *لا إله إلا الله* den geçip *لا إله إلا الله* eriş ki emîn olasın. *لا إله إلا الله حصني فمن دخل*

²⁸³ Nur, 24/54.

²⁸⁴ Ankebût, 29/69.

²⁸⁵ İbrâhim, 14/48.

²⁸⁶ Buhârî, İmân, 9.

لا يزال ولم يزل Ey azîz! Çünkü nokta-i kibriyâullâh zât-ı ehadiyyetten حصنى امن من عذابي devrinde ki kidedir. Kadem kodu, hiçbir nesne üzerine etmedi. Tâ ki sahrâ-i sıfâtı âlem-i zâtta nüzûl düştü. Pes bu değildir illâ ki cemâldir. [Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.]²⁸⁷ ve dahî celâldir ki وَإِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ (Hicr 15/35) pes İblîs celâle mazhar [30b] oldu. Dirîğâ kendi elimden ki ne dediysem bilmezem لا إله âlem-i ubûdiyyet ve fitratdır. لا إله âlem-i İlâhiyyat, vilâyet ve izzettir. Dirîğâ çün sâliklerin revîşi ki لا إله makâmında ola حلق الخلق في ظلمة budur. Ondan geçip ki لا إله makâmına erişe, dâire-i Hüdâ'ya gelirler. ثم رشّ عليهم من نوره budur. Lâkin dâire-i nefiydir. Evvel kademi ol dâirede koymak gerek. Lâkin mütevakkıf ve sâkin olmak gerek ki bu makâmında sukûn ve tevakkuf ola, şirk ve zünnâr yüz gösterir. Pes لا إله dan ne haberi olur. Yüz bin sâlik ve tâlib-i لا إله görürsün ki dâir-i nefy-i lâ da kadem koyup durur. لا إله gevheri tama'ına amma çün ما دون الله bâdiyesin pâyâne ilettiler hazreti لا إله pâsibânî anladı. Onları hayrân ve sergerdân eyledi. Bilirsinki pâsibân kimdir. Ğulam sıfat-ı kahr ki İblîstir. Onların yolun örüp ol biçâreleri âlem-i nefy-i lâ da kor. Hevâ-perest ve nefis-perest olurlar. Dirîğâ bilirsün ki dâire-i lâda ne hatarlar koymuştur. Bir âlemi ve sad hezâr cânı dâire-i lâda sergerdân kılmıştır. Bu yolda cân oldur ki لا إله erişesin ol cânında ki لا إله'a varmaya kemâliyyet-i cân yoktur. Amma çünkü cezebât-i Hak'dan bir cezbe erişe. Kişi onun elinden [31a] necât ve halâs bulup وَإِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْعَالِيُونَ [Bizim ordumuz şüphesiz üstün gelecektir.]²⁸⁸ onun nâsırı olur. [Allah katından bir yardım ve yakın bir zafer vardır.]²⁸⁹ ona tevki' olur. Rubâî:

افکنند دلم رحمت بمزل گهی کابجا نبرد هیج دلی راهی

چون من دو هزار عاشق اندر ماهی می کشته شود که می نظی آهی

Der ki gönlüm bir makâmı menzilgâh edindi ki oraya hiç delil varmaz bir yerdir ki her gün benim gibi sad hizâr âşık cân verir. Pes onun galebesi gâhîlerledir ve

²⁸⁷ Enbiyâ, 21/107.

²⁸⁸ Sâffet, 37/173.

²⁸⁹ Saf, 61/13.

ne muhlislere dest resî yoktur. إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَتَوَكَّلُونَهُ وَالَّذِينَ هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ [O'nun nüfuzu sadece, O'nu dost edinenler ve Allah'a ortak koşanlar üzerindedir.]²⁹⁰ bendeler ol vakit muhlis olurlar ki ol iblîs-i la'inden geçerler. Dirîğâ sâlik-i muhlis bir yere iletirler ki Muhammed Rasûlullâh nûru ona arz ederler tâ ki nefsi Muhammed'i (a.s.) bilir. Pes ondan ma'rifet-i Hak hâsıl olur. Dirîğâ eğer Muhammed Rasûlullâh nûru إِلَّا اللَّهُ nûruna muttasıl bile şirk olur. Bu şirkten kaçmak gerek. Onun için Mustafa (a.s.) derdi ki: اعوذ بك من الشرك والشك Dirîğâ bilirmisin ki bu ne şirkdir. Allâh nûrunu nûr-u Muhammed (a.s.) perdesinde görmektir. Yâni Hüdâ'yı Muhammed Rasûlullâh âyînesinde görmektir. Gerçi mübtedîye nûr-u Hüdâ'yı Muhammed Rasûlullâh perdesinden gayrda görmek olmaz. Amma [31b] çün müntehi ola nûr-u Muhammed (a.s.) aradan gider. وَجَّهت وجهي hâsıl olur. لا تعبدوا إلا آياه مخلصين makâmına erdi. Dirîğâ gerçi fehm etmezsin amma işit ki sâlik-i müntehi için iki makâm vardır. Makâm-ı evvel nûr-u lâilâheillâhtır. Nûr-u Muhammed (a.s.) perdesinden şöyle görür ki mâhitâbi âfitâb ortasında ikinci makâm oldur ki nûr-u Muhammed (a.s.) Allâh nûrundan şöyle göre ki kevkeb nûrunu nûr-u mâhitâbda görür. Dirîğâ ki sen لا إله إلا الله dan hurûf söylersin ve hurûf işitirsin. Amma Bâyezîd bundan tevbe eyler. Der ki: Halk günâhtan tevbe eder. Ben لا إله إلا الله demekten tevbe eylerim. Bilirmisin ki niçin tevbe eylerim. Bâ-husûs Rasûlullâh (a.s.) buyurur ki: لا إله إلا الله olmak bir gûne لا إله إلا الله onun için ما قلته أنا والنبيون من قبلي لا إله إلا الله dahî der Hüdâ Hakkı ki eğer لا إله إلا الله cemâli bir zerre mülkü ve melekûte görne kamu yok olur. Sabr eyle tâ لا إله إلا الله reh-i ruy olasın. Şöyle ki nusb-i uyûnun ola لا إله إلا الله kendi olursun. Pes bu sâ'at mûmin olursun. Pes ma'lûm oldu ki [32a] ümmet لا إله إلا الله dedikleri peygamber dediği gibi değil imiş. Ey azîz! Burâlıkları işitmek ve söylemek ve bilmek her kişinin işi değildir. Onu işitirse şunlar işitir ki kalblerinde imân ola. Derler ki tâki rûh-u a'zam halk olundu. Allah demeye âğâz etmiş ve yine şimdi Allah demek üzere haşr olur ve dahî henüz ki ne Allah'a erişmiştir. Dirîğâ bu halk acep kasır fehimlerdir ve hakîkatlerinden gafillerdir.

²⁹⁰ *Nahl, 16/100.*

İkinci rukün namâzdır ki Hak Teâlâ beyân ve şerih edip der ki: حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ
 وَالصَّلَاةَ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ [Namazlara ve orta namaza devam edin; gönülden boyun eğerek
 Allah için namaza durun.]²⁹¹ dahî Mustafa (a.s.) der ki: يَأْنِي الصَّوَّةَ عِمَادِ الدِّينِ yâni namaz dînin
 direğidir ve dahî der ki: ²⁹² امَّا الْمَصَلِّي يَنَاجِي رَبَّهُ amma namâzın sıhhatı tahârete mevkûftur. Evvel
 derece kişi a'zâsın necasetten pâk etmektir. İkinci derece kalbin çirkin huylardan pâk
 etmektir. Kibir ve buhul ve hırs gibi. Çünkü tevbe ve riyâzet ile bu bed huylardan pak
 olası. Tecdîd-i vuzû' olursun. Âb-ı tevbe ile من جَدَّدَ الْوُضُوءَ وَجَدَّدَ اللَّهُ إِيْمَانَهُ bu ma'nîdir. Şeyh
 Şiblî (r.h.) der ki: Vuzû' infisâldir. Her kim [32b] munfasıl olmaya yâni bed huylardan
 ayrılmaya Hüdâ'ya muttasıl olmaz. لا يَقْبَلُ اللَّهُ الصَّلَاةَ بَعْدَ طَهْوَرٍ pes bu zikir olunan vecihle
 tahâret olmaya hiç namâz makbul olmaz. Ey azîz! Namazın şartı çoktur. Ondan biri
 kibledir. Eğer çi kalıb kiblesi ka'bedir. Amma çün cân kiblesi ol mekkedir ki buyurur
 (s.a.v.): بِمَكَّةَ كَانَ عَلَيْهِ عَرْشُ الرَّحْمَنِ حِينَ لَا لَيْلَ وَلَا نَهَارَ bu makâmda senin hâtırına ne gelir ki
 salâvat nedir? Belki salât vuslatdan müştaktır. Vuslat bendenin Hakkıyla münâcâtıdır.
 بُوَدُّرُ الْمَصَلِّي يَنَاجِي رَبَّهُ Buyurur [Namazlarına riayet edenler]²⁹³ bu ol
 namaz değildir ki mücerred kıyâm ve rukû' ve ku'ûd ve sucûddur ki benden ve senden
 vâki' olur. Bu namâzdan Abdullâh Benn beyân edip der ki: Tâ'attan helâvet olmak
 Hüdâ'dan vahşete bâisdir. Belki halâvet tâ'at buradan almak gerek فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ الَّذِيْنَ هُمْ عَنْ
 صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ [Vay o namaz kılanların haline ki Onlar kıldıkları namazdan gafilirdirler.]²⁹⁴
 yâni vâi şunlara ki namâzlarından gafillerdir. Rasûlullâh (a.s.) der ki عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَجْتَمِعُونَ فِي
 الْمَسَاجِدِ وَيَصَلُّونَ وَلَيْسَ فِيمَا بَيْنَهُمْ مُسْلِمٌ pes namâz oldur ki İbrahim (a.s.) ve âlâ nebiyyine'l-
 hümâm onun talibidir. Der ki: عَيْتِي مِنْ وَالصَّلَاةَ مَقِيمٌ اجْعَلْنِي رَبِّ صَلَاةٍ مَقِيمٌ Hüdâ'nın
 salavâtı budur ki kuluna [33a] söz söyleye ve kulun selavatı oldur ki hazrete münâcât
 edip râzîn söyleye. Eydurler ki ol gece ki Rasûlu (a.s.) mi'râca elettiler. Bir yere vardığı
 ol makâmda ona dur dediler. Eyitti ki niçin ettiler ki Rabbin namâz kılar. Eyitti ki
 O'nun namâzı nedir? Eyittiler ki kendin kendin medh eder ki عَيْتِي سُبُّوحٌ قَدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ

²⁹¹ Bakara, 2/238.

²⁹² Sahih-i İbn Habbân, c. 5, s. 84 (1783), Müessesetü'r- Risâle, Beyrut.

²⁹³ Me'âric, 70/34.

²⁹⁴ Mâ'ûn, 107/4-5.

azîz bu hadîs ki *الأنبياء احياء يصلون في قبورهم* dir. Ne demektir? Dahî savtu'l-dîn salavâtuhu ne dir? Ma'lûm eyle bunu. İşit ki bir gün Şeyh Şiblî namâz kılmaya kalktı çok zaman şöyle durup âhir sonra namâz kıldı. Fâriğ olacak dediki vâveylâ ki eğer namâz kılsak münkir oluruz ve eğer kılmazsak kâfir oluruz. Pes namâzın şerhin işittin ve salavâtın şerhin dahî işit ki çün musalli diye ki *بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ* [Gerçeği batılın başına çarparız ve onun beynini parçalar.]²⁹⁵ bu ma'nîdir.

جاء الحق و ذق الباطل budur. Yâni çün kadîm geldi hâdis gitti. Vuslat kişi kendin âteşe bırakmaktır. Şöyle ki kişinin nefsi kendiyle ola Hak onunla âşina olmaz. Pervâne âşık âteştir çün kendin âteşe vura. Âteş onu kabul edip vücûdu pervâne ki gayridur. Nefyi [33b] gayriyyet eyler hemen âteş olur. Pes vuslat oldur ki aslâ kişinin vücûdu kalmaya. Dirîğâ bilmezmi ki ne söylerin bu makâmda, asla cihet olmaz. Her nesne ki cân yüzünü ona götüre o kıbledir. *فَأَيُّكُمْ تَوَلَّوْا فَنَمَّ وَجْهُ اللَّهِ* [Nereye dönerseniz Allah'ın yönü orasıdır.]²⁹⁶ budur. Bu makâmda ne gece ne gündüz kalır. Pes beş vakit namâz nîce müyesser olur. *ليس عندى ربي صباح ولا مساء* pes bu makâmda *على صلواتكم دائمون* olurlar.

Ey azîz! Namâzın bir şartı dahî niyettir ki namâz onunla mun'akid olur. Sen ne bilirsin niyet nedir. Sehl İbn. Abdullâh Tusterî'den işit ki nedir. Der ki: Niyet üç harftir [Kelimenin Arapçadaki karşılığı üç harften oluşur]. “n” harfi nûra işârettir. Harfi “y” yedullâhdır abd üzerine, harfi “h” hidâyetullâhtır. *الأعمال با النيات* bu ma'nîdir. Niyet kesb âleminden değildir. Belki atâdır. Bunun içindir ki Bişrî Hafî, Hasani Basrî üzerine namâz kılmadı. Dedi ki: Niyetim hâzır değildir. Ve şeyh Tâvusî'ye dediler ki bize dua eyle. Dedi ki sabır eylesen dua etmek niyetin bulayım. Çün niyeti işittik, işittik ki Hazreti Rasûl (a.s.) buyurur ki *لا صلوة إلا بفاتحة الكتاب* pes fâtihatü'l- kitâb olmayacak durüst olmaz dedi. İmdi şerh-i Fâtihatü'l- kitâb nedir. İşit ki *بسم الله* demek evvelâ zarûret *الرحمن الرحيم* mühür-ü sıfâtı [34a] dır ki zât üzerine kor. Pes *الحمد لله* şükürdür. Terbiyet-i rahmete ki *الرحمن الرحيم* den hâsıldır. Rabbi'l- Âlemin bir bir mühürdür dahîdir ki pes *الرحمن الرحيم* terbiyete lâzım olduğu içindir ki *مالك يوم الدين* dünyâ-i ahret âyînesinde görmektir ve

²⁹⁵ *Enbiyâ, 21/18.*

²⁹⁶ *Bakara, 2/115.*

dünyada âhîret biri yoktur. Pes bu şaraptan mest olup yine kendine gelecek dersin **إِيَّاكَ نَعْبُدُ** sana ibâdet ederim makâm-ı ubûdiyyete gelirsin. Pes yine hâl-i istiğrâki yâd eyleyip avni Hüdâ'dan isteyip evvel ki hâli tama' edip **وَأَيْلِكَ نَسْتَعِينُ** dersin ve ol makâmı tâlib olup **صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ** صراط الذين أنعمت عليهم dersin şevk-i Îlâhî şarabın nûş ettiğin yârânın yâd edip **إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ** صراط المستقيم dersin. Pes mahcûbları ve mahrûmları görüp kapıda kalmışlardır **غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ** غير المغضوب عليهم ولا الضالين dersin. Pes ma'lûm oldu ki **لَا صَلَوةَ إِلَّا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فَاتِحَهُ** لا صلوة إلا بفاتحة الكتاب nedir? Pes sen niçin kendine laf edersin ki namâz kılarım. Heyhât heyhât bîçâre ömrün bîgânelik hevasında gitmiştir. Zinhâr ki âşinâ ulu gör.

Üçüncü rûkn zekâttır. Mustafa (a.s.) der ki: **الذَّكْوَةُ قَنْطَرَةُ الْإِسْلَامِ** ol tâifenin ki malı vardır malların zekâtı [34b] onlara vâciptir. Amma bilmezem ki **إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ** (Tevbe 9/60) ila-âyet bu sekiz tâifeden sen ne fehm ettin ki kimlerdir ömründe birini elle getirdin mi? Hâl nedir? Pes bunları ki ulemâdırlar onlar gayrîdir ve muhakkikler dediği gayrîdir. Bu cihân eğerçi Hüdâ'nın dostları için halk olunmuştur amma onlar kendilerin kesbe ve dünyâyâ vermezler. Pes zekâtı onlara vermek gerek ki asl ve fer' onlar içindir. Tâ onların kalebinin bekâsına medâr ola. Amma bu iki tâife ki zekat vermek onların ni'metidir. Onların hûd malı olmaz. Onların ilm-i uhrevîsı vardır ki **لَا كَثْرَ النِّعَمِ مِنَ الْعِلْمِ**. Pes bu ilim hazînesinden muhtaç müridlere zekât ve nasîb vermek gerek ki **الْعِلْمُ لَا يَجْلُ مِنْعَهُ**. Amma onu her kişinin havsalası tahammül ettiği miktar îsâr gerek ki **كَلَّمُوا النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عَقُولِهِمْ** Pes şol kenz ki **كُنْتُ كَثْرًا مَخْفِيًّا فَاحْبَبْتُ أَنْ أَعْرِفَ** [Gizli bir hazine idim. Bilinmeyi sevdim.]²⁹⁷ mazmûnundan hâsıldır. Dahî onlar ki bu kenzden merzûklardır **وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ** [Kendilerine verdiğimiz rızıktan yerli yerince sarfederler.]²⁹⁸ ile âmil olup bu kenzden her muhtâca ki ehl-i hâl ola nasîb bahş olurlar ve âmme-i halk ki onlardır duaları bereketiyle belâ ve rencden hâlas olurlar. Ve kıyâmet gününde dahî Hüdâ'nın [35a] rahmeti zekâtın îsâr edip her bir yetmiş mahcûb ve müstahik ukûbet derdimendî halâs edip ehl-i behîşt ederler. Bilirmisin **كُنْتُ كَثْرًا مَخْفِيًّا** hazinesinin zekâtı nedir. Bu genc

²⁹⁷ Keşfü'l-Hafâ, c. 2, s. 132 (3016).

²⁹⁸ Bakara, 2/3.

rahmettir ki كَتَبَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ [O, rahmet etmeyi kendi üzerine almıştır.]²⁹⁹ Pes bu gencin zekâtın kime vermek gerek ve kimler olmak gerek. وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ [Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.]³⁰⁰ bu söze şahittir ki zîrâ Rasûl (a.s.) bu rahmeti halka taksim etti. Havâssına ve avâmına her kişinin isti'dâdına göre buyurur ki ما صب³⁰¹ [Daha hâl mi?]³⁰² taleb kıl. الله في صدرى شيئاً الا و صبته في صدرى ابى بكر. Pes şarâb-ı ma'fireti nûş eyle. Amma هل من مزيد [Daha var mı?]³⁰² taleb kıl.

Dördüncü rûkn-ü İslam savmıdır. Savm şerîde ekl ve şurb ve cimâ'i zaman-ı muayyende terk etmeğe derler. Amma savm ehl-i hakikat lisanında ekl-i ta'am ve şerâbdan ibarettir. Nîce ta'am ve şarâb ki يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ [Beni yediren de, içiren de O'dur.]³⁰³ ta'am ve şerâbdır. Bu savme savm-ı ma'nevî derler. Ve savm-ı cân derler. Bu savmın cezâsı Hüdâ'dan gayri değildir [Oruç benim içindir onun الصَّوم لى و أنا أجزى به] [Oruç benim içindir onun ecrini ancak ben veririm.]³⁰⁴ budur. Yâni onun cezası benim demektir. Ūlûlardan biri der ki: Savm rü'yetullâh için [35b] gayrın rü'yetinden gaybettir. Bu savmın iftârı likaulâhtır. Onun içindir ki habibullâh buyurur ki : للصائم فرحتان فرحة عند إفطاره و فرحة عند لقاء لصائم فرحتان فرحة عند إفطاره و فرحة عند لقاء³⁰⁵ Dirîğâ bu haberden ne fehm ettin ki der³⁰⁶ الصوموا لرؤيته وافطروا لرؤيته³⁰⁶ ol savmdan nîce haber verirler ki ibtidâsı Hüdâ'dan savm ola ve iftârı Hüdâ ile ola. Pes kişi gâh sâim olup gâh müftir olmak gerek. Eğer dâim savm üzere olursa mahrûm olur ve eğer her zaman iftâr üzere ola yek renklilik olur. Mustafa (a.s.) bundan buyurmuşlardır ki من صام أبدا³⁰⁵ الصوموا ساعة و أفطروا³⁰⁶ Pes sâim ebed olurdu ki onun sıfatıdır ve gayrîler buyurur ki الصوموا ساعة و أفطروا³⁰⁶ . Ey dost! Bildin ki her tâifenin savmi ve iftârı nedir.

²⁹⁹ En 'âm, 6/12.

³⁰⁰ Enbiyâ, 21/107.

³⁰¹ Menârü'l-Münîf, Fasıl 35, s. 115 (240). Şevkânî, *Fevâidü'l-Mecmû'a*, Dört Halife ve Sahabiler 19, s. 335.

³⁰² Kâf, 50/30.

³⁰³ Şu'arâ, 26/79.

³⁰⁴ Buhârî, Tevhîd, 35; Müslim, Sıyâm, 30; Nesâî, Sıyâm, 41; İbn Mâce, Sıyâm, 1; Timîzî, Sıyâm, 55.

³⁰⁵ Keşfü'l-Hafâ, c. 2, s. 142 (2044).

³⁰⁶ Keşfü'l-Hafâ, c. 2, s. 33 (1630).

وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَى سَبِيلِهِ
 Beşinci rükün hacdır. Hazret-i Hak celle ve âlâ buyurur ki [Oraya yol bulabilen insana Allah için Kabe'yi hacetmesi gereklidir.]³⁰⁷ Ey dost! Bil ki Hüdâ'nın yoluna ne sağdan ve ne soldan ve ne yüksekte ve ne alçaktan ve ne uzâk ve ne yakın olur. Belki Hüdâ'nın yolu gönüldedir ve bir kademdir. Der ki دع
 yâni kendinden geçde bu meydana gel. Hazreti [36a] Muhammed'e (a.s.) sordular: Hüdâ kandedir. Buyurdular ki: Kulların gönlünde. [Mü'minin kalbi Allah'ın evidir.]³⁰⁸ dır. Gönül iste ki hac gönül hacıdır. Gönlü kande olur dersin işit ki . Ey azîz! Sûret-i haccî her kişinin işidir. Amma hakikat-ı haccî her kişinin işi değildir. Gerçi hac yolunda altın ve akçe gider. Amma Hak yolunda cân u dil gider. Pes bu makâm şol kişiye müsellemdir ki cândan geçe مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَى سَبِيلِهِ budur. Hikâyet olunur ki Ömer İbn Hattâb (r.a.) birgün hacere'ül-Esvedi takbîl edip dedi ki: Ey hacere'ül-esved bilirim ki sen bize ne nefî' ve ne zarar eder bir taşsın. Eğer rasûlullâh (a.s.) seni takbîl etmese ben dahî etmezdim. Hz. Ali (r.a.) buyurdular ki: Yâ Ömer belki ol hacere'ül-esved nâfi' ve zârdır ki ahidnâme-i ezel onda mündericidir. Pes bûse-i ol ahidnâmeye iderler ne hacere iderler cemâl-i ka'be bu sûret ve duvarlar değildir. Onu hacılar görürler. Belki ol nûrdur ki kıyâmetde ahseni sûretle gelip zâirlere şefî' olup... Ey azîz! Hiç ömründe bir kere rûh-u a'zamı hac etmişisindir ki الجمعة حجّ المساكين [36b] Meğer işitmedin ki Ebû Yezîd Bistâmî (r.h.) bir gün bir kimesneye rast geldi. Dedi ki kanda gidersin. Eyitti ki: Hacca giderim. Dedi ki nen var? Eyitti ki: Yedi akçem var. Eyitti: O akçeyi bana ver ve yedi kere beni tavâf eyle. Haccın tamam olur. Asıl budur ki اَوَّلَ مَا خَلَقَ اللهُ رُوحِي kalıbı Bâyezîdde idi. Pes onunla ziyâret-i ka'be hâsıl olur. Kıt'a:

سلطان جهان در دل بیچاره ماست

محراب جهان جمال رخساره ماست

در گوشه دیده های خوانخورده ماست

شور و شرک و توحید و یقین

³⁰⁷ Al-i imrân, 3/97.

³⁰⁸ Keşfü'l-Hafâ, c. 2, s. 99 (1884).

Şol ef'al ve akvâl ve harekât ki hac yolunda vaki' olur, her birinde bir sır ve bir remz vardır. Lakin bir gözü açık kimse gerek ki tâ onu fehm eyleye. Henüz kalıbler yok iken rûhlar ziyâret-i hac ederlerdi. وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَا أَيُّهَا الرَّجَالُ [İnsanları hacca çağır; yürüyerek veya binekler üstünde uzak yollardan sana gelsinler.]³⁰⁹ Dirîğâ ki beşeriyet mâni'dir ki ka'be-i rubûbiyyete erişir veya rubûbiyyet sahrâyî sûrete gele. Her kişi ki sûret ka'besine vara kendin görür ve her kim ki gönül ka'besine vara Hüdâ'yı görür. İnşallâh bir gün ola ki her nesnenin asl ve fer'ine vaki' olup ne dediğimizi bilesin. وَانَّ
[37a] الفضل بيدي الله يؤتيه من يشاء و الله ذو الفضل العظيم

Temhîd-i Asli Sâdis

Ey azîz! Bu hadîsi işit ki Mustafa (a.s.) buyurur ki: من عشق فعفَّ ثمَّ كنتم فمات مات شهيدا [Kim âşık olurda onu söyleyemez, gizler ve sonra ölürse şehit olur.]³¹⁰ der ki: Bir kişi âşık olsa iffet ve kitmâni pîşe etse ve bu dertten ölse şehîd olur. Bu temhîdde âlem-i aşkı best edelim ki her bâr ki aşktan geçmek murâd etsem aşk beni komaz, âşufte ve hayrân eyler ve bu cümle ile yine bana gâlip olup mağlûb eder. Bu yolda kişiye farzdır. Dirîğâ eğer Hâlık aşkı yoksa bâri mahlûk aşkın müheyyâ eyle ki bu kelimâtın kadrin bilesin. Dirîğâ ki aşktan ne nişân verile ve ne beyân oluna ve ne ibâretle tağyîr oluna. Aşk bir kişiye müsellemler olur ki kendinden geçip dareyni aşka nisâr etmiş ola. Aşk bir âteştir her kande olsa ondan gayri bir nesne onda olmaz ve her neyi bulsa yakar ve kedine döndürür. Ey dost! Hüdâ'ya erişmek farzdır ve her nesne ki Hüdâ'ya erişmeye vasıta ola o dahî farzdır. Aşk bendeyi Hüdâ'ya eriştirir. Onun için aşk dahî farz oldu. Ey azîz! Bir mecnûn sıfat gerek ki nâm-ı leylîyi işittikte cân vere. [37b] Bir fâriğ kişiye aşk-ı leylîden ne haber vardır. Tâbin işi budur ki kendinden aşktan gayrî olmaya. Zîrâ vücûdu âşık aşklardır. Aşksız nîce zindegâni eyler. Hayat aşktandır ve memât aşksızlıktan. Sevdâyı aşka duruş cümle cihândan yektir. Cünûn-ü aşk cümle âşıklardan yektir. Her kişi ki âşık olmaya hodbîn ve hodre'y olur. Keşke cümle âlem âşık olaydı tâ ki düğeli zinde ve bâ-dert olurlardı. Ey dost! Pervâne âteş aşkından yanar. Onun içindir âteşsiz

³⁰⁹ Hac, 22/27.

³¹⁰ Menârü'l-Münîf, s. 140 (321).

karar etmez ve âteşde vücûdi kalmaz. Tâ ol vakit ki âteş-i aşk onu şöyle bir karâr eder ki cümle âlem ona âteş görünür. Çün âteşe gele kendin âteşe vurur ki bilmez gayrîyi. Zîrâ kendi aşkı âteştir. Âşık ya kemâlin bidâyeti budur ma'şuki evinde. Zîrâ âşıkın hesabı aşkla ma'şıkla ne hesabı vardır ve onun aşkından maksûdu aşktır ve onun hayatı aşkladır. Aşksız kahr olur. Belki aşkta hâlet olur ki kişi kendin bile ferâmuş eyler ve bu dahî vâki' olur ki âşık aşkıdan şöyle gam ve ğusse görür ki ne hicrân ve visâl yâdına gelir. Ey azîz! Bilmem ki aşk-ı Hâlık söyleyem veya aşk-ı mahlîku. Aşklar [38a] cümle üç nev'idir. Amma her birinde muhtelif dereceler vardır. Biri aşk-ı sağîrdir ve biri aşk-ı kebîrdir ve biri aşk-ı vasat. Aşkî sağîr bizim aşkımızdır. Dirîğâ ki söylemeye kudret yoktur ki sen muhtasar fehmsin. Ey azîz! bir şemme remziyle diyelim. Ey azîz sen ma'zûrsun ki her-giz كهيصص sana gamze olmuş değildir. Tâ aşkın kadri hâsıl ola. Mustafa (a.s.) buyur ki: *إنَّ لله سبعين ألف حجاب من نور و ظلمة لو كشفها لأحرقت سبحات وجهه ما إشتهى إليه بصره* [Allah'ın nurdan yetmiş perdesi vardır. Eğer bu perdeleri açsa yüzünün ışıltıları onu gören her şeyi yakar.]³¹¹ bu hicâblar zulmetten nûrdan havâssadır. *أحصَّ خواصَّ صفات الله* dan gayri yoktur. Amma avâma bu hicâblardan gayri hicâb dahî vardır. Bâzı zülümâtı ve bâzı nûrânî, zülümâtı: Şehvet ve gadap ve hased ve kibir ve puhul ve hubb-i dünyâ ve mal ve cân ve riyâ ve hırs ve gaflet dahî bunun gibi ahlak-ı zemîme ve nûrânî hicâblar: hubb-i namâz ve hubb-i savm ve hubb-i sadaka tesbîh ve ezkâr ve sair ahlâk-i hamîde *الله نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ* [Allah göklerin ve yerin Nur'udur.]³¹² âfitâbın âyîne-i Muhammed'siz görmek olmaz ki göz yanar. Âyîne vâsıtasıyla cemâl-i âfitâbı *على الدوام* mutâl'a etmek olur. Çünkü âyinesiz ma'şûk görmek muhal ola. Zarûrî perde ile görmek gerek. Âşık-ı müntehî [38b] kibriyâ ve azamet perdesinden gayrîya muhtaç değildir. Hz. Muhammed (a.s.) der ki *يدورون ما بينهم و بين أن ينظروا الى ربه في الجنة إلا رداء الكبرياء على وجه* eydur ki cennetde Rabbîlerin gördükte perde-i ridâ-i Kibriyâ olur. Eğer dersen Rasûlullâh (a.s.) hazretlerinin aşkında âyinesi ne idi. İşit ki Hazreti Hak ne der: *لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى* [And olsun ki Rabbinin varlığının büyük delillerini gördü.]³¹³ Ebu Bekr sıdık sual etti ki: Yâ rasûlullâh ol âyet-i kübrâ nedir. Dedideler ki: Hazret-i Hak'ı gördüm bir ravze-i hadrâde ki onunla benim

³¹¹ Şevkânî, *Fevâidü'l-Mecmû'a*, Sıfat 16, s. 450.

³¹² *Nûr*, 24/35.

³¹³ *Necm*, 53/18.

aralığımda hemân âk yâkuttan bir perde vardı. Bu sözü fehm eden kişiye cânım feda olsun ki bir gün Rasûl (a.s.) Cibrîl'e sordu. Yâ Cibrîl هل رأيت الربَّ hazret-i Cibrîl cevap verdi ki. O'nunla benim aramda yetmiş bin hicâb vardır. Eğer birinin yanına varam hemen yanarım. Ey azîz! İşit Musâ (a.s.) ne der: وَفَرَّبْنَا لَهُ نَجِيًّا [Konuşmak için onu yaklaştırmıştık.]³¹⁴ bu âyetin tefsirinde Mücâhid der ki: Arşdan yukarıda nûrdan ve zulmetten yetmiş bin hicâb vardır. Pes Musâ (a.s.) sülûk etti cümle hicâbları geçti. Bir hicâbb kaldı Musâ (a.s.) bir âvaz işitti: نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ أَنْ يَأْمُرْسَىٰ إِلَيَّ أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ [Oraya gelince, kutlu yerdeki vadinin sağ yanındaki ağaç cihetinden: "Ey Musa! Şüphesiz Ben, âlemlerin Rabbi olan Allah'ım" diye seslenildi.]³¹⁵ [39a] bilki bu dirâht nûr-ı Muhammeddir. Zîrâ kelâm ve rü'yet onun vasıtasıyla müyesserdir. Dirîğâ bilirmisin ki bu perdeler niçin konmuştur. Onun için âşık aşkında gün günde puhte olup gözü nûra alışa ki likâullâhı görmek isti'dât gele. Ey azîz! Cemâl-i leylî bir tanedir ki dâm üstüne konmuştur. Yânî sayyâd-ı ezel istedi ki kendi aşkını mecnûnun gönlüne koya. Amma mecnûnda ol tâkat yoktu ki ezel tâlibesine tahammül edeydi. Pes evvel onu aşk-ı leylî ile puhte ederler tâ ki aşk-ı İlâhî yüküne tahammül ede. Maksûd budur zat-ı âfitâb eğerçi nüvâzendedir amma şu'â'ı suzendedir. Bu ol makâmıdır ki âşık ma'sûksuz olmaz O'nun cemâlinsiz tâkat ve hayatı yoktur. Vasl-ı ma'sûk ile dahî karar tutmaz. Vasl yükünü çekmeye kadir olmaz ve O'nun cemâlini görmeye kadir olmaz ki ma'sûk dide-i âşıkı yakar. Tâ ki hem-renk eyleye. Ey azîz! Hâtır ki getir ol günü ki أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ [Ben sizin Rabbiniz değil miyim?]³¹⁶ cemâli sana cilve etti. Hiçbir cân yoktur ki onu görmeye ve istemeye. Amma hicâblar galip olup bâzısını unuttu ve bâzısına hûd makâm [39b] evvele yol vermediler. Amma bâzı ârif ve dâna geldi gitti. Dirîğâ dünyâ şugli mani'dir ki aşk-ı lemyezel rahtın sahrâ-i sûrete götüre. Meğerki maslahat bunda bîganelerin önüne perde-i gaflet konmuştur ki tâ aşktan dûr olâlar. Bu tâifeden vech ile buyurur ki يَعْلمُونَ ظَاهِرًا مِنَ الْحَقِّ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ [Onlar, dünya hayatının görülen kısmını bilirler. Onlar, ahiretten habersizdirler.]³¹⁷ aşk bir muayyendir ki cümle kimsede vardır. Amma ma'sûk havasında olmazlar. Bu gaflet bed puhteler nişânîdir. Amma bir

³¹⁴ Meryem, 19/52.

³¹⁵ Kasas, 28/30,

³¹⁶ A'râf, 7/172.

³¹⁷ Rûm, 30/7.

gaflet ki saadetten hâsıl olur. Ona sehiv derler. Rasûlullâh (a.s.) de ki ben sehiv etmezim amma sehiv ettirirler. حَبَّبَ إِلَىٰ مِنْ دُنْيَاكُمْ ثَلَاثَ [Bana dünyanızdan üç şey sevdirdi.]³¹⁸ bu ma'nîdir. Eğer ona namaz ve nisâ ve tayb-i mahbûb olmasa zerre kadar dünyâda karar etmezdi. Bu üç gûne muhabbeti onun kalıbına dünyâda karar için kayd olunmuştur. Tâ ki dünyâda bir kaç gün zahmet-i halkı ihtiyâr eyledi ve eğer ne o kandan ve ne dünyâ kandan ve himmet-i Muhammed'i kandan ve şugl-i halk kandan âşık-ı mütbedi ki dünyâ ona hicâb olmuştur. Henüz puhte olmuş değildir ki onun için sırrı aşka yol bulmadı. Âşufte ve med-hûş oldu. Amma kendi bilmez ki ne oldu. Dâima mahzûn ve endûhgîn olup [40a] bîkarâr yürür. Ne sırdır bilmez. Mesela olur ki onbeşinde oğlan dahî bâliğ olmadın avret sever. Amma murâdına erişmeye kendinde liyâkat yok çün bâliğ ola murâdına kâs eyler. Eğer murâd hâsıl ola فهو المراد ve eğer ne derûnundan maksûda şurû' eder ve bu tâifeden bâzı olur ki asla kendine ne hâl olduğunu bilmez. Dertmanda ve mütehayyir ve muzdarip yürür. Bilmez ki kendine أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ makâmında bir hâlet erişip ve ondan bir hâl kalmıştır ve ol hayâlden mütehayyir ve âşufte olmuştur. Tâlib eydur keşki bir dahî ol hâle erişeydim ki tâ yolumun nişânın ele getireydim ki ayâne erişeydim. Ey dost! Eğerçi bu tarîk-i ayân ferâğetle dahî hâsıl olur. Amma ma'sûk ve aşk ile olduğu gibi olmaz. Ey azîz! Bilgil ki cemâ-i leylî eydur ki: Ey macnûn! Eğer bir gamze idersem sed hizâr mecnûn sıfat bizim gamzemiz uftâdesi olurlar. Mecnûn dahî der ki: fâriğ ol ki eğerçi senin gamzen mecnûna fenâ verirse yine visâl-i lutfun ona bekâ verir. Yânî eğerçi fenân ma'sûkdan ise bekâ dahî yine ondandır. Aşk mahremleri bilirler ki aşk ne nesnedir. Amma nâ-merdlere ve muhannedlere aşktan bir alâmet ve melâmetten gayrî nesne [40b] hâsıl olmaz. Hil'at-i aşk herkese verilmez. Her kişi aşka dahî lâyük olmaz ve her kişi aşka lâyük ola Hüdâ'ya lâyük olur. Aşk sözü âşıktan gayri kimseye bir kuru efsâne gelir. O makûle kimseye da'va-yi aşk harâmıdır. أَكْثَرُ أَهْلِ الْجَنَّةِ الْبَلَهُ وَ

her kişi cennet isteye ona ebleh derler. Ekseri halk tâlib-i beheşti oldu. Zîrâ ki behişt nefis u dil murâdıdır. Amma aşk-ı cân ve hakîkat murâdıdır. Bu hadîsi Rasûl (a.s.) der ki. إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا عَشَقَهُ وَ عَشَقَ عَلَيْهِ فَيَقُولُ عَجَبِي أَنْتَ عَاشِقِي وَ مَحِبِّي وَأَنَا عَاشِقٌ وَ مَحِبٌّ لَكَ إِنْ أَرَدْتَ أَمْ

der ki Hak Teâlâ bir kulun sever dahî der ki: Kulum ben seni severim ve sen dahî

³¹⁸ Nesâî, İşretü'n-Nisâ, 1; Müsned, X, s. 412 (12233)/XI, s. 79 (12991); Abdürrezzak İbn Hemmâm, Musannef, IV, s. 321, (8939).

beni seversin. Gerek senin murâdın dahî olsun olmasın mâ- âsıl âşıkın bekâsı aşkladır. Amma ne fâide ki mürşid-i kâmil ele girip kişiyi elestu makâmından hayr etmek gerek ki tâ mest olup kevn u mekân sana hâdim ola. Tâ ki بسم الله kapısı senin yüzüne keşâde olup noktâ-i bâ-i bismillâh olasın. Ali İbn Tâlib (r.a.) der ki : أنا نقطة تحت الباء . Nutka-i bismillâh asl-ı bismillâhtan değildir. Bismillâhtan gayri dahî değildir. Asl-ı bismillâh ona muhtaç [41a] dır ki asl-ı bismillâh onunla zuhûr bulur. Amma nutka-i ism olacak, hîç olur. Ey dost! Bilirmisin ki bizim şâhidimiz kimdir, bize kime şâhid olduk? İştî aşk-ı kebîr ve aşk-ı miyâne şerhin, bu âyeti ki şâhid ve meşhûd deyu bu iki şâhidi beyân eyler. Aşk-ı miyânde şâhid ve meşhûd ortasında fark var. Amma nihâyet oldur ki bunların arasında fark olunmaya. Amma çünkü âşık-ı müntehî aşk ola, aşk-ı şâhid ve meşhûd dahî bir olup meşhûd şâhid ve şâhid meşhûd olur. Muhakkikler mezhebinde bu makâma kemâl-i ittihâd derler ve bundan gayri mezheb dahî yoktur ve şâhid ve meşhûd şerhinin tamamı onuncu temhîdde beyân olunur inşallâhu Teâlâ. Zîrâ Hüdâ muhbirlerinin mezhebi Hüdâ ve aşk mezhebidir. Çün Hüdâ'yı göreler Likâullâh onlara dîn ve mezheb olur. Çün Muhammed'i göreler Likâ-i Muhammed onlara imân olur. Çün İblîsi göreler bu makâm onların yanında küfr olur. Pes ma'lûm oldu ki bu cemaatın küfr-ü imânı nedir? Bu beytlerde bu ma'nîler derc olunmuştur ki zik olunur.

Nazm:

دین ما روی جمال آن بت جانا است کفر ما آن زلف و ابروی سپه تر کانه است

خدا و خالش عقل ما دیوانه است وز شراب عشقش اینهر دو جهان میخانه است

روح ما خود آذاهاست و قلب ما خانه است هر که را ملت نه اینست اوزما بیگانه است

Pes şâhidi bildin. Had ve hâl ve zülf ve ebrû-i şâhîd nedir bil. Ey azîz! Tâ erişemeyince bilinmez ki hadd u hâl-i ma'sûk cehre-i nûr-u Muhammed Rasulullâh gayri değildir ki evvel ما خلق الله نوری احمد hadd-u hâl olmuş. Nûr u Ahmed cemâlina eğer i'tikadın yoksa لا إله إلا الله محمد رسول الله de ki bilesin. Dirîğâ eğer gönül elde olaydı derdi. Âşıkın hadd u hâli ma'sûk sırları ne gûne idiğın derdi. Amma ne fâide ki gönül yine bu hadd u hâlde güm olmuş. Ey azîz! Eğer bu makâma erişesin kâfirliği cân ile satın olursun. Amma sabır ile ki erişesin ol vakit beni ma'zûr tutarsın ki ben sözleri söylerim. Hiç müslümânî gördün mü ki hüsnü ve cemâl-i Muhammed Rasûlullâh'dan cümle

mûminler kâfir oldular diye hiç kimesnenin haberi yoktur ki bu küfre erişmeyince serhadd-i imâna erişilmez ve putpereslikten kurtulunmaz. Çünkü serhaddi imâna erişesin put ve putperesliği degâh-ı Lâilâhe İllallâh [42a] Muhammed Rasûlullâh da nakş olmuş görürsün. İmânın ol vakit tamam olur ve kemâl-i dîn u millet bu hâlette görünür. Pes haddu hâli işit ki zülfü ve ebrû ve çeşm nedir onu dahi bil ki. Dirîğâ meğerki san arş üzerinde nûr u siyah arz olunmadı ki o nûr İblîsdir ki zülfî şâhid ondan ibârettir. Nûr u İlahîye nisbet zulmet olur. Ebu Hasan Bustî de ki, Rubâî:

دیدم نمان گیتی و اهل دو جهان و ز علّت عاد برگذشی آسان
آن نور سبزی نقطهء بر تر دان ز آن نیز برگذشتیم نه این ماندو نه آن

Nûr-u siyah nedir bilir misin? Gulâm-sıfat kahr-ı İblîsdir. ona hil'at
olmuştur. لَأَقْعِدَنَّ لَهُمْ صِرَاتَكَ فَأُخْرِجُ إِنَّكَ رَجِيمٌ şimşiri elinde فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ
müstqim اساسı elinde derbân-i izzettir ki derûn-i halvete asla ağıyâra yol komaz. Her kim
şâhid bunun hadd u hâl ve ebrû ve zülfî ile göre Hüseyin Mansûr Hallac gibi أنا الحق dan
gayri söz söylemez. Bu kavme her lahza فَالْهَمَّهَا فُجُورَهَا [Sonra da ona iyilik ve kötülük
kabiliyeti verene and olsun ki]³¹⁹ harâbat hânesinde şerbet-i kahr ve küfür verdiler ve
bir kavme dahî أنا مدينة العلم و عليّ [Ben ilmin şehriyim Ali de onun kapısıdır.]³²⁰
ka'besinde [42b] آبيت عند ربّي فيطعمني و يسقيني شربتك [Rabbimin katında gecelerim, O beni
yedirir ve içirir.]³²¹ verdiler. bu ma'nîdir. Bu iki şerbet dâim herkese bu iki
ferîkten verilir. Her dem her biri هَلْ مِنْ مَزِيدٍ [Daha var mı?]³²² dir. Meğerki يُوسُوسُ فِي صُدُورِ
النَّاسِ (Nâs 114/5) seninle harb etmedi. Olâ Şeyh Vâsitî (r.k) Rubâî:

زلف پت ما هزار شور انگیزی روزی که نه از بگری بلا بر خیزد
و آن روز که رنک عاشقی آمیزد دل دزد و جان ر باید خون ریزد

³¹⁹ Şems, 91/8.

³²⁰ Keşfü'l-Hafâ, c.1, s. 202 (618); Şevkânî, *Fevâidü'l-Mecmû'a*, Dört Halifelerin ve Sahabilerin Özellikleri 52, s. 348.

³²¹ Muvatta, Sıyâm,13; Buhârî, Savm, 49; Müsned, V, s. 392 (6142).

³²² Kâf, 50/30.

Bu halk hemen İblîsten bir nâm iştirler. Bilmezler ki onun başında ne nâz vardır. Asla onda kimsenin gamı yoktur. Onun için nâz eder ki hadd u hâl ile müzeyyen olmuştur. Zîrâ ki hadd u hâl ve zülf ve mûy olmasa kemâli olmaz. Namazda görmez misin ki *أعوذ بالله من الشيطان الرجيم* demek vâcib oldu. Pes bu ma'nîden nâz eder. Pes hikmet-i İlâhi böyle iktizâ etti ki bir onun gibi kimse bu güne ne kâr üzere ola. İşit ki azîzlerden biri der ki: küfür ile imân arştan öte bir makâmdır. Hüdâ ile abd arasında hicâblardır. Zîrâ kişi gerektir ki ne kâfir ne Müslüman ola. Zîrâ küfrü imânda olan küfr-ü imân hicâbında kalmıştır. Amma sâlik-i müntehî olana hicâb-ı kibriyâullâhtan gayri nesne kalmaz. Onun için Rasûl (a.s) buyurur: *لا يسعني فيه ملك مقرب ولا نبي مرسل* [43a] Dirîgâ aşkullâh ki aşk-ı kebîr dir. Ondan nice nişân versin ki onda bende bâkî olmaz ve ol makâmda *لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ* [O'nun benzeri hiçbir şey yoktur.]³²³ demekten gayri ta'bîr ve şerh müyesser olmaz. *لا أحصى ثناء عليك أنت كما ائنت على نفسك* bundan beyân olmadığına özüdür. Nice beyân oluna ki beyân onda kasır olur ve fehmi güzâhte ve kişi kendinden fâni olur. Bu ma'nîde acep hûb vâki' olmuştur. Rubâî:

ای عشق تویی نشان جمالی داری در اصل وجود خود و کمالی دار
هر لحظه تمثّل و خیالی داری ای عشق دریغا که چه حالی د

Ey aşkda temessül olmayaydı cümle sâlikler kâfir olurdu. Onun için ki bir nesneyi ki her zaman bir şekilde göreler. Ondan vakit olur ki melâl hâsıl olur. Amma çünkü her gün evvelden ziyâde ve hûbter cemâl göreler aşkları dahî ziyâde ve efzûn olur. *يحبّونهم و يحبّونه* bu makâmda zuhûr eder. Hiç bilirmisin ki ma'şûk hazzı neden olur ve âşıkın nasîbı nedendir ve aşk neyle zindedir. Aştan hûd remizden gayrıyla beyân etmek imkân yoktur. Eğer aşk ta'bîre kabil olaydı rüzgârın kârın fâriğleri dahî aşkın ma'nasından habîr olurlardı. [43b] Nazm:

ای عشق دریغا بیان از تو محالست حظّ تو خود با شد و حظ از تو محالست
انس تو با بروست و بان زلف سیاه است قوت دو خود و حیات تو ز حالست
اسم تو شریفست و عین تو کمالست جان و دل ما جوی دگر قال و وبالست

³²³ *Şûrâ, 42/11.*

Ey azîz! Bilirmisin ki âşık ând içe kimi yâd eyler. Belki çün ma'şûk âşıkâ erişe gamze vurup der ki benim cânım için söyle. فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ [Göğün ve yerin Rabbine and olsun]³²⁴ budur. Gâh olur ki mûy ü ruyuna sevken eyler وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَّهَا [Güneşe ve onun ışığına, ardından gelmekte olan aya]³²⁵ bu ma'nîdir. Bilirmisin ki şemsten murâd nedir? Nur-u Muhammeddir. Ezel meşrikinden gelmiştir ve kamerden nûr-i siyâh-i azâzîlîdir ki mağrib ebedden gelmiştir. [Tura, وَالطُّورِ وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ فِي رَقٍّ مَنْشُورٍ] [Tura, yayılmış ince deri üzerine satır satır dizilmiş Kitap]³²⁶ وَالضُّحَى bu cümlenin ma'nîsi dahî budur. Yânî senin cemâlin hakkı ve yüzün ve gamzın hakkı ve kaddi bülendin için والليل dir. Yânî zülf-i mu'anber, bûy u giysûy çün hindûy... Dirîğâ ki bu cümleyi bir makâm bilmek cehl mahz ve ayn-ı delâlettir. Aşkın makâmları çoktur. Onuncu temhîdde gele inşallâhu teâlâ âşıkın aşk-ı hicâbı râhıdır [44a] ve ma'şûkla kendi arasında hicâbtır. Elbette aşk âşıkı çöyle mahv etmek gerek ki her nesneden fâriğ eyleye. Pes aşktan âlem-i muhabbet hâsıl ola. Ey azîz! بِجِبِّهِمْ وَبِحَبُونِهِ bunu beyân eyler ki evvel ma'şûk cânibinden muhabbet olmayınca âşık cânibinden muhabbet olmaz. Zîrâ ki tâ sen kendini cüml-i âfitâba teveccüh ettirmeyesin âfitâbın şu'ayı sende hâsıl olmaz. تَخَلَّقُوا بِأَخْلَاقِ اللَّهِ bu halvethânedede hâsıl olur. Üveysi Karânî (r.k.) فَاوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى dan haber verip der ki: إِذَا تع eydur ki : Kaçan kulluk tamam ola kulun îşi ma'budun îşi gibi olur. Yânî bende dahî sıfat-ı Hüdâ ile ki semi' ve basar ve kudret ve iradet ve hayât ve bekâ ve kelâmdır. Gerçi Hüdâ'da kadîm amma bende de ebed olur. Ebu Hasan Harkânî buyurur ki أَنَا أَقَلُّ مِنْ رَبِّي بَسْتَيْنِ eydur ki: Ben Hüdâ'dan iki yaş küçük oldum. Yânî demektir ki gerçi Hüdâ ezel ve bedir. Amma bende dahî değildir. Amma ebedir. Hüseyin Mansûrî (r.h.) eydur ki: Benimle Rabbim arasında fark hemân iki sıfattadır. Sıfat-ı zâtîyyet [44b] ve sıfat-ı kaimiyyet. Fark budur ki biz O'nunla kâim olduk ve zâtımız O'ndandır. Dahî Ebu Bekr Fevrek (r.h.) eydur ki: Fakir oldur ki ne kendine muhtaç ola ve ne Rabbisine muhtaç ola. Zîrâ ki إِذَا تَمَّ الْفَقْرُ فَهُوَ اللَّهُ dir. İhtiyaç henüz noksandır. Çün noksan gidip kemâl bula. تَخَلَّقُوا بِأَخْلَاقِ اللَّهِ bu makâmıdır. Dirîğâ bu mertebe bülenddir. Her

³²⁴ Zâriat, 51/23.

³²⁵ Şems, 91/1-2.

³²⁶ Tîn, 52/1-2-3.

kişiye ol tevfiik verilmez ki bu mertebeyi idrek eyleye. Bu mikdar beyân ile kanâat gerek. *يَحِبُّهُمْ* ta'bîri Hüdâ kulun sevmektir. Ey azîz! bilirsin ki kıssa-yı Yusuf onun için ah seni kısas oldu ki *يَحِبُّونَهُ* ve *يَحِبُّونَهُ* den haber verir. *يَحِبُّونَهُ* ta'bîri kulları Hüdâ'yı sevmektir. *يَحِبُّهُمْ* وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ [Allah bir insanla ancak vahiy suretiyle veya perde arkasından konuşur, yahut bir elçi gönderir; izniyle, dilediğini vahyeder.]³²⁷ dir. Sana yüz göstere munkeşif ola ve bu cümleyi sana beyân eyleye ve sen göresin ve bilesin ki *يَحِبُّونَهُ* ve *يَحِبُّهُمْ* kimdir. Sükkeri dil le söylemek bir mertebedir ve gözle görmek dahî ve tatmak bir dahîdir *مَنْ كَانَهُ اللَّهُ كَانَ اللَّهُ لَهُ* bu na'attır. [45a] Dirîğâ hiç bir hâneye âfitâb sığmaz. Zîrâ ki yüz altmış altı bu zemin miktarıdır. Amma senin cümle âfitâb ile ne işin vardır. Senin nasîbin âfitâbdan cânın rûşen edecek kadardır. *فِي مَقْعَدٍ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُقْتَدِرٍ* [Güçlü hükümdarın katında, yüksek bir derecede.]³²⁸ âyetinden ne fehm etin ki mak'ad-i sıdkı nedir? Mak'ad-ı sıdkı serîr-i sırdır ki kendi muhiblerin onda sâkin kalır. Mustafa'dan (a.s.) işit ki Cabir İbn Abdullâh babası Abdullâh İbn Revâhe gazve-i uhudda şehîd oldukta derdi ki: Hak Teâlâ babanı diri kıldı. Arşî mecîd üzere Musâ (a.s.) ile bile oturur. Dirîğâ ki Hz. Musâ ki Hazret-i Hak ile yüz öndört bin kelâm söyleşti. Bir kere ki ümmet-i Muhammed'e olan hitâbı işit ki *يَا أَحِبَّائِ مِنْ أُمَّتِ مُحَمَّدٍ وَ يَا مَسَاكِينَ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ وَ يَا فُقَرَاءَ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ* bu bu hitâbın lezzetinden beyhûş olup *اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنْ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ* âlemine düştü. Çünkü yine kendine geldi. Dua edip dedi ki *اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنْ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ* gerçi söz her kişiye söylenir. Amma sırrı dosttan gayriye söylemezler. Dirîğâ ki mi'râc gecesi makâm-ı a'lâda [45b] Hazret-i Muhammed'e (a.s.) dediler ki. Ey Muhammed gayri zamanda biz söyledik sen işitirdin ve biz gösterirdik sen görürdün. Bu gece sen söyle ben işiteyim ve sen göster ben göreyim. Dirîğâ meğerki bu makâmda ma'sûk Mustafa oldu ve O âşık oldu. Zîrâ ki âşıklar kelâm-ı ma'sûku severler. Onu işittin mi ki mecnûn çün leylî göreydi kendinden geçerdî ve çün sözün işiteydi yine kendine gelirdi. Bu makâm Musatafa'ya (a.s.) aceb değildir ki Ebu Hasan Hirkanî (r.h.) de ki bâ ki vakit olur ki derim ki *يَا بَنِي بَنِي مَعشوق تو* yânî ben senin ma'sûkunum ve bir vakitte dahî derdi ki: Ey Hüdâ senden bana aceb dert hâsıl oldu. Mademki senin Hüdâ'lığın yerindedir ben bu

³²⁷ Şûrâ, 42/51.

³²⁸ Kamer, 54/55.

dertten kurtulmam. فاوحى إلى عبيد ما اوحى Ey dost! Esrâr-ı vayihden haber vermek olmaz. Zîrâ ki bu makâmıdır ki bende-i kurbet ile bir makâma eriştirirler ki ol makamdan sual haramdır. Bu makâmıda şol nesne ki bende onu bilmeye bildirirler ve gösterirler. Eğer bildirmezlerse kendi sual eyleye. Katî'at ve firkat [46a] götürür. Mesela: Padişâh esrar-ı memleketi söyleye olkişiye tamam âlî rutbet hâsıl olur. Amma olmaz ki bir kimse bu esrârı padişâhdan sual eyleye. Zîrâ sultan sana dese ki benim padişâhlığımın kıyâmı seninledir asla hatar olamaz. Amma sen padişâha desen hatırı cândır. والمخلصون في حطر عظيم. وُحُوَّةٌ إِلَى رَبِّهَا نَاطِرَةٌ. Ol ki buyurur. [O gün bir takım yüzler Rablerine bakıp parlayacaktır.]³²⁹ ol cennet ki avâma va'd etmişlerdir. Havâssa zindandır. Şöyle ki dünyâ mûminlere zindan olduğu gibi ki havâs Hak Teâlâ ile olurlar. Nîce anlarsın ki Hüdâ cennetde olur mu? Belî. Kendi cennette olur. Ol cennettir ki Şeyh Şiblî (r.h.) buyurur ki ما في الجنة سوى الله ve hadîs-i şerîfde vârid olmuştur ki لا قصور ولا عين ولا عسل eydur ki: Hüdâ'nın bir cenneti vardır ki onda ne hûr ve ne kusûr ve ne leben ve ne asel vardır. Pes onda olan مقرر ما لا عين vardır. Bir kişinin cenneti bu ola avâmın cennetin taleb [46b] etmek revâ değildir ki bu tâife-i nûrlardan zincirler ile cennete çekerler, gitmezler يا عجباً لقوم يقادون الحب الجنة بالسلاسل وهم كارهون . Kişinin himmeti Âsiye hatun himmeti gibi gerektir ki derdi. [Rabbim! Katından bana cennette bir ev yap.]³³⁰ bu indiyyet havâssı behiştten gayri nesne değildir. Dirîğâ حِنَّةٍ عَالِيَةٍ فِي حَنَّةٍ رَاضِيَةٍ فِي حَنَّةٍ عَالِيَةٍ [Artık o, meyveleri sarkmış, yüksek bir bahçede]³³¹ den fehm ettin. Eğer bilmek istersen ubûdiyyeti dürüst eyle ki سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا [Kulunu (Muhammed'i) bir gece]³³² Sana yüz göstere. Tâ ki يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ [Ey huzur içinde olan can]³³³ hitabına müstahak olasın. Yânî der ki: Benim kullarım gönlüne gel ki tâ benim cennetime gelebilesin. Ol bir uludan sual ettiler ki: Rabbin sana neyledi. Cevap verdiler ki: Beni cennet-i kudsa

³²⁹ Kiyâmet, 75/22-3.

³³⁰ Tahrîm, 66/11.

³³¹ Hakkâ, 69/21-2.

³³² İsrâ, 7/1.

³³³ Fecr, 89/27.

idhâl eyledi. Bana zâtıyla hitab eyler ve sıfatıyla münkeşif olur. *في عيشة عالية* bu makâmıdır. *قطوفها دائية* bu beheşte rızıktır ki mide rızkından gayri rızk-ı kalb ve rızk-ı rûh ve rızk-ı kalıb. Gerçi rızk-ı cân u dilden gayri her kişi verirler. Amma bunu her kişiye vermezler. Ey azîz! Saadetten muhabbet hâsıl olur ve her muhabbetten rü'yet hâsıl olur. Alâmet-i muhabbet [47a] oldur ki mahbûbi çok zikreyle. Ve Hüdâ'nın muhabbet-i alâmeti budur ki gayri mahbûbları terk edip muhabbet-i Hüdâ'yı ihtiyâr eyler. Eğer etmezse henüz muhabbet-i Hüdâ galip olmuş değildir. Ferzend u mal ve cân u hayât ve vatan ve cümle mahbûblar terktendir. Pes bu mahbûbları terk edip hâne-i Hüdâ muhabbetin ile ve savm ve zekât-i ihtiyâr eyle. Pes gör kendinde eğer muhabbeti gayr-i Hüdâ muhabbetine galip ola belki o kişinin Hüdâ bile hiç hesâbı yoktur. Pes bu makâmıda hatırına gelir ki Mustafa (a.s.) dünyada üç nesne bâne mahbûbdur ve bir yerde dahî: Yâ Aişe senin muhabbetin benim kalbimde ip üstünde düğümdür. Pes bu muhabbet nîce olur ki Hüdâ muhabbetin gayridir. Cevap oldur ki bu muhabbet aslî değildir. Belki muhabbeti Hüdâ ecelli içindir. İştittin mi ki bir gayri yerde buyurur ki: Eğer ben Hüdâ'dan gayri dost tutunmak câiz olaydı Ebu Bekr'i dost tutardım. Tabi'iyetiyle olan muhabbet kemâl-i aşka noksan vermez. Şiir:

أحبّ بحبّها طلعات نجد و ما شغفى له لو لا هواها

و ما حبّ الديار شغفن قلى ولكن حبّ من سكن الديارا

Eğer muhabbetin ki tealluk-u mahbûba ola şirket değildir. Ol dahî [47b] mahbûbun muhabbet eserleridir. Mesela bir âlim ki kağıtı devâtı sever ona denilmez ki ilmi sevmez. Pes mahbûb aslî bir gerektir. Eğer gayri nesnelere onun için mahbûb olursa zarar veremez. Her kişi Hüdâ'yı seve lazımdır. Rasûlu seve ve şeyh dahî seve kendi ömrün dahî seve ki sebebi bekâdır ve zenleri dahî seve ki sebep-i bekâyı nesl-i insan ki murâdullâh budur ve dahî zer ve sîm ve nân ve sâir-i levâzımı cümle seve ki bekâ-i nev' ve tahsîl-i kevvet onunladır. Amma eğer bunları mahbûb-ı aslî edene ol hicâb râhdır.

Temhid-i Asl-i Sabi'

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي [Sana ruhun ne olduğunu soruyorlar]³³⁴ Ey azîz

bilirmisin ki senin bâtınında ne vardır. Tâlib-i hakîkat-i rûh olursun. Dersin ki ben kâln ve rûhtan gayri ne olam ki şimdi İşit ki inşallâh الرحمن bir makâma erişesin ki sana kendi sıfatlarından bir sıfat arz oluna. Her sûreti kendi şeklinde görüp diyesin ki ben hûd bir idim. Yetmiş bin nîce oldum. Bunun vechi oldur ki yetmiş bin hâsiyyet ve sıfat beni âdemin her birinde mütemekkindir. [48a] her bir hâsiyyet ve sıfat bir sûret ve bir şahs olur ki kişi çün bu sıfatları ve sûretleri göre sanır ki kendi o ola amma o değildir. Belki ondandır ve bu sıfatın bâzısı mahmûd ve bâzısı mazmûm olur. Ool sıfatları te'dada kabiliyet yoktur. Belki rûz-i kâr ile ona erişilir. Amma bilgil ki senin kalbinde senin gibi bir nesne ta'biye olunmuştur ki sen hakîkatta ol latîfesin ki ol hâmil-i kalb olmuştur. Dirîğâ bilirmisin ki kalb-i latîfe ve âlem-i ulvi nedir? Ve kalıb-ı keşf ve âlem-i süflî nedir? Pes kalb ile kalıb arasında bir vâsıta ve bir râbıta vad' olundu ki kalb ile kalıbe tercüman olup ol nesne ki kalb nasîbidir. Kalb ol latîfeye haber verir ve ol latîfe kalıbe heber verir. Eğer kalb-i mücerred kalıbd e ta'biye etmiş olsalar kalb kalıb ile karar edip üns tutmazdı. Bu latîfeyi ve dahî kalıb ahvâl-i kalbe tâkat tutmazdı. Bu latîfe-i hakîkatı âdemiyyete vâsıta ve hâmil ettiler. Kalble kalıb arasında mesela: kalble kalıb acemle araba benzer. Birbirinin [48b] dilin ancak tercüman ile bilirlen. Ahir ma'lûm olur ki bu beş havâssı zâhireden gayri beş havâssı bâtına vardır. Bu cümle nihâdında ta'biye olunmuştur. Dirîğâ sen kalıbsın ve bu nihâd-ı latîfî ki dinlemiştir nefis ve kalb ve rûhtur ve eğer rûhtan gayri bir nesne dahî var ise ona ona yetişecek ma'lûr olur. Musatafa (a.s.) ki tabîb-i hâzıktır. Mesâlih ve mefâsid sakladı. Zarûri idi ki bu esrâr-ı keşf etmedi ki ekser-i nâs fehm etmeyip halel hâsıl olurdu. كَانَهُمْ جَرَادٌ مُتَشَبِهٌ [Gözleri dalgın dalgın, çekirgeler gibi yayılmış]³³⁵ bu pervâneler ve cerâdler ki kabirden taşra sîret-i hakîkattir ki yârin sûreti renginde olur. Mustafa (a.s.) eydur: إن الارواح جند من جنود الله ليسوا بملائكة لهم رؤف . وأرجل يأكلون الطعام . Hiç işittin mi ki rûhun eli ve ayağı olup ta'am-ı ekil eyleye. Mücahid (r.a.) eydur: Benî âdemin cesinde hazret-i Hak'ın halkından sûret-i nâsda bir halk vardır. Nâs değildir. Bir hadîste Rasûl (a.s.) buyururlar ki benî âdemin cesinde bir

³³⁴ *İsrâ, 17/85.*

³³⁵ *Kamer, 54/7.*

pâre et vardır. Ol iyi olacak cümle cesed iyi olur ve ol kem olacak cümle cesed kem olur. Pes o [49a] kalbdır çün kalıb ve kalb ve nihâd ve latîfe nedir bildin. Belki nefis üç türdür. Nefs-i emmâre ve nefis-i levvâme ve nefis-i mutmeinne. Bunlar teninde kendi makâmın sana gösterirler. Dirîğâ Ey azîz! Kalbin yoktur. Eğer olaydı kendi sana bildirirdi. Gönlü bul ki her işi gönül işler. Gönül hûd esâbi' rahmândan بين اصبعين dir. Manzûr ilâhi gönüldür. Ey dost! Çünkü kalıb rengin tuta pes kalıb dahî manzûr olur. مثل

القلب مثل ريشة بارض فلاة يقلبها الرياح ظهرا او بطنا gönülleri bâd-i Rahmet-i İlâhî kendi âlemlerinde şol bir tüy gibi gâh altına ve gâh üstüne döndürür. Fehm eyle ki bu hangi yeldir ki gönülleri döndürür. وادى بين اصبعين من اصابع الرحمن لا تسبوا الريح فإنه من نفس الرحمان budur ki

Dirîğâ bu Rahmân halka cemâl göstermedi ki biline ki kalb. [Mü'minin المؤمن عرش الله] [Mü'minin kalbi Allah'ın arşındadır.]³³⁶ nedir? Zehî gönül bu kadar vâsi'dir ki arş-ı Rahmân ola. Sehl İbn Abdullâh Tusterî eydur ki: القلب هو العرش و الصدر هو الكرسي eydur ki arş gönüldür.

Sadır kürsüdür. [Doğrusu sana vahyedilen bu Kitap, Levhi Mahfuz'da bulunan şanlı bir Kuran'dır.]³³⁷ [49b] İbn Abbâs (r.a.) der: Levh-i mahfûz mûminin gönlüdür. Mustafa (a.s.) eydur: Arş cümle Hüdâ'nın halk ettiğine erişir. لا يسعني

Abdullâh İbn Ömer (r.a) bir gün Rasûlullâh Hazretlerine sual ettiler ki Allah kandadır? Cevap verdiler ki ibâdının kulûbundadır. Çün kişi gönlün bula kendine izzet yüz gösterir. Dirîğâ eğer şerîat dîvâne-i hakîkata pend olmasa rûh ne nesnedir derdim. Amma gayret-i İlâhî komaz ki denile ile İsâ (a.s.) bu kadr ve rif'at ki tutardı. Ondandır ki ona rûhu'l-Kudus hil'atın gidirmişlerdir ve onu dügeli rûh ettiler ve şol âdem sıfatlılar ki kerâmet ve fazîleti vardır ol fazîlet rûh ile dir. Rûhi budur. Dirîğâ ki gayret-i Hak ki إن الله غير وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ

[Sana ruhun ne olduğunu soruyorlar, de ki: "Ruh, Rabbimin emrinden ibarettir.]³³⁸ buyurdu. Kadir gecesi ki kadr u menzilet buldu. Melâike ve rûhtan buldu. Ey azîz! قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي tamam şerhtir lakin ehl-i ma'rifete. Zîrâ ki rûh emr-i Hüdâ'dan olur emr-i Hüdâ irâdet ve kudrettir. [50a] إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ [Bir şeyi dilediği

³³⁶ Keşfü'l-Hafâ, II, s. 100 (1886).

³³⁷ Burûc, 85/21-2.

³³⁸ İsrâ, 17/85.

zaman, O'nun buyruğu sadece, o şeye "Ol" demektir, hemen olur.]³³⁹ den fehm olunur. Bundandır ki Mukatil (r.a.) من نور ربي , أمر ربي demektir dedi. Ebu Bekir Muhzî (r.h.) eydur: Rûh âlem-i “kûn” de dâhil değildir. Çünkü âlem-i kevn ve mekândan olmaya belki âlem-i mahlûktan olmaz. Belki âlem-i Hâlık'tan olur. Zîrâ çünkü emr-i mahlûkat ve eşyayı zâhir eyleyen olacak rûh hûd emirdir. Pes me'mûr olmaz. Belki fâil olur mef'ul olmaz. Kahir olur makhûr olmaz. Rasûlullâh (a.s.) buyurur ki: Melâike Rabb-i izzette eyittiler ki: Benî âdeme dünyâyı mesken ettin. Onda yerler ve içerler. Çünkü dünyâyı onlara nasîb ettin. Âhireti bize nasîb eyle. Rabb-i izzetten cevap geldi ki: Ben elimle halk ettiğim kimesneyi “kûn” demekle ölene beraber etmezem. إن قبل الاجساد بالفى سنة

yânî ervâh-i ecsâddan iki bin kere bin yıl ön[ce] yarattı. Muhakkikler katında bu halk izhârdan ibarettir. Bu iki bin kere bin nice yıldır ki her bir gunî bin yıldır. Pes câni mahlûkata kıyas eyleme. Cânın aceb uzleti ve letâfeti vardır. Bu rûha rûh-i kudsî derler. İki rûh dahi vardır ki hükemâ [50b] birisine hayvani ve müteharrik derler ve ol birine ulemâ rûhânî derler. Ki onu kalıbe izâfet ederler. İzâfet-i rûhi bakalıbe iki vecihle olur. Evvel budur ki şöyle bilki cân-ı âdem hakikat-ı âdemdir ve onun iki hâli vardır. Bir hâlde mutasarriftir. Bir hâlde değildir. Pes rûhun ten ve kalıbede tasarrufuna hayât derler ve bu tasarrufun inkitâ'ına mevt derler. İnkıtâ'dan sonra yine tasarruf dirilmeye ihyâ derler. Be's derler ve eğer bu inkita' cüzî ola nevm ve eğer küllî ola merg derler. İnkıtâ'-ı cüzîden yine gelmeye intibâh derler. Külliden yine gelmeye ba's ve kıyâmet derler. Ey dost! İstersen ki يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ [Kavuşma gününü ihtar etmek için kullarından dilediğine emriyle vahyi indirir.]³⁴⁰ sana yüz göstere. Kevn ve mekândan geç. Çün iki cihândan geçsen kendinden dahî geçersin. Pes rûhi görürsün arz üzerinde müstevî olmuş. Çün arştan geçesin الرَّفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ [Arş sahibi, varlıkların en yücesi olan Allah]³⁴¹ görürsün pes bu makâmda sen âsumân ve zeminin kilidi olursun. Şeyh Ebu Sa'id Ebu'l-Hayr (r.h.) eydur ki: Nazm:

پس که دسده است روی او ونام او که شنید است

ای دریغا جان قدسی همه پوشیده است

ای دریغا کاین شریعت کفت ما بریده است

هر که بیند در زمان آن حسن او کافر شو

³³⁹ *Yâsîn*, 36/82.

³⁴⁰ *Ġâfir*, 40/15.

³⁴¹ *Ġâfir*, 40/15.

Senki henüz kendi gönlünü görmedin cânını kanda görürsün çün cânını ki görmeyesin Hüdâ'yı kanda görürsün. Çünkü vakit erişe ki الرَّحْمَنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ âlemine seni götüreler ve cümele esrâr-ı İlâhî "ب" -i "بِيسْمِ اللَّهِ" dairesinde veya "م" -i "بِيسْمِ اللَّهِ" dairesinde sana göstereler. عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ [Kalemle öğreten, insana bilmediğini bildiren]³⁴² sana ma'lûm olur bu cümle senin gönlünde munakkaş olup gönlün levh-i mahfûz olur. Onu rûh u emîne vahy ettiler. Sana eydurler bahr-ı ilm-i ledünnîden bir katresinin dihânına damlatırlar. İlm-i evvelîn ve âhirin sana rûşen olur. قطرت قطرة في فمي

bu makâmıdır. عَلَّمْتَ مَا عَلَّمَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ [Bir şeyi dilediği zaman, O'nun buyruğu sadece, o şeye "Ol" demektir, hemen olur.]³⁴³ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي

budur ve şâhiddir ki emir nedir. Pes emir kimyagerdir ki okta-i ubudiyet ki ona kalıb derler pervâne misal ateşe vursan tamam-ı bakırın zer-i hâlis olur. Pes kalemullâh gönül levhinedir. Ol nesne ki demesi lazımdır ve gönül dahi sana [51b] der demesi lazım olanı. Amma bu ol vakit olur ki gönlüne mürid ve hâdim olasın. Çün gönülle bir olup sen mürid o mahdûm, sen hâdim olasın ve gönül âmir sen me'mûr olasın. Ol vakit ki bu cümle ehliyet sende zâhir ola gönül seni kabul eyler ve seni terbiyet edip her gün hizmetin cezası sana erişir. Sabır ile ki bilesin cânın kalıble nisbeti nedir? İçeri midir yahut taşra mıdır? Dirîğâ rûh hem dâhildir hem hâriçtir. Ol dahî hem dâhildir ve hem hâriçtir. Rûh ne dâhildir ve ne hâriçtir. Ol dahî ne hâriçtir ve ne dâhildir. Dirîğâ fehm eyle ki ne dedin. Rûh kalıba ne muttasıldır ve ne munfasıldır. dahî âleme ne muttasıl ve ne âlemden munfasıl. Bu cânı kalıbe izâfe etmenin ikinci vechi budur ki lafz-i insani ona itlâk etmektir. buyurur. Pes ma'lûm oldu ki kalıb ölüp cân zinde olurmuş. Eğer kalıbı makbereye ilitirlerse cân-ı mak'adı sıdka iletirler. Buyurur ki إِنَّ الْإِنْسَانَ لَطَلُّومٌ كَفَّارٌ [Doğrusu insan pek zalim ve çok nankördür.]³⁴⁴ pes zülm ve cehl-i sıfatı rûhtur. Ne sıfat-ı kalıb Hazret-i Muhammed (a.s.) مِثْلُكُمْ [De ki:

³⁴² *Âtak*, 96/4-5.

³⁴³ *Yâsîn*, 36/82.

³⁴⁴ *İbrâhim*, 14/34.

³⁴⁵Ben de ancak sizin gibi bir insanım.] dedi ki dahî kalıba işaretler. Amma كنت [52a] نبيًا

قَالَوا أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا فَكَفَرُوا [Bizi doğru yola bir insan mı eriştirecek?] ³⁴⁷ bu haleti cândır ki beşeriyetten sâfi olur. قُلْ إِنَّمَا أَنَا

بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ [Ben de ancak sizin gibi bir insanım.] ³⁴⁸ âlem-i kalıbdır. Bu âlem-i cân değildir. Dirîğâ cuhûdlar ve tersâlar dediler ki biz Hüdâ'nın ebnâsı ve ve ehibbâsıyız. Pes cevap niçin size azâb, belki siz beşersiniz. Yânî henüz beşeriyet kisvesinden münselih olmuş değilsiniz tâ ki sûretten hakîkata intikâl etmeyesiniz dost u Hüdâ olmazsınız. Ey dost! Tâ ki ol makâma erişmeyesin hakîkat anâsır ve tebâyi' ve erkân sana zâhir ola mı bu dört erkân ve dört tabîatı sûrî âb, hâk, âteş ve hava ve çün harâret ve burûdet ve rutûbet ve yubûset ki âlem-i dünyânın medârı bunların üzerinedir seni bir yere bir yere eriştireler ki dört erkânın hakîkatini sana yüz gösterir. İşi hakîkatı sana yüz gösterir. Dirîğâ bu âbdan gayri bir [52b] âb dahî taleb eyle وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ [Bütün canlıları sudan meydana getirdik.] ³⁴⁹ âbını taleb eyle. وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ [Arş'ı su üzerinde iken] ³⁵⁰ buna delildir. Dahî bu âba and için وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ [Kaynayacak denize] ³⁵¹ buyurur. Ali İbn Ebî Tâlib (r.a.) eydur: Bahr-i mescûr arş üstünde birderyadır. Ve dahî bu bâddan gayri bir bâd dahî taleb eyle ki الرِّيحُ فَإِنَّهُ مِنَ الرَّحْمٰنِ تَسْبِيًا budur ve dahî bu ateşten gayri bir ateşe taleb ol ki نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْآفُقِ الدِّوَانِيِّ [O, yüreklere çökecek olan, Allah'ın tutuşturulmuş ateşidir.] ³⁵² ondan nişân verir ve dahî bu turâbdan gayri bir turâb dahî taleb eyle ki إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ona işârettir. Âişe siddîka (r.a.) eydur ki: Rasûl (a.s.) dedi ki Allah Teâlâ ervâhı ve melâikeyi nûr-u izzetinden yarattı ve cânı nâr-ı izzetinden yarattı. Ey azîz! Sabır eyle ki âlem-i cânda cevelân eylesin ve cân nedir bilesin ve bu cihânın erkân ve tebâyi'in bildiğın gibi ol cihânın dahî tebâyi' ve erkânın

³⁴⁵ Kehf 18/110

³⁴⁶ Keşfü'l-Hafâ, II, s. 129, 132 (2007, 2017).

³⁴⁷ Teğâbûn, 64/6.

³⁴⁸ Kehf, 18/110.

³⁴⁹ Enbiyâ, 21/30.

³⁵⁰ Hüd, 11/7.

³⁵¹ Tûr, 52/6.

³⁵² Hümeze, 104/6.

bilesin ve Ebu Ali Sinan'ın العناصر الاربعة قديمة dediği yanında ma'zûr ola ki bundan murâd anâsır-ı hakîkattır. Anâsır-ı kevn ve fesâd değildir. Dirîğâ bu halk aceb muhtasar fehm [53a] olmuştur ve erkân-ı hakîkattan dûr düşmüşlerdir. و با لله التوفيق.

Temhîd-i Asl-i Sâmin

Ey azîz! Bu âyetten ne fehm ettin ki Hüdâ Teâlâ buyurur ki لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ [Eğer Biz Kuran'ı bir dağa indirmiş olsaydık, sen, onun, Allah korkusuyla başeğerek parça parça olduğunu görürdün.]³⁵³ ve Mustafa (a.s.) eydur: القرآن

غناء لا فقر بعده و لا غناء دونه Ey azîz! çün Kur'ân nikab-ı izzeti yüzünden kaldıra ve burka'-i azameti keşf eyleye firâk-ı kur'ânın hastaları şifâ bulurdu. Musatafa (a.s.) eydur ki: القرآن هو اللّواء قرآن bu âleme kisve-i hurûfda gönderdiler. Her harfinde bin bin gâmze-i cân rubâ ta'biye olunmuştur ve bir hab-i metîndir ki tâlib olanları matlûbuna îsal eder. Habîb yine der ki sen dâm-ı davet ü risâleti ko ki ol ki bize layıktır. Sayd ola her nesne ki olmuştur ve olacaktır cümle Kur'ânda vardır. Amma sen kur'ânı ne bilirsin ve ne görürsün. Kur'ân nîce yüz bin hicâbdadır ve sen mahrûm değilsin. Kur'ân-ı Kerîm hitabı lemyelîdir. Kendi doslarına bîgânelere ondan hiç nasîb-i hurûf ve kelimattan gayri yoktur. Zîrâ onların semi' zâhirleri vardır. Semi' bâtınları yoktur. وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ [53b]

فِيهِمْ خَيْرًا لَّأَسْمَعَهُمْ [Allah onlarda bir iyilik görseydi onlara işittirirdi.]³⁵⁴ görmez misin ki Ebu Cehil ve Ebu Leheb Kur'ân-ı Kerîmi ne gördüler ve ne işittiler. Ey dost! Bilgil ki gâh kur'ân-ı itlâk edip hurûf ve kelimât merâd edinirler. Bu itlâk mecâzidir. Onu kâfirler dahi işitmek câizdir. Amma hakîkat-ı kur'ân ehli imândan gayri kimesne işitmez. Bu makâmdır Ömer (r.a.) buyurur ki Kur'ân-ı Kerîmde zikr-i a'dâ ve küffâr bile hitâb yoktur. Belki onları dostları için anarlardı. Dirîğâ sâlik yolunda bir makâm vardır ki ol makâma erişecek bilir ki cümle Kur'ân-ı Kerîm بِسْمِ اللَّهِ da mûndericidir. Belki nokta-i ba-i bismillâh da mûndericidir. Sabır ile ki her nesne ki âsuman ve zeminde vardır yega yek

³⁵³ Haşr, 59/21.

³⁵⁴ Enfâl, 8/23.

nâmların sayasın tâ devlet el verip kendini göresin. اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ [Göklerde olanlar da, yerde olanlar da Allah'ındır. Allah her şeyi kuşatır.]³⁵⁵ makâmına erişip sen muhât ol muhât ola tâ kendi vücüdünü nokta-i ba-i bismillâhda görüp celâlet-i ba-i bismillâh mahreman-ı dergâhına vech ile cilve eyler göresin. Eğer cemâl-i sini veya mimi göresin. Ol vakit bilirsün ki mahremiyet ne nesnedir. Dirîğâ biz Kur'ândan hurûf-u siyahtan gayri nesne işitmeyiz ve görmeyiz. Çünkü vücûd olası beyaz ve sivâd haberin [54a] işitmeye kadir olmazsın. Çünkü vücûddan taşra gelesin kelâmı seni mahv edip mahvden dahî isbâta eriştirir. Çün isbâta erişesin gayri sevad görmezsin. Heme beyaz görürsün. Eğer nokta-i celâlet-i ba-i bismillâh arş üzerinde vad' olursa derhâl arş ve kürsî ve âsumân ve zemin eriyeydi derler ki hurûf-u Kur'ândan her biri levh-i mahfûz üzerinde cebel-i kafdân a'zamdır. Bu levh nedir? Ve ol kaf nedir bilir misin? ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ [Kaf. Şanlı Kuran'a and olsun.]³⁵⁶ dir. Dirîğâ Kur'ân Hüdâ-i Teâlâ Hazretlerinin her bir âleminde bir ismiyle müsemmadır. Bir yerde Kur'âna mecid derler. Bir âhir yerde de mübîn derler ve bir âhirinde azîm itlâk olunur ve azîz dahi derler ve hakîm dahi derler. Mustafa (a.s.) buyurur ki. إقرأوا القرآن و التمسوا غرابيه Kur'ânın ğarâyibini istemek her kişinin kârı değildir. Ey dost! Sabr eyle ki اَدْبِنِي رَبِّي فَاحْسِن تَادِيِي [Rabbim beni te'dîb eyledi ve edebimi güzel eyledi]³⁵⁷ makâmına erişip Kur'ânı bila vâsita gönlün levhına yazalar ol vakit ن وَالْقَلَمِ [Nun; kalem]³⁵⁸ nedir? Ey azîz! çün irâdet-i ezeli muktezî oldu ki dostalarına kendi esrârın bildire. [54b] Bir vechile ki nâmahremler ona muttali' olmaya. Pes bunları kur'ânda buyurur ki. الم, المص, الر, المر, كهيعص, طه, طسم, طس, يس, ص, حم, ق, ن. pes bunlar dahî bir sırdır ki ne mahremlerden gayri kimesne vâkıf olmaz. Bu cümleye âlem-i hakîkatta mücmel derler ve hurûf-i ebûcâd derler. Ey azîz! cemâl-i kurânı ol vakit görürsün ki adet pereslikten kurtulasın ve ehl-i Kur'ân olası ki اهل الله اهل القرآن و خاصته ehl-i kur'ân ol kişiyedir ki hakikat-ı ayn kelâma erişmiş ola. zinhâr zan etmeği Kur'ân hiçbir nâmahremi kabul eyleye ve onunla söz söyleye. اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَذِكْرًا لِّمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ [Doğrusu bunda, kalbi olana veya hazır bulunup kulak verene ders vardır.]³⁵⁹ şehâdet eder ki

³⁵⁵ Nisâ, 4/126.

³⁵⁶ Kâf, 50/1.

³⁵⁷ Sülemî, Âdâbu's-Sohbe, s. 124, (208); Lüma', s. 31; Câmiü's-Sağir, s. 25 (310); Küsfü'l-Hafâ, I, s. 70 (164).

³⁵⁸ Kalem, 68/1.

³⁵⁹ Kâf, 50/37.

Kur'ânın fehmi kişiye ol makâmdadır ki bu hurûf u mukatta'a onunla söyleye. Dirîğâ halk Kur'ânın zâhirîne kaat etmişlerdir. Hasani Basrî (r.h.) eydur: Kur'ân onunla amel etmek için nâzil olmuştur. Amma bunlar Kur'ânın dersin âmel edendirler. Ebu Cehil bu kadr fesâhatle Kur'ândan bir harf anlamadı. [55a] Zîrâ ki عرف نفسه gerekir ki عرف ربه hâsıl ola. Ey azîz! Kur'ân göndermek ve peygamberler göndermek sebab-i ilahîdir. [Bu, Rabbinin kulu Zekeriya'ya olan rahmetini anmadır.]³⁶⁰ hûd şâhiddir bu ma'naya. وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ [Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik.]³⁶¹ peygamberler rahmet idüğine şâhittir. Dirîğâ ki السَّعِيدُ مِنْ سَعْدٍ فِي بَطْنِ أُمِّهِ وَ الشَّقِيُّ مِنْ شَقَى فِي بَطْنِ أُمِّهِ dir. Her kişi ki irâdet-i Hüdâ'dan sa'id gele ana karnından sa'id gelir. Ve dahî şakî gele ana karnından şakî gelir. وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ [Kitabı ve hikmeti öğretin]³⁶² budur ki cümle tâ'at ve evsâfı hamîde Kur'ân-ı kerîm beyân eder ki avâm-ı âlemiyan bilirler ve kesb eylerler râh-ı se'adeti fark eyleyeler ondan râh-ı şekâveti. Rabb-i izzet der ki: Yâ Muhammed biz sana öğrenmesi lazım olan nesnelere ta'lîm ettik. Ey azîz! eydur ki يسِنُ وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ [Yâsîn, Kuran'ı Hakim'e and olsun ki]³⁶³ hikmet oldur ki her nesne ki vardır ve olsa gerek bilesin. Ey azîz! her işi ki gayre mensûb göresin Hüdâ'dan mecâz bilesin. Fâili hakîkî Hüdâ'dır. يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ [Dilediğini saptırır dilediğine hidayet eder.]³⁶⁴ hakîkattir. İzlâl-ı İblîs'e nisbet mecâzdır. [55b] onun içindir ki Musâ (a.s.) [Bu sırf senin imtihanın]³⁶⁵ buyurdu. Halk gerçi hidayeti Ahmed (a.s.) havâle ederler. Amma amcası Ebu Tâlib hakkında dediler ki: إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ [Sen, sevdiğini doğru yola erdirmezsin, ama Allah, dilediğini doğru yola erdirtir.]³⁶⁶ Dirîğâ âşika bundan müşkil bela olmaya ki rûy-ı ma'sûktan dûr olup hicrâne mübtela ola ve onun için iki bela olup biri sohbet-i nâ-ehil ve biri firâk-ı ma'sûk onun için Mustafa (a.s.) buyururlar ki ما اودى نبي مثل ما اوديت به قطَّ eydur ki: Benim belam gibi

³⁶⁰ Meryem, 19/1.

³⁶¹ Enbiyâ, 21/107.

³⁶² Cuma, 62/2.

³⁶³ Yâsîn, 36/1-2.

³⁶⁴ Nahl, 16/93.

³⁶⁵ A'râf, 7/155.

³⁶⁶ Kasas, 28/56.

belaya hiçbir nebî mübtela olmadı. Pes onun içindir ki ol vilâyet ki ona derler. Gayret-i ilâhî müstevlî olmuştur. Komaz ki bundan artık söz söyleye.

Temhîd-i Asl-i Tâsi'

Ey azîz! İştikil bu âyeti ki مُشْرِكُونَ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ [Onların çoğu, ortak koşmadan Allah'a inanmazlar.]³⁶⁷ *eydur* ki: Onların ekseri mûmin olmaz ki illâ onlar müşriklerdir. Ey aceb Mustafa (a.s.) bundan buyurur ki كَادَ الْفَقْرَانِ يَكُونُ كُفْرًا [Fakirlik neredeyse küfür olacaktı.]³⁶⁸ Ey azîz! Hiç gördün mü ki divânelere bend vurmayalar. Sahib-i şerî'at nûr u nübüvvetiyle hikîkat divânelerini bildi. Dahî onlara şerî'at ile bend ördü. Ululardan biri *eydur*: [56a] Hüdâ ile divâne ol, Muhammed ile âkil ol. Dirîğâ aşk sûhteleri rusvâ olurlar. Sevdâ hûd cunûne nisbet tutar ve cunûn hûd küfre nisbet tutar. Sabr ile ki bizim mahbûbumuz göresiz ol vakit bizim divâne olduğumuzun vechi zâhir olur. Sâkinân-ı Hazret-i İlahiyyat bir nîce fen ve tefâvüt üzeredir. Onlardan bâzı dinlerin ve hakikatların bilir ve görürler. Bâtınların gördüler ki zünnâr vardır. Pes zâhirlerinde dahî zünnâr bağlandılar ve dediler ki bânın ki manzar-i Hüdâ'dır. Zünnâr beste olacak zâhir ki manzar-ı hakdır. Zünnâr beste olsa aceb değildir. Amma bu tâife dahî meste şekl oldular. Zünnâr bağlandılar ve mestâne sözler söylediler ve bunlardan öldürdüler ve bâzısı mübtelâyı aşk oldular ve bâzısı divâneliğe nisbet olundu. Onun için ki belâyı halktan kurtulurlar. Dirîğâ halk bilmezler ki küfür zünnârdan onların maksûdu nedir? Ey azîz! Lazımdır ki küfürden bir şetme söylene. Bilgil ki küfürler bir nice kısım üzerinedir. Ey azîz! sabr eyle ki [56b] tâ ol makâma erişesin zünnârdanlık ve putperestlik makâmı nedir bilesin. Hüşyâr olanlara akılleri mâni'dir ki bigânelere kendilerin cunûn ve sevdasına muttali' olurlar. Ey dost! Küfür zahirdir. Ondan küfr-ü nefis, ondan küfr-ü kalb, ondan küfr-ü hakikat küfr-ü nefis İblîse nisbettir. Küfr-ü kalb Muhammede nisbet tutar. Küfr-ü hakikat Hüdâ'ya nisbettir. Bundan sonra hod cümle imândır. Dirîğâ küstahlıktır bu sözler ki bu cihâna ve ol cihâna sığmaz söyleriz. Küfr-ü evvel ki küfr-ü zâhirdir. Umuman halk bilir ki şar'e inkâr eyleye kâfir olur. Bu küfr-ü

³⁶⁷ *Yûsuf, 12/106.*

³⁶⁸ *Keşfü'l-Hafâ, c. 2, s. 107 (1919).*

zâhirdir. İkinci küfr ki nefse mütealliktir ve nefsânidir. *put-u hevâ-yı* هو الاصم الأكبر *put-u hevâ-yı* Hüdâ edinir. *أَفَأَيَّتَ مِنَ اتَّخَذَ إِلَهُهُ هَوَاهُ* [Hevesini kendine tanrı edineni gördün mü?]³⁶⁹ bu küfür madem ki kişi kevn u mekânda ola ol kişiye lazımdır. Amma çünkü rahtin kevn ı mekândan kaldıra bir makâma varır. Zan eder ki sâni' ola ol makâmda kalıp tevekkuf eyleye. *وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ* [İnkâr edenlerden oldu.]³⁷⁰ âleminde kalır. Dirîğâ nîce bin sâlik bu makâma erişip helâk oldular. Bu makâmda İblîsi görüp bilirsın ki [57a] kimdir. Hasani Basrî (r.h.) bu makâmı şerh etmiştir ki İblîsin nûr-u halka görünse ona Hüdâluğa taparladı. Zîrâ ki nûr-u İblîs *من نار العزة* dir. Pes ondan sonra küfr-ü hakîkat makâmın ona arz ederler. Dirîğâ ki putpereslik ve âteşpereslik ve küfür ve zünnâr bu makâmda olur. Ebu Sa'id Ebu'l-Hayr der ki: Her kişi ki O'nun hüsnün göre hemen kâfir olur. Küfr-ü Muhammedî bu makâmdır. Sâlike Mustafa (a.s.) demeştir ki *من رأى فقد رأى الحقَّ* her ki beni görür Hüdâ'yı görmüş olur. Ne kadr ki bu makâmda olasın küfr ve şirk olur. Çün bu makamdan geçe ol makâmın Hüdâvendin görüp hacîl ve şermisâr olur. Tevhîd ve imân önüne tutup bunu söyler *إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ* [Doğrusu ben yüzümü, gökleri ve yeri yaratana, doğruya yönelerek çevirdim.]³⁷¹ eğer i'tika etmezsen işit ki Hüdâ'yı Teâlâ nedir? *فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي* [Gece basınca bir yıldız gördü, "işte bu benim Rabbim!" dedi]³⁷² çün kendi kevkibin gördü dedi ki *هذا ربِّي* onun için böyle dedi ki Ka'bu'l-Ehbârdan rivayettir ki: Tevratda gördüm ki mûminin ervâhı nâr-ı cemâlullâh nûrundandır ve ervâh-ı küffâr nâr-ı celâlullâh [57b] nûrundandır. Çün cemâli gördü zannetti ki ma'şûk gördü. Amma cemâl-i ma'şûk değil idi. Ondan *فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَذَا رَبِّي* [Ayı doğarken görünce, "işte bu benim Rabbim!" dedi.]³⁷³ Yânî ki mâhitâb-ı nûr-u İblîsi görecek dedi. *هذا ربِّي* yânî nûr-u celâlullâh nûrundandır demek ola. *فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِعَةً* [Güneşi doğarken görünce "işte bu benim Rabbim, bu daha büyük!" dedi.]³⁷⁴ bu makâm nûr-u Muhammeddir. Bu nûrlar ki dedim bu âlemde nûrdur. Amma evvel

³⁶⁹ *Furkân, 25/43.*

³⁷⁰ *Bakara, 2/34.*

³⁷¹ *En 'âm, 6/79.*

³⁷² *En 'âm, 6/76.*

³⁷³ *En 'âm, 6/77.*

³⁷⁴ *En 'âm, 6/78.*

âlemde şirk ve küfürdür. Onun için ki Rasûlullâh derdi: أعوذ بك من الشرك الخفى. Ey azîz! Zanneder misin ki küfre bâna olmak kâr-i sehil ola. Rasûlullâh onu anladığı için derdi: اللهم إني أعوذ بك من الكفر. Meğer bu nedir ki Bayezîd (r.h.) merg vaktinde zünnâr işitti ve meyânine bağlandı ve dedi ki: İlahî eğer bir gün سبحان ما اعظم شأنى dedim ise bugün kâfir ve mecûsem. Zünnâr kat' ettim ve derim ki أشهد أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله. Sâlikler âleminden bir küfre küfr-ü celâl derler ve birine küfr-ü cemâl. Dirîğâ ey azîz! küfr-ü İlahî işit ki evvela küfre bâna ol. Pes ondan sonra yola gir. İmânı ele getir. Ondan cân ver ki küfr-ü sâniye ve küfr-ü sâlise ve râbi'a yol bulasın. Pes evvel vakit mûmin olursun. وجهت وجهى [58a] eder. Dügeli ol olursun. Pes buradan fakir yüz gösterir. Tamam olur. إذا اتم الفقر فهو الله. Çün O olursun. Bu kad الفقر أن يكون كفرا. Çün O olasın küfür ölür. Hüseyn Hallâc (r.h.) eydür: dînüllâhe kâfir oldum. Benim yanımda küfür vâcib. Gerçi halk yanında kabihdir. Mustafa (a.s.) der ki: ما خلق الله شيئاً أشبهه من آدم eğer Âdem O'nun şebihî olmayaydı gayri mahlûkat gibi olurdu. Ey dost! Bu sözlerden deyme kimesne zevk etmez. İllâ aşk ile zevk olunsa olur. Ol bir od imişitir yüz bin nokta-i nübüvvet ki halka gönderildi. Onun için ki bîgâneler âşinâlar ayrıla. Mustafa (a.s.) der ki: Hazret-i Hak eğer cümle halkı mukerreb etmek murâd etmiş olaydı İblîs hicâb-ı râh kılmazdı. Dirîğâ ki sanır mısın ki Hüdânın Mustafa'ya muhabbeti onun için değildir. Belki kendi içindir. Bir uludan rivayet olunur ki. Hüdâ'yı Tebâreke ve Teâlâ ol kadar kendi aşkına düşmüştür ki onda pevâyı hiç kes yoktur ve hiç kimseye iltifât etmez. Ululardan biri der ki: cümle âlem Hüdâ'yı bildiler. Lakin anlamadılar. Amma Muhammedi ne bildiler [58b] ve anladılar. Dirîğâ ki من عرف نفسه فقد عرف ربه bu makâmıdır. Ey dost! Ol âşık divâne ki ona dünyada İblîs dersin. Eğer onun âlem-i İlahîde ne nâmla zikr olduğun bileydin İblîsi nâmıyla anman küfürdür derdin. Belki ol bir mehek dir ki âşık-ı sâdik ondan fark olunur. Kemâl-ı aşkda bir makâm vardır ki ma'sûktan kahr u düşnâm lutf ve ihsândan yek gelir. Her kim bu makâmı bilmeye henüz râh-ı aşktan bî-haberdir. Zihî aşk ehli derler ki: Biz dert ve belâ ihtiyar ettik. Rahmet ve lütfu gayrilere nasîb ettik. Hüseyn Mansûr der: Fütüvvet iki kişiye müsellemdir. Biri Ahmed (a.s.) ve biri İblîs âleyh lâne. Yânî ki bir kişiyi ehl-i bârgâh eyleye kilîm-i sibî ve siyah birdir. Her kişi ki bunu fark eyleye aşkı henüz hamdır. Her kim âşık lütuf ola ol kişi kendine

âşık ma'şûka âşık değildir. İblîse dediler ki kilîm-i siyah la'neti niçin kendinden gidermezsin. Eğer giderirsem hâlî kalmak lazım gelir. Bu dahî mahbûba tevessüldür. Kahrına mazhar olasin. İblîs eydur ki: Bu kadar yüz [59a] bin yıl köy-ü ma'şûkta mu'tekif oldum çükü kabul eylediler. Red etmek nasîb oldu ve bana rahmet zamanı gelecek nasîbem la'net edip وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ hitabıyla müşeref kıldılar. Sabır eyle ki يَسُّ وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ [Onu yapıp ruhumdan üflediğimde]³⁷⁵ pâyesinden kaçıp سلام عليك أيها النبي ورحمة الله وبركاته haber vere ki Muhammde ne etmiştir. Celâl ve cemâl-i Hakkî ki ezelden ebede dek kâfi سلام عليك ve “ya” i vuslat. القرآن bir saat ayrılmış değildir. “ya”-ı la'neti dahî İblîse böyledir. Zîrâ ki bu ikisine yânî ki Muhammdede rahmet İblîse la'net gıda olmuştur. Hiçbir şahıs gidasından ayrılmaya imkân olur mu? Dirîğâ şöyle Cebrâil ve Mikâil vesâir firiştehlerde ki gaybı secde etmek diye nidâ geldi. Hiç bilir misin ki eğerçi mu'ayenenen ol kişiye وَأَسْجُدْ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا [Çamurdan yarattığına mı secde edeceğim?]³⁷⁶ deyu hitab geldi. Hiç bilir misin Hüdâ'yı Teâlâ Hazretlerinin iki adı vardır. الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ وَالْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ [59b] sıfatı rahmaniyyetten Mustafa (a.s.) vucûda geldi ve sıfatta cebbâriyetten İblîs aleyhi la'ne vucûda geldi. Pes Muhammed o iblîse bu gıda oldu. İblîs bu degâhın derbânıdır. Ona denilmiştir ki sen bizim âşıkımızsın. Zinhâr yâdları içeri koma. İblîsin günahı Hüdâ'yı sevdiğidir ve Muhammedin günahı Hüdâ'yı sevdiğidir. Onun için ki buyurur لِيُعْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ [Allah böylece, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlar.]³⁷⁷ rivayet olunur ki İyâz-ı Hâs buyurur ki: Hiç günah hizmet-i Sultanda anlamaz. Meğerki Sultan beni tahtına geçirir. Kendi pâ-yı tahtında otururdu. Dahî derdi ki: Ey şol kişi ki benim vilâyetim şeref bulur. Sen benden ve ben senden dirîğâ demek kudret ki meğer şerî'at nigâhbân olmak ola. Her ki râzi keşf eyleye onun kanın döğerler لو لم تذنبوا لآء الله بقوم يذنبون فيعفرو لهم و يدخلهم الجنة. Pes bu günahdır ki her kimden ki sadır olmaya ol kişi idâd-ı insandan değildir. Belki bu günâhın terki küfürdür ve işlemedi taattır. Dirîğâ bu cennetü'l-küdüste bir ay bu bîçâreyi koydular halk zannetti ki ölmüş olam. Ondandır tamam ikrâh ile beni bir makâma dahî

³⁷⁵ Hicr, 15/29.

³⁷⁶ İsrâ, 17/61.

³⁷⁷ Fetih, 48/2.

gönderirler. Bir [60a] nîce müddet ol makâmda oldum. Bu ikinci makâmda benden bir günah vücûd geldi. Ol günah ukûbeti için beni tepelemiş olalar. Bu ma'nîden bu bîçâreye bir dert düştü ki hiç bilmem derman bulam. Pes bir kişiye âlem-i İblîste dert erişe, âlem-i Muhammed'de derman erişir. Zîrâ ki küfr-ü rakam fenâ tutar ve îmân-ı rakam bekâ tutar. Tâ ki fenâ olmaya bekâ olamaz. Her ne kadar ki fenâ ziyâde ola bekâ ziyâde olur. Bunda bir makâm vardır ki. tâ ki sâlik ol makâmda ola hatırdan hâli olamaz. المخلصون على حطر عظيم bu makâmıdır. Ona makâm-ı hevâ derler. Hevâ cân-ı nefsdır. Tâ ki bu âlemden hevâ rahtın götürmeye ve sahra-yı İlâhiye erişmeye havftan necât bulmaya kadir olamaz. و اما من خاف مقام ربّه ونهى النفس عن الهوى فإنّ الجنة هي المأوى yânî her kim ayağını hevâdan götüre kademini cennete basar. Amma ol cennette Hüdâ'dan gayri kimse olmaz. Şiblî (r.h.) eydur: Cennette Allah'dan gayri kimse yoktur. Şeyh Siyâvuş eydur: Bir gece Mustafa'yı (a.s.) vaki'imde gördüm. Kapıdan içeri girdi. Dahî dedi ki Aynülkudât bana dedi ki: Henüz sâkin-i saray-ı sükûnet-i [60b] İlâhî olamamıştır. Nîce bir şûrîde olursun. Birkaç gün sabr eyle ki tâ ol vakt ola ki kur bî-bu'd ve visâl bî-firâk ola. Çün bu düşün bana hikayet etti ki bu bîçârenin sabrı tamam olup nâle etti ve nazar edip gördüm ki Mustafa (a.s.) kapıdan içeri girdi. Şeyh Siyâvuş vâki'inde dediğin âşikâre edecek tâkat götürmeyip yandı. Halk zannetiler ki sihr ve şa'bede ola. Dirîğâ ol gün ki server-i âşıkân ve pîşvây-i ârifân Hüseyin Mansûr ki dâr üzerine iletiler. Şeyh Şiblî der ki ol nîce benim Hak ille münâzcatım oldu. Dedim ki: İlâhi muhbirlerini niçin öldürürsün? Dedi ki: Gerçi öldürdüm. Amma diyetini veririm. Dedim ki: Yâ Rab diyet nedir? Dedi ki: Eger başında hevâ-yı likâ-i mahbûb ve ma'şûk var ise gel bu meydana baş oyna. Ey azîz! Mustafa (a.s.) divânelerin ve mestelerin özrünü dileyip dedidiler ki: إن الله لا يأخذ العشاق بما يصدر منهم Dirîğâ bilir misin mahbûbların âteş-i tuzağı nedir? Âteş-i aşk Hüdâ'dır. Bundandır ki Şeyh eydur ki: [61a] العشق نار في القلوب فتحرق ما سوى المحبوب Dirîğâ! Hz. Ebu Bekr Sıddık (r.a.) derdi ki: دليل المتحيرين ردى فيك تحيرا derler ki: Musatafa (a.s.) namaz kıldıkda kalbi çalmak gibi kaynardı. Dirîğâ sen henüz cemâl-i şerî'atı görmedin. Cemâl-i hakîkatı kandan görürsün. İstersin ki sana bir misal getireyim ki mesale: pervâne ki âşik âteştir. Âteşten tamam-ı hazzı ol vakit olur ki âteşe dokunur. Pervânelik eseri kalmaya. Amma bu sûz senin ve benim hakkım değildir ki söyleyeyiz. Dirîğâ sen sanır mısın her kişi belâ vereler. Bir makâm vardır ki belâ-yı Hüdâ'yı cân ile

sanırsın, satan alırlar. Şeyh Şiblî eydur: Bari Hüdâ'ya düğeli kimse sana lütf ve rahmet için ibadet ederler. Amma ben seni belâ için isterim bu tarîkin şîr merdleri derler ki: da'va-yı aşkda sadık değildir ol ki ma'şûkun darbiyle mütelezziz olmaya. Her kim cefâ-yı ma'şûku çekmeye, visâl-i ma'şûka erişmeye. Dirîğâ evvel harf ki levh-i mahfûzda peyda oldu. Harf-ı muhabbet idi. Ey dost! Evvel kendi bendeleriyle ol kadar arbede eyler ki ol [61b] harf olur ki onun dostaları nîst u pest ola ve cümle ile hitab bu oldu ki

اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [Ey İnananlar! Sabredin, düşmanlarınızdan daha sabırlı olun, cihada hazır bulunun, Allah'a karşı gelmekten sakının ki başarıya erişebilirsiniz.]³⁷⁸ bir sabırdır ki sıfat-ı Hüdâ'dandır. Es-Sabûrdır وَأَصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا

[Rabbinin hükmü yerine gelinceye kadar sabret; doğrusu sen, Bizim nezaretimiz altındasın.]³⁷⁹ Ey dost! Bilir misin ki bu ni'metin şükrü budur ki sâlikin çünkü bu makama erişe ol kadar şükrü kendine bilmek gerek ki kendini kasır göre. Şükr-ü ni'metinden kendini mahv göre zîrâ Hüdâ'nın bir adı şekûrdür ve biri hamidir. Ancak şükür ve Hamdi kendine layık kendi edebilir. Çünkü sen acze mu'terif olasın. Mükarrirdir ki o senin cânibinden yine şükür eder. Buyurur ki شُكْرُ الرَّبِّ بِالرَّبِّ bu ma'nîdir.

شُكْرُ الرَّبِّ نَفْسَهُ بِنَفْسِهِ فَهُوَ الشُّكْرُ ma'nâsın bilenler bilir. Bu şükr u rûhtur. Amma şükr-ü kalb budur ki Mustafa (a.s.) buyurur ki: Bir kimse الْحَمْدُ لِلَّهِ dese yeri doldurur nûr ile. İkinci defa dese semevâtı nûr ile doldurur. Üçüncü defa dese gök ile yer arasın doldurur. Hüseyin Mansûr der ki: Kaçan Rab-i izzet kulunu dostlık etmek istese ona bâb-ı zikri feth eyler. Ondan bâb-ı [62a] kurbı feth eyler. Ondan tevhîd kürsüsünden ihlâs edip hicâbları gösterir. Dahî yâr müşâhadeten onu görür. Pes ondan dâri ferdâniyetine idhâl edip ridâ-i kibriyâ ve cemâl-i keşf eyler. Çünkü basarî cemâle vaki' ola بِاللَّهِ سَبَّحَانَهُ kalır. Pes bu makâmda abd-i fânî olur ve Hak ile bâkî olur.

hıfzına vâki' olup nefsi da'valarından berî olur. Sehl b. Âbdullah der ki. Mustafa (a.s.)'mı kisvet-i beşeriyette teşbîh ve temsîl tarîkiyle halka gösterdi ve eğer ne onun kaleble ne nisbeti var. Zîrâ ki ol nûrdur قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ [Doğrusu size Allah'tan bir nur ve apaçık bir Kitap gelmiştir.]³⁸⁰ onun içindir ki sâyesi yere düşmezdi. Çün kalıb

³⁷⁸ Al-i İmrân, 3/200.

³⁷⁹ Tûr, 52/48.

³⁸⁰ Mâide 5/15

hakikatle yek renk ola. kalıb dahi hakikat hükmün giyer. Kâfirem eğer ne dediğim bilirim. Dirîğâ ki güyende ne dediğin bilecek şinevende ne bilsin. Eğer Mustafa'nın (a.s.) kalıbı senin benim ki gibi olaydı parmaklarından çeşmelerini akardı ve eğz-i yâr-i inciler mi olurdu ve eğer bir kişiye yetecek ta'am eli vasıl olaydı hizâr kişiye yetecek ta'am hâsıl olurdu. Bu aceb olmaz ki Şeyh Ebu Ömer Ulvâni on üç yıl hiç ta'am yemedi. [62b] Zîrâ ki bir kişiye ta'am-ı cennet vereler onun kalıbının bu ta'ama hiç haceti olamaz. Eğer yerlensede mufavakat için yereler. Dirîğâ ki kimyager görmedin mi bakırı nîce zer-i hâlis eyley. Bu hikayeti işit ki ben ve pederim ve eimme-yi şehriden bir cemaat hazır idiler. Bir sûfînin evinde biz raks ederdik ve Ubu Sa'id Tirmîdî beyt okurdu. Pederim ağladı dedi ki: Hace İma Ahmed Gazâlî'yi gördüm. Bizim ile raks ederdi. Libası şöyle ve şöyle idi. Çünkü dedi Ebu Sa'id dedi ki: gönlüm mevt ister. Ben dahî dedim: Yâ Ebâ Sa'id hemen fevt oldu. Dediler. Çünkü diriyi ölü kılarırsın, ölüyü dahî diri kıl. Dedim: Ölü kimdir. Dediler ki: Fakîh Muhammed. Dedim ki: Fakîh Muhammed'i zinde eyle. Hemen saat zinde oldu. Pes bana dediler ki şehri derler ki: Aynükdât Hüdâlık da'vasın eyley ve katline fetva verdiler. Dedim ki ey dost dahi fetva ver. Hüseyin Mansûr eydur: ben ve sen ikimiz Hüdâ olmak olmaz. Pes benim vücûdum getir isneteyn gitsin. Musatafa (a.s.) eydur: التَّاسِ اسنان كاسنان المشط [İnsanlar, tarağın dişleri gibi birbirlerine denktir.]³⁸¹ bu [63a] müsavat بين التَّاسِ kalıbındedir ki hâk ve beşeriyet cihetinden. Amma hakikatları muhtelifdir. التَّاسِ معادن كمعادن الذهب و الفضة bu makâmıdır. لا هیچbir nesne mislinden bin mertebe hayr olamaz. إلا المؤمن المؤمن olur.

Temhîd-i Asl-ı Âşer:

Bu asıl cem'-i makasıdı müştemildir. Ey tâlib-1 tahkîk ve râgıb-1 tedkîk dost-u hakîkî senin suallerine cevap versem gerektir. Biri اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ [Allah göklerin ve yerin Nur'udur.]³⁸² ikinci evvel المؤمن امرأة المؤمن üçüncü ما خلق الله نوري

³⁸¹ İmam Şevkânî, *Fevâidü'l-Mecmû'a*, Edeb, 27, s. 227.

³⁸² *Nûr*, 24/35.

aynasıdır.]³⁸³ Cevab-ı sual: نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ bu âyetin tefsiri da bî-hurûf ve bî-savt görülmüştür. Amma bilmem ki hurûf ile ta'bîr olunsa ne vech ile ola. Mütekelliman ve ulemâ derler: Hüdâ'ya nûr demek layık değildir. Zîrâ nûr ibarettir. Şundan ki iki zaman bekâsı olmaya ve muhdes ola. Gerçi bu söz râstır. Amma bunu deler mi ki O'nun nûru dahi bu sıfatla ola. Dirîğâ nûrlar bir nîce kısım üzerinedir. Nûr-u âfitâb ve mâhitâb ve âteş ve gevher [63b] zer ve ve le'l ve fîru ve zec. İmam Gazâlî (r.h.) hûb beyân etmiştir ve bu nûru şerh eder ki nûr bir nesnedir ki onunla eşya zahir olur. Çünkü ma'na-yı nûr bu ola. Hüdâ'ya nûr ıtlâkı hakîkat ve gayri mecâz olur. Zîrâ cemi'-i âlem ketm-i âdemden sahrâ-ı vucûda onunla geldi. Mustafa (a.s.) buyurur ki إِنَّ اللَّهَ

Onun için ki vucûd-u halk zülmetle men'ut idi. Envâr-ı İlâhiyye ile mevsûf ettiler. Zülmetleri nûra mübeddel oldu. Bundandır ki Şiblî buyurur ki: وَ مَعْرُوفٌ وَاللَّهُ مَا فِي الْجَنَّةِ أَحَدٌ سِوَى اللَّهِ gerçi bu makâmdır ki Ali İbn Ebu Tâlib (r.a.) demiştir ki: لَا رَاحَةَ لِلْمُؤْمِنِ دُونَ لِقَاءِ لَا رَاحَةَ لِلْمُؤْمِنِ دُونَ لِقَاءِ لَا أَعْبُدُ رَبًّا لَمْ أَرَهُ Habîbullâh Hazretleri buyurur ki: لَا رَاحَةَ لِلْمُؤْمِنِ دُونَ لِقَاءِ لَا أَعْبُدُ رَبًّا لَمْ أَرَهُ

buyurur ki: Dirîğâ nûr ne idiğin dersem tahammül etmezsin ve âlem birbirine düşer. Amma bir remz söyleyelim. نُورُ اللَّهِ demektir ki âsumân ve zemînin vucûdunun aslı onun nûrudur . Hüseyin Mansûr der ki: وَاللَّهُ مَصْدَرُ الْمَوْجُودَاتِ اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ O'nun zâtı vucûdudur. Cevher-i izzettir ve nûr u sıfat-ı zât-ı [64a] İlâhiyyettir. Araz olur. Eğer fehm edersen Hüdâ'yı Teâlâ mevcûddur. Pes cevher olur. Cevher ise arazsız olmaz. Pes vucûdullah cevher olur ve nûr araz olur. Bu hadisi istimâ' eyle ki لَفْظَةُ اللَّهِ عِبْرَةٌ عَنِ بَيَانِ وَجُودِهِ وَ نُورِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ عِبْرَةٌ عَنِ وَجُودِهِ bu sözün hâsılı oldur ki Allah cevherdir. Yânî "kâim bi-zâtihî"dir ve nûr arazdır ve cevher arazsız olmaz. Pes bu nûr ki araz cevher-i İlâhiyyattır. Nedir ve ne kandadır? İnşallâh bir bir din ile bir vech ile ki dahî bizim şeyhimiz demiştir. Oldur ki يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ هیچ bilir misin ki bu semâvât ve arz nedir. Meğer [Gökten yere kadar, olan bütün işleri Allah düzenler.]³⁸⁵ sana keşf oluna ki semâ ve arz ne idiği sana arz oluna. Dirîğâ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ

³⁸³ Ebu Dâvud, Edeb, 57; Tirmizî, Birr, 18; Mu'cemu'l-Evsat, II, s. 325 (2114).

³⁸⁴ Keşfü'l-Hafâ, c. 2, s. 362, (3066).

³⁸⁵ Secde, 32/5.

[Allah göklerin ve yerin Nur'udur. O'nun nuru, içinde ışık bulunan bir kandil yuvasına benzer. O ışık bir cam içindedir, cam ise, sanki inci gibi parlayan bir yıldızdır.]³⁸⁶ bu ma'naya işarettir. Bende ki Hüdâ'yı göre şöyle görünür ki nûr u çirâğ sırça kandil içinden görünür ve nûr ve kandil dahî mişkât içinde ola mişkât bendenin cânıdır. Zücâce nûr-u Muhammed'dir (a.s). Eğer misbâhı bilmek [64b] istersen هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ [kendisinden başka tanrı olmayan Allah'tır.]³⁸⁷ oku tâ ki bilesin. Dirîğâ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ İbn Abbas (r.a.) eydur: مَثَلُ نُورِهِ Muhammed (a.s.) burada gönlü mişkâtır. Rûhu zücâcedir ve nûr u Muhammed (a.s.) misbâhtır. Buna delildir ki Hüseyin Mansûr demiştir ki قَلْبُ الْمُؤْمِنِ كَالْمِرْآتِ إِذَا نَظَرَ فِيهَا تَجَلَّى رَبُّهُ Dirîğâ sâlike bir makâm olunur ki nûr u misbâh. Zücâce merd ile Hüdâ arasında olunur. Pes مَبَارَكَةٌ زَيْتُونَةٍ den bir âteş zuhûr eder. Bir âteş ki şarâb-ı kâfûrî de ta'bir olunmuştur ve onun teni misbâhtır. Uzaktan pervânelere der ki قَوْمُوا لِلَّهِ çünkü pervâne-i dil نور على نور âlemine erişir. Âteş-i âlâ-nûr onadır ki: Vucûdu vaciptir. Yânî pervâne âteşte yanıp sûhte ola âteşle bir olur. Bu makâmda نور على نور olur. Dirîğâ bizim şeyhimiz bir gün dedi ki: نور على نور kalb-i sâlike tahâret verir ki pes ol beyaz vechu ve şua' misbâh iki nûr ve hicâb olur. Pes لم تَمْسَسْهُ نَارٌ و yüz gösterir. Sâlike bu hicâblar dahî kalkıp eğer misbâh ve nûr u ma'sûktan tâ bende ola bu hâlette pervâne ma'sûk-i nûr olur. Emînü'l-külüb [65a] Ebu'l-Hüseyin Nuri (r.h.) eydur: Her kişi Hüdâ'yı dost edine Hüdâ'nın ıyş u gıdâsı ola Hüdâ onu dost edinir. Üveys Karanî (r.a) der ki: Abdin ubudiyeti tamam olsa ıyş-ı Hüdâ ıyş-ı gibi olur. Bir uludan sordular ki ubudiyet nedir? Dedi ki: Âzad oldun bende oldun. Amma bu âzatlık sandık-ı ubudiyette ta'biye olunmuş bir latîfedir ki ona insan ve insanıyetlik derler. Gevher-i emânete mahalli ve mevzi'-i insan oldu. Bu insan nedir? Zât-ı Ehadiyyete sıfattır. Ebu Bekr Varrâk eydur: قِ إِلَّا آتَى . Şeyh Ebu Sa'id Harrâz eydur: Müridin fenâda alameti dünyadan ve ahretten hazzı gittmektir. إِلَّا الله dan değil. Pes ondan yine zâtullâhtan başlayıp kudretullâh hazzının gitmesin göre. Pes ondan abd ferdiyeti Hüdâ'dan münferid ola. Böyle olacak Allah ile Allah'dan arî olmaz. Pes vâhid ve samed kalır.

³⁸⁶ Nûr, 24/35.

³⁸⁷ Haşr, 59/22.

Nitekim ezelde dahî böyle idi. Ey dost! Ebu Hureyre (r.a.) der: Mişkât sadırdır. Zücâce kalbdır. Misbâh rûhtur. Bu kadri anlamak sehl-i kârdır. Şimdi işit ki bu kadar مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ [Bu ne yalnız doğuda ve ne de yalnız batıda bulunan bereketli zeytin ağacından yakılır.]³⁸⁸ [65b] Ey azîz mahcûbân-i rûzi-gâr bu dirahiti dünyada bilirler. Amma bilmezler ki cennette dahî yoktur. Hasan-i Basrî (r.h.) eydur: Eğer bu şecere dünyada olaydı elbette ya şarkı ya garbı olurdu. Lakin bir meseldir ki Hazret-i Hak nûru için darb etti. Ey dost! Sen dahî Hz. Muhammed'e (a.s.) iktidâ edip her gün Hüdâ'dan dile ki اللَّهُمَّ بِيضٌ وَجْهِي بِنُورِ وَجْهِكَ الْكَرِيمِ Şeyhi-mâ eydur: لَا شَرْقِيَّةَ وَلَا غَرْبِيَّةَ yânî lâ ezeliyyet lâ ebediyet her ki bu direht-i samadiyeyi gördü ve ondan zeytinyağı aldı. Ol şol makâma erişir ki onun yanında ezel ebed olur ve ebed ezel olur. Yânî ona ne ebedden eser ve ne ezelden haber olur. Dahî dediler لادنيوية ولا احرؤية Belki Hüdâ'yî olur demektir.

Sual-i cevab-ı sâni: قال عليه السلام : أول خلق الله نوري : Ey azîz! Halk arapça bir nîce ma'naya itlâk olunur. Evvel yaratmak ve takdîr ma'nasına dahî gelir ve zuhûr ma'nasına dahî gelir. Hadîs-i şerîfte murâd zuhûr ma'nasıdır. Pes Muhammed (a.s.) كنت كثرًا مخفيا الكونين [Gizli bir hazine idim. Bilinmeyi sevdim.]³⁸⁹ âleminde mahfî idi. Onu لولواك لما خلقت الافلاك [Sen olmasaydın kainatı yaratmazdım]³⁹⁰ 66a] âlemine götürdüler. Ey dost! Semere-i şecerede kâin derc olduğu hâle ne derler. Uluma ona âdem derler. Çün zâhir ola ona zuhûr derler. Çünkü yine dirahit ile ola rucû' denilir. Ezel semeresinin şecerede olduğudur. Ebed terâcu'üdür. Pes Muhammed Hüdâ'dan geldiği ezel olur ve yine Hüdâ'ya gitmesi ebed olur. Semerenin şecerede temekkîne âdemden ibarettir.

Çün bu ademden Mustafa (a.s.) vucûda getirtiler. Evvel ما خلق الله نوري ibtidâ ve inşâ ve ihtilâf ve kısmet oldu. Bu makâmda hatırına gelir ki Muhammed (a.s.) semere-i şecere-i İlâhî ola. Eyvâ işit ki ne derim. Eğer bu söz için kanım dökerlerse söylerim ki لست كأحدكم haberin işit. Hem buyurur ki:

³⁸⁸ Nûr, 24/35.

³⁸⁹ Keşfü'l-Hafâ, c. 2, s. 132 (3016).

³⁹⁰ Keşfü'l-Hafâ, c. 2, s. 164 (2123).

Seh b. Abdullah Tusterî ve Şeybânî Râ'î
 eydurler: Kendi nûrundan tasvîr edip yüzbin yıl بين يدي الله dururdu. Her gün yetmiş bin
 kere ol nûra [66b] nazar ederdi. Ve her nazarda onun nazarı ona nûr u cedîd hâsıl ederdi.
 Ondan sonra cümle vucûdi o nûrdan yarattı. Hazret-i Hak'ın bir sıfatı vardır ki ona sıfat-
 ı ehassa derler ki cümle benî âdeme örtülmüştür. Meğer nûr u Muhammed'dir. Ey azîz!
 Çünkü O'nun zâtı birdir ve sıfatı sekiz olmak nedir? Sabır eyle ki ol bir hâsiyeti bu
 sekiz sifata muttasıl göresin. Ey dost! Çünkü bir kimesneyi kendilere ulaştırmak murâd
 oluna kendin O'na bildirip görecek göz verirler ve kulak verirler. كنت له سمعا وبصرا ويدا في
 beyânı sıfat olmuştur. Bu makâmda ki kişi beşeriyet kisvesinden
 taşra gelip إن الله خلق آدم على صورة الرمن ona münkeşif olur. Pes himmet edip terakki bulup
 و بالله التوفيق makâmına erişirler باحلاق الله

Cevab-ı sual-i sâni: Dirîgâ işitir misin ki Hüdâ'nın المؤمن المهيمن
 nâmıdır. Pes çünkü Hüdâ mûmin ve Mustafa (a.s.) mûmin ve sâlik-i tarîkat mûmin pes
 birinin mir'atı olurlar. [67a] المؤمن امرأة المؤمن bu ma'nayı beyândır. Bizim Şeyhimiz derdi ki:
 Şeyhleri Ebu Bekr münâcatta derdi ki: Yâ Rabbi beni yaratmada ne hikmet vardır?
 Cevap geldi: Hikmet beni görmektir. Rûhun mirâtında muhabbetim kalbinde komaktır.
 Ey dost! Çün isteye ki kendin göre. Bizim âyine-i rûhumuza nazar eyler ki المؤمن كنفس واحد
 dir. Bu makâmda sâlikin nişânleri vardır. المؤمن إن لله تعالى في كل يوم و ليلة ثلاث مائة وستين نظرة الى قلب المؤمن
 yüz altmış kere günde mûminin kalbine nazar eyler. Tâ ki maksûd hâsıl ola. من رأى فقد رأى
 ma'nasıyla [Peygamber'e itaat eden, Allah'a itaat etmiş olur.]³⁹¹
 bir ma'nadır. Pes Mansûr'un الحق أنا demesi ve Bayezîd'in سبحان ما اعظم شأن demesi hemân
 bu ma'nadır. Pes her kim bu makâma erişe Bayezîd ve Mansûr'u ma'zûr tutar. Ey dost!
 Ol mûmindir bizim ubüdiyetimize ve biz mûminiz onun rubûbiyyetine. Ubûdiyyet bir
 bâlâ makâmdır ki onda kişiye وَكَفَحْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي şerbetin içirirler ve bir hâldir cemâl-i
 rubûbiyyet çehresinde [67b] وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ [Cinleri ve insanları ancak Bana

³⁹¹ Nisâ, 4/80.

kulluk etmeleri için yaratmışımdır.]³⁹² hem rubûbiyyeti hem ubûdiyyeti beyândır. Şeb-i mi'râcda dediler ki: Bunca zamandan beri sen nâzir ve müstemi' idin. Amma bu gece ben nâzir ve müstemi' olayım. Sen mansûr ve kabil ol دنا فتدلى فكان قاب قوسين أو أدنى bu kurbet ki iki yay başı kadar oldu. tetmîm-i kurbet ki tamam yakîn olup esrâr söylene. Mesela: bir kişi ma'şûk ile söyleşirken ahir kimesneyi görse bahane edip bâzî haber sormak veya bir maslahat ısmarlamak gösterir. Onun için ki eydur: لَقَدْ رَأَى مِنْ مَّا آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى [And olsun ki Rabbinin varlığının büyük delillerini gördü.]³⁹³ âyet-i suğrâ ما لله âyet-i kübrâ kibriyâ-ullahdır. Bir suala dahî etmiş idik. Kârî tâlib mi işler veya matlûb mu işler. Sadr-i kitapta bir şemmeyi işittin. Amma yine dinle. Evvel sermâye tâlibin sâlike lazım aşkıdır. Bizim şeyh der ki: لا شيخ ابلع منالعشق Bir vakit şeyhe sordum ki: Hüdâ'ya delil nedir? Eyitti: Yine Hüdâ'dır. Amma mübtedî olana delil ma'fret-i İlâhî aşk-ı ilâhîdir. Dirîğâ ki aşk-ı İlâhîyi iki kısım ettiler. Birin cevân merd ve birin cevân merd aldı: [68a] Ahmed (a.s.) ve İblîs. Ahmed (a.s.) zerre aşkı muvahhidlere bahş eyledi mûmin oldular ve İblîs zerre aşkı muğlara bahş eyledi. Kâfir oldular. Ey dost! Âşıkların din ve mezhebi aşktır. Ve onun mecnûnu aşktır اللهم إني أعوذبك من عذاب القبر beşeriyet zülmetidir. Kabir zülmetidir. Birine sordular ki kabirde azab var mıdır? Dedi ki beşeriyet kabirdir. Kabir hüd külli azaptır. Her ne ki azab-ı kabirde beyân olunmuştur efâ'î ekaribden cümle muktezâyı beşeriyettir. Sual-i minkir ve nekîr dahî beşeriyettir. Olur ki Ebu Ali Sînâ der: Mûnker amel-i şer nekîr amel-i sâlihdir. Yânî kişi âyine-i nefesde hisâl-i zemime müşâhide eyler ve âyine-i akılda hisâl-i hamîde müşâde eyler ve bunlârı gayrîden zan eder. Amma yine kendindendir. Mustafa (a.s.) eydur: Salât-ı mektûbenin misali mizâne benzer. Yânî bir keffesi ezeldir ve bir keffesi ebeddir. Her kim ezelde vere ebedde alır. Ey dost! Cennet ve dûzağ dahî bătınında dahî vardır. Onda varmak gerektir. Gerçi ahrette [68b] olan cennette ki kütüpte zikr olunduğu üzere acâyib ve garâyib çoktur. Amma Hüdâ muhiblerinin beheşti gayridir. اعددت لعبادي الصالحين ما لا عين قلب بشر dostlarına cennet budur. Bunu ki görmeyeler cennette dahî azabda olurlar. Dûzağı bunlardır ki buyururlar أُولَئِكَ يُنَادُونَ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ [sanki bunlara

³⁹² Zâriyat, 51/56.

³⁹³ Necm, 53/18.

uzak bir mesafeden sesleniliyor.]³⁹⁴ hazret-i izzetten bu'd tamam dûzağtır. Pîrlerden biri demiştir ki aşk tarîk-i ru'yettir ve ru'yet-i ma'sûk cennettir. Firâk-ı mahbûb nâr-i cehennemdir. مثل قلب كالمراة إذا نظر فيها تجلّى ربّه. ahvâl-i ahret temessüldür. Temessül olmak ednâ kâr değildir. [Ona tam bir insan olarak görünmüştü.]³⁹⁵ Cebrâil (a.s.) Âlem-i ruhâniyyetten kisve-i beşeriyette temessül edip Hazret-i Meryem'e göründü ve ashab dahî onu sûret-i a'râbîde görürlerdi. وإياكم و النظر إلى الامرد فإنّ لهم لونا كلون الله ve bir yerde dahîdir ki رأيت ربّي ليلة المعراج على صورة شاب امرد قطط bu dahî âlem-i temessüldendir. Temessülde makâmlar vardır. Biri oldur ki bir makâma temessül bula ve eğer gene ondan firâk [69a] vâki' ola hüzünden ve tefekkürden hâli olmaya tefekkür Rasûlullâh makâmlarından bir makâmıdır ve biri hüzündür. Âişe (r.a.) ve ân Ebîhâ derler ki: Rasûlullâh دائم الفكر كثير الاحزان idi. رأيت ربّي ليلة المعراج في احسن صورة إن الله تعالى خلق آدم على صورته nev'i temessüldür. Dirîğâ nâmlarından biri musavvirdir. Sûret dizici demektir. Amma ben dedim sûret göstericidir. Bilirsin sûretleri hangi pazarda gösterirler ve satarlar. Pazarı havâsda Nebî (a.s.) der: Bir Pazar vardır ki onda sûretler satılır. Meğer Ebu Bekir mahz-i temessülden haber verip der ki: و عنده أمّ هي التي الأمّى da olandır bu أمّ hangi أمّ رأيت ربّ العزّة على صورة امّى الكتاب dır. Dirîğâ makâm-ı şuhûddan kim haber bilir ve kim haber vermeye kadir olur. Sen bu kadar bilir misin şâhid niçin mahbûb olur. Onun için ki hüsn-ü ezelden bu şâhidde bir şetme temessül etmiştir. Cânım ol kişiye feda olsun. Şâhid-i mecâzi ye tapa. Şâhid-i hakîki ye tapıcı nadirdir. Amma muhennes [69b] nefes değildir ki shevâtı ola. Belki gönül muhabbetidir ki nadir olur. Tâ ki ol makâma erişesin yetmiş bin sûreti sana arz ederler. Her bir sûreti kendi şeklinde göresin ve bu oldur ki her bir mevsûfte yetmiş bin sıfat mündericidir. Pes her bir vasıf ve hâsiyyet bir sûrette şahsa mütemessil olur. Kişi bu sıfatları görecek zan eder ki O ola. Amma O değildir. Belki O'ndandır. Bir vakit pîrim der: Ey Muhammed yedi yüz kere Mustafa (a.s.)'mı görüp zan ettim ki onu görmüş olam. Bir gün ma'lûm oldu ki kendimi görmüşüm. Dirîğâ beşeriyet komaz ki rubûbiyyet rahtın sahrâ-yı sûrete götüre. Şeyh Bayezîd'den işit beşeriyetten şikâyet edip der ki: اليشريّة ضدّ الربوبية فمن احتجب بالبيشريّة فآتته الربوبية

³⁹⁴ Fussilet, 41/44.

³⁹⁵ Meryem, 19/17.

gelir. Onun için derler ki ehl-i cenet وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ [Derler ki: "Bizden üzüntüyü gideren Allah'a hamdolsun.]³⁹⁶ beşeriyet muhtasar hicâbdır ki halk-i âlem-i İlâhîden geri tutar. Seyyid Âlem (a.s.) der: Kalbler şol demirler gibi paslanır. Onun cilâsı zikr-i mevt ve tilâvet-i [70a] Kur'ân'dır. Bu pastan murâd küdüret-i beşeriyettir. Çün mevteki اموتوا قبل أن تموتوا makâmıdır. وجذبة من جذبات الحق زuhûr bula. Ol ayn ayn-ı cândan gidip رأى قلبى ربى makâmına erişir. Dirîğâ bilir misin ki Mustafa (a.s.) hazretlerinin kalbinde ayn nedendir? Buyurur ki إِنَّهُ لِيَعَانِ عَلَى قَلْبِي حَتَّى اسْتَغْفَرَ اللَّهُ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ سَبْعِينَ مَرَّةً [Benim kalbimin üzerine ince bir perde bürünür ve ben hergün ve gece yetmiş defa Allah'dan mağfiret dilerim.]³⁹⁷ Bu ayni Hüdâ'dan gayri kimesne bilmez. Ey dost! Eğer istersen ki saadeti ebedî sana müyesser ola. Bir saat bir hulûlî sohbetin bul tâ bilesin ki hulûlî kimdir. Meğer hulûlî sofidir ki onun için demişlerdir ki الصَّوْفِيُّ هُوَ اللَّهُ Şeyh Abdullah Ensârî (r.h.) der ki: Âlim ilmine ve zâhid zühdüne nâz eder. Sûfî için ne diyelim ki, sûfî ol kendisidir. Pes her nesne ki ondan işitirsin Hüdâ'dan işitmiş olursun. Her kişi ki isteye ki esrâr-ı İlâhîyeyi bî-vasıta işite Aynülkudât Hemedânî'den işit ki إنَّ الْحَقَّ لِيَنْطِقَ عَلَى لِسَانِ عَمْرٍ bu söz ondan âlî-ter dir ki her kişi anlaya. Bâzı sâlikân-ı tahkîkdan bunu dediler ki: Hak Teâlâ'ya [70b] yol nâmütenâhîdir. Lâ-cerem hergün yetmiş kere dirah-i ubûdiyyeti menâzil-i sahrâ-yi rubûbiyyete eletmek gerektir. Bunu bilmiş ola. Aynülkudât genci هازيناه من علمناه من لدنا علما hazinesinden bir pâre hisse tutmuştur. Dirîğâ halk bu kelimenin esrârından ki طه muhteciblerdir. طه yânî ey mâh-i çihârdehi gibi cüvânmerd halk katında nûr u طه ol âlemde bedr olmuş. Ay nûrudur. Cümle sâlikler kendinden Hüdâ tavfikiyle Hüdâ'ya gitmişlerdir. Amma Mustafa (a.s.) Hüdâ'dan halka gelmiştir. Temessülde bir makâmda dahî oldur ki Âişe'yi siddîka (r.a.) der ki: مَنْ رَأَى رَبَّهُ فَقَدْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ من رأى ربّه فقد افترا على الله. Âişe siddîka Hazretlerine der: Onu görmedim zâtiyyet ve hakikat ile. Amma İbn Abbas (r.a.) hazretlerine der ki: Gördüm sûret ve temessül ile. Dirîğâ ne birlisin ki bu temhîdde yüz bin muhtelif makâmları ardıma kodum ve her bir âlemden zübdesin. Kisve-i rumûzdan âlem-i kinâyete götürdüm. Ma'lûmdur ki ol âlemde bu

³⁹⁶ Fâtır, 35/34.

³⁹⁷ Müslîm, zikir, 12; Ebu Dâvûd, salât, 361.

âleme ne getirmeğe kudret yeter. [71a] Belki deryâdan bir katre şemsden bir şua'dır. Bu hadîsi işit ki buyurur: من ركن الى الدنيا و مال اليها احرقه الله بناره فصار رمادا تذرؤه الرياح و كان الله على كل شيء مقتدرا Ehl-i dünyaya göredir. Bu söz ki her kim meyl ede Hak onu ateşe yakıp kül eyler ki yıllar onu savurur. Amma ehl-i ukbâ hakkında der ki من ركن الى العقي و مال اليها احرقه بناره فصار سبيكة ذهب ينفع به الناس ارباب آخرته dir ki her kim ukbâya meyl ede onu nâr ile ihrâk edip sübeyke-i zeheb eyler ki nâs ondan intifâ' ederler. Amma erbâb-ı İlâhî ve ceberrût hakkında buyurur ki من ركن الى الله و مال اليه احرقه بنوره فصار جوهرًا لا قيمة له eydur her kim Hüdâ'ya rükün eyleye onu nûr ile ihrâk edip bir cevher olur ki onun kıymeti olmaz. Bu üç âlime bundan dahî vâzih beyân ettiler. Dediler ki misafir üç sınıftır. Bir sınıfı oldur ki dünyada sefer eyler. Re's-i mali dünyadır ribhî ma'asiyet ve nedâmettir. Bir sınıfı ahrete sefer eder. Re's-i mali tâat ve ibâdet ve ribhî cennettir [71b] ve bir sınıf dahî Allah'a sefer eder re's-i mali ma'fret ve ribhî likauillâhtır. Dirîğâ sûfî ve mürid ve zâhidi vasf etmişlerdir. Derler ki: Mürid ona dürüşür ki ne yiyesin, sûfî ona dürüşür ki yiye. Amma mühibbân-ı Hüdâ ona dürüşür ki ondan yiyeler. Tasavvuftan evvel makam zühdür ve cümle mevcûdattan i'râzdır. Pes sıfat-ı Hak sûfîye cümleden safâ verir. Zâhid-i sûfî hakîkî olur. Ondan fakr yüz gösterip إذا تمّ الفقر فهو الله olur. Ol bir azîz-i sûfiden sual olundukta الصوفي هو الله diye cevap verdiği bu makâmıdır. Bir gün Bâyezîd'e sordular ki: zâhid kimdir? Dedi ki: هو الفقير Fakir kimdir diye sual eylediklerinde هو الصوفي diye cevap verdi. Sûfî kimdir? Dediler. Dedi ki: هو الله Mürdetsin eğer ömrünü bu kelimâtı anlamaya komayasın. Zîra bunu bilmemek zarar-i azîmdir ki asla ona tedarik kabil olmaz. Fakîrlük ve sûfîlik ve zâhidlik ve âriflik şol tâifenin na'tı ve künyesidir ki Ukâşe (r.a.) rivayet eyler ki Rasûlullâh buyurur ki: Benim ümmetimden [72a] yetmiş bin kişi bi-gayr-i hisâbin cennete girer ki onların yüzü leyle-i bedirde kamer gibidir. Onlar cennette semâda nucûm gibidir. Ey âzîz! Ebuzer Gaffâri güzide-i ümmet-i Ahmed'dir. Rasûlullâh buyurur ki: Miskîn Ebuzer فردا للفرد بمشي هو في السماء فرد و في الارض فرد كن ondan dedi ki: Yâ Ebâzer bilir misin ki benim gammim ve fikrim nedir ve iştiyakım neyedir? Sahabeler dediler ki: Yâ Rasûlullâh buyurun. Dediler ki: vâ-şevkahu şol ihvânıma ki benden sonra gelseler derektir ki onların şânı enbiyâ şânı gibidir. Onlar Allah katına şuhedâ menzilesine babalarından analarından kaçarlardı Allah rızası için şehevâta rağbet

etmezler. Allah muhabbetinden mağmûm ve mahzûn olurlar. Allah muhabbetinden kalpleri Allah'adır ve rûhları Allah'dandır. Eğer biri bu gün hasta olsa bir yıl ibadetinden efdaldır, velhasıl bir katre amelleri birdir. Ya miktarı amele nisbet yine hayırdır. Rabb-i izzet der *الاطال شوق الابرار الى لقائى و أنا الى لقائهم لا شدّ شوقا* Amma bu tâifeyi tamam [72b] şerh ve beyân etmeğe hatır tahammül etmez ve gayret-i İlâhî dahî komaz ve billâhi tevfi̋k.

Bilgil ki mevcûdat üç kısma münkasimdir. Cevher, araz ve cisim. Amma cisim bu bu ikisine tabi'dir. Arasında vasıta yoktur ve bunlardan gayri hakîkî ve mecâzîdir. Vahid-i hakîkî cüz-ü muayyendir. Lakin üç mertebe üzerinedir. Mertebe-i ûlâ hakîkatü'l hakîkattır ki ondan asla ne bi'l-fi'l ve ne bi'l-kuvvet kesret olmaya, nokta gibi bu zâtî bârîdir. Cevher-i ferd dediğimiz budur. Bu bir noktadır ki münkasım değildir. İnkisami dahî kabil değildir. Vucûb ile imkân ile kuvvet ile fi'l ile dahî kabil değildir. Bu zât-i ârî dir. Bu mertebe-i sâniye vâhidun bi'l-ittisaldır ki onda bi'l-fi'l kesret olmaya belki bi'l-kuvve ola. Yâni kuvvet-i Rabbanîyye ile bu mertebe-i envâr *مظهره من ذات الله* dir. Gâh keşf ile eğer bir ferd muttasıl olsa cevher-i ferd derler. Cevherden murad kıyamında gayre muhtaç olmayandır. Mevcûdattan mertebe-i sâlise *هاذين الموجودين* den mün'akis eserdir. Ona müfred-i mensûb-i bi'l-âlemdirler. Bu dahî ikiye [73a] münkasimdir. Mülkî ve melekûtî. Amma melekûtî âlem-i ruhânîdir ki âlem-i ahrete mütealliktir. Ama mülkî âlem-i dünyadır. Bir kısmet dahî cümle mevcûdat üç kısımdır ve vâcibü'l- vücûd ki ziyade ve noksanı kabil olmaz. İkinci kısım ziyade olur. Nakıs olmaz. Mesela nûrlar ve rûhlar ve âlem-i âhîret böyledir. Üçüncü kısım budur ki hem ziyade ve hem noksan kabul eder. Bu âlem-i cismanîdir ve dünyevîdir. Dirîğâ yüzbinde reh-rev bu makâmda biçâre olurlar ki hiç iki cihanda onlardan eser kalmaz ve onlar kendilerinden haberdar olmaz. Eğer gül hârsız olaydı her murğ bir bülbül olurdu ve eğer pâdişâhın derbânı olmaydı cümle kimseye kurbet-i sultan yeksân olurdu ve hiç tefâvut olmazdı. Ğulam-ı sıfat-ı derbân-ı bârigâh-izzet *فَبِعَزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ* [Senin kudretine and olsun ki hepsini azdıracağım]³⁹⁸ şimşir ile kapıda hazır olmuştur. Ağyâr ki gayret-i hâne-i izzete duhûl murâd edip ya sehv ile ve âsitane-i sultâna teveccüh etse mani' ve vâki' olup halvet serây-ı izzette nâ-merdlerden hiç kimse duhûl yol [73b] bulmaz. Amma havâs-ı bârigâh

³⁹⁸ *Sâd*, 38/82.

menşûr-i ileyh müşerreflerdir. Onlardan halâs olup derûn-i halvete yol bulurlar. إن الله تسعة و تسعين خلقا من تخلّق بواحد منها دخل الجنة an gece ki Cuma gecesi idi. Bu kelimâtı yazdım. Bir makâma erişip her nesne ki ezelde ve ebedde vardı. Olsa gerek idi. Cümlesin hurûfu elifde gördüm. Dirîğâ bir kimse gerektir anlaya ol tâlibler ki matlûba erişmiş olalar. Cümle esrâr-ı ulûm-ı elifi الم طسن da gördüm. İbtidâsı bu isimdir ki Allah maktûb olup hiç kalmaz. Meğer huve şöyle ki İbn Abbas'dan (r.a.) sordular ki: Allah ne demektir? Etti ki: Allah hüviyetten ibaretir. El-Hâdi, hidâyet-i tarîk bunladır. El-Bedî', âlemt-i ni'me'l-Mevlâ ve ni'me'n-nasîr bundan zuhûr edip âni bir makâma iletir ki el-Bâkî ânin sıfatı olur. Pes bundan ona bir hi'al verirler ki el-Vâris ne ediğün bilir. Pes er-Reşîdü ona yüz gösterir. Pes ed-Dârru en-Nâfi'u ona nafi' olur. Zarar-ı sûri hâsıl olcak en-Nâfi' ona merhem olur. El-Muksit oldur ki [74a] bu makâmda lazım olan nedir bilir. El-Mumît ona yüz gösterir. El-Hayy âni zinde eyler. En-Nûrânî âni münevver eyler. El-Mübdi' el-mu'îd bu makâmda ânin ibtidâ-i İntihâsın kendine gösterir. Ez-Zâhir, el-Bâtın ânin hem zâhir ve hem bâtının kemâle eriştirir. Es-Semî' el-Basîr âni hakikat-ı bîn ve hakikat-ı şinev eyler. El-Cebbârü'l-Mütekebbir pest u nist eyler. El-Mü'minü'l-Müheymin âni var eyler. el-Küddüs's-Selâm âni terbiyet ederler. Es-Samed âni yektâ eyler. Pes âni kabul eyler. Hüve tahti İlâhiyyette sâkin eyler. Huve dâiresi âni penâh-ı izzette tutar. Ol bir azîzin sözü bunda görünür ki müride sordu ki: Senin şeyhin kimdir? Dedi ki: Allah. Dedi ki: kande nesin? Dedi ki: Allah. Dedi ki sen kimsin? Dedi ki: Allah. Ol bir dahî budur ki sordular ki kandan gelirsin? Dedi ki: hüve. Dediler ki: kanda gidesin? Dedi ki: hüve. Dediler ki: ne istersin? Dedi ki: hüve. Dediler ki: be âlemden ne haberin vardır? Dedi ki: hüve. Ey dost! Şeyh Ebu Sa'id imandan sual [74b] edip Ebu Sînâ'ya (k.s.) risâle yazıp gönderdi. Şeyh Reîs Ebu Âli Sînâ dahî risâlede cevap verir ki الدّخول في الكفر الحقيقي و الخروج من الاسلام المجازى Şeyh Ebu Sa'id der: Yüz bin yıl ömürde vasıl olduğuma bu kitap beni vasıl etti. Amma ben derim ki Şeyh Ebu Sa'id henüz bu sözün lezzetin tatmış değildir. Zîra eğer tatmış olaydı Ebu Âli Sînâ ve bunun emsali gibi mat'ûn olurdu. Kıt'a:

در کوی خرابات تو رسوای به

اندر ره عشق کفر و ترسهای به

ز نثار بجای دلق یکبای به

سودایی و سودایی و سودایی به

Dirîğâ eğer istersen ki tamam senin şüphelerin hal ola bil ki her mezheb ki vardır ol vakit sabit ve mükerrer olur ki kalıb ve beşeriyet yerinde ola. Zirâ ki hitâb ve teklif kalıbedir. Amma bir kişi ki kalıbı terk etmiş ve beşeriyeti bırakmış ola ve kendinden taşra kalmış ola teklif-i hitâb ola kişiden gider. Cân u dil hükmü kâim olur. Küfr ve imân kalıba mütealliktir. Ol kişi ki *تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ* [Gökler ve yerler o gün başka yer ve göğe çevrilir.]³⁹⁹ ona mekşûf ola kalem-i teklîf ondan [75a] merfû' olur ve kalbin ahvali adde ve zabta kabil olur. Gâh olur ki müridin revîşi pîre uymaz ve ol ne haldedir bilinmez. Çünkü her birinin hâli bir nev'i âher üzere olacak. Emr ve nehy tahtında ve zabt ve kalem hükmünde olmaz. Amma şerî'at ki beşeriyete mütealliktir cümle ömürde bir hâl ve minvâl üzere olur. Zabıt ve kaideye kabil olur. Cümle mevcûdâta ilmin iki tarafı vardır. Biri ilm-i ferâize ki ilm-i mâdûnu'l-lahdır. Ve bir nısfı ki ilm-i ilâhîdir. *وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ* [Allah bilmediği şeyi sana öğretti.]⁴⁰⁰ ulûmu ve ma'lûmattan remizdir..... Gayri nesne ile haber vermeye imkan dahî yoktur ki *العلم لا يحلّ* منعه Amma ilim pâyânsızdır. Biz dahî hûd pâyâne erişmek yok. Pes ne ilim var ne ceahl ve ne taleb var ve ne terk ne hâsıl var ve ne bî-hâsıl ne mest ve ne hüşyâr bundan sahtter nesne olur mu? Bu kîl u kâlden kurtulavuz. Kıt'a:

نه دست رسد بزلف یاری که مرا نه کم شود از سرم خماری که مرا

هر چند بدین واقعه در می نکرم درد دل عالمیست کاری که مرا

Bu hadisin ma'nasın ne hûb beyân etmek diledim ki bu gece ki cum'a gecesi idi. Mâh-i recebin dokuzuncu günü Şeyh Ebu Âli Emeli'yi gördüm. Geldi ve dedi ki: Mustafa (a.s.) vâki'ada gördüm ve senki Aynülkudâtsın anın hizmetinde idik. Bu kitabı alıp sana dedi ki: Ey Aynülkudât bundan artık esrârı aşikâre etme. Cânım sana feda olsun deyip ol saat elimi kendime çekip âlem-i kitaptan el çekip be-küllî âna meşgul oldum. Tâ ki bir kere dahî buyura. Kıt'a:

³⁹⁹ *İbrâhîm, 14/48.*

⁴⁰⁰ *Nisâ. 4/113.*

نا که از درم در آمدن دلبر مست
جامی می لعل نوش کرد بنشت
از دیدن و از گرفتن موی خوش
رویم همه چشم گشت و چشمم همه دست

Eydu sabr eyle tâ benim âlemime yetişip zahmet-i beşeriyetten kurtulup sensiz
sana Rabbim ânı diyecektir. Âlem-i hurûfta bundan artık ibâdet getirmek olmaz. Kaçan
ola ki kendi idbârımdan kurtulam حسبی الله لا إله إلا الله و هو نعم المولى و نعم الرقیق و هو المرشد الى سواء الصراط
و الطریق

4.2. Aşkî Tercümesinin İlk Altı Varağı

Hamd u sipas ve şükür-i bîkıyas ol Hallâk-ı âlem ve Razzâk-ı benî âdem vacibü'l-vücûd ki vücud-i cûduyla şehristân-ı vücûdu âbâd ve hasta gönülleri handân ve şâdân ve hazret-i nebi-i muhtâr ki mazhar-ı envâr-ı cemâldir bî-had salât ve selam ve tahiyâtı âna olsun ki bu cihan-ı fânî ki mülk-ü bekâya pâye ânın şer'-i şerîfi ve tarîk-i müstakîmi birle intizâm buldu ve dahî âl-ı ashab-ı kirâmları üzerine olsun ki onların hakkında buyrulmuşdur اصحاب كالنجوم بأبهم إفتديتم إهديتهم Bâis-i tesvîd-i evrâk ibret-nümûn ve mûcib-i tenmîk-i sahâif ceberrût füzûn [1b] oldur ki bu fakîr-i hakîr ve bîriyâ vatan-ı aslîden dûr ve matlab-ı aksâdan mehcûr zâr u sergerdân gezub kâh ulûm-u zâhirî dirâsetle zâhirî ârâste ve kâh fûnûn-u bâtinî mûmâresetiyle derûnu pîraste kılub نعم الانيس

الكتاب التفسير deyub başımı hırka-ı ferâgate çeküb âlemde ehl-i kemâle rağbet olmadı müsbet ve müberhen olduğuna binâen kendü hâlinden bahs ü cidâlden geçüb deryâ-ı efkâra müstağrak tâlib der-hakîkat iken mübeşşir-i rahman gûş-i câna nidâ edüp ilhâm etdi ki ey âlem-i kevnde kalmış dürd-mend-i âvâre bu dünyay-ı fânîde bir eser koyub عند

ذكر الصالحين تتر الرحمة bârî ahvâl-i meşâyihden bir risâle inşâ etsen tâ sahîfe-i rûzgârda ebedî bir yâdigar ola ben dedim ey yâr-ı azîz işbu didigün nesneye bende ne istitâat ola ki anlar ahvali beyanında bir risâle terib oluna [2a] husûsan ki ahvâl-i meşâyih bir deryâ-yı bî-girândır. Katre deryâyı nice vâsif u ayân eyleye deyub cevab verdim ama cân u cânân bu şevkle mest u hayrân iken pâdişâh-ı âlempenah sultân Selîm bin Süleyman hân hazretlerinin hüddâmlarından bir sâhib-i irfân bu hakîrlerine bülbül-ü gülistân-ı hakîkat ve tûtî-i şehristan-ı tarîkat hazret-i şeyh Attârın muhtârnamesini terceme etmek emr idüb husûle mevsûl oldukda ba'de'l-itmâm huzûr-u şerîflerine îsâl edicek şeref-i kabûl ile müşerref buyurulup ol zamânda âyine-i kalblerinde münakkaş olmuş ki şeyh Muhammed Aynûlkudât Hemedânî kuddise sirruhû'l-a'lâ hazretlerinin kenzü'l-hakâik ve keşfü'd-dekâik nâm kitâbını terceme idüb tullâb-ı ahâlî-i rûma nef'i âmm ve şâmil olmak murâd ettiklerinde ol gece âlem-i kayddan ıtlâk olunub âlem-i misâle ruh-u pür-fütûhları cevelân edecek görürler ki kendüler [2b] bir dağ başında gezerler ve ol mevzi' tab'-ı şerîflerine hoş gelub bunun gibi şerîf makâm şöyle hâlî ve bî-insan olmak münâsib değildir deyû ol mevzi'in imâretine emr edüp bir âlî câmi' ve şehri bîmânend bünyâd ettiler çünkü ol bahr-ı hayâlden âyine-i âlem-i şühûda gelir bu esrâr-ı ilâhî ki ahâlî-i rûm katında farsî lisân olmağın intifâından hâlî ve mehcûr idi pes türki lisanla

tercemesi ta'mîrdir deyub ta'bir olunup bu dâîler şânında emr ettiler ki anda libâs-ı acem ile olan maâni-i şâhidi kabâ-yı türkîde cilveler kılına pes sem'an ve tâaten deyub ol ki me'mur idi h'asıl oldu ve billahi't-tevfik ve hüve ni'me'r-refik ni'me'l-mevla ve ni'me'r-refik

Temhid-i Asl-ı Evvel

Ey azîz Hazret-i Hak zâhir-bînîler ve sûret-perestler hakkında habîbine ne buyurur ki وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ [Sana baktıklarını görürsün, oysa görmezler.]⁴⁰¹ ve dahi buyurur ki قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ [Doğrusu size Allah'tan bir nur ve apaçık bir Kitap gelmiştir.]⁴⁰² [3a] Pes Muhammed (a.s.) nûr dedi ve Kur'ân'a dahi وَأَتَّبِعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ [Onunla gönderilen nura uyarlar.]⁴⁰³ deyû buyurdu. İmdi sen Kur'ân'da ak kâğıda üzere siyah hurûf görürsün. Kâğıt ve mürekkeb ve satırlar nur olmaz anları nûr görme. Bil ki النور القرآن كلام الله غير مخلوق nedir? Halk-ı Muhammed'in sûretin görüp teşhîsinde kaldılar. Anın içündür ki مَا لِهَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ [Bu ne biçim peygamber ki yemek yer, sokaklarda gezer?]⁴⁰⁴ dediler. Amma ehl-i basîret hakîkatini görüp اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِنْ أُمَّةٍ مِثْلَ مُحَمَّدٍ dediler ve bazıları اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا شَفَاعَةَ مُحَمَّدٍ dediler. Eğer bu makâmda beşer itlâk oluna kâfir olurlar. Zîrâ buyruldu ki فَقَالُوا أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا فَكَفَرُوا [Bizi doğru yola bir insan mı eriştirecek?]⁴⁰⁵ Muhammed (a.s) buyurur ki لست كأحدكم İmdi hakîkat-i Kur'ân ki sıfat-ı mukaddes-i rabbi'-i izzetdir. Enbiyâ ve ehl-i velâyetin gönüllerine makrûndur ve merbûtdur. Zîrâ bu tâifenin hayatı anınladır. Ol kitapta değildir. Amma yine [3b] kitapta talep olunur zira ki إن للقرآن ظهرا و بطنا و لبطنه بطنا الى سبعة أبطن dir. Zira her âyetin zâhirî var ve bâtını var ta yedi batna varınca ve bir yerde dahi buyurur شاف إني أنزل القرآن على سبعة أحرف كلها كاف شاف İmdi hazret-i Kur'ân ki kendini ehline göstereydi sûrette görünürdü. Her sûreti tamam şâfi ve kâfi

⁴⁰¹ A'râf, 7/198

⁴⁰² Mâide, 5/15.

⁴⁰³ A'râf, 7/157.

⁴⁰⁴ Furkan, 25/7.

⁴⁰⁵ Teğâbün, 64/6.

olur Kur'ân okuyan kişi ma'âni-i Kur'âna erişe pertev cemâl-i Kur'ân ânı mahv idüb anda ne kârî ne kırâat ve ne kitâbet kalır. Belki hemân makrûn olur. Nitekim buyurulmuşdur ehlü'l-Kur'ani ehlullah ve hâssatuhû. İmdi bu beşeriyetten gayrı bir beşeriyet vardır ve bu sûretten gayrı bir ma'nâ vardır pes bu âyetler ki buyurur وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ⁴⁰⁶ [(Melekler şöyle derler) Bizim her birimiz için, bilinen bir makam vardır.]⁴⁰⁶ وَمَا يَعْلَمُ⁴⁰⁷ [Zira her ilim sahibinin üstünde daha iyi bilen birisi vardır.]⁴⁰⁷ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ تَأْوِيلُهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ [Halbuki Onun tevilini ancak Allah bilir ve ilimde Rasih olanlarda.]⁴⁰⁸ bu âyet te'vîlen ancak Allah Teâlâ bilir ve dahî ilimde râsih olanlar bilir pes ilim nedir buyurur ki [4a] بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ [Hayır, o (Kur'an), kendilerine ilim verilenlerin sînelerinde (yer eden) apaçık âyetlerdir]⁴⁰⁹ bunca sadır ki ilim andadır buyurur ki [Allah kimin gönlünü İslâm'a açmışsa o, Rabbinden bir nûr üzerinde değil midir?]⁴¹⁰ nitekim Rasulullah (a.s) buyurur ki إن من العلم كهيفة المكنون لا يعلمها الا العلماء با لله فاذا نطقوا به لم ينكره الا اهل العزة با لله

Cümle ilim üç kısımdır. Biri benî âdem ilmidir ve biri ferîştelere ilmidir ve biri dahî sâir mahlûkât ilmidir. Amma bir ilim dahi ki ilm-i Hüdâdır ana ilm-i mahzûn ve meknûn derler. Bunu Hüdâ'dan gayrı kimse bilmez. İmdi âlem-i rabbânî kimdir bilinmedi ve bu ilm-i âlem-i rabbânîden gayrı kimse bilmez zira اطلبوا العلم ولو با لصين [İlim Çin'de de olsa talep ediniz.]⁴¹¹ buyruldu. [Benim ümmetim علماء امتي كأنبيا بن طهراييل [Benim ümmetimin İsrailoğulların Enbîyâları gibidir.] Çin-i mâçine dek ara ki tâ ulemâ-i ümmetü ki Enbiyâ-ı benî İsrâîl kimlerdir bilesin. Pes ol yola rah-ı amelden gitmek gerek. Zîrâ taleb etmek amel yolundan olur amma amel-i ten değil amel-i kalb yoludur. [4b] Zîrâ من عمل بما علم ورثه كأمو Dirîğâ [Bildiğiyle amel eden kişiye Allah bilmediği şeyleri öğretir.]⁴¹²

⁴⁰⁶ Saffât, 37/164.

⁴⁰⁷ Yusuf, 12/76.

⁴⁰⁸ Ât-i İmrân, 3/7.

⁴⁰⁹ Ankebût, 29/49.

⁴¹⁰ Zümer, 39/22.

⁴¹¹ Şuabu'l-İmâm, III, s. 194 (1543); Deylemî, I, s. 78 (236); Keşfü'l-Hafâ, I, 138 (397).

⁴¹² Beyânü'l-Fark, s. 35; Keşfü'l-Hafâ, II, s. 220 (2346).

إن ربكم الله إن ربكم الله tamâm-ı nasıhattır. Bu söz has olanlara göre değildir cümlesi yazıldığı zamanda has olanlara göre değildir. Belki şunlar ki sonradan işitirler anlar dahî mikdârınca nasîb olalar. Zîrâ her nesne ki işitile işitenin fehm-i makamında olmaya anlamaya kâdir olamaz. Sanırmısın ki Kur'ânda bir gürûha ya niçe bin gürûha hitâb ola öyle değil belki her âyet ve her hurûf bir şahsa hitâbdır amma maksûd bir şahs-ı âhârdır. Pes her nesne ki bu varaklarda yazılmışdır her bir satırı bir makâm bir hâlet ve her kelimesinde maksûd bir müride bir talibdir ki bu söz Zeyd'e denile Amr'a denilmez. İmdi sanma ki Ebû Cehil işitmiş ola. Kellâ ancak قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ işitti, ânın nasibi ol idi. Buna delil [5a] oldur ki Hz. Ömer buyurdu: Rasulullah (s.a.v) ile Ebû Bekir (r.a) söyleşirler idi. Kâh sözlerini anlardım ve kâh olurdu ki işitir anlamazdım ve kâh olurdu ki işitemezdim. Bu değildir Hz. Ömerden. Dirîğ oluna hâşâ belki oldur ki şimdi midede olan ma'suma kuzu büryân ve yâhud sükkerî helva yedirmezler. Zîrâ midesi tahammül etmez. Bundandır ki Abdullah ibn Abbas (r.a.) buyururlar ki

الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ [Şüphesiz ki Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra Arş'a istivâ eden Allah'tır.]⁴¹³ ayetin tefsir edeydim beni recm ederdim dedi ve Ebu Hüreyre (r.a.) [Allah، اللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ] yedi kat göğü ve yerden bir o kadarını yaratandır. Ferman bunlar arasından inip durmaktadır.]⁴¹⁴ âyetin şerh edeydim beni tekfir ederdim dedi Abdullah ibn Abbas eydür: Bir gece Hz. Ali (r.a.) ile oldum tâ sabâha dek bismillahın “ba” sını şerh[etti] [5b] Kendimi ânın yanında derya dibinde bir desti gibi gördüm ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبُرِّ وَالْبَحْرِ [İnsanların bizzat kendi işledikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu.]⁴¹⁵ ve her nesneyi ki halk öğretme ol berdir ve ol nesneyi Hüdâ ta'lim ide ol bahrdır. Bahrin hüd nihâyeti yoktur kim el-âyet وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ [O'nun kürsüsü gökleri ve yeri içine alır.]⁴¹⁶ bu hadîsi işit kim buyurur المؤمن من امرأة المؤمن [Mü'min mü'minin aynasıdır.]⁴¹⁷ her kişi kim bir nesne bilmesee amma bilmek istese ânın için iki yol vardır. Biri gönle rücû' ider.

⁴¹³ A'râf, 7/54.

⁴¹⁴ Talâk, 65/12.

⁴¹⁵ Rûm, 30/41.

⁴¹⁶ Bakara, 2/255.

⁴¹⁷ Ebu Dâvud, Edeb, 57; Tirmizî, Birr, 18; Mu'cemu'l-Evsat, II, s. 325 (2114).

Biri nefse evvelki gönle rücû' eder. Anda tedebbür ve tefekkür ile ola bir vâsıta ile gönlü ele getire ve kendi gönlünün dahi ele getiresin. Zîrâ Rasûl (a.s.) buyurur ki استفت قلبك [Kalbine danış]⁴¹⁸ Ey azîz! her şey kim senin önüne gele ânın mihekki ve müftîsi sıdk-ı dil ola. Eğer gönlün fetva verirse emr-i Hüdâdır işle ve eğer vermeye terk eyle. Amma bizim oldur ki müftîmîz nefs-i emmâredir. Amma bir kişinin müftîsi gönül ola müttakî ve saîddir [6a] aksi hâsir ve şakîdir. Eğer bir şahıs da ol kabiliyet ola kendi gönlünü bile eğer kabiliyetin yok ise ehlinden suâl eyle tâki gayrın gönlü senin âyînen ola. Ey dost gönül iki kısımdır bir kısmı kalemullah mukabelesindedir üzerine كتب في قلوبهم الإيمان yazılmıştır. Yemînullah kâtib oluruz. Her nesne kim bilmeye ve bilmesine gönlüne teveccüh ide bu sebep ile bilir.

İkinci kısım henüz hâm-ı nâpuhtedir. Kalemullah mukabelesinde değildir. Ol bedenden ki gönlü âyine ve levh ve kalemullah ola sorsun ki bile. Pes bundan ma'lum oldu ki Hüdâ'yı pîrin cânı âyinesinden görmek nedir? Nitekim pîr kendin mürid cânından Hüdâ'yı görür. Bu cümlemin misâli budur ki bir cemaat hasta olup tabîbe varsalar her birine bir ilaç verir. Bu nüsha tabîbin cehlinden değil belki ihtilâf-ı marazdandır amma kalbin [6b] din ve İslam'ı yek renktir [İslam beş temel üzerine bina edildi.]⁴¹⁹ Amma bâtın işi ve zabtı endazaden hariçtir. İmdi elbette bir pîr-i tarikat gerektir ki tabib-i hâzik olup müride muâlece ede ve her muhtelif derde muhtelif derman buyura. Şunlar ki tabîbi terk ettiler illette kaldılar. Kalıb sağ olmazlar. Pes müride lazımdır ki şeyh-i kâmilin hizmetinde müdâvemet edip emrine itâat ide. Nitekim لا دين لمن لا شيخ له buyuruldu ve şeyhe dahi farzdır ki hilâfeti kabul edip müride terbiye ide. Hüdâ-ı Teâlâ buyurur ki وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خُلَافَةَ الْأَرْضِ [O siz yeryüzünün halifeleri kıldı.]⁴²⁰ ve bir dahi لَيْسَتْخُلَفَتُهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ [Kendilerinden öncekileri sahip ve hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hâkim kılacağı.]⁴²¹ buyuruldu.

⁴¹⁸ Dârimî, Buyû', 2; Müsned, XVII, s.34 (17929).

⁴¹⁹ Buhârî, İmân, 1/ Tefsîr, 30; Müslim, İmân, 5; Tirmizî, İmân, 3.

⁴²⁰ En'âm, 6/165.

⁴²¹ Nûr, 24/55.

5. Sonuç

Aynülküdat Hemedânî kısa ömrüne rağmen çok üretken bir şahsiyetti. Erken yaşlarda zihinsel anlamda olgunlaşmış, ciddi eğitim almış ve genç yaşında kadıların gözdesi olmuştu. Ayrıca erken yaşta elde ettiği ilim onun ne kadar kabiliyetli ve zeki olduğunu gösterir. Aynülküdat okuma ve yazma faaliyetine düşkün biriydi. On sekiz, on dokuz yaşlarında yazma faaliyetine başladı. Bitmez tükenmez bir aşkla bu faaliyetleri sürdürüyordu. Eğer erken yaşta öldürülmeyip biraz daha yaşamış olsaydı çok verimli eserler ortaya çıkartacaktı. Biz bunu kendisinin son eseri olan *Şekva'l-Garîb* adlı eserinde yazmayı düşündüğü eserlerin listesini vermesiyle anlıyoruz.

Aynülküdat'ın dile getirdiği şeyler dönemin uleması tarafından şiddetle eleştirildi. Aynülküdat İslam'ın kuru kuruya, fikhî ve aklî olarak okunmasına karşı geldi. Aynülküdat İslam'ın daha sahih bir şekilde okunması ve algılanmasının ancak metafizik ve akıl ötesi bir idrak ile mümkün olacağını vurgulamaya çalıştı. Bunu yaparken de bazı yerlerde klasik İslam algısının sınırlarını epeyce zorladı. Bu da onun sonunu hazırlamaya yeterli oldu. Bu söylemlerinin bir gün başına bir iş açacağını dile getirmiş ve nihayetinde idam edilmesinde klasik söylemin dışındaki sözleri delil olarak kullanılmıştır. Gerçi idam edilmesi Selçuklu devletindeki bir takım siyasi çekişmeler nedeniyle olmuştur. Sancar'ın veziri ile Sancar'ın yeğeni olan II. Mahmud'un veziri arasında gelişen çekişmeler Aynülküdat'a da dokunur. İlişkili olduğu ve aynı zamanda müridi sayıldığı vezir tutuklanıp içeri atılınca Aynülküdat için kötü günler başlar ve bir takım düşünceleri de bahane edilerek Aynülküdat tutuklanır ve kısa bir süre sonrada öldürülür.

Aynülküdat birçok hocadan istifade etmiş olmasına rağmen, hayatında önemli diyebileceğimiz iki hocası vardı. Biri şeyhi olan Bereke ve diğeri de yine şeyhi diyebileceğimiz Ahmed Gazâlî'dir. Aynülküdat İmam Gazâlî ile görüşmemiş olsa da onun eserlerinden çok istifade etti. Aynülküdat özellikle Ahmed Gazâlî ile görüşmesiyle birçok müşküllerini aşar ve böylece hakikat ona açılmış olur. Aynülküdat, Ahmed Gazâlî'ye bağlanmasıyla tasavvuf geleneği içerisinde aşk merkezli bir tasavvuf anlayışını öne çıkaran sûfilerden olur. Özellikle *Temhîdat* adlı eseri aşk merkezli bir bakışın merkeze konularak İslam'ın yeniden yorumlanmasına çalışıldığı bir metindir.

Hemedâni'nin *temhîdât* adlı eserinde kullandığı dil ne felsefî ve ne de fikhî bir dildir. O önceki eserlerinde felsefî ve fikhî dili kullanmıştır. Özellikle ilk eserleri *olan el-Alâiyye ve Gâye*'de yazdıklarının halk tarafından anlaşılması için fikhî bir dil kullanmıştır. Bu ilk yazdıklarından sonra *Zübdetü'l- Hakâik* adlı eserini yazarak burada daha önceki eserlerine nazaran daha üst bir dil, felsefî dili kullanmıştır. Aynülkudât *Temhîdât* isimli eserinde ise felsefî dilin ötesine geçerek tasavvufî bir dil kullanmıştır.

Hakîkatin bir görünen ve görünmeyen yüzü vardır. Başka deyişle hakîkatin bir zâhirî ve bir de bâtınî yönü vardır. Ehl-i tasavvuf her zaman bize perdeler arkasında bulunan hakîkatin asıl hakikat olduğunu söyler. Aynülkudât de hep bu noktaya dikkatleri çeker. Mesela Kur'ân'ın okunmasında, Hz. Peygamberin, Allah'ın isim ve sıfatının ve âlemin ezeli ve kadimliğinin anlaşılmasında aklın sınır ve imkânları içerisinde kalarak değil de aklın ötesi bir idrake sahip olmanın yani hakîkati bâtın yoluyla görmenin asıl bilme olduğunu dile getirir. Aklın imkânlarının dışına çıkamayanlar hakîkati tam anlamıyla idrak edemeyeceklerdir. Aynülkudât bunu şiir okuyup da onun zevkini anlamayan kimselerin durumuna benzetir. Aynı şekilde kalbinde aşk olmayan ve kalp gözü olmayan kimseler de hakîkati anlamayacaklardır. İşte Aynülkudât burada aşkı merkeze koyar. Aşkın mertebelerinden geçmeyen kimselerin, kalp çeşmeleri açılmayacaktır. Aşkın en aşağı düzeyini de mecâzî aşk oluşturacaktır. Bu yolda ilerleyen sâlik cemâlin nuruyla müşerref olmadan önce bu ön mertebeler onu asıl nura hazırlayacaktır.

Hemedâni sâlikin bu yolculuğunda bir pîrin önemini özellikle vurgulamıştır. Gönlü yanmamış ve belli bir olgunluğu ulaşmamış gönüllerin de pîr olmayacağını ifade eder. Yani pîr varılması gereken mertebeleri aşmış olmalı ki bu yolda yürüyen sâliklere de yol gösterebilsin.

Hemedâni'nin hakîkate ulaşmada bütün temhîdlerde öne çıkardığı şey; insanın hakîkati bulmasının, kendi nefsini tanımasından geçtiği fikridir. Kendi nefsini tanımayan insan hakîkati tam anlamıyla idrak edemeyecektir. Bu noktada insanlar üç kısma ayrılırlar. Kendisini bilmeyen, insanlığın sadece suretini bilenler ki bunların hayvanlardan farkı yoktur. Diğer grup insanlar insanlığın hem suretini hem de bâtın yüzünü bilenler ve son gruptakiler ise hakîkati tam anlamıyla bilenler. Bu son gruptaki

insanlar kendi nefislerini bilenler ve böylece Allah'ı tanıyan kimselerdir. Allah insanlara kendi tarafından bir ruh üfledi. Dolayısıyla insanın özünde ona hayat veren ve onu var kılan ilahî bir yön vardır. Dolayısıyla insan kendisini tam anlamıyla tanıması yani kendisinde bulunan ilahî yönü bilmesiyle Rabbini tam anlamıyla bilecektir.

Hemedâni burada kullandığı dille her ne kadar fikhî söylemi kırmaya çalışıp bir takım mevzularda klasik İslam anlayışına dışını çıktıysa da Onun hiç bir zaman şeriati ve fikhî kuralları görmezlikten gelerek önemsemediğini söyleyemeyiz. Çünkü o Allah'ın gerçek anlamda bilinmesi için Peygamberliğin ve özelde Hz. Muhammed'in bilinip anlaşılmasının gerekliliğinden bahseder. Hz. Peygamberin anlaşılması da tabii olarak ona ittiba ile olacaktır.

KAYNAKÇA

- Alper Ömer Mahir, *İbn Sînâ*, İSAM Yayınları, Şubat 2008.
- Aynülkudat Hemedânî, *Şekva'l-Garib*, çev. Kasım Ensârî, “Difâ’iyyat ve Güzide-i Hakâyık”, İntişârât-ı Menûçehrî, Tahran 1385.
- _____ *Temhîdat*, thk. Afif Useyrân, İntişârât-ı Menûçehrî, Tahran 1386.
- _____ *Zübdetü'l-Hakâik*, çev. Kasım Ensârî, “Difâ’iyyat ve Güzide-i Hakâyık”, İntişârât-ı Menûçehrî, Tahran 1385.
- _____ *Zübdetü'l-Hakâik*, çev. Mehdî Tedîn, thk. Afif Useyrân, Dânişgâh-i Tahran, Tahran 1379.
- _____ *Nâmehâ*, thk. Ali Nakî Münzevî-Afif Useyrân, Nâşir-i Esâtîr, Tahran, 1377.
- Bertels Y. E., *Tasavvuf ve Edebiyât-ı Tasavvuf*, çev. Sirûs Azâdî, İntişârât-ı Emîr Kebîr, Tahran 1977.
- Câmî Abdurrahman, *Nefehâtü'l-Üns*, çev. Kâmil Candoğan-Sefe Malak Bedir Yayınları, İstanbul 1971.
- Can Şefik, *Mesnevî Hikâyeleri*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2004.
- Chittick William, *Tasavvuf*, çev. Turan Koç, İz yayıncılık, İstanbul 2006.
- Corbin Hanry, *İslam Felsefesi Tarihi*, çev. Hüseyin Hatemi, Letilim Yayınları, İstanbul 2008.
- Debâşî Hâmid, “Aynülkudat el-Hemedânî ve Zamanın Entelektüel İklimi”, Seyyid Hüseyin Nasr-Oliver Leaman, *İslam Felsefesi Tarihi*, Açılım Kitap, İstanbul 2007.
- Emîn Ahmed Râzî, *Heft İklîm*, thk. Cevâd Fazıl, Kitap Furûşi Ali Ekber-Kitap Furûşî Edebiyye, Tahran.
- Ensârî Kasım, “Şerh-i Muhtasar Ez Ahvâl Ve Âsâr Ve Akaidi Aynülkudât”, Aynülkudât Hemedânî, *Difâ’iyyat ve Güzide-i Hakâyık*, çev. Kasım Ensârî, İntişârât-ı Menûçehrî, Tahran 1385.

- Gazâlî Ahmed, “Risâletü’l-Tecrîd fi Kelimeti’t-Tevhîd”, çev. Mustafa Özdamar, *Ahmed Gazâlî Ve Tevhidde Tecrid*, Kırk Kandil Yayınları, İstanbul 1997.
- _____ *Sevânihü’l-Uşşâk*, çev. Turan Koç-Mehmed Çetinkaya, *Âşıkların Halleri*, Hece Yayınları, İstanbul 2008.
- Gazâlî İmam, *Mişkâtü’l-Envâr*, çev. A. Cüneyd Köksal, *İmam Gazâlî, Yol, Bilgi ve Varlık*, Sûfî Kitap, İstanbul 2007.
- _____ *Tevhid Ve Ledûin Risâlesî*, çev. Serkan Özburun-Yusuf Özkan Özburun, Furkan Yayın, İstanbul, 1995.
- Gîsûdirâz “Müntehabât-ı Şerh-i Temhîdât”, thk. Afif Useyrân, *Temhîdât İntişârât-ı Menûcehrî*, Tahran, 1386.
- Hidâyet *Riyâzü’l-Arifîn*, Bi-Kuşîş Mihr Ali-yi Gurgani, Kitabfuruş-i Mahmudi, Tahran 1344.
- İsfehânî İmâdüddin, *Harîdetü’l-Kasr ve Cerîdetü’l-Asr*, thk. Adnan Muhammed Al Ta’me, Ayine-i Mirâs, Tahran 1999.
- Julian Baldick, *Mistik İslam*, çev. Yusuf Sait Müftüoğlu, Birey Yayıncılık, İstanbul 2002.
- Mahmud Kaya, *İbn Sînâ*, DİA, c. 20.
- Maksut Cevat, *Ahvâl Ve Âsâr Ve Du Beyhthâyi Baba Tâhir-i Uryân*, Tahran 1975.
- Montgomery Watt, *İslam Düşüncesinin Teşekkül Devri*, çev. Ethem Ruhi Fırlalı, Şa-to, İstanbul 2001.
- Muslu Ramazan, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf 18. Yüzyıl*, İnsan Yayınları, İstanbul 2003
- Münzevî Ali Nakî, *Nâmehâ-i Aynülkudat*, Nâşir-i Esâtîr, Tahran 1377.
- Neşşâr Ali Sami, *İslam’da Felsefî Düşüncenin Doğuşu-I*, çev. Osman Tunç, İnsan Yayınları, İstanbul 1999.
- Nicholson R. A. *Tasavvuf-u İslam Ve Rabîta-i İnsan ve Hüdâ*, çev. Dr. Muhammed Rıza Şafi’i Kudakanî, İntişârât-ı Sohan, Tahran 1382.
- Önver İsmail, *Aşkî*, DİA, c.4.

- Öztürk Mehmed Cemal, *Cerrâhîlik, Hz. Pîr Nûreddin Cerrâhî Ve Cerrâhî Tarikatı*, Gelenek Yayınları, İstanbul 2004.
- Pûrcevâdî Nasrullah, *Aynükdât ve Üstadân-ı Ū*, İntişât-ı Esâtîr, Tahran, 1384.
- Râzî Ahmed, *Heft İklim*, thk. Cevad Fâzıl, Kitap Furûşî Ali Ekber Alemî, Tahran 1341.
- Riyâzî Haşmetullah, *Âyât-i Hüsn ve Aşk Şerh-i Sevanihü'l-Uşşak*, Kitabhane-i Salih, Tahran 1369.
- Safâ Zebihullah, *İran Edebiyatı Tarihi*, çev. Hasan Almaz, Nüsha Yayınları, İstanbul 2005.
- Schimmel Annemarie, *İslam'ın Mistik Boyutları*, çev. Ergun Kocabıyık, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2004
- Sübki *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, thk. Muhmûd Muhammed Tanâhî-Abdülfehtah Muhammed el-Hulv, Matbaatu İsa el-Babi el-Halebi, Kahire 1964.
- Tahir Bursalı Mehmed, *Osmanlı Müellifleri*, çev. A.Fikri Yavuz-İsmail Özen, Meral Yayınları, İstanbul 1972.
- Turan Harun, *Aşkî'nin Kenzü'l-Hakâik Ve Keşfü'd-Dekaik Tercümesi*, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Süleyman Solmaz, Denizli, 1998.
- Turan Osman, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2005
- Uludağ Süleyman, *Ahmed Gazâlî*, DİA, c. 2.
- Uludağ-Bayburtlugil Süleyman-Nurettin, *Aynükdât Hemedânî*, DİA, c. 2.
- Useyrân Afif, “Şerh-i Hâl-i Aynükdât”, *Aynükdât el-Hemedânî, Temhîdât*, thk. Afif Useyrân, İntişârât-ı Menûçeherî, Tahran 1386.
- Vassaf Osmanzâde Hüseyin, *Sefîne-i Evliyâ*, Hz. Prof. Dr. Mehmed Akkuş- Prof. Dr. Ali Yılmaz, Kitabevi, İstanbul 2006.
- Yılmaz Hasan Kâmil, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2002.
- Zerrinkub Abdülhüseyn, *Custecu der Tasavvuf*, İntişârât-ı Emîr Kebîr, Tahran 1386.

مالك علوم حقيق
شيخ اسرار صفيق
صفيق عن القضاة

علي محمد
قاسم
العز

١٤٧٤

Süleymaniye U. kütüphanesi	
Kısmı	Kitap
Yeni Kayıt No	
Eski Kayıt No	1443

ترجمه
کتاب

عین القضاة الهمدانی

بسم الله الرحمن الرحيم

بهست کلید در کج حکیم **فاتیحة** و کرت و ختم سخن
نام خدایت برو ختم کن **نور** و در زبان و لفظان رموز
سخنانک این ثبت البتة و ذکر لسان عارفان کنوز
لا اخصی ثناء علیک حمدیلت شعاع و ثناء حضرت
زین دین الجلالدر که نسیم عینا بتدک انهار کلشن و بوی
شکفته و خندان و باران سخاوت قدسندک اوزان
شجره جمن زار هشتی نما باندر **مثنوی** جهان افرین
از همه بی نیاز توانا کن توان راز بدید اور هر چه مدینه
رساننده هر چه خواهد رسید **نور** و خلاصه کلمات
خردمندان حقایق شناس و لغات سخنان ناطقة
سخنان مسیحی انفس مضمون با وقت مستحون ان الله
و ملک کبه بصوتون علی التبی باو بها الذین امنوا صلوا علیه

وسلوا

وسلوا تسلماً در بیت محمد کاصل هستی شد وجودش
جهان کدی رشاد و ان جودش **صلی الله علیه وسلم**
و علی الله واصحابه اجمعین الی یوم الدین **اما بعد** طالب
کجینه اسرار ربانی و داعی خرمین رموز نامتناهی سخنانی
اولان طلبکار مستعد حقی اولیه که بود بران سرای عالم فاقد
ده اجل مقاصد و مطالب و اشرف منایا و ماری معرفت
ذات و صفات حضرت ملک شعاع جل عن الابدان و الامثال
در و مقصد افضی و مطلب علی به وصوله رفاح نشسته
لازمیدر اول حضرت واجب تعالی نک جل شان و حدایتنه
در دین دلدن اوزار و اعتراف بند کد نضکره رسول کم صلای الله
علیه وسلم **حضرت** هر بیک کافیه نقلیه **نیلغ** بندگی دین فویب
و از کان شرع مستقیم علی ما نطق به ظاهر الایات و الاحادیث
نما رعایت ایتم کر کدر نایب حانه قلبی انوار سوز و عشق
الهی ابله مسوز بند کد صکره اول خانه نک ساحه بی قطرات
اشک چشم ابله بر تو اولوب جاروب صدف و خالصه رفت اول

کرگزین من بعد حاشا که خاطر و انگار بلکه عبار غمور غبار
اگر بول بولعه انکان اولیة **بیت** لوله قلب عارف اولعه
جلائی نور خدا صبر ایلا صله اولو کرگزین بر صفا و ابنا
طایفه علی صوفیه دس الله ارواحم که تو بر باصا شکله
و صاف و جاهدات شافیه به محفل ایله مطلب ذوق و شعوره
و وصل و درجه بقا الله سواصل اولش در در دایما اول
طایفه جلیل القدره میل و محبت ایدوب فن تصوفه نالیف
و تصنیف نیکوگری کتب شریفه مطایفه سنه ممکن اولدیغه
مواظبت ایتمک کرگزین تا کیم لکرت نفاس فدیسته لری برکاتیده
سرمیزل مراده وصول مبسر و محصل اوله اول جمله کتب مدقونه
بری کتاب زنده الحقایق در که حضرت فضل الوصلین و سلطان
العارفین زنده المسالیح المحققین ^{الشیخ} عین القضاة الحمدانی قدس
الله سره نالیف ایتمشدر بزکاب مستطاب در که اکثر غولرض
علوم لدیسه سبحانیه بلکه جمله مشکیالات رموز و اسرار صوفیه
انده مبسوت و مشروحدز بو حقیق دایما بوالدیسه ده ایدم که اول

کتاب

کتاب لطیفک مطالع سینه اشغال ایدوب مدب غمور کما یکن
برمقداری انه اولان دقایق و حقایق ملاحظه سنه کدر اید
ایلمیم و لکن مستطورا اولان حبابی معارف الحی و حقایق
اسرار نامتناهی بر بعدر اوسع و لا ینکان و فوف و اطراف کتب
ایدوب اول سبب بله سر لوجه قلب با کیم جلائی جمال معارف
ملکوتیه و لیسنه صبر با سنا که جلوه کاه دقایق لاهوتیه اوله
لکن ترا که اشغال و تراجم اسال عیان غریبی اول طرفه معنیف
قلعه مانع و کزیت فبورد روی رادق و مجابیه توخهدن عاقب
اولش ایدی شول زمانه دک دنا کاه سر برده عیندن شاهید
مطلوب رونما و شوق کوندن نوغروس مرام جهره کشا اولوب
باب دولت ماب سلطان و استان عزت ایتساب خاقانی
طرفین بر سباده و برجسته بهاد و بر بیک سعادت مندین کوه
نژاد فطرت سرری نیک و ناریکم آفتاب طلعت با ایدر ایله
منور بلکه روز روشنندن نور ایدوب بو وجهه نظر بر کاره
و بوالسلوب اوزره ادره مرام ایلدی که سلطان جلیل القدر

عالي شاز و خاقان افرېدون حېمت و اسكندرا عېبان
كوهر صدف شهر ياري و در درج نامداري حاي حماه الياد
حافظ رعاة كافة الاناد مطلع لورا لدولة القاهرة مظهر انار
استظوة الباهرة مجري انهار العاطفة و الرقة في راجع السلطنة
و الخليفة السلطان بن السلطان سلطان مراد خان خلد الله
فالي اباد و ولاية الزاهرة و ابد اعواد سلطنة القاهرة ماداد
الفك الدوار و عاقب الليل و النهار حضر نيك سري عابره
خاقان بربيه خدمت ابد نرك مفرق بكه جناب فيج القذرية
منسوب اولان خدم سبها حديث امك غابت لوب يعني جنا
معالي بناء و عالي جاه و سعادت دستگاه مشرق حوريد
نامداري و مطلع نجوم كانكاري مقبول الدولة الخاقانية
و مؤتب الحضرة السلطانية جامع المناقب الذكيه صاحب
الفضائل السنية كفا ليله الزاهرة مؤمن الدولة الباهرة
بيت المشيئة بنا و انت احمد سمي حضرت نوح كمشكالات
جهان اولدي ذهبنه مفتوح لاناك كوكب سعادت به على

ذري

ذري الكمال لامعة و نجوم حلالته من افق الخور و الحلال سائمة
شونه امر ابد بلكه او كجاب مستطاب كه ذبح الحقائق و كنف
الدافع ديمكه معروف و موصوف ذر زيان فارسيدن اسباب
زكيه دوندر ب بعدر لان كان رموزات حقيقه سن بيك ابد من
ناكه فارسى دان اولين طالب لرائع اولان اسرار الهي استفادة
مردود اوليه لربن دخي قلب بصاعه و ندرت استطاعه ايله
بحسب فرمان كتاب مزبور لك زجه سندن شروع ايلدم اميدركه
منظور نظر هميا كزري اولدقه و افع اولان قصور بن خامه
اخلاصيه درست ايدوب خطا با سني عفو و حل ايله بوشيد
و مستور بوره لر والله الموفق و المعين و عليه تتوكل و يستعين
اما بعد بلكه كه صورت سينر و طاهر جوهر حقيقه حضرت مصطفى
به صلى الله عليه وسلم خطاب بوكذري كه **و زهم بنظرون**
اليت و هم لا يبصرون يعنى سن نلري سكا نظر ابد كور سن
حال بوكه نلر سنى كوز مرز اى عزيز لوباني قران عظيمه و مؤتمه
دكيه كه **قد جاءكم من الله نود و كتاب مبين** يعنى حقيقا سر الله

فَعَالٍ قَلْبَانِ نُورٍ وَكِتَابٍ سَبِينِ كَلِمَاتٍ حَضْرَتِ مُحَمَّدٍ نَوْمٍ
دیندلی و قرآن عظیمه که کلام خدا در نور دیندلی سوره شریف
که **قَاتِعُوا النَّورَ الَّذِي فِيهَا نِعْمَةٌ** یعنی پس سزایم اولت اولت و نور که
حَضْرَتِ مُحَمَّدٍ بِلَهٍ بَهْ كُونْدَرْدِي سَنَ فَرَانْدَنَ كَاعِدِ سَفِيدِ لَوْرَدِ
یا زلیش حروف سیاهی کوز سن پس کا عید و میداد و سطر ز نور
دکدر بلکه مشایخ اهل سنتك القرآن کلام الله غیر مخلوق
فولریدن مراد ندر خلق حضرت رسولد هم ام ایچ بر صورت
و برین و بر شخص کوز ردی و خلقه ایچ اول حضرتک بر تبت
کوستور دینک قرآن عظیمه **قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ بُوِيَ إِلَهًا يُؤْتِي**
حتی دیندلیکم ما لهذا الرسول باقل الصغار و نبی فی الاموات
یعنی بوسوله ناولدی که طعافر و صوفا فلر و کرر اما انک
جانبی حقیقی ابله اهل بصیرت کوستور دینر ناکه جان و دل ابله انک
حقیقی کوز دینر **اللهم اجعلنا من اهل محمد یعنی باری سن**
بری امت محمد دل ابله و بعضی دیندلیکه اللهم ارزنا سقا
محمد یعنی باری سن بن محمد کلام سقا عتی روزی قبل و بعضی

دیندلیکه

دیندلیکه اللهم لا تحزننا من صحبة محمد یعنی باری سن
بری صحبت محمد هم دن تحرو و ائله اکا بوحالده و بومصا و اینه
اکا بشر دینک اولور سه کافر اولور کافر بوی کوز که بوزله
فَقَالَ لَوْ أَنَّهُمْ سَمِعُوا نَفْسًا تَكْفُرُ یعنی دیندلیکه بره بشری هدایت
ایدردر حقیقی بره بشری اوسه کرک بس کافر اولور برین
هدایت بشری نه نسبت استدلر حتی کد و برین سوز دینر لست
ککد که یعنی بن سرت بریکوز کبی دکم و حقیقت قرآن اول
حضرت صفت مقدسه سیدر که انبیا و اهل و لایت و کالیه
موضوع و بوزد که بوقر فیه نیک حیاتی قرآن ابله در اول کالده
دکدر و بیه سن کالده طب ابله و ما بین لدفین کلام الله یعنی
صحفک صحیفی جابته اولان کلام الله در هم ظاهر طرفه هم
باطن طرفه و سبیه در اما طالمان راه حذایه و فی کالده
کوستور دینر **إِنَّ لِلْقُرْآنِ ظَهْرًا وَبَطْنَ** و **بَطْنًا لِلْبَعْثِ**
الْبَطْنِ دیندلیکه قرآن هر ایتک ظاهری و ظاهر دین صره
باطنی واردر نایدی بطنه و ازجه طولی که نفس بر ظاهری بر

کسسه ادراک لیدی باطن نفس بر روی کیم بیدی و کیم بپندید
و بر حدیث شریفه دخی دیندی که **انزل القرآن علی سبعه مرتب**
کتابا کاب شاپ یعنی قرآن بدی مرتبه اورده که بتدلیلی جمله
شافی کافی در عربی و جمال قرآن چون کندی اهل قرآنه کوشته
یدی صورت کورینور و جمله صور کتشفاده نمائند مگر بوی
او بری دیندی که **اهل القرآن اهل الله و خاصه** یعنی اهل قرآن
اهل الله و دخی خاصه عباد الله و لکن چون قرآن
ایند کسسه **و غیره اول کتاب** کتابه بر پسته معانی قرآنه
بر لیستور و بر تو جمال قرآن بی شویله کجی ادر که نه قرآن فالور
و نه قاری و نه کتاب بلکه جمله بی مفر و اولور و جمله مکتوب بکون
اولور اما مقصود بود که بویستند ^{بسیله} قرآن غیر بر حقیقت اخری
وارد و بویستند غیر بر معنی اخر وارد و بویفالت دن
غیر بر جان و بر حقیقت اخری وارد و بویجهاندن اوز که بر
جهان وارد **نظم** بیرون تر ازین جهان جهانی در کست
جنت و فریوس مکانی در کست ازاده نسبت زین جهانی

در کست

در کست و آن کوهر با کشتان زگانی در کست مارا کونیدین
بشانی نشان در کست زیرا که جز این زمان زبانی در کست
یعنی بویجهاندن اوز که بر جهان دخی وارد و جنت و فریوس
اوز که بر مکان دخی وارد و نسبت و اعتبار اندک آن اده اولان
کسسه بر اوز که جایله دیند و **انزلت کوهر با کجری بر اوز که**
کاندند و بر اوز که بویستند بر اوز که بپندند زیرا بویستند
غیر بر زبان دخی وارد اما بویستند که **و ما نزلنا الا له مقادیرا**
جمله بی شرح و بیان بپندند معناسی دیکند که بر دن بر کسسه
بوقدر **الا انک بر معانی وارد و الله فضل بعضکم علی بعضی**
ارزق جمله نک عذرین بپندند و بیکند که الله تعالی بعضی
بعضی اوز بریه تفضیل بادی رفته **انک انزلنا و فضلنا**
بعضهم علی بعضی مرادی ظاهر بپندند یعنی بر بویستند که بعضی
بعضی اوز بریه بپندند ^{تفصیل} **و فرق کل دخی علم علیهم** ظاهر اولیستند تفضیل
بویجهاندن ایدون و نه معیسی وارد و کین **و ما یعلم الا الله**
الله و انزلنا فی اولم خواستجه تا بویستند حد بپندور و بیکند در سخ

اولاً نزل بسور وعلین رانج اولان کیم ایدون نوبت کیمده اولوق
بک هوایات بستانک فی صدور الین اول اولیم بو صدی وبقول
سینه تی نه برده کراسونل اولورده که **افن شرح الله صدقه لله**
فوق علی نورین ربه بو نور حدی نه برده کراسونل مشول برده که ان
فی ذلک الذکر لمن کان له قلب کره اول اول جمله غافل ردر وراه
تاکره بو جمله طاهر در وواجیدن حضرت رسول م بیوردر که
ان من العبد کبیره الکنون لا یعلمها الا العلماء بالله فاذ لطفوه
لذکره ال اهل العرفه بالله یعنی بعض علم داو در که هیت مکنون کیم
ان نزل ال الله تعالی حضرت بر بنی بلنر بلور بس جن اول علی سول
ان کسه اکار ایلر ال الله تعالی حضرت نه معرور اولنل ایدر علم
اوج قسیم در اول علی ایدر قسیم ثانی علم و فتنه کاندر قسیم ثالث
علم مخلوقات و موجودات در اما در دخی علم علم خدا در تعالی و تقدر
که اکا علم مکنون و علم مخلوق در بر اول علم مکنون خدا به علم اولان
غیری عالمه کسه بلنر بسور مسین که عالم احد یعنی الهی بلنر کزور
الطیور العلم و البصائر چین و مساحیه دن علم طلبند کیملر کزور

اوله که

اوله که **علاء امی کاتبنا** یعنی اسرائیل بوله سین و بسور مسین
فتی بولدن کیملر کزور راه عملدن کیملر کزور و عمل بدیم کیم
علین دکلدر بلکه عمل دینر سیک بسور مسیندر من **عرا بما عورده الله**
علم ما تعلم یعنی بر کسه بدیم که عمل الله تعالی کابلدر
علی رونی حیه در **عالمکون** کیملر کزور **قد عرفوه** بندت ما در یعنی
ناسه عقلاری مقدار بجه سوبلک دیکلدر اما بو ذوق بعض
سور لرتبت و خیر اولندی انجی بو کتابک تالیفنه بافت اول
عزیز لرحول دکلدر بلکه خیر دن بو کتاب بار ذوق حاصر
اولسنره دخی نصیب اولوق مقصود در بر اول نسه که همی بسید
معانی اولسه انک در کی احتمالی اولنر در هر کسکی همی مقدار دن
رباده بی ذوات برع فرسن صانور مسین که قران مجید بر طایفه خطاب
اوله و با خود نور طایفه و با خود نور نیت طایفه بلکه هر ب
و هر حرف بر شخصه خطابند بلکه هر بری عالم دن رعالمه کون
در دیور قلکه یا لسندر هر بر سطر بر مقام و بر سالت مستغرق
و هر بر کله بر مرید و بر طالب مقصود بدن مثلاً زین دینلر

عمره دینار. وحال کوردین بکورد. مرسن صنود سن به **الله رب العالمین** یا ابو جهل ایندی بامقصود ایدی ابو جهل فرآنده **قل یا ایها الکافرون** ایست کریمه سنی ایندی و نصی ایدی اما الحمد لله حضرت محمدت بصبی ایدی اگر بنا منر ایست حضرت عمر بن الخطاب اینست که رضی الله عنه سوره حضرت رسول ام حضرت ابی بکر صدیق رضی الله عنهما سوره لرایدی که ایندی دریم اما معناسن اکیه مریدم و کاهن و اوردی اندر سوسنورد ایدی نه ایندی دریم و نه معناسن هم ایدی سن صنود سنکه حضرت عمر بن دریم اولمن اوله حاسا و کلا دریم اولما سنلد لکن کوجک اوغلا جعه که مه مر اوورسه قور زبان و سگری حلوا لر و مر مر و بومقوله طعام لر دن صاقور کده معان چکن بولک شمل اید مر تا شول رماه که بوی به ربان اوله اولرمانغ بومقوله ماکولات و مشروبات اگ ضرر و برمن عبدالله بن عباس رضی الله عنه ایدر که اگر بواجی بن نفسین ایدجک اولورسم که **ان ربکم الله الذی خلق السموات والارض فی ستة**

تاء

۸ **ایا و ذی السنوی علی العرش بنی طاشل ابله** رحم ایدی کوز یعنی جمله اصحاب بنی طاشه و بکه لر ایدی و حضرت ابی هریره رضی الله عنه ایدی که **ان الله الذی خلق سبع سموات و من الارض فی ستة ايام** **بینهن** ایست کریمه سنی شرح و بیان اینست جلت اولورسم بی افاد ایدی بکورد یعنی خلق بکا کافر دینه لر ایدی و عبدالله بن عباس رضی الله عنه ایدی که بزرگجه خدمت امیر المؤمنین علی بن ابی طالب ده ایدم رضی الله عنه که ذی ایسم الله شرح ایدیلر **وانت نفسی عزیزه** **کالحجره عند البحر العظیم** یعنی بن کنده ای انارک باینده درای عظیم باینده بر بردن قبحه ایسه اید کوردیم در در یاد نه بهره آله سلورسن تا ساکن دریا اولمینه و هر نه که کورسن بر جدی و بر قدری واردر ملاح در یاد نه حد و نه صفت بیاید اید و نه اخذ اید بله بر اید هر الدین کورد یا یه و کور کور مجرده در برده دگر ذریک ایسه بحرین به صوری اولور **فما انشا** **فی البر والبحر** هر غلی که حلفدن اولورسن بری اولور و هر سنه که خدا بلور و بحر اولور **الرحمن علم الغفران** بر بحر کور که اولور و نبات

عمروه دينار و خالد كوردن بركوزه فرس صنوسين به خدا
الله رب العالمين ابو جليل ايندي بامقصود اويدي ابو جليل
فرانده **قل يا ايها النكارون** آيت كريمه سني اينندي نصيبي
اويدي اما الحمد لله حضرت محمد ك صبي ايدى كرايتانم
ايسك حضرت عمر بن الخطاب اينست كه رضى الله عنه بورد
حضرت رسول م حضرت ابى بكر صديق رضى الله عنه سوز
رايدي كه ايندي ردم اما معنا سن اكله مر ايدم و كاهي اووردي
انرا سوسوندر ايدى بن به ايندي ردم و نه معنا سن هم ايدى
سن صنوسين كه حضرت عمر دن دروغ اومش اوله حاشا و كاوه
درغ اولماستد لكن كوچك اوغلا نجه كه نه مر اوورسه قور
زياني و سكرى حلو ازور مرز و بومقوله طعام لردن صاقور
كه معقن چك بولر خيال ايد مر ناسول رماه كه بونويه ريه
اوله اولرمانغ بومقوله مأكولات و مشروبات اكار و پرم
عبدالله بن عباس رضى بورد بركه اگر بواي بن نصيب اينديك
اووردم كه **ان ربحتم الله الذي خلق السموات والارض في ستة**

بنا

ايات استوى على العرش بنى طاشكرا ايله ربح ايدى كوز بغي حمله
اصحاب بنى طاشكرا بركه را ايدى و حضرت ابى هريره رضى بورد
اكون الله الذي خلق سبع سموات ومن الارض مثقال من التمر
بين آيت كريمه سني شرح و بيان ايدى جك اولور سمي ايفاد
ايدى بكون بغي خلق بكا كرايدى ايدى و عبد الله بن عباس رضى
بورد لركه بزوجه خدمت امير المؤمنين علي بن ابى طالب ده ايدم
رض صبا كه ذك باي اسم الله شرح ايدى **وايت نفس عذبة**
كالحرة عذبة البحر العظيم يعنى بن كدي انا لرك يا اينده دراي
عظيم يا اينده برردن نجه ايسه ايله كوردم و دريدن ايدن نه
هره اله بيلور سن ناسا بن دريا اولمينا و هر نه كه كور سن
برجدي و زقدي و اردن ملاح در ايدن نه حذونه صفت يا
ايد و نه اخذ ايد بله بركه هر الدين رودر ايه و كوز كوز
مجرده در برده دكوز برك ايسه مجنون به حوى و اردن **فما انشا**
في البر والبحر هر غي كه حلفدن اوور سن برى اوور و هر سنه كه
خدا بلورده بحري اوور **الرحمن علم القرآن** بزجر كه او بركه مباب

بوقدر ولا يحطون بشيء من عمله إلا بما شاء كلام شريفين استحسن
أي عزير المؤمن امرأة المؤمن حديث شريفين برئمة جلت له بومقاه
متا سبذوا ولدك هركسه به برئسه بي عليه وبلت اسمه الكجون
ايك طريق واردر برى اولدك نذر وبتك ايله كذو وكونه رجوع
ايك اوله كه كذو وكونه واسطه سببه اولسته بي كه كوز كه حصر
رسول عليه السلام بيورد بركه استفت قلبك فان اتاك الفنون
فأفك يعني هرئسه كه سنك او كوكه كون كذره لك عات
ومعنى سنك كوكاك نصديق اوله اكر كوكاك فتو ويريه
يعنى اشكاه جاروت ويرسه اول قبل حقدن امره وكرهوا
ويرسه اشكاه وانرض ايله كه ان تلك لمة وللشيطان لمة واقع
اولشدن يعنى سنك شيطان ايجونن برضيب واردر مالت
ايجونن برضيب واردرن هرئسه به كه كوكل فتوى ويره جماعت
وهرئسه به كه كوكل رداين شيطانيدر بوايك لمة نك نصيب
هر بدنه واردر كرك كرك مسلمان بزم كارين ايجون
مشكليدر مفسر نفس اماره در ان النفس الامارة بالسوء هر

الاجون

كك

كيت كه مفسر بل باكي كسته اوله اولكسته متي وسعيد در
وهر كيت كه مفسر نفس اماره در اولكسته حابر وسوق در
وهر كوكل بر دكيدر لكن اولكسته كه كذو وكوكل واسطه سببه
بلكه اهليت واستعدادى اوليه بو اهليت واستعدادى اولدك
صورتون نا اولكسته يك كوكل بوكه ابيه اوله كه حضرت بارى
سجانه و تعالى بيورد بركه واستلوا اهل الذکر ان كنتم لا تعلمون
يعنى بلد وركى بلندك سؤال ايدك اى دوست كوكلمر ايك
هسته مفسر بدر بر قسم فلم الله مقابله سنك در كه لمة بارئيد
كتب في قلوبهم الامان ويمين الله كانبدين بين بو معانك طريق انك
معرفتي كذو وكونه مرجع ايدوب اولست ايله بل كدر اما كنج
قسم كه هونن نار سبذو حاتم دن اوله ايله فلم الله ده اولن اما جون
كوكل ابيه ونوح فلم الله اولدن سؤال ايله معلوم اولدك خد
مرئيتك جاني ابيه سنك كورمك نجه اولور يعنى مرئيد
كامل جان مرئيد كه كذوي كوز اما مرئيدان بيرده خدنى كور
بوتك مشالي اولدك مثالا راج حسسه فالقوب طيب بايه

و از سه راه و مرصع بن بیان ایلسا کربیب برقع نسجه آنلاوت
تسکین خاطر ای ایچون و برز و علاجه بن بیان ایدر کر بکته
در سه بوخرا لاف نسجه طیب دندرا و اکسته عاظ سولر
اجزای نسجه اختلاقی عیله ندر بس عیله بر فاج کونه در حمله عیله
بر نسجه و بر مک عایت جهل ندر اول کسته که عیله بن نسجه عیله
اول یلور اما بکه عیله دین و ایسلام بکر بکدر حضرت رسول اکرم
و مبعی ایسلام علی خمس بورت معین نسجه زور منکر در بس
نسجه در که جمله مؤمنان علاجه در اما کول کاری و قلب مصکلی
رضبط و بر انداره ابله دکلدیر لایح معر و ادب بر لایحه در که طبیب
حاذق اوله نام بر معالجه ابه و هر زرد در مای سوره و شونزه
زک علاجه و صیبت بنسار در آنلاوت لایح عیله ایچنه اولقدر و اولم
الله فیه جن لاسم بولشدر یعنی اگر الله حاج اوله لکره حیرتله
ایدی مواعظ فرایسته اوله ایسماع ایدر ایدی یعنی ایستد در دی بس
چون طبیب حاذق راه سالیکن لایحه در ایجماع مسالجه ابله قدس
الله ارواحهم نسجه صومق و ایچدر و ایچدر بولشدر که **لایح**

لا نسجه یعنی بوقدر دینی او اکسته نیک که نسجه اوله و نسجه عیله
مستعد اولان عزیزه دخی قبول خلافت ایدر بولت مرید ملک و نسجه
اولدر و مرید دخی نسجه مرید سبی زیاد بولت سعی و کوشش نیک
فریضه اولور لیکه شاهد در سکن حیل و علاجه نسجه بیورد و **وقر**
جساک خلافت الارض و **معصم کون** بعضی در حاکم مرید خلافت
باظن در و خلافت باطن بیان بر زده دخی بیوردشدر **بسیختم**
فلا یرضی کما استخلف الدین من قیام مراد مرید کمالگری ارض قبول
مستعدینه حلیفه فلقد تکلم سته الله اذ انزاله بولت اوله
جاریدر **نعم** کس در زنهان دل خیرتوان کرد از جلال در حیرت حد
سوان کرد محو کس کین علم شرع را زبشون کرد و ایسان خود
رضود در سوان کرد محو از بدن نظر سوان کرد باحسین بگو
اولدر سوان کرد یعنی کسته کولک در زنهان بدن خبر و مر و
کولک سالیکن دخی فارغ اوله مر و بوعالم شرعی کد و اولدر بدن ایدر
که ایسان بگو کد و در ایجماع ابه مر محو بول ایچون بوعالم نظر
اولان کد و در دست کوبنه و از حق اولدر در عیله نسجه کبری

وَكَلَّمَ دَرَّ وَتَقَات بَدِي بَرَزْدَه وَتَغِيرْدَه دَر اَكَايْد بَرَوْت
القرآن له على قلوبنا فما يودرجونك حنا بك فتح ونصرت كنه بو
كيد وكذلن فالقرآن سترهم باليات في الافاق طهروا يدملك وملكوت
كودر وكدلك زبي ابراهيم ملكوت السموات والارض حضرت عيسى
على نبينا وعليه السلام يودر كنه لا بدعنا ملكوت السموات والارض
منهم يولد مرتين يعني هر كس كه ايك زه طومغيه ملكونه ابراهيم خواجه
انا فارندن طومغه بوجها في كودر خواجه كدودن طمغه كنه او جها في
كودر كنه ابدانهم في الدنيا و قلوبهم في الاخرة يوعفي در بعل الشرف
السموات والارض انوك كجا اولور من عرف نفسه يودر كودر يوم
تبدل الارض مقامندن كجوب مير الارض يربشور راي قلبي مشاهد
ايدن ايسنت عنددي يطعمي ويسقين نون اكل ايدن ما وحي الى عبدي
ما وحي اليشيدرا اي عزيز اميرت سلك كه بواسرارك جمالي سكالوه
اليه عادت برست اوله انه حقيق بجه فرج سئلندر انا ووجدنا
اباشنا على لغة الابه وهر نسته كه مخلوقان دن ايشدر سن اولر كه مضه
الانام
اهم در وهر نسته كه ايشدر سن ايشتره وركه لا يخل الحجة دحي
رجل زغه وهر نسته كه ايشدر سن ايشتره وركه لا يخل الحجة دحي

١١
هر نسته كه كودر كونه كودر مره اوزكه والجنسوا هر نسته سكا سكا
اوله صوركم تا حقيقته ايره سكا وواهم صبروا حتى يخرج اليهم
لكان حين كهم حصره عليه السلام نصحين قول اليه كنه فالا نساني
عن سني حتى احدث لك عنيه ذكر اذ وقت ريشيك كدي كودر
ساركم ايان فالا تسجلون طلب اليه كنه ايسنه سن سئوله كه ملك
اوليه ايشتره سن سبر وسفره بفع كبر وادد هر نيك عيرت الود سبر
ايه مقامه ابراهيموسن كه طاهر نيك امين بونك كني اولور وكون الجمال
ك انهم انفسوا اليها جوج وما جوج مفسد واد في الارض سكا
بون كودر سبر يودر سن كه بوجهه ن ادمن بجه صفت در پس ورحاله
نفس اماره يبلور سن كه اعلى عدوك نفسك التي بين جنسك در پس
الذن صكره جدات حقدن برجد به ايسور سني سندن اوب فاني قود
دحي اذن صكره احي ايدن او من كان ميتا فاحييناه بو ايجاد صكره
باقي اولور سن اذن سكا وركه نه ايشتر سلك اليه والذين جاهدوا فينا
لهددناهم سبلا اذن سني بونه عشقه قوب وجاهدوا في الله
حتى جهاوه فالتى عشق سني بجه بس نور اولور سن نور على وبيد

لَوْ رَمَى مِنْ بَيْتِهِ سَنَكِ وَجُودِكَ نَادِرًا بِأَهْلِيهِ نَوْرِي حَقْدِي جَوْدِي
أَنَّ نَوْرِي مَهْوُونٌ بِدَسْنِكِ نَارِيكَ مُضْحِكٌ أَوْ بَدَّ أَنْكَ نَوْرِي أَوْ بَدَّ
بَصْرِي اللَّهُ لِحَيِّ وَالْبَاطِلُ بِلِغْفَرِي بِالْحَيِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَرْفَعُهُ بَسْرَانِ
هَجْرِي بِنِسَانِهِ فَأَوْ رُوِيَ سَنَكِ أَيْسْتَدِيكَ فَهُوَ عَلَى نَوْرِي مِمَّنْ دِيمِ كَادِي حَيْجِي يَدِي
دِيرِي وَبِحَيْجِي أَوْ حَقْدِي بِسْ مُرَادِيكِ أَيْسَهُ أَيْسِي أَوْ رَدَهُ أَوْلَا لَوْ فَانْرِي أَوْلَا
كَدُوهُ مَشْهُوْلٌ أَوْلَا دُونَ تَوْنِ صِرِي أَلِدْرَجَانِ وَرِمَاكَ فَأَوْلَا بِسَلَكِ
وَالْإِقَانْرِي أَوْلَا صُوفِيَانَهُ نَكْفَلُهُ نَهْ عَمَلَهُ كَلَوْرَ أَيْسْتَدِيكِي كِهْ بِرِ أَوْلَا وَبِشَدِي
كِهْ أَوْلَا نَوْرِي بِلَهْ كِهْ خَالِيَهُ سَوِيْلِيْمِ حَقِي صُورُهُ كَدُوْرِي سَوِيْلِيْمِ أَيْ عَزِيْرِي
مَعْدُوْرِي سُوْرِي كِهْ فَاضِي هَمَلِي فِي دَنْ وَبُوكِيَاتِ سِرَابِ قَدْنِ سَوِيْلِيْمِيَّةِ
سَوِيْلِيْمِي وَبِيْنِ تَبِيْنِ أَيْسْتَدِيكِي قَدْنِ لَيْسُوْنِ سِيْلِيْمِي وَرَكَرَدِي فَاضِي أَيْسْتَدِي
أَلِدِيْنِ بَعْدَ دِي وَجُوْحِيَهُ أَيْسْتَدِيكِي أَلِدِيْنِ وَبِيْنِ أَيْسْتَدِيكِي وَجُوْحِيَهُ كَالِ
أَلِدِيْنِ وَبِيْنِ أَلِدِيْنِ أَلِحِيْمِ بَانِ دِيْمِ نِيْمِي حَمَلِي أَوْ شَدْدِي أَيْسْتَدِيكِي وَبِيْنِ حَمَلِي
دِرْلِي بَارْمَعِي عَزِيْمِي بُوْقَدِي دِيْرَا أَوْلَا كَلِي دِيْلَا أَيْسْتَدِيكِي دِيْرَا كَلِي
كُلِي مَسْمُوعِي أَلِدِي لَوْ رَمَى مِمَّنْ عَزِيْمِي حَقِي لَوْ رَمَى أَيْسْتَدِيكِي دِيْلَا حَمَلِي
دِرْوْنِ بَرِيْمِي أَوْلَا دِيْلَا كَلِي أَيْسْتَدِيكِي أَيْسْتَدِيكِي أَيْسْتَدِيكِي كَلِي كَلِي كَلِي

دفع

16
وَأَفْعُ أَوْلَادِ أَمَانَ سَوِيْلِيْمِي أَسْمَاءُ هَرِي حَطِي وَهَرِي حَطِي وَأَفْعُ أَوْلَادِي
قَوْلُهُ عَالِي وَبِأَيْسْتَدِيكِي عَزِيْرِي أَوْ رُوِيَ بُوْحِي بُوْحِي بُوْحِي بُوْحِي دَنْ
حَبْرِي وَبَرِي جَوْنِ أَيْسْتَدِيكِي كِهْ دِيْلَا كَلِي أَيْسْتَدِيكِي رُوِيَ أَيْسْتَدِيكِي أَلَا
بَعِي بِي سَلَكِيكِي أَلُوْبِ حَقِيْقَتِهِ أَلْتِ وَجَوْنِ أَيْسْتَدِيكِي كِهْ كَلِي دِيْلَا
أَيْسْتَدِيكِي رُوِيَ كِهْ كَلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي
بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي
أَنْكَ سَوَالِ أَلِيْمِي أَنْكَ جَوْبِيْدِي كَدُوْ حَقِيْقَتِيكِي دَسْتُوْرِي دِيْلَا بِيْلِي بِيْلِي
كَلِيكِي دَسْتُوْرِي أَلِي كَلِي دِيْلَا حَقِيْقَتِيكِي دَسْتُوْرِي دِيْلَا بِيْلِي بِيْلِي
حَقْدِيكِي دَسْتُوْرِي أَلِي حَقِيْقَتِيكِي كَلِيكِي وَبِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي
جَوْبِيكِي دَسْتُوْرِي بُوْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي
دِيْلَا دِيْلَا دِيْلَا دِيْلَا دِيْلَا دِيْلَا دِيْلَا دِيْلَا دِيْلَا دِيْلَا
حَقْدِيكِي دَسْتُوْرِي بُوْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي
بُوْدِي مِمَّنْ بِيْلِي أَرْسُوْنِ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهُ إِنَّ أَلِدِيْنِ بِيْلِي بِيْلِي بِيْلِي
حَقْدِي وَبِيْلِي وَبِيْلِي وَبِيْلِي وَبِيْلِي وَبِيْلِي وَبِيْلِي وَبِيْلِي
أَيْسْتَدِيكِي كَلِي دِيْلَا كَلِي دِيْلَا كَلِي دِيْلَا كَلِي دِيْلَا كَلِي دِيْلَا

بهر لر می بدو زین به و بعد آن خبر و بر و ب سوز سوزیه ل و **و مضر علیک**
من انبوا و رسد الی ذر نکا با حن انبیا و رسل فتنه لری حکایت بدرد
تا که سنک قلبک اساین طو نوب را و بوله چون که کمال بورد
دیدک پیر دخی اول شسته که سال که لایم در تربیت بدوب حسن و
اورده او ا بدوب سال که اولان نوبی رفع بدوب کوه در دوز
اوله ا هرا حاله نیجه حکایت که لایم در تحقیق اولنه من عرف ربه کلینا
مفامند کنی کتید بدک غائب و نوب هر نه سولر سه کدی اجینا که در
و کدر **مهد صا نای** لیک ای عزیز که مرید طالب دن و مرید صا دن اوله
مقصود اولان طلب دن و ان دندر یعنی دایم حقی طالب اوله طلب چون
چون حقیقه اربش دوره الله و حور طالب حو اولوب انح طالب و
مطلوب و اولوز من طلب شیئا وحد و حد بودن **فهمین** طالب بود
ایکی فهمیدر طالب و مطلوبن طالب بودر که حقیقی استر مطلوب
انلر که حقیقت انلری استر که انلر که انش صونه نیایدن بر جماعت که
طالب خدا بدیلر انلر که رسی اراهم خلیل الله و موسی کیم الله ایدی
حقیقه بیوزر که **فما جاء موسی ابی قحیبا** یعنی موسی و صد و بیبه کادی

بسن بو طلبد حضرت اراهم حقیقه بیوزر که **و انحن انفا اراهم خلیلا**
یعنی اراهمی دوست باندی بس اولدن دوست اولسه صکره دن
دوست اولان پیر اولوز بو طلبه فقر بر اول فقر مخفی دوز
فناور که او اتم انفق اراهم الله در اما بر کوه که مطلوبن دن انلر که
رسی محمد رسول الله علیه السلام در دخی امی دوز که موسی
جاء دیدی یعنی کادی دکادر مضطی م حقیقه انری دینا دی
یعنی کوز دی نوبی که حرم م در بس معلومدر کن کوز بس کی
دکدر کلان طالب و کوز بر ان مطلوب اولوز انبیا خدا تک نامه
اندر **جزر خدا محمد** م جانیه و یوزینه و قلنه اند لایحوت **انک**
والضی و اللیل بیوزدی موسی به م طاعه نظر ایه ددی و کله
دیکه نظر ایه دیری و امی حقیقه بدرد که هر کیم با که بر فریقین
اوله بن اگر بر فریقین اولوزم و و ذر فریقین اوله بن اگر فریقین
اولوزم و هر کیم بکا بوری ریک کلسه بن اگابلاک و ارم بس اول
دخی بونه طالب اولدی اراک بکاشوق ارندی ایه هم اولده
سوق دخی ان لوقدر دوسودر بس بسوق حضور و روستا دن

رَغِبْتُ وَهَجَرْتُ دُكْدُورَ بُوَعْمَامَهُ بُوَعْمَامَهُ بُوَعْمَامَهُ بِمَا وَكَلْتُ
دِرْزُ حُضْرَهُ مِ بُوَطَانِيَهُ دَنْ حَبْرُ وَبُرُوبِ دِيرِكِهِ حَذَائِكَ قَوْلِي وَرَدِي
أَنْدَرِي عَافِيَتِ أُوْرَزَهُ دِرْلِدَرِ وَعَافِيَتِ أُوْرَزَهُ أَوْلَدَرِ بُوَعْمَامَهُ
عَافِيَتِ أُوْرَزَهُ حَشْرُ اِيْدَرِ وَعَافِيَتِ أُوْرَزَهُ جَنَّهُ فُوْرَدَرِ سُوَالَهُ
دُعَا سَيِّحِ الْأَهْمِ بِنِ اسْتِئْكَ الْعَمُوْ وَالْعَافِيَةَ دِرْدِي أَوْلِيْتِ اِيْدَرِ
اِيْمَرُ طَالِبِ الدَّهْلِ وَالنَّانِ شَرِاطِي جُوْقُدَرِ اَمَّا بَرْمَقُصَالُ شَرِي بُوْدَرِ
جَمَلُهُ بِمَنْ يَكِي سَلِيكَ مَدَهَبِكَ بَرِيكَ كَرْدَرِ اَكْرَهِي فُوْا اِيْلِيَهُ اَوْلِيْتِ
عَافِيَتِ اَوْلُوْرَ مَدَهَبِيْنَ طَالِبِيكَ مَقْصُوْدِي اَوْلَدِيهِ بَرْمَقُ
اِحْتِيَانِ اِيْحِي اِيْنِ مَقْصُوْبِيهِ اِرْتِيْدَرِهِ اِنْدِ جَمَالَهُ تَرَكَ عَاثَرِي
يَكْ مَدَهَبِي بُوَقُدَرِ سُوْبِيَهُ كَهْ اَلْدَرْدَنْ بَرِي بِمَشْدَرِ شَرِّ بِالْعَافِيَةِ
فِيْنِي مَانِ رُوْدَنْ اَلْعَاذِعَا لَاسْتِيْلُوْنَ وَاَلْحُوْسُ وَاَلْبُوْدُ
وَالْاَضَارِي جُوْبِيَهُ طَلِبِيكَ اِحْرِيَهُ اِرْبِيْتَهُ مَطْلُوْبِ مَدَهَبِيْنَ
غِيْرِي مَدَهَبِي اَوْلَا مَقْرُكْرُكْرُ **مَنْصُوْر** عَافِيَهُ صُوْرَدَرِيَهُ مَدَهَبِيَهُ
سَلِيكَ جُوْبِ وِرْدِيَهُ رِيْمِ مَدَهَبِيْدِيْمِ زِيْرَا كَهْ جُوْبِيَهُ اَوْلَا بَرْمَقُ
حَذَائِي نَعْمَا مَدَهَبِي اُوْرِيْتَهُ اَوْلَهُ اَلْحُلْصُ اَوْلُوْرُ اِلْاَضْرُ حُوْدِي

طريقك

طَرِيْقِكَ شَرِيْفِيْدَرِ رَسُوْلِيهِ مِ اِيْدَرِ هَرِيْمِ فُوْقِ صَبَاحِ اِلْاَضْرُ اُوْرَزَهُ
اَوْلَهُ اَنْكَ قَلْبِيَهُ بِسَابِيْعِ حِكْمَتِي فَرِيْسِ حَذَائِي نَعْمَا مَدَهَبِيْدِيْنَ دُوْرَ
دِرْزِيْسِ طَالِبِيْزِدِيْحِي دُوْرَ اَوْلِيْكَ اَكْرَهِي مَدَهَبِيْ كَيْفِيْ حَذَائِيهِ
اِرْبِيْسِيْدُوْرَهُ اَوْلَمَدَهَبِيْ اِسْاَلَمِيْدَرِ اَمَّا اَكْرَهِيْ كَا هَلِيْقِ وِرْمِيَهُ طَالِبِيهِ
هَرْدَنْ رُوْقُدَرِ بَرْمَقُصِيْتِ كَلْمِ اَوْلَدِيْهِ طَالِبِيهِ بَرْمَقُصِيْتِ وَاَلْعِ اَوْلَهُ
كَهْ مَقْصُوْبِيْنَ دُوْرَ اَوْلَهُ طَالِبِيْكَ اِيْنِي مَدَهَبِيْ صَابِيْجِيَهُ اَوْلُوْرَدِيْ
اِيْلِيَهُ اَوْلِيْتِ بَرْمَقُ اَوْلَدِيْهِ طَالِبِيهِ اَلْمَدِيْزِيْ كَهْ حَذَائِيَهُ دَنْ اَدَاةَ
بِهْ اِحْرِيْتَهُ وَبِهْ جِيْمِنْدِ طَالِبِيْ اَوْلَهُ كَلْمُهُ كَذِيْ فَلِيْنِيْ اِسْتِيْتِيَهُ
اَلْقَلْبِ بَلِيْتِ اَللَّهِ دَرِ دَاوُدِ سَعِيْرِيْ اِيْتِيْ كِيَهُ اَلْحِي سَيِّحِي اِسْتِيْتِيْمِ
جُوْبِ كَلْمِيْ كَهْ اَنَا عِنْدَ اَلْمُنْكَسِرَةِ فُلُوْنِ اِيْمِ لَاجِلِيْ وَاَلْمُنْدَرِيْسَةِ فُوْرَدِيْمِ
لَاجِلِيْ زِيْرَا كَهْ هَرِيْسِيْتِيَهُ كَهْ سُوْبِيْ اِيْنِ جُوْقُ زِيْرَا اِيْدَرِ اَنَا اِحْلِيْسِيْمِ
ذِكْرِيْ بُوَعْمَامِيْ دِرْ بُوْرَدِيْ كَهْ مَا وَسَعِيْتِيْ رَضِيْ وَاَلْاَسْمَانِيْ وَاَلْكِنِ رَضِيْ
قَلْبِ غِيْبِيْ اَلْمُوْمِنِيْ زِيْرَا قَلْبِ مَوْمِنِيْ عَرِيْشِ اَللَّهِ دَرِ اَرْضِ وَاَسْمَانِيْزِيْ
اَنْكَ مَوْضِعِ اَسْرِيْ اَوْلَهُ هَرِيْ كَهْ طَوَانِ قَلْبِيْ اِيْنِ مَقْصُوْدِيْ اِرْبِيْتِيَهُ
وَهَرِيْ كَهْ قَلْبِيْ بُوْنِ عُلْمِيْ اِيْنِ سُوْبِيَهُ دُوْرَ اَوْلُوْرِيْهِ غِيْرِيْ كَذِيْ بُوْرِيْ

بومرشد

بر وجهی شرح با برید بسطای علیه رحمة الباری لید بیه الهی سکا اول
 نجه در جواب کدی که سن یولدن فالقدن همان نکا اریشدن کبی که
 مصلوبه ریسته طلب دخی حجاب راه اولور ترک ایتک کت زنه باز
 طن ایلکه که قاضی همداکی کفری مدح ایدوب اسبابی فتح ایلر ناکه
 دیر که هر سننه که طالی یولدن الفویه اول کفر در ناکه حقیقت اولدی
 مرد سالی کفر و اسبابی ترک ایلکه زیکر و اسل آمدن کیشی
 کدی به اولدیجه بری لار نمدن چوناه کدی بدن خلاص اوله کفر و اسلا
 ارجه سکا طالب اوله بولمه ل ناکه خود برستلیدن فارغ اولسه
 سن طاروست اولر سن ناکه بنده اولیه سن انا اولر سن ناکه
 علمدن کور یوتمیه سن اوم واد میت مقامنه ایه فر سن ناکه
 کدی دن فحیه سن کدی وکه اریسه فر سن ناکه کدی دن خدا اوله ودا
 ائمه سن مقبول حضرت اولر سن دوکلیدن چمنجه دکلن اولر سن
 و جمله به یول بولر سن ناکه فقیر اولیه سن غنی اولر سن و ناکه ودا
 اولیه سن باقی اولر سن ای عزیز سنیک در دنک ایه ایشا ایلک
 اسبابی واردور و نجه اولسنیک اوقای وارد رتیه کیمسوه نجه

اولمد

اولمدک اسبابی واردور لیس درون نجه اولق نجه رو دکاره حایل
 اولور نیکم مسوه ده نجه ک و موی سینه لقی نجه روز کارده
 ظرور بولور و ساعد حایل اولر اما سول نجه لک که جن بصر ایه
 مشاهت اولور ائک اسبابی دخی که در مثال مسوه نجه اولسنیک
 اسبابی خاکه دوران و هوو ائش و قناب و ماهتاب و اختلاط
 لیل و نهار در نجه اسباب ظاهره در غری سببلی دخی واردور
 زحل و مشتری و سایر نجوم ثواب و بدی کولک کبی بعضی دخی
 عیبدن اولور و نسه لکی ملک رنجی ملک باران ملک آسمان
 و زمین اولور و کلنت معبودی اکر و معبود اولسه جمله وجود
 عدم و جمله موجودات معدود اولدی بس بر مسوه نیک نجه اولسه
 بوقدر سبب و لحو درون ایه ایشا اولغه دخی اسباب لایق
 بعضی ظاهری و بعضی علم عیبدن ظاهری مثلا ایمان و صوم و
 بلاوت قران و بولنک مثالی اعمال طاهره و بعضی دخی عیبدر
 خشوع و خضوع و خجبت و سئوق و بلیت صاوق و بس کبی
 ایشا اولغه بوز اولسان اسباب حاصل اولور کت انلاوت

حصول دخی برین بخته نیک صحبتیه موثوقه از من لایحه که لایحه
به بریز و مریدان لسان بیان بلکه صحابی کالجیم با هم افتدیم
اهدایم یعنی خودم نسبت به او تمام بر طرفه سید و اکثره افتد
مریدان طرفه سید انک حقیقه نیک بیان ایضا **نظم** از آنکه دلیل
نه دروغ چون من نیست او در خط است و خلق از آنکه نیست
از خود بخود آمدن نه گویند نیست بیرون ز سر و زلف شاهد
نه نیست **ای عزیز** تو شاهد خوبید پس خوبند مراد ندر
و زلف ندر و حد و حال ندر و فنی مقامین سالک طرفینک معانی
و اردو عالم صورت و جسمانیته عرض اولش حروف و عبارات
کسو سندان قبری شاهد و خط و حال و زلف و دمک و لمان بو
بیتن و معناده بیور استند **نظم** خالبت سینه بر آن لایحه
بارم کسنا جستن بجان دغد ز بهار مقام پرست زمشک بر
شکر بندارم من لیشکم ان مهر و شکر بردم خال سینه
محمد رسول الله در که لاله الا الله جهره سی او زده حتم و نیست
اولستند حد شاهد خالین کال بولمان بس جمال لاله الا الله

و مقامه
و معنی

محمد رسول الله خالین کال بولمان بول بخته بود بیک جان عاشق بو
خالک هو استن کشند دخی مریدانک به لقاء الله ان
بر حجاب واردن بوجای خدای صکره جمال انما الله دل تیر
نسسه قائل اولی حاجات ندر **مصرع** بیرون ز سر و زلف شاهد
نه نیست بومقامین در بعا که شاه جستن کیند برده در
لا اله الا الله در سن اکا ایلیس در سن انون کان اید بوب
عند ایستندن چون که سالک حال مقایسه اریسته انک بولمان
ایک حالت اولون و اولینه یکی بوز کور برینه خال بولمان
و برینه زلف در بری نور مصطفی در و بری بار ایلیس در نا ابد
بویکی مقامین حالی اولناز **ای دوست** سکا معلوم و سوا
بیریدارفته نیک لسان اولد که جمله احوال مریدی معلوم
زیر بیره کماله او شیمه اوهوز مرید و طایفه فیمید میرشد
اولعه لایق دکاید مریدیک بیک جان کور دکاید انما جان حیا
کوره جمله بر کر مریدیک را دین استند در بعا که هر که مرید
زاه طریقت او زده اول اول مرید برده و هر که کند و مقصدا

اوله كذا كذا و... اما...
 جمله دل بری بود که برتک طاهر خانه نظر بدوب عبادت و طاعتنه
 مشبه ائمه بلکه همان حقیقتنه نظر اوب علم و معرفت نور کواکل
 کوزنه اوبه اوبه اوبه که حضرت رسولی م بائن کوزنه کوزنه
 حقیقتن کلمه قادر اولدیلر مقصود بود که بر حقیقتن کلمه
 و نمودن طلب این کوزنه قالب و صورت دکل بر اوب بی بود که
 کوزنه احوالی جماعی بره دینه که با بر این کوزنه کوزنه تربیت بدو
 حضرت یوزردن قدر ناره و مخالف روشن دل کاه ائمه بره لایم
 اولان اولدیز که مرید بی خدا لونه بر سنده و مرید لایم اولان
 اولدیز که واقعه سن بر دن عبری کسبه دیمه و هر زیاده و نقصان
 ایله نیک حضرت عقیوب اوغلی یوسف م ابدیکه اولد
 دوستی کوزنه شکر که دیمه بس لایم دیزه بره اول بونی و صیبت
 ایله که دوشن کسینه دیمه اما بر دخی مریدیه طریق نصیر
 رو با ده بر وجه ابدیم هم طریق نصیری تعلیم ایله وهم مرید
 عجب لایم کلچک بر لودن بر هیر ایله بس مرید دخی ندر بجاه

بر مفاصنه اربینه بر ادب دخی بود که مرید مبتدی برین حضور
 و عیبندره مرغان این حضورن مؤدب اوب عیبندره مرافق
 اوله اما مرید منتهی اویجی حضور و عیبی بر اولور مثلاً رسول
 م دنیا دن رحلت ایندن عبدالله انصاری اولور صحابه و رده
 اوغلی کوزنه بو کینی بر حیر و ریدیکه حضرت کلمه م دنیا دن عقیاب
 ارجال ایندی دیدی همان عبدالله انصاری دعا ابدیکه با بر نیم
 کوزم اغی ایله که غیر یوزرینه نظر ایله نیم بس بر عزت دعا سن مؤدب
 ابدوب کوزی اغی اولدی **ایمیز** معلومد که اوبکر و عمر و عثمان دن
 علی حضرت لربک رسول الله م محبتی دخی زیاده ایله اما اولد
 مناسبتی محمد م حضرت لربک روحیه ایله اول شنبک طاهر
 رسول الله م ایله ابدی لیک همچون اولکنی مفارقت ایندن بوجا
 ارنکاب ایندی اما انکر حقیقتن به وصال ابدیلر و هم رسول الله م
 یومعتی به اشارت ابدوب رحلتی کوزنه بسور سنده که اول کوزنه
 روزنل کوزن اول اوبکر روزنی بکنن اوبکر صفت اولان لربک روزن
 بکنن ابدیلر اولس و این مصطلحی م حقیقتن کوزمن ابدی صوت

كوردك ما ملقت اولدى ذرا صورت كوردك معنى كوردك الجون
جوكه بلا صورت معنى ميسر اوله صورت حجاب اولون اولون
حكايت دربه جئونه ايندير كله ليل كلدى من السلام ديون باش
كيسانه جلدي اي دوست بلكه هر انش كه پير مريد به بيوره اول
بر خلعت الهي در هر فده اولسه اول خلعتك همانين اولون ذرا
ومان و مان حد ذره بر سفته به بوقت رجب حالت اولد به چي
زمان خدانك نامين بيله كوردكك و اور اولادم **ن وَاللَّهُ وَمَا**
بَسَطُوهُ جمال بكايون كوستروب نويجازه نوخت ايونيكه
قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ بياومين كه بوه مقام درونه حالته اولور حقيقت
بودر كه نام خدايي خدا بيله اولور ذرا كه و دي حاديت
مخلوق زبانه كوردك حقيقت دكلدر بيور سئل ذره من عن
الله ما قال الله ومن قال الله ما عرف الله اشتبه ندره كنه بو خدا
بيله الله ديور و هر كسي كه الله ديه خدا ي بيلور بوسن خدا بيله
اولور ندره ناه نطقه اولديه سن الله ديبس اولر سلك جداك تيري
بودر كه پير مريد به اور ديم بيورر له متصل لاله الا الله ديه

ارهيه

جون

جون بومقامد ن كيه ديمك اولر ذرا بومقامد ن ندي كور
جهدر ح ن وجودي مطلقه طيبند رجون نطقه حرف هو اول
ايك معاني كه ايكي لازم اور نسنن در جوب اصلا اعر ص لحي
هان هو هو هو ديمك امر ايزم مقام توصيد ذر ذرا اولر بلكه عا
جمله ده حد سا كبريك مقامد رجون بومقامد ن كيه جمله
كوز هو در عري سته قلر انك هو الله احد دن عري سته
لايق لارا اولماز دبر ناسمع بودن مزي و بسوز ذرا اكلر نكاز
اما بونك سر به اير ستمكه بود ده مداومت بيمك كدر كچه كه
خداي عز و جاحضرت نيز بك اذكار اور اولدند مريد به چي حقه
فاما بو حقيقت روج روحاني بولده نوم بودر كه ذرا او موي اما
اذكارك مغربي عالمي واندر اول انكاز بودر كه ذرا اولنور نبي الله
ارجم رحيم الحمد لله رب العالمين والصلوة على محمد و آلته جميع
دوكله و قد نود عا حيدر و ائمة كابر دن مريد لله حادي
اعوذ بك باسمك المكنون المرحوم السالم القدوس الصمد
الطاهر يا دهر يا دهر يا دهر يا دهر يا ذل يا من عدل يا ابي يا من

ثم بئد وكو يولد يا هو يا هو يا هو يا من لا هو الا هو يا من لا يعلم ان هو
الا هو يا كان يا كان يا روح باكتنا قبل كل كون باكتنا بعد كل كون
يا مني لا كل كون ايها شريها اصاوت يا على عظامهم الامور
على جلك بعد عنك سبحانك على عنوك بعد قدرتك فان **توقفت**
حسبي الله لا اله الا هو عليه توكلت وهو رب العرش العظيم ليس
كنهه شيء على الاضطر وهو السميع البصير اللهم صل على محمد
كل شيء كما صليت على ابن ابيهم وعلى ال برهم انك محمد جسد
ايهم بود عانك قدرى عظيم بود عا لوح محفوظ وورده
يا ذيلود بود عا رسول الله م دن عبرى كسبه نازل ولسن كدر
تهنئه اصل نالت بكل اى عمر بركه همان خلق اوج قسمد بر قسيمي
شکل ادمع در اومك حقيقت ومعاني سندان خبير و كدر **توقفت**
كالا تمام بلهم اصل بنار در بوطايقه دن ذكر وسنان حاجت دكل بو
طايقه دن قران كرمي ذكر ايتدي كه دجى همان دوستار به اندوب
كرايت بلتك ايجوند حضرت محمد م بود لدا كه سنى سلمان و **صحيح**
و ابى نعب و بلال و هلال و سالم و ابو هريره و انس بن مالك و

آذرى

عباده

عبد الله بن مسعود و بونك امنا بلى ايجون رض كوند دشمن در
بوجمل و بولبت و عننه و شبیه و عبد الله بن سلوك ايجون كون
ددمند فونونلرى كذى عالمين مقضى برنجيه اوسونلر تا كه
وعن زمانه كلكلر كن به لر كنجيه اوسونلر يا محمد مذبره بركه
ياوشها الكا وون شكل ادم سره نصيب اولدى ستر عالم ايجون
ده اولك بيز عالم الهى ده اولدق ريت عريت ايدركه يا محمد ريت
استسلبت جمله عالمى بر قسم ايددى **اولوشاه ريتك لامن نون**
الاور هم جميعا اى محمد سندن انلر نور الوب هدايت نولار
ليس كذى من الاقر نون ولا من الون تحلينين الامن بر محمد ريتك و انك
خاتم ربركه رده عقلت انلاوك كو كرى كوزين بعلي سندر
اذ قرأت القرآن جعلنا بينك وبين الذين لا يؤمنون بالآخرة
حجاب مستورا **بوججاب ندر بلور مسنين حجاب بعد در بس بوطا**
اموات و محمد اذ ندى دجى بفرز ايجون قسم بوطايقه در كه اولد
هم صورى وهم حقيق اولده اولدين **اولدق زمانه ايجون**
حمانهم فالتبروا ايجون فضيلت و كرامت كه بونا لارده و در ريتون

وَلَوْ جَمَعْتُمْ دَكْذَرًا لَمَا كَفَرَ حَقِيقَتِي وَمَعْنِي كَرِي حَمْدِكَ فِي
سَكَمِ حَضْرَتِ ادِي وَتَحْتِ يَدِي مِنْ رُوحِي شَرَفِي اِلَهِي مُتَرَفًا اِلَهِي كَرِيمًا
بِحَوْلِكَ لَمْ يَسْبُو وَمَلِكًا اَوْلَى هَرَبِي بِكَ جَانِ رُوحٍ قَدَسٍ اِلَهِي مَلُو
اِيْدِي لِي وَاِيْدِي اِلَهِي رُوحِ الْقُدُسِ بُوْدُو اَوْلِي طَائِفَةٍ خُوْدُو دُنْيَا رُوْحِي
جَمْعِي دَرِكِهِ نُوْرِي مَعْرِفَتِي حَجَابِي دَرِي قِيَامَتِي دَعِي رُوْبِي وَمَشَا
دَنْ خُرُوْمَلُوْرِي اَنَا بُوْرِي طَائِفَةٍ دُنْيَا حَقِيقَتِي وَمَعْرِفَتِي
اَوْلُوْرِي قِيَامَتِي رُوْبِي وَوَصَلَتِي اَوْلُوْرِي اِلَهِي حَمْدِي دَعِي
بِهَسْتِي اَوْلُوْرِي اِنَّ اَلْبَرَانَ لِي بِحَسْبِي وَاِنَّ اَلْفَجَانَ لِي بِحَسْبِي وَمُعَاوِلِي
بِيَا نِيْدِي اِنَّ اِلَهِي عِيَا وَحَلَقَتِي لِمَا فَعِي اَلنَّاسُ بُوْرُوْهُ حَقِيقَتِي وَرَدِي
بُوْرُوْهُ مَقَامِ سَفَاعَتِي اَوْلُوْبِ اَلَا يَسْتَعْرِضُ اَلْاِيْمَانُ نَصِي حَلَقِي
بُوْا اَوْلِيكُ وَجُوْدِي دَنْ دِيُوْبِي وَخُرُوْبِي فَا نَبِي رَا اَوْلُوْرِي اَنَا اَوْلِي
فِي حِمِي طَائِفَةٍ دَرِكِهِ دِيْنِي لِي اِيْرِي مَشِيْلُوْرِي دَرِ عِبْرَتِ اِلَهِي حَمَائِي
اَوْلُوْرِي حَقِيقَتِي بَقِيَّةِ اِيْرِي مَشِيْلُوْرِي اَوْلِيَا فِي مَحْتِ قِيَا بِي اَوْلُوْرِي
عَبْرِي بُوْرُوْرِي بُوْطَانِي دَنْ نَمَا حَبْرِي وَرَمَلِي مَلِكِي دَكْذَرِي اِلَهِي عِيَا اَوْلُوْرِي
فَا رُوْرِي وَصَلِي اَوْلُوْرِي صَمِيْرِي طَرِيْقِي رُوْمِي دَنْ عَبْرِي اِلَهِي بُوْرُوْرِي بِيَا نِي

اولم

اولم وخلقك بو طائفه في ملكك صباكري تشبيهه وتبديل
غيري دكذر وما جمع اكثرهم الا انما ان الظن لا يثبت على الحق شيئا
بوتلر بطائفة در حق ايله ايندكاري عهده صديق ووقا ايندك
اولم عهده در نجه بيان اولمور واكر ديسلسه نجه درم اولمور
هر نسدك شرح وبيان ميسر اولمور ناعمر به ارنجه اما جبر كره
ايسيله بر خاصيت بيان ايندكاري امكان بوقدر حصر حق
مضطوع به يوم خطاب ايندكاري له سلاه على الياسين بولر
برادري اولور واولك كالحقت الافلاك بولمرك خلقي در
ليتي لبيت اخواني بوزوه ان لله عباد قلوبهم نور من الشمس
وفعالهم كعمل الانبياء وهم عند الله بمنزلة الشهداء وكوكاري
كوندن منون نجه فنا كاه فانك اترك يا نبي هوان كوندزه
جرحه منابه سنه در فعلاري انبيا فعلي كيدر يعني كراستك
واذ در كه شعرات انبياه مساسيندر درجه لري شهيد در وجه
سيندر اما شهيد دكذر احباه عهده درم بولر در مقبول عشق
الهي در وحدت بورد كه في لا عرف قواما بمنزلة عند الله

بأنبياء ولا شهداء يقضهم الأنبياء والشهداء ملكاً ثم عند
الله هم الخالقون بروح الله يعني أنهم يدعون بجماعت كما معلوم وليك
الأنوار الله بآئده من أي شيء كيدراً أما أنبياء وشهداء ككلهم في الدنيا
وشهداء الأنوار منك ابدوا أنوارهم بربهم حيث ابدوا الله
بصاحبون ربهم الأكرم مصطفين بك من أي بيوتهم لأنك دعي
مقامين بيوتهم بومضات من سنك خاطرهم ككلمة ولايت توند
على أولئك أول حضرة رسالت درجه به بر مقام درو وگفت
وگفت درجه به بر مقام دخی در آثار رسالتك اوج مقامی وارد
اول بود زله برسته به فاو را اوله که غیر کا فادر اوله شوق فرکی و
اجراء اموات کی و با هم به مصاحبت کی **اگرچه** بود که احوال
آخرت که جمله معاینه معلوم اوله مشاهده طریق آیه شویله
جنت و جهنم و صراطها و سایر احوال آخرت مشاهده اوله **اگرچه**
بود که هر نسیه که خلق عالم بسند و لذت عالم غیبند انی صریحاً
حالیته و بایده از فتن بلکه فاو را اوله بواجب مژده انبیاء و رسل
خاصیتی در آثار انبیاء بواجب خاصیت که اگر امت و فروع و

دیر

دیر اول حاننداً اکروبی وصاحب سلوک بواجب خاصیت قاله
خوفاً که فرزند دوسه و آنک تجارین راهی اوله اگر بومقامدن
جوب و ربه برسته و رسته رسالت مقامی بدینش تفاوت
خوفاً که ابراهیم و موسی م اولوا العزم دن لیکن بری دید که
اجعل لی لسان صدیق فی الخیرین بری دید که اجعل لی من امة
محمد م بیور مستر که بعبقری عشقک سایه سینه او بود و اما
امت محمد م خاص صریح حقک فریضی مشاهده به سایه سنان
او بود زین که آدم وارد پس مقامی بسند موسی مقامی
صراطی در عیسی مقامی در دخی کولدر اما طائفة خجک
و ضلای **فی مشور صدیق عند ملایک مقصد** در اما معلوم
اولد که انبیاء و رسل برده اوله هیئت صشره سینه در اما افر
امت برده و صمدیت چو سینه در فضل بن عباس بودند
دبمشد که بری بود که امتنه انک نظیری اولیه پس بو
نظیر رسالتک او من بلکه رسولک رسالتی و رسته امتک
ولا یجی و در آن که بعبقری جبرائیل کور سه امته دخی جده تن

دیر

جَدَاتِ الْحَيِّ قَوْلِي عَمَلِ التَّقَابِلِ بِسُودِ **أَيَّ عَزِيمٍ بُولِي كَرِيمٍ** أَوْجِ
طَائِفَةٍ جَمِيعِ التَّسْبِيحِ **أَوْ تَشَاءُ الْكِتَابَ الَّذِي لَمْ يَضْمِنَا مَجْمَعًا**
فَمَنْ طَلَمَ لِقِسْمِهِ وَبِهِمْ مَقْصُودٌ وَبِهِمْ سَائِلٌ الْحَبْرَاتِ أَوْجِ
دُرُوءِ وَفِيهِ جَمِيعُ التَّسْبِيحِ **أَكَاكِلُهُ لَقَوْلِي سَائِلِي أَوْلِيَهُ طَلَمَ طَلُوفِ**
أَيْدِيكَ جَمْلَةً هَجِي دُنْيَاكَ عَيْبِي لَسْتَهُ دَكَلِدِ وَأَنْتَ مَعْبُودِي
كُنْدِي هُوَ سَيْدِي **أَوْ لَيْسَ مِنْ تَحْتِ رِجْلِهِ هَوَايَةُ بُونِ لِيَاكَ أَيْدِي**
كُنْدِي وَجُودِي كُنْدِي مَعْبُودِي وَتُسَدِّرُ أَنْتَ ظَنِّي بُوَدِي كَهْ مَعْدِيكَ
قَوْلِي أَوْلَهُ خَلَا قَوْلِي لَيْنِ كُنْدِي دَعْوَتِي بَدَنِي دَجَائِي بُوَدِي كَهْ كُنْدِي
دَعْوَتِي بَدَنِي لَوْ بُوَدِي تَأَيُّدِي طَبِيبِي دَرِ امْتَحَادِي عَالِي دَرِي
بِحَبْرَتِكَ صَالِدِي مَعْرُوفِي أَوْلَهُ كَسِي طَلَبِي أَوْلَهُ بَلَاةُ عَطْفِي أَيْدِي
كَهْ يَنْزِيلِيكَ صَالِحِي عَادِمِي دُنْيَاكَ أَمَّا كَفَرِي طَلَمَ مَقْصُودِي دِي دِي
فَمَنْ بَدَنِي مَسْنِي كَهْ كَفَرِي مَسَانَةِ عِبُودِي مَرْبِي سَيْدِي وَصَطْرِي
حَالَتِي دِي خَيْرِي هَيْدِي بَدَنِي رِضَالِي لَسْتِي أَوْلِيَاكَ صَلَاتِي دِي نَيْسِي
أَوْلِيَاكَ رِي مَسْجِدِي مَرْكُوبِي نَمَارِي قَوْلِي دِي نَمَارِي بَلِيَّتِي بِلَا مَجَلِي
رَمَانِي دِي دِي كَهْ كَافِرِي أَوْلِيَاكَ رِي كُنْدِي مَعْلَامِي لَقَوْلِي كَهْ كَهْ

نَمَارِي

نَمَارِي قَوْلِي أَوْلِيَاكَ دِي دِي كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ
أَوْلِيَاكَ سَائِلِي بَرِي تَسْبِيحِي دِي نَوِي سَائِلِي **فَمَنْ بَدَنِي لِقِسْمِهِ وَبِهِمْ**
بَدَنِي دِي سَكَايُونِي وَبِهِمْ سَائِلِي كَهْ بُولِي وَبِهِمْ سَائِلِي
بَدَنِي دِي سَكَايُونِي وَبِهِمْ سَائِلِي كَهْ بُولِي وَبِهِمْ سَائِلِي
رَفْتِي كَهْ لَقَوْلِي خُودِي قَاعِي عِيَامَانِي اسْمَانِي اسْمَانِي كَهْ
سَوْنِي رَفْتِي كَهْ لَقَوْلِي خُودِي نَبِي كَهْ سَائِلِي مَسَائِلِي كَهْ لَقَوْلِي
سَائِلِي كَهْ سَاعِي سَرَطِي وَبِهِمْ سَائِلِي كَهْ سَائِلِي رَسَائِلِي
أَعْتَابِي دِي أَوْلَهُ دِي كُنْدِي نَسِي عَدَابِي هَوَايَةُ **وَلَا صَالِحِي مَعْرُوفِي**
خَالِصِي بُولِي دَكَلِدِي نَسِيدِي الْمَشْتَقِي بِأَرِي سَائِلِي أَمَّا كَفَرِي لَسْتِي
وَجُودِي وَعَدَمِي وَأَمْرِي وَاسْمَانِي وَزَمَانِي وَغَرِي وَفَرِي وَجَمَلِي
مَوْجُودِي لَقَوْلِي كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ
أَوْلِيَاكَ وَبِهِمْ سَائِلِي دِي وَبِهِمْ سَائِلِي كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ
بِهِمْ كُنْدِي وَجُودِي دِي قَهْرِي بَلَا أَوْلِيَاكَ وَبِهِمْ سَائِلِي كَهْ كَهْ كَهْ
سَائِلِي أَوْلِيَاكَ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ كَهْ
بُولِي طَائِفَةٍ كَهْ شَرَحِي وَبَسَانِي أَوْلِيَاكَ دِي بُولِي وَبِهِمْ سَائِلِي

حضرت رسولان ايدي ايد كه بوزر اناس على ثلثة اقسام قسم
 بشهون البهايم وهم يشهون الملائكة وقسم يشهون
 الانبياء بين قسم هما يدن نسان طور انركه هتري الكون
 اوليكه **انما واولهم اصل بولردن** وبقسم وشهول كيدن
 هي تسبح وهليل وعمار وضوه اولور انما رقسم بيم برصفت
 انركه هي عشق وحب ورضا ولسليم اولور **واخي طاهه**
 سلك منا فلك زكشي بوزر كه جملة من نور من اوله وجملة دن
 كمن اوله سن هوز زرقام كوريش دكلس بون بجه هم ايدن
 سن جوكه عاتيك اذ استيبه كه مرز سالك معراج فلي به انش
 عتقدن برسعه وشعاع حاصل اولوب مرز سالك اوز ربه تو
 ايدن انك مرز سالك بشريت كسو سندن ودميت عالم دن
 كلور **بشريت ذيقه الموت معلوم اولور ان علمه فان بوزر**
يوم تبدل الارض غير الارض حدنك جوب ناسر حد فتابه ارسوب
 رجب موين عرض ايدن اني قطع ابر اخيار دن جهان در دنه سلا
 اولوب جه دن فارغ اولور من ادا ان ينظر الى سبت منس علوي

الارض

الارض فليظر الى ابن ابي ثمانية بون نصديق البرهني هر سسه
 كه كيدن دن دنه سبت دن وهر سسه كه خدا دن دنه سبت دن
 دن من مات فقد قامت قيامته بسن احوال وياحي الكون ايدن
 بسن بوجيدك ايدن بسن اولور بوقوم دنه سندن طس جعفر
 ايمان مقام دن طس جعفر عيان ومشاهاه مقام دنه سبت
 دن ايمان عيشه اولور **بوتون بالعب** بوزر حضرت محمد م
 ايدن كه **ساكن ما الكتاب ولا الايمان** بسن حضرت محمد م عالم تدري
 مشاهه و حضور دن اكن عالم كتابت و ايمانه كور دن نا خلق
 ان دن انتفاع اليه ان بسن خلقك رحمن قولنا طيب كيدن كتابه
 اسلامه بون و بردي خلق جهان نصيب اسون احوال والا اول
 مفا حضور دن و عتبت و رسالت مفا فدن سالك كه
 عالم هي حقيقه كيدن كور و خداني ما هي بسن ومقام دن
 كجوب اثبات مقام دنه ابر بسوب مفا بسن ايدن بسن دن اهل
 اثبات و اهل كجوب حق الكون بسن اهل كجوب مفا دن
 اثبات اولور كجوب اهل كجوب دنه سبت اوقاف ارسوب

أما جهده مع ما مات ودرجات ناستاهی اولور وهر کس بی رفقاً
ایستور استعداده کوره بیور زکمان فی قلب ابن آدم اودیه فی
کل وای شعبه فن استع قلب الشعبه لم یبال الله فی ای ذلک هلاکة
اید که بی دملک قلبین وواح وعظم شعبه رواد در هم اولور
وایکه نایع اولور کین خوف ذر که هلاک اولور بر رده دخی بیور
هم بیور ذر که مثل القلب کمال بیسه بارض فالایه یقلها الایع
ظهر ووطنای یعنی عشق لایر لیسک باد دخی کوی کندی اولور بند
کرد ودر ناستاکن اولیحه قلب همک دخی دولش دیکلذای
حقاً اما حضرت حق جل و علا یقول قلبین که بمقادیر ساسان
ایده کاید اولمقامه محتاج ومنتساق الییر تا جملة هوای اولمقام
اولور وایکه فالایع اولور عالم فناده جملة ساسکله همزه وهد
طریق درین بر کل من علیها فان وراما لیسر که عالم بنایه کمالی
وای که کندی کوزر وهر کس بی رفق مقامه نازل اولور وبقی وجه
ذکر بود ومامتا الایه مقام معلوم ساسکله نیک نما عذوبند
ایغریارض دن مرادند که ایدورز ان الارض لله یوم الامن یشاء

بواسطه خاک دیکلذای بر خاک کی اولان ارض فانی ذر باقیه لایق
دکدرن بلکه مراد ارض حنت وارض کولدر ناکه با این بومقامه
ایستوب دیه ساسکله **الحمد لله الذی صدقنا وعدة وارزنا الاون**
الایه جونکه زمین فانی باقیه و فایک کولکه سیدک اراه کس بیور
مقامه ایستور که عرش مجیدی فر رده کوزر اولور کوزر
اید که هر رده ده ووجود انبش الهیه واردر اما حال بود که حکمت
هر رده اولور نیک حکمت ناستاهی واردر وایور رده ذر که مو
موجود نه صغر وجملة موجودات کالست دزه کوزر بیور دیا
که هر رده بیور رده بدی بری ویدی کوی کوزر همی ذر جملة
موجوداتک ایینه سیدر جونکه بر رده ده موجود فی کوزر
باین که موجوداتی که کوزر حضرت علی رضه ماید ما نظرنت فی
شیخ الاورایت الله فیه لیسر سنه خذ نیک ایینه سیدر و
دن معرفت خد میسر دن **بیشیر الله ما فی السموات وما الارض**
بومعنا بیاتاً یستدرن **مبدل صلیح** ای غریز من عرف نفسه
فقد عرف ذرته خبریدن سؤال ایدرسک استیکه بر میقدار

ليس اوله في مقدر ربي اوله وجه اخلاقه احوال ان يثبت كجابه
ما بعد اتمامه لومره **والله فاني على امر** معرفت نفسك بعباده
كجهه كمن تمهد له اشتدك وبعضه حتى تمهد له بما
اشد له ككدر في مقدر حتى تمهد له بما اوله في **الامر** حتى
مردول عقابه اربسته كه سرب معشوقه قد مسست اوله كال
لكه اربسته وكذونك بنات وانها سبه واره نفس محمد رسول الله
كه **القد جاءكم رسول من انفسكم** اكا حله بلوطين راني ان
الذي بره ولس حال فيلور لك وراسنه بره ولس حتى اوله ان
هر كه كذي نفس سبه محمد رسول الله نفس معرفتي اكا حال اوله
كيتي به بو معرفت حال اوله همي لك ذات الله بكه اوله ربه
من راني فقد راني الحق في مستدر بين هر كيتي كه كذبن في خبره
بلر وهر كه كذي بلر خدابي بلر جوانه كسبه معرفت نفس محمد
حال اوله وبعث بوله **ان الذين يبايعونك مما بايعوا الله** ينفذ
اوله بوسالك كاري دنيا وخرجه تمام اوله **اليوم اكملت لكم**
دينكم بو معني در بين هر كيتي كه ثبت معرفتي نفس محمد يلوب

محمد

محمد اربسته كال بوله بلر بو معرفت شري كسبه لوم اوله
اداسنه قادر اوله در بعا حدك معرفتي كسبك كذبه اوله
معرفت بركه اوله عرفنه نه عارف و نه معروف اكثر ابو بكر رض بو
بورادن بورد مستدر كه العجر عن ذلك الاور لك اذ بك يعني شويه
سست في اوله عارف كذبن مدرك ايدون ووق ايتم اوله
هم كسبه داني ايجون بول و برينه مستدر هر كيتي انك داني معرفت معرفته
استيه كذي نفس حقيقتك ابنه انيسون بين اوله ايستين
محمد م نظر ايدوب انيسون انك نفس محمد ي استيه ايدوب بين
كوزسون داني راني ليله المعراج في احسن صوره بو مقام
مقارن في مقام كذبه هر كيتي اكا برينتم وهر كيتي بلر **الامر**
كذي معرفتي حاضر اياه كه معرفت في امتد له لقاء الله حتى
اشتهر به وريك هر كيتي كه شمدي معرفته اوله اريك رويت به
اوله **ومن كان في ذرية ابي لهب واصل سبيك**
يعني هر كيتي معرفت حدك ناسبا اوله في احسن حتى باليد اوله
حدك كوز حضرت رسولان رو ايدون في امتد وركش ياريت

وَأَيُّهَا سَيِّدِي مَا عَظُمَ سَائِي دَعَاكَ عَنِّي نَهْ سَوْبِي بِمَقَامِهِ
سَأَلْتُ صَاحِبَ سَوْبِي حَاجِي سَأَلْتُ كَيْفَ أَوْلَدُ بَسْ بِمَقَامِهِ
أَوْ نَهْ جِهْ مَقَامِ أَوْلَادِي وَبُودُنْ نَهْ دَوْلَتِ أَوْلَادِي بِمَا كَهْوَنُ
بَسْرَتِ مَقَامِي زُرُورِ أَوْلَادِي وَفِي ذِكْرِهِ وَالْأَبُو مَعَالِي نُونِ جِهْ
سَبْرَتِي مَقَامِي إِدْرِي **وَأَوْلَيْتُ أَبْنَاءَ مَقَامِي نَهْ مَقَامِي**
عَدْلِي زُرُورِ كَهْ بَدَلِ نَهْ دَوْلَتِ أَوْلَادِي وَبُودُنْ نَهْ كَهْ
مَشَاهِرِ كَلْبِي **نَقَدْتُ بَعْضِي عَلَى الْبَابِ فَبَدَعَتْ فَارَاهُ رَهْ نُونِ**
نُونِ أَوْلَادِي نَادِ أَوْلَادِي كَيْفَ نُونِ فَبَدَعَتْ جِهْ بَدَلِ زُرُورِ
بُودُنْ سَأَلْتُ مَرَادِي جُودِي نُونِ مَرَادِي نُونِ أَوْلَادِي
نَصَابِ سَمَاعِي نُونِ بَدِي **بَدِي دَرْدِي دَرْدِي دَرْدِي** مَا
بَدِي نُونِ وَأَنَّ زِدْ دَرْدِي عَدْلِي دَرْدِي نَاكِرِي كَالْفَارِدِي
سَدَدِي دَرْدِي نُونِ أَرَادِي نَادِي زُرُورِي نَهْ جِهْ زُرُورِي
بَسْ كَرِي كَالِ أَرَشِيكِي دَرْدِي بَسْ أَرَادِي نُونِ قَالِ كَوَالِي
مَنَظَرِي أَوْلَادِي بُونِي دَرْدِي **أَيُّ دَلِ جِهْ زَهْرِي حَوَاسِي بَارِي**
كُجُونِ نُهْ هَالِكِي دَرْدِي سَبْرِي بَعْضِي كُجُونِ شَوْلِ بَارِي جِهْ سَبْرِي

نجه

نجه سَبْرِي كِي هَالِكِي نَادِي كُجُونِ بُونِي جُودِي زُرُورِي
دَلِ كَهْ نَهْ جِهْ سَوْبِي بَعْضِي أَيُّ حَوَاسِي نَهْ جِهْ كَارِي بَعْضِي
أَكْجُونِ سَبْرِي نَهْ نَاسِ هَالِكِي أَوْلَادِي نَهْ بَالِكُونِ نُونِ بُونِي بُولِي
لَا نَهْ نَسْرِي لَهْبِي حَرْمِي دَرْدِي أَوْلَادِي بَسْرَتِي نُونِ أَوْلَادِي هِي
أَرَشِي نُونِ **دَرْدِي حَدِيثِي دَرْدِي حَوَاسِي** أَيُّ هِي
أَرَادِي أَوْلَادِي نَهْ هَالِكِي نَادِي نَهْ جِهْ رِي بَانِي
حَوَاسِي جِهْ حَرْمِي نَسْرِي بَانِي نَادِي نَهْ عَشْقِي دَرْدِي
حَوَاسِي نَهْ حَرْمِي أَوْلَادِي نَهْ بَسْرَتِي مَقَامِي أَوْلَادِي نُونِ
دَلِ بَلِي نَهْ بُونِي سَوْبِي مَقَامِي دَلِ نُونِ دَرْدِي كُونِ نُونِ
كُونِ كَاهِ أَوْلَادِي نُونِ زِيَادِي نَهْ سَعَادَتِي أَوْلَادِي نُونِ
بَعْدِي مَانِ جِهْ نَهْ نُونِ نَهْ عَرَفِي نَهْ عَرَفِي نَهْ عَرَفِي نَهْ
كَلْبِي نَادِي أَوْلَادِي نَهْ مَطْلُوبِي نَهْ نَهْ نَهْ **نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ**
أَيُّ عَرَفِي نَهْ دَرْدِي نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ
نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ
أَوْلَادِي نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ نَهْ

حين لا يلبس ولا يهتدي من مكة ودره بدر انك اوردت عن عرس
 رحمن وري وولما ليه ليل رهاز بوغدي مكة دن مراد اول
 ما خلق الله نوري مكة بي دره وجه رضح وقله همون اول
 مكة دره فاه سنك وكلك علايقدن خالي وشنه اوله اول
 نورصال وامن **الحمد لله الذي هدانا لهذا** **والله اعلم**
 صين ده اولان علم **والله اعلم** **والله اعلم** **والله اعلم**
 در سن سكي اوله ناعرب اوله سن من اسلم وهو عرب وقلب
 المسلم عرب يندي اي غير بله علم ايكي نوع اوره در ربي اولد
 كه بله سن كه انك رضا وادني ده در ايكي اولدكه سخط واد
 نه در سياه سن بس هر نسته كه مامور در اشليه سن وهر نسته كه
 ستمى در اشليه سن هر نسته كه بوصف ودره اوله ربحا لدر
 معلوم انسنه ريزا علم معلومى على ما هو به بله در نه برين
 الله تعالى انك ذات وصفاي علم كلوزى بله كلوز سؤل وقتي كه علم
 الهى له خلق خا اواه **تخلقوا باخلاق الله** در جمل كشتولده هاه
 قطرت قطرة في هي غلت بها علم الاولين والآخرين دن وطره بسب

بريشه

بريشه انبائه رستمه من عندنا وانشاء من الله على طاهر اولد
 ان من العلم كنيه الكون لا يعلمها الا العلماء باه بودر بوكا علم
 لذي در راي غير بله مصطفي ام ايدركه نبي الاسلام عن حسن
 يعني اسلامان بس زكي واددر كن اول قول لاله لا اله الا الله وبلدكه
ان الدين عند الله الاسلام بين بين اسلام وانشاء من ديند اما
 تعاون اولدكه **واسمع عليكم** **فمنه ظاهره وباطنه** اسلام نعت
 ظاهره دره نماز وصوم وحج وادكوه ويمان نعت باطنه وركه
 قلبه معلوم در حديه ويجهز ربه ووشته ربه ووزن ربه
 ايمانق كجي مافا مخرج قلب سلم دن يك نسته بو فدر ربه
 جمله مؤمنان مسلمانان اما بعضى مسلمان اولدكه مؤمن وافر
فان الاعراب امت اقلهم قلوبا وكن قلوبا **استان** بس ايمان لدر
 وانشاء من ندر هر كيم الله دن غيري دن فوز ندرى اولددر وهر
 كيم جمع فر ووضو وادرك فارغ اولدى ايك جهانه بين
 اولدى مؤمن در اول ترا اولون روايت ايدركه ربه ربه
 ايدركه جمله خالين نيم اولددر مكر بايد ايدكه اول نيم فو ندر

بَعِي الْمُؤْمِنِ أَحْوَابُ الْمُؤْمِنِ مَعْنَى لَوْ دَرَكَهُ حُلَايَاكَ بِرَأْسِي مُؤْمِنٌ دَر
 وَبَارِدٌ دَجِي مُؤْمِنٌ دَر دَر بَعَا وَيَسْتَدْرِكُهُ كَيْفِي مُؤْمِنٌ وَلَمْ تَأْكُلْ حَقِي
 طَعِيَةً أَوْ حَقِي حَبِيبٌ أَوْ مَيْتٌ وَبَسْرِيَّتْ جَرْمِي دَر طَلَبْتِ جَاوِلًا
 دِيَا كَهَا كَا كَسْتَدُّ بِي لَوْ سَرَكِ جَمَالِ سَالِمٍ بَسْمِي لَوْ تَمَّا لَكِ الْبُحْيُونُ
 كَهَبْتِ بَسْتِ وَوَلَدْتِ بِيَا كَهَا نَفْسًا مَكَارَةً مَضْمُونًا وَوَلَدْتِ مَعْبُودًا
 اِيْدِي مَشْرِ دَر كَهَا **أَقْرَبُ مِنْ أَخِيهِ اللَّهُ هُوَ** دَر جَمَالِ سَالِمٍ اَلْوَلُوفُ
 كَوْرِي سَوْر كَهَا بَرَسْتِ اَوْلَهُ وَوَلَدِيَهُ مَضْمُونًا اَوْلَهُ وَرَجُوبًا كَهَا
 وَنَفْسَهُ طَبْعًا سَلِكِ لَكِ بَدَنِي سِي اَوْلُو دَسَكِ حَضْرَتِ رَسُولِ مَدِينَةِ
أَفْضَلُ اِلَى عِبَادِي اَلْأَرْضُ هُوَ اِيْدِي كَهَا بَرَدَهُ عِبَادَتِ اَوْلَانِ سَسْتِ
 غَابَتْ فَرْدِي هُوَا دَر حَضْرَتِ اِرَاهِي عَلِي بِنِ سَالِمٍ وَوَلَدِيَهُ لَسَالِمٍ
 اِيْدِي كَهَا وَجَنِبِي وَبَنِي اَلْهَبَاءِ اَلْأَصْنَاءِ بَعْنِي هُوَا بَرَسْتِ اَوْلَمَقَلَدُ
 حَوْفِ اِيْدِي وَمَكَانٍ مِنْ اَلْمَشْرِ كَهَا اِسْتَبَدَّ بِكَ شَكْرُ اِيْدِي اِيْدِي كَهَا
اِنِّي لِحَمَّتْ وَجَمِي اَلَّذِي فَخَّرَ اِسْمِي وَوَلَدِي حَبِيْبًا جُوْنُ
 مَسَلِ اَوْلَدِي حَبِيْبٌ مَسْتَقِيمٌ اَوْلَدِي حَمَّةٌ مُؤْمِنَةٌ دَر بَرِي كَهَا
 حَارِيَهُ دَر بَرِي كَوْنِ رَسُولِ اَللَّهِ اَكَا اِيْدِي كَهَا حَارِيَهُ بَوَلُوْنُ صَبَا

بجهد جعد

بَجْهَ جَعْدِكَ حَارِيَهُ اِيْدِي كَهَا حَقِي اَوْلَدَهُ مُؤْمِنٌ حَقِيْمٌ رَسُولُ اَللَّهِ
 هُوَا اِسْمُ اِيْدِي اِيْدِي كَهَا هَرَسْتَهُ نَكِ حَقِيْقَتِي وَرَدَّ رَسِيْلِي اِيْمَانِي
 حَقِيْقَتِي نَدِي حَارِيَهُ اِيْدِي كَهَا نَفْسِي دُنْيَا حَالِدِيْنِ عَارِفِ اِيْدِي كَهَا
 صَبَا كَهَا اَوْ سَا بَقِي جَهْرِيْمٌ وَكَوْلَدُ صَوْسُنِ اَجِ اَوْلَدِي اِيْمَانِي اَلْوَلُوْنُ
 اِيْبَهُ طَائِفٌ بَرِي اَوْلَدِي صَوْرَتِ اِيْمَانِي بُوْرُوْحِيَهَا حَوَابٌ وَبَرِي كَهَا
 حَقِيْقَتِي لَسَا صَوْرَتِ حَوَابٌ بُوْرُوْحِيَهَا وَبَرِي كَهَا كَانِ عَرِيْنِ
 رَحْمَانِهِ اَنكَارَهُ نَصْرًا لِيْدِيْمِ دَجِي هَلْ جَنَّتْ نَصْرًا لِيْدِيْمِ بَرِي كَهَا
 زِيَارَتِ لِيْدِيْمِ دَجِي هَلْ نَاَرَهُ نَصْرًا لِيْدِيْمِ كَهَا جَمِيْعِي بِيَا رِيْدِي
 حَضْرَتِ رَسُولِ جُوْنِ لُوْنِي اِسْتَدِي دِيْدِي كَهَا بُوْرُوْحِيَهَا اَوْلَدِي
 اِيْدِي بُوْرُوْحِيَهَا مُؤْمِنٌ مَسْتَدِي مَقَاتِي دَر مُؤْمِنٍ مَسْتَدِي مَقَاتِي اَوْلَدِي
 بَرُوْقُشِ مَسَابَهَ سَيِّدِي دَر كَهَا عَالِمِ اِيْدِي دَهْ بَرُوْرَا اِيْلُوْنِي سَبَبُ
 حِيَا كَهَا اَلَيْتَهُ بَرُوْرُوْحِيَهَا اَلرَّسُوْلُ رَسُوْلُ اَللَّهِ اِيْدِي اَلْمُؤْمِنِ مِمَّنْزِلَةِ
 اَلطَّرِيْقِي اَوْ كَا رَهَا اَوْلَدِي بَرُوْرُوْحِيَهَا اِيْدِي بَرُوْرُوْحِيَهَا اَوْلَدِي
 دَر كَهَا بَرُوْرُوْحِيَهَا لَارْحَةً لِمُؤْمِنِيْنِ مِنْ دُوْلِ لِقَا اَللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ كَسْتِي صَبِي
 اِيْلَهُ اَوْلَقِي كَوْنَهُ نَصْرًا لِيْقَلِ اَقْرَبِي مَسِي اَوْلَدِي كَهَا كَسْتِي اِسْتَدَالِ

أولهم أبو حنيفة وأبو بصير وأبو بصير به باعت أوله جوكره ما به كنهه مثل أوله
حركات وسكان حكم شرعية يبرز وجوه شرعية فحكم ذراخ وده
ألكذي حقيقته قول كوسر زوان ضيعوه تبتدو والذبت
جاهدوا لبيت المقدس جوكره بوهدايت طهر أوله وكله
نصديق يقين أوله أمير المؤمنين عيّن أبي طالب رضي الله عنه
لنصف العطاء ما أزدت يقين برده جلسه دعي يقين رثية
بومقام صور نذر أهل دينه أهل سلوكه نصديق أوله لا زيم أوله
كه عم صالحه باعت أوله جوكره عم صالح مؤثر أوله كسب مرتبة
يقينه ليسود جوكره أوله **يوم تبدل الأرض غير الأرض** كوربه
كويور دنيا وأجرت دعائيه أوله شك وشبهه كل برى أوله
سؤل طاهيه دن أوله كابداهم في الدنيا ولولهم في الآخرة ليس
دنياه يقين أوله دنياه دن كدك علم يقين أوله نقدى أوله
هر سنة له بسوده كوربه علم يقين أوله كجرتك بحلقة حق اليقين
أولوه حق اليقين بر عظيم كارتد ومربيه بلددركه علم أوله كالبند
حال منابه سنه ذرا **يوم تبدل** بوحديث كه رسول الله م مؤور

اليمان

اليمان شيع وسبعون شعبة أذناها إمالة لأدى عن الطريق
وأخاها إمارة أن لا إله إلا الله بذلك بمانك ذنى مرتبه من دنيا
تلك بتكذب وأعلى مرتبه من لا إله إلا الله أوله دربعار رسول الله
بدر خلق قبل ايمان ككذب بالاله إلا الله كرسول الله وبنح جون
بويله ويرق قانرى ومالرى مضموم ولدى نور تذكير **مؤمن**
هر سنة كه دنياه مستعول اوله دعى لاله إلا الله ربه نون قانرى
سى همان فليدن باسك والى فود زيق أوله دربعارى هم تلو
ولن كوز لولا يائنه سنوبله دركه بركات هنا **الله** بيمك
داست اوله **يوم تبدل** دنياه در بيمكه سن لاله إلا الله دن دوقانرى
سندى خرد اوله لاله دن كجوب إلا الله اربن كه امين اوله سن لاله
إلا الله حصي فمن دخل حصي امن من عدلى **يوم تجزى** جوكره كنه قطره
كبريا الله ذات احديتك لا يزال ولم يزل دوزنجه كه قدم بر قدم
فودى هجر بر سنة اوله دنياه ايمدى ناكه صير صيفا فى عالم والله نزل
دوشدى بين بود كذرا لاله كمالدر **وما أرسلناك الا رحمة للنا**
ودى حالدره **والله عليك لعننى** لى يوم الدين بين ايمان جلاله

اولدی دربعانکدی لادن که نه و بدیسم بزم لاله عالم عبودیت و
فطرت در لاله عالم الهیت و لایت و عزت در بعاجون ساکنان
دوختی لاله مقامه اوله خلق الخلق فی طایفه بودن لادن کجوتیه لاله
مضامینه ایشنه داره حدایه کورد که نم من علمیم من نوره بود که
داره فو در اول قدری اولد که ده هو من کز لکن سوخت و ساکن
اولم کز که بومضامه سنون و توخت اوله شریک و داره بود کورد
بسن لاله دن نه خبری اولد بود بیک سالک و طالب لاله کورد
سینه که اولد بقی لاده فلام غروب ضرور لاله و هری هرینه مان
مادون لاله مایه سنن با بانه لیدیل حضرت اباسان اولدی حیرت
و سرگردان ایله دی بلور سینه که با سبان کورد غلام صفت کورد ایسن
انلاریک بوین اولدوب اولد بچاره لری عالم بقی لاده فو هو پرست
و نفس پرست اولدوب دربعان بلور سینه که داره لاده نه خطر اولد
برعالی و صد هر ارجانی با لاده سرگردان فلتشید بو بون جان
اولد که لاله ایشنه سن اول جان ده که لاله اولد مینه کالیبت
جان اولد کز لاله جوتیه جان بات حقدان بوجده به ایشنه کسری لادن

مخا

مخات و خلاص بولوب و **احمدنا انما لهما من انک ناصر اولد**
شیرین انهم قریب اکانو قوع اولور **ایضا** اولد و کم رحمت بولوب
گاهی کالجانبورد هیچ دلیل راهی حون من دهر از عاشق اولد
ماهی می کشته شود که می سیلده ای ایدر که کورم برعما می
منزله کاه ایدند که اولد به هیچ دلیل و از بریزد که هر کون بزم
کی صد هزار عاشق جان و بریزد انک غلبه سمی کاهلار و روزنه
مخلص کوره دست رسمی بولول **انما سلطانة علی الذین یحکونون و انما**
هم به مشرکون سنن اول وقت مخلص اولور لاله ایسن بیدن کجه
دربعان سالت مخلصی بزیر اولد که کورد رسول الله توری کورد
ایدن لانه نفس محمدی هم بلور بسن لادن معرفت حق حلال اولد و دربعان
اکورد رسول الله توری لاله لورنه مصلی سیه شریک اولد و لورنه کورد
بکون لک تو چون مصلی هم در بویکه اعوذ بک من الشریک و لکن
دربعان بلور سینه که بونه شریک لاله توری بوی کورد هم برده سینه
کورد کلدن یعنی خدا کی محمد رسول الله ایشنه سینه کورد کورد کورد
به بوردن ای محمد رسول الله برده سینه کورد کورد کورد کورد

چون منتہی اولہ نور محمد دم ازون کبد و جنت و جہنم اولون
لاضد الا انا مخلصين مقاصبه بر و بر بعا كجه فرم من سن
انما انتك سالك منتہی چون ابي مقام و از در مقام اول نور
لا اله الا الله نور محمد دم بره سندن شوبه كورد كه ما هياي
اقاب اوله تا سنده بكنجي مقاصد اولد كه نور محمد دم الله نور
شوبه كوره كه كوك نورين نور ما هياي ده كورد در بعا كه
سن لا اله الا الله دن حروف سويل سن و حروف سندن
انما بريد بوندك توبه ايلر ايد كه خلق كنهان توبه ايلر لا
لا اله الا الله و بكنك توبه ايلر م سيلور مسن كه بچون توبه ايلر
باحصوص رسول الله دم بورد كه افضل **قال الله ان اول السور**
من قبل لا اله الا الله الخجون كه لا اله الا الله و بكنك بركونه ولا اله
الا الله اومك بركونه دخی در حد احق كه لا اله الا الله جماله
دزه ملك و ملكونه كورونه مؤيوق اولور صبر ايه تا اله الا
الله ره روى اوله سن شوبه كه نصب عيونك اوله لا اله الا الله
كندى اولور سن بس بوساعت مؤمن اولور سن بس معلوم اولور

انت

امت لا اله الا الله و بكنك بركونه دخی اولور
عز و نور القدرى شمتك و سوبك و بلك هر كسنتك بشي بكنك
اقي سندن سه شونك اشد كه قبله ايمان اوله ايد كه
تا كه روح اعظم خلق اولدى الله و بكنك اعدا ايمش و بكنك شوبه الله
دعك اولد و بكنك فيا منك الله و بكنك اولد و بكنك اولد و بكنك
مورد كه الله اريش سندن در بعا بخلق عجب قاصد فرم اولد و بكنك
عاقله اولد **ايچي دك ما نور** حق تعالى بيان و شرح ايد و بكنك
حافظ على الصلوات والصلوة الواسطى دخی مضطربم ايد كه الله
عما دلدين حقى نماز بكنك در كبد و دخی ايد كه المصلين بناي حريه
انما نمازك صحیح صهارنه و فرود اولد و بكنك كنى اعصا سلك
عجا سندن يا ك انما ادر ايچي درجه قلبك جز بكنك خويلد
يا ك انما كدر كبر و بكنك و حرص كي چون كه توبه و ربا صبت ايه
بوند خويلد يا ك اوله سن بجد يد و ضوؤ ايمش اولور سن
اب توبه ايه من حد الوضوء حد الله ايمانه بومعند شرح
شايح ايد و وضوؤ افضل در صلوة اتصال در هر كس

مَنْصَلٌ أَوْلِيَهُ بَعْضُ الْخَوَلِدِ بْنِ يَدِيهِ عَلَيْهِ مَنْصَلٌ وَبِئْسَ لِقَابٌ
اللَّهُ الصَّلَاةَ بِغَيْرِ طَهْرٍ يُؤْتِيهِمْ بَدْرًا وَنَارًا وَجَهَنَّمَ طَهْرًا ذَلِكَ لِأَنَّ
مَا ذُكِرَ مِنْهُ **أَيُّ مَآزِنَ شَرِيحٍ قَدْ دُرِّدْنَا** أَنْ يَرَى فَيَسْأَلُكَ
قَالَ فِيهِ سَبِي كَيْفَ دُرِّدْنَا جَبَانَ فِيهِ سَبِي وَأَمَّا دُرِّدْنَا بِدُرِّدْنَا
بِحُرِّهَا كَانَ عَلَيْهِ عَرَبِيٌّ لَمْ يَمْلِكْ وَلَا يَمْلِكُ أَنْ يُوَضَّعَ سَنَاتُ
حَاطِرِهِ كَلِمَةً صَلَاةً لَدُنَّ بَلَاغَهُ صَلَاةً وَصَلَاتُهَا فَتَدْرُسُ
بَدَنُكَ حَتَّى مَنَاجِيكَ تَصِلُ بِهَا إِلَى رَبِّكَ بَدْرًا وَنَارًا
عَلَى صَلَاتِهِمْ جِبْرَانٌ بَوَالِ مَآزِنَ كَلِمَةٍ حُرِّدْنَا وَدُرِّدْنَا
وَجِبْرَانٌ ذَلِكَ بَدَنُكَ وَصَلَاتُكَ وَأَفْعَالُكَ وَتَدْرُسُ بَدَنُكَ
بِدُرِّدْنَا ذَلِكَ طَهْرٌ صَلَاةً حَادِدًا وَحَسَنَةً بِأَعْتَابِهَا
طَاعَتُكَ بَدْنُكَ لِقَابُكَ **قَوْلُكَ تَصَلُّوا عَلَى الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ**
بَعْضُ مَا سَأَلَ رَبَّهُ أَنْ يَدْرُسَ رَسُولَ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
أَلَسْأَلَ رَبَّكَ فِي الْمَسْجِدِ وَصَلَاتُكَ وَبِئْسَ فِيمَا بَيْنَهُمْ مِنْ
مَآزِنَ أَوْلَدِكَ إِبْرَاهِيمَ وَمَعْلَى بَيْتِ الْهَيْمَانَ أَنْكَ طَالِبِ السَّلَامِ لَدُنَّكَ **رَبِّهِ**
فَتَقِيمُ الصَّلَاةَ وَبِئْسَ دُرِّدْنَا أَي عَرَبِيٌّ حَادِدًا لِكَ صِلَاتِكَ بَدْرًا وَنَارًا

سور

سُورَةُ سُورَةُ وَفَوَيْتَ صِلَاتُكَ وَلَدُنَّكَ حَضْرَةُ مَنَاجِيكَ بَدْرًا
دُرِّدْنَا سُورَةُ بَدْرًا وَنَارًا وَكَلِمَةً رَسُولِي وَمَعْرَاجَهُ الْبَدْرُ وَنَارُهُ
أَوْ مَنَاجِيكَ كَمَا نُوَدُّ بِدُرِّدْنَا بَدْرًا وَنَارًا كَمَا نُوَدُّ
بَدْرًا أَنْكَ مَآزِنَ بَدْرًا بَدْرًا كَمَا نُوَدُّ بِدُرِّدْنَا مَدْحُ بَدْرًا
قَدْ دُرِّدْنَا رَسْمًا لَدُنَّكَ وَأَرْوَحُ **أَيُّ مَآزِنَ** بَدْرًا وَنَارًا
بَصَلَاتُكَ فِي فَوْجِهِ دُرِّدْنَا رَسْمًا لَدُنَّكَ بَدْرًا وَنَارًا
مَعْلُومٌ إِلَيْهِ بَدْرًا بَدْرًا كَمَا نُوَدُّ بِدُرِّدْنَا مَنَاجِيكَ فَالْقَدْرُ
جَوَابُ مَنَاجِيكَ طَوْرًا وَبَدْرًا وَنَارًا فَالْقَدْرُ وَنَارُهُ
وَأَوْلَادُهُ كَمَا نُوَدُّ بِدُرِّدْنَا رَسْمًا لَدُنَّكَ وَنَارًا
بِئْسَ مَآزِنَ رَسْمًا لَدُنَّكَ وَصَلَاتُكَ رَسْمًا لَدُنَّكَ
رَبِّهِ كَمَا نُوَدُّ بِدُرِّدْنَا رَسْمًا لَدُنَّكَ وَنَارًا
فَلْيَعْبُدُوا رَبَّهُمْ صِرَاطَ الَّذِي رَزَقَهُمْ مِنْ قَبْلُ
حَادِدًا كَمَا نُوَدُّ بِدُرِّدْنَا رَسْمًا لَدُنَّكَ وَنَارًا
نَفْسِي كَمَا نُوَدُّ بِدُرِّدْنَا رَسْمًا لَدُنَّكَ وَنَارًا
كَمَا نُوَدُّ بِدُرِّدْنَا رَسْمًا لَدُنَّكَ وَنَارًا

غَرِيْبَتِ يَلِيْهِمَا اَنْتَ اُوْدُ بِيْنَ وَصَلْتَ اُوْدَكَ اَصْلًا كَسْتَكِرُّوْجِي
 قَالِمِيْهِ دَرِيْعًا لِمَنْ جَاهَهُ سُوْبِيْكَ بُوْمَعَادِيْنَ صَاكِرْتِ اُوْمَا مَعْرُ
 لَسْنَهُ كِهْ جَانِ بُوْرِيْ كَاكُوْرَهْ اُوْلَقِبَهُ دَرِ فَاِيْمَا بُوْلُوْا اَلْحَمْدُ رَحْمَةً لِّلّٰهِ
 بُوْدَرِ بُوْمَعَادِيْهِ كِهْ جِهَهُ وَهْ كُوْدَرِ قُوْدُ بِيْنَ لِيْ وَوَيْتِ مَادِيْجِيْ مَشْرِ
 اُوْدُوْرِ لِيْ عِيْدَرِيْ صَبِيْحِ اُوْلَمَسَا اُوْبِيْنَ بُوْمَعَادِيْنَ عَلَى صَلَاتِهِمْ
رَبِّهِمْ اُوْدُوْرِيْ عِيْدَرِيْ مَارَاتِ رِيْ مَعْرِيْ دِيْجِيْ بِيْتِ دَرِيْهِ مَارَ اُوْلُوْكَ اُوْمَعِيْ
 اُوْدُوْرِ سَنَهْ بِيْلُوْرِ سَنِيْتِ نُوْرِ سَهْلِيْنَ عِيْدَلِيْهِ سَسْتَرِيْ دَلِ اُوْمَعِيْ
 هُوْ دَرِ اِيْدِيْهِ بِيْتِ اُوْجِ حَرِيْدُوْرِيْ نُوْرَهْ اَسَا رِيْدَرِ حَرِيْ اِيْدِيْهِ وَ
 عِيْدَلِيْ وَوَزِيْهِ حَرِيْ هَلَا بِيْتِ دَرِ اَعْمَالِ اَلْبِيْثَانِ بُوْمَعِيْدَرِيْ بِيْتِ كِب
 عَالِمِيْدَرِيْ دَكَاوْرِيْ كِهْ عَطَاوْرِ بُوْمَعِيْدَرِيْ كِهْ سِرْجَانِيْ حَسْرِيْ بِيْزِيْهِ
 مَارَ قَلِيْدِيْ وَبِيْدِيْ كِهْ بِيْتِيْ حَاضِرِيْ دَكَاوْرِيْ وَشِيْخِ طَاوِسِيْ بِيْ اِيْدِيْ كِهْ بِيْ
 دَعَا اِيْلَهُ كِهْ اِيْدِيْ كِهْ صِرْ اِيْلِكَ دَعَا اِيْمَا بِيْتِيْ بُوْلُوْرِيْ جُوْنِ بِيْ اِيْدِيْ كِهْ
 اَسْتَدِيْ كِهْ حَضَرْتِ رَسُوْلِ هُوْمِ بُوْدَرِيْهِ اِلْصَلُوْهْ اِلْاِيْقَاعِيْهِ اَلْكِتَابِ بِيْ
 قَاعِيْهِ اَلْكِتَابِ اُوْمَعِيْ دَرِ سَتِ اُوْمَعِيْ بِيْ اِيْدِيْ اِيْمَا مَعْرُ فَاِيْحِيْهِ اَلْكِتَابِ
 نُوْرِ اَسْتَدِيْهِ بِيْ سَمِيْهِ دِيْمَا اُوْلَاوْرُوْرْتِ اَلْحَمْدُ اَلْحَمْدُ اَلْحَمْدُ

فصاح صوابك بصدق
 وبخطك دلالتك على
 ابي

دركه

دَرِيْهِ زَاتِ اُوْرِيْهِ فُوْرِ بِيْنَ اَلْحَمْدُ لِيْ سَكْرَدِيْ زِيْبَتِ رَحْمَةً لِّلّٰهِ
 اَلْحَمْدُ دَرِ حَالِدِيْ رِيْ اَلْمَالِيْنَ رِيْ مَرْدَرِيْ كِهْ بِيْنَ اَلْحَمْدُ اَلْحَمْدُ رَحْمَةً
 لَادِمِ اُوْلُوْدِيْ عِيْدُوْرِيْ دَرِيْهِ مَالِكِ نُوْرِ اَلْبِيْنَ دِيْبَانِ اَحْرِيْ اَسِيْهِ سَنَدِيْ
 كُوْرِيْ مَالِدِيْ رُوْدِيْ نَادِيْ اَحْرِيْ كِهْ بِيْ نُوْدَرِيْ بِيْ بُوْشَرِيْ دَرِ سَتِ اُوْدُوْرِ
 بِيْهِ كُوْرِيْ كِهْ كِهْ بِيْ اِيْلِكَ اَهْلِيْ سَكَا عِيْدَانِيْ اِيْدِيْ مَعْرُ
 عُوْدِيْهِ كُوْرِيْ سَنِيْ بِيْ حَالِ اَسْتَفْرِيْ اِيْدِيْ اَلْيُوْبِ عُوْنِ حَدِيْ
 اَسْتِيْبُوْ اُوْلِيْ حَالِيْ صَعْبِ اِيْدِيْ اِيْلِكَ اَسْتَعِيْبِيْنَ دَرِ سَنِيْ اُوْلُقَا
 طَابِ اُوْبِ اِهْدِيْنَا اَلصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ دَرِ سَنِيْ سُوْقِ اَلْمِيْ سَرِيْنَ
 نُوْشِ اِيْدِيْ وَكُلِّ اِيْلِكَ اِيْدِيْ اُوْبِ صِرَاطِ اَلْبِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيَّمْ دَرِ
 بِيْنَ حُوْرِيْ وَحُرُوْمِيْ كُوْرِ بُوْدَرِ اَلْمَشْرِ دَرِ عِيْرِ اَلْمَغْضُوْبِ
 عَلَيَّمْ وَلَا اَلصَّالِيْنَ دَرِ سَنِيْ بِيْنَ مَعْلُوْمِ اُوْلِيْ كِهْ اِلْصَلُوْهْ اِلْاِيْقَاعِيْ
 اَلْكِتَابِ دَرِ قَاعِيْهِ فُوْدَرِيْ سَنِيْ جُوْنِ كِهْ اُوْدُوْرِيْ اِيْدِيْ سَنِيْ كِهْ
 بِيْلُوْرِيْ هِيْبَانِ هِيْبَانِ بِيْجَارَهْ عُرْ كِهْ بِيْ كَالِهْ اَلْحَمْدُ اَلْحَمْدُ
 زِيْهَارِيْ كِهْ اَسْتَدِيْ اُوْلُوْدُوْرِيْ اُوْحِيْ دِيْ رُوْهْ دَرِ حَضْرِيْ هُوْمِ اِيْدِيْ كِهْ رُوْهْ
فَقَطْرَةُ اِلْسَالَامِ اُوْلُوْدُوْرِيْ كِهْ مَالِيْ اُوْدُوْرِيْ مَالِيْ رِيْ كُوْرِيْ

انلاره و اجدر اما بلنگه انما الصدقات للفقراء والمساكين واليتامى
الاية بوسر طافقه دن سن نه فرجه ايتيك كه لكر در عرين برين اله كوه
دكي حال ندرين بوناكري كه عماد برين لكر ميريد و حقيقه بدو
غير بيز و جرها كوجه حدلك و دستلري ايجون خلق اولمسه
انما انالركه بلن كسه و دنياه و بر مرز برين زكوان انالاره و بر ملك
رك كه اصل و فرع انلر ايجوندا نا انالركه فالسبك بقاسسه مدرك
اوله مابوايك طافقه زكوة و بر ملك انالركه يعنى در انالركه خود له
اولن انالركه علم اخروي و اذ در كه لاكن الفهم من العلم بيسر و علم
حربه سيدن خلق فر بيلر زكوة و نصيب و بر ملك رك كه العلم
لاجل منعه اما انى هر كس يك حوصه بيسر فحل ايندوك معقدان
رك كه كجوا الناس على قدر عقولهم بيسر سؤل كركه كنت كركه انحصار
فاجبت ان عرف مضمونداك حائلدر دجى انلكه بونكر دن مهور
و بما رزقناهم ينفقون بله عامل اولوب بونكر دن هر كس حوصه بيسر
حال اوله نصيب بخش اولار و عامه خلق كه انالركه دعالي
ركابت بله بالا و رنجلان خلاص اوله رو قيات كوننده دجى خدا

دجى

دجى زكوان ايشار ايدوب هر برى بيش محب و مستحق عقوبت
در دمندي خلاص ايدوب اهل بهشت ايدو لريلو رسن كرك
كنا حيفت خرميه سنك زكوان نه در بوج رحمت زكوه كرك
على نفسه ارحمة بيسر بونكلن زكوان بيمه و بر ملك رك و بيلر اولو
رك **و ما اولمناك الا رحمة لعالمين** بوسوره شاهد در كه
رسول ام بورمخى خلقه تقسيم ايندي حواصنه و عقولنده هر
كس يك استعداده كوره بوردركه **ما صب الله صدى سب الا**
وصبته في صدى بكر بيسر شراب معرفتي بوشن ايله اما اهل من
مهدم طلب فل و دجى و نبي سالتم صوم و در صوم سر عه كرك
و شرب و جمعي زمان معتد زك انما كه در ان اما صوم اهل
لسانك كل صوم و شرب دن عيار زك بجه صوم و شرب كه
ايت عند ري نطعني و ليسقيني صوم و شرب ايدو بوضوه صوم
معنوي در بر و صوم جان و بر بر بوضومك جز اسي خدا دن
غيري دكلدر اقصوم لي و انا اجرى به بود يعنى انك جز اسي
بهم دكلدر اولور دن بري ايدركه صوم رؤيه الله هر ايجون

عَبْدِكَ رُوَيْدًا عَسَيْدًا رُؤُوسًا فَطَارَ لِيَا أَلَهَ دَرُؤًا
أَيُّوَدًا لَه حَبِيبٌ لَه بِيُودًا لَه لَصَا فُؤُوحَانِ فُؤُوحَةٌ عَدَاؤًا
وَفُؤُوحَةٌ عَدَاؤًا وَرَبُّهُ دَرِيعًا وَجَبْدَانُ نَه فِيمَ بِيَدِكَ كَه دَرِيعًا
رُؤَيْسَهُ وَأُطْرُقُ رُؤَيْبَةً وَأُصَوِّدُنَ عِيْبَهُ حَبْرُ وَرَبِّهِ كَه بِيَدًا
عُدَاؤُنَ صُؤُورًا وَهُوَ أَطَارَى خُدَا كَه أَوَّلَهُ لَيْسَ كَيْفِي كَاه صَابِرًا
أُولُوبُ كَاه حَقْفَرًا أُولُوبُ كَرَاؤُورُ صُؤُورًا وَرَدَّهُ أُولُوسَهُ حُرُؤًا
أُولُورُ وَكَرَهُرُفَانِ أُولُورُ أُولُورُهُ أُولُهُ بِيَدِكَ أُولُورُ صُؤُورًا
يُؤَدُّ لَه بِيُودًا شُرُؤَدًا مَن صَابِرًا بِيَدًا فَالْأَصْبَا وَالْأَطْرُقُ بِيُودًا
أَبَدًا وَبَلَدًا كَه أَمَكُ صُؤُورًا دَرِيعًا وَرَبِّهِ بِيُودًا كَه صُؤُورًا
وَأُطْرُقُ وَاسْمُهُ **أَيُّ دُؤُوسَتُ** بِيَدِكَ كَه هُرُؤُفَةً بِيَدِكَ صُؤُورًا وَأُطْرُقًا
نَدْرُ **بِيُودًا كُنْ حَجْرٌ** دَرِيعَتُهُ حَجْرٌ جَابِلًا وَفَالِ بِيُودًا **وَاللَّهُ عَلَى**
الْأَنْبِيَاءِ أَلْبَيْتُ مَن اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا أَي دُؤُوسَتُ خُدَاكَ
يُؤِي نَه صَاغَدًا وَنَه صُؤُودًا وَنَه لُؤُوسَاكَ وَنَه أَجْمَدًا وَنَه
أُولُورًا وَنَه يَضِينُ أُولُورًا بِلَاكِهِ خُدَاكَ يُولِي كُولَاكِهِ دَرِيعًا وَرُؤُودًا
يُدْرِكُهُ دَرِيعًا نَفْسُكَ فَعَالٌ يَعْجِي كُدُنًا كَه بِيُودًا وَرُؤُودًا كَه حَضْرًا

حُؤُودًا

حُؤُودًا وَرُؤُودًا خُدَا فَيُدْرِكُهُ دَرِيعًا وَرُؤُودًا فَيُولِيكَ كُولَاكِهِ
قَلْبُ الْمُؤْمِنِينَ اللَّهُ دَرُؤُوكُلُ اسْمُهُ كَه حَجْرٌ كُولُ حُؤُودًا كُولِي
قُدْرًا وَرُؤُودًا دَرِيسًا اسْمُهُ قَلْبُ الْمُؤْمِنِينَ بِيَدِ صُؤُورًا مَن صَابِرًا
الرَّحْمَنُ أَيُّ عَرَبِيٍّ صُؤُورًا حَجْرٌ كَيْسُكَ اسْمُهُ لَمَّا حَقِيقَتِ حَجْرِي
هَرُؤُوكُنَّ سِي دَكَاؤُورُ كَه حَجْرٌ يُولُدُهُ أَلُونُ وَفِيهِ كِيدًا مَأْحُورًا
يُولُدُهُ جَانٌ وَدَلِ كِيدًا لَيْسَ يَوْمًا سَوَّلَ لَيْسِيَهُ سَكَاؤُهُ حَانًا
بِيُودًا مَن اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا **حُؤُودًا** وَرُؤُودًا عَرَبِيٍّ حُؤُودًا
رَضِي بِيُودًا حُؤُودًا سَوْدِي نَقِيسًا لِيُؤُوبَ لِيُؤُوبَ أَي حُؤُودًا سَوْدِي
كَه سَنَزَهُ نَه نَعْمَ وَنَه صُرْنَا بِيَدِ بِيُودًا سَيِّدًا أَلُؤُوسًا اللَّهُ عَمَّ سَنِي
نَقِيسًا اسْمُهُ بِيَدِي أَي تَزِدُّمَ حَضْرَتِ عَلِيٍّ رَضِي بِيُودًا بِيُودًا
بِلَاكِهِ أُولُورًا سَوْدِي نَاعِي وَصَارَ دَرِيعًا نَه نَاعِي نَاعِي نَاعِي نَاعِي
لَيْسَ بِيُودًا أُولُورًا نَاعِي نَاعِي بِيَدِ كَه حُؤُودًا بِيَدِ كَه حُؤُودًا
صُؤُورًا وَدِيُولُورًا كِيدًا لِي حَاجِلًا كُولُورًا بِلَاكِهِ أُولُورًا
فِي اسْمِكَ حَسْبُ صُؤُورًا كَلُوبُ رُؤُورًا شَفِيعًا أُولُورًا **أَيُّ عَرَبِيٍّ**
هَجْرًا عَرَبِيٍّ رُؤُودًا رُؤُودًا حَجْرًا عَظْمًا حَجْرًا مَسْنَدًا كَه حُؤُودًا حُؤُودًا

نگار شد که بوی بد بسطای روح بزکون برکسته به راست کلدی
 دید که قند کد ز سن بندی حجه کدرم دید که نیک و از بندی بند
 بچم و از بندی و لاله چید با که و ز بندی که بی طوفانی با حجت
 تمام اول و صل بود که اول ماخلق الله روحی قالب از بند بند
 پس او که زیارت کعبه صالح اولدی **نغمه** خراب جهان کمال حساس
 ماست سلطان جهان در دین بچاره ماست شور و شکر
 و توحید و یقین در کوشه دین های خوار خور ماست
 شوق فعل و اقوال و حرکات که حج بولند و واقع اولور هر برین
 بر سر و زمر و ددر لکن بر توین جوق کسه که که نانی هم المیه
 هود فالبلر بو عین روح و حلا ز یارت حج ابد زدی **و این فی القیامه**
بالحج بانوار کربلا در بجا که بشریت ما فود که کعبه ربوبیت
 ابرو بسور و بار بوبیت صحرای صور نه که هر کس بی که صورت کعبه
 سینه واره کندین نور و هر کیم که کوکل نمبه سینه واره خدای
 انشاء الله بزکون اوله که هر نسبه نیک اصل و غنمه و کف اولوب
 نه دید که بری بله سن **و ان الفضل بیدی الله بونه من نیکاه**

و الله

و الله ذو الفضل العظیم **تمهید اصحاب سادس** ای عزیز بوحده پی
 است که مصطفی ام میوزده من عشق و عفت هم هم فکات مات ابد
 ابد که زکشی عاشق اولسه و عفت و کتمان بیسته نبسته و بو
 در دن اولسه شهید اولور بومهدده عالم عشق بسطایه اولور
 هر ایزه عشق دکن بکن مراد ایسم عشق بی تو من سفته و حیران
 البر و بوجه ابله به بجا غالب اولوب معلوب ابد بویولدن
 کشته و رض بر در بجا اگر خالق عشق بو عیسه باری مخلوق عشق
 زینا ابله که بوکل بن قدرین بله سین در بجا که عشق دکن نه نشا
 و بر لبه و نه بیبا اولنه و نه عبادتاه تغیر اولنه عشق بر کسبه مسلم
 اولور که کندین کجوب دارین عشقه نیشار ایش اوله عشق بر بند
 هر قدر اولسه اندن عذری بر نسبه اندن اولمز و هر نه بی اولسه
 یقار و کدیمه و دندر **ای دوست** خدایه ایشون و خدایه
 و هر نسبه که خدایه ایشون که واسطه اوله اولدی و خدایه
 عشق نیک بی خدایه ایشون در کجوب عشق و بی و خدایه
ای عزیز بر کجوب صفت کز که ناکه لیلی ایشون کجوب جان ویر

زلفش کشته عشق بلی دن نه خبر دارد طالع نبی بود که کذب
 عشق دل غیری اولیه در وجود عاشق عشقه در عشقش بجه
 زلفش بلر حیات عشق دلدر و حیات عشقش لعل سواد عشقه
 درین جمله جمله لکن بکن خون عشق جمله عقیق درین بگذر عشقه
 عاشق اولیه حوین و خود را ی و لود کاشه جمله عالم عاشق اولیه
 تا که دگر زین و با درد و لود زدی **ای درشت** بر و آه آتش عشق
 یاز او کجوند آتش سر و آتش وجودی قلز نا اول
 و ت که آتش عشق انی شوی به بقران لید که جمله عالم کاش
 کورین و چون آتش کاه کذب آتش او در که بمن غیری زین
 کدی عشق آشد عاشق با کمال بدلی بود در عشقش و نه زین
 عاشق حسنی عشقه معشوقه نه حسنی و از در و آتش عشق
 مقصودی عشق در و آتش حیا عشقه در عشقش لعل لود لکه
 عشق هم حالت و لود که کنی کذب به و آتش لود و دخی و لود
 که عاشق عشق دل شوی به و غصه لود که نه حیران و نه وصال با و
 کور ای **عزیز** عشق خالق سولیم و با عاشق مخلوق عشق

جمعه

جمله ارج لود نماز برین محراب درجه لود زدی عشق صبر
 دزوری عشق کبر در و زدی عشق و وسط عشق صبر عشق در در
 که سولیم که لذت بود که سن خضر فرم سن **عزیز** بر شمر زین به
 دین ای بر سن معد و سن کبر **عزیز** سکا غره و لسن کاید
 تا عشق لود حیا اوله مصی **عزیز** که ان الله سبعین الف
 حیا من نور و کشف الحرف سبحان وجهها انهم فی وجهه
 و کمال لظن لود در خصوصه در خصوصه صفات الله در
 غیری بود که اما عوالمه و کمال لود در غیری حیا لود زدی بعضی
 و بعضی و زدی ظلال شون و غضب و حسد و کبر و کج و حجت
 دنیا و مال و جاه و دبا و حرص و عفت دخی بود که بی اخلاق
 دینه و نور بی حیا لود نماز و حجت صوم و حجت صدقه و تسبیح
 و ادکار و ساز اخلاق حمیده **الله نور السموات و الارض** آفتاب
 آیه محمد سن کورمک و لود زین لود زین آیه و سینه سینه
 کمال آفتاب علی کلام مطالمه آیتک و لود چون که آیه سرتون
 لود زین کمال اوله ضروری بره به لود زین که عاشق ستم

كبريا وعظمت برده سيدن غيريه تخراج دكدر حضرت محمد
ما بيمهم وين ان بصرف اليرم في الحجة الورد الكبرياء على وجهه
اندره جنه ريلون كودن برده كبريا اولور كودن
رسول هم حضرت نبيك عشيقه ايليه سي نه يدعي اشتكاه حضرت
حق نه در كندري **من ايات ربه الكبريا** بوبكر صديق رسول الله
يا رسول الله اول ايه كبري نلدر بيلدر كه حضرت حق كوردم برده
حضره كه كوچه بنجران ايمر هانق يا قوتند برده ورايدي
بوسوري ايمر ليدن كشته جارم فلما اوسول كه برول رسول هم
جبراه صور ديكم يا جبريل هل ايت ارب حضرت جبريل جواب
ورديكه كوچه بنجران مان نوردن نيش نيك جاد وورد كره
بريك بانته وارم همان بنا رخ **اي غريب** انشت موسى هم نه درو
قربانه حيا بوايتك نفس برنه مجاهد و نه عرشك لوقارود
نودن وطلدن نيش بلك حبان واردر بس موسي هم سولك ايد
جمله جالري كجدي بر حبان فادي موسي هم بر اولان نيشنديكه **نور**
من ساطع الكواكب الامين في البصحة النبا كه من الشجرة ايات

با

يا موسى انا الله رب العالمين بلكه نور رحمت نور محمد
زيرا كلام ورويت اناك واسطه سبكه ميسر در در عبا بود
مسيان كه نورده رنجون فومسند او كجون عاشق عشيقه ون
كودن بخته اولوب كوزي نوره آسته كه لها الهى كورمه ارمه
كه **اي غريب** جمال بلي زده در كه رام و سته فومسند روي صبا
ان استد بيه كدي عشيقه مخونك كوكنه قويه اما مجوده
اوصاف بوغديكه ان نالسته تحمل البدي بس اولان عشيق
ليكي ايه بخته نيدلر تا كه عشق الهى بوكنه تحمل اين مقصود
نه ذات آفتاب كچه نورتن در اما شعاع سوزنده در بولقا
در كه عاشق معشوقس اولان وانك جمال سر طافت و حبان و قد
وصل معشوق بيه دعي فر ز صومر وصل بويي جلكه قادر اولن و
انك جمالك نورمكه قادر اولن كه معشوق ديدن عاشق يقان تاكه
كذبه همرنك بليه **اي غريب** حاصره كور وكونه كه **الشجره ايات**
جمال سكايلوه ايتدي هج بر حبان بوقدر كه ان كورسه واسميه
اما حبان عالم اولوب بعضي اوتدي و بعضيه حرمه

اوله بون و پرمد بون اما بعضی عارف و دانگلدی و کندی در بغداد نیا
شعی اما بعد که عشق در زبان رحمن صحرای صورت نه نوره مکر که صحرای
بودن بیگانه لک او که برده عقلت قوشند که تا عشق کند دور
اولا بوسانغه دن بوجیه سور که بملون ظاهر من الحیوة الدنيا
و ثم عن الآخر ثم غافلون عشق بر معین در که جمله کسسه ده و آید
اما معشوقه هوسن او مر که بوعقلت بد بختل نیشانی در اما
بر عقلت که سعادت کند حال او نور آگاسه و بر رسول الله م
بدر که بن سهوا بین من اما سهوا می برور که حبت الی من دنیا کم
تک بومعین در که آگاسه و نسا و طبیب خوب و نسا ده و قد
دنیا و قرآن بتم دی بواج که نه حبتی تک قالبه دنیا و قرآن
بچون قید او نهند تا که دنیا ده بر فاج کون رحمت خلی خلیا
ایله و اگر نه و قند دنیا قند و همت خدی قند و شعل
حلق قند عاشق مستبدی که دنیا آگاسه و نسا ده و نسا ده و نسا ده
او سیر دگر در که بچون سیر عشقه بول بولما ای شفته و مدهوش
اولدی اما کندی بکنه بولدی داما حرون و اند و همتی اولوب

بقران

بقران بورد نه سر و زینت او نور که او نیشانی او علق دخی باغ
اولا دن عورت سور اما بر او سیه بر شیکه کند نیشانی باغ بون
باغ اوله مرادیه قصه لیل که مراد حال اوله بولما و اوله در و
مقصوده شروع بذر و بوطا بقه دن بعضی اوله که صلا کندی
نه حال اوله و در معانی و سیر و مضطر ببولدی که کندی
اشتریک مضامین بر حالت بر سبب و اندک بر حال آفتاب
اول خبالدن سیر و آشفته اولشد طالب بذر که اشک بر دخی
اول حاله بر سیدم که تا بولک نیشانی که کوردم که عیاله بر نیشانی
ای دست که بوی بر عیان فرغته دخی حال اوله اما سیر
و عشق باه اولدوغی کی اولان **غریز** بلکه که جمال ایلی بدر که ای
مجنون که بر نغمه بذر سم صد هرا مجنون صفت بر دم غم مر فنا
سی اولد که مجنون دخی بذر که فارغ و لکه که رجه سنک عمر بچونه
فنا و بر سه سیه و صلا طفق آگاسه و بر دخی که رجه فنا معشوق
ایسه بقاد دخی بره اندر عشق صحرای ببولدی که عشق نه سینه
اما نامر نرا و محشره عشق دن بر علامت و اولاسنک غیری سینه

حَالٍ وَلَمْ يَلِدْ عَشِقَ فَرَسَهُ وَرَمَّ هَرَمَ كَيْفَ عَشِقَهُ لَأَبِي دَجِي لَمْ يَزُورْ
كَيْفَ عَشِقَهُ لَأَبِي وَأَبِي خَدَّيْهِ لَأَبِي وَأَبِي عَشِقَ سُورِي عَاشِقُكَ عِبْرِي كَسِبَهُ
بِرُفْقِي فَسَأَلَهُ كَلِمَةً أَوْ مَقُولَةً كَسِبَهُ دَعَايَ عَشِقَ حَرَمًا لَمْ يَزُورْ
أَجْمَلُ لَيْلَةٍ وَالْحَبِي السُّورِي قَوْمَ عَرُونَ هَرَمَ كَيْفَ حَبَّتْ سَبَبًا كَالْبَهْرِ
أَكْفَرُ خَلْقٍ طَالِبِ يَهْتَبُ أَوْلَادِي رِيَاكِهِ يَهْتَبُ نَفْسِي وَدَلْمِي رَدِي رِيَاكِهِ
عَشِقَ حَانَ وَحَقَّقَتْ مَرْدِي دَرِي بُوَيْدِي رَسُولِي دَلْمِي رِيَاكِهِ عَشِقَ عَشِقَ
عَشِقَهُ وَعَشِقَ عَلَيْهِ فَيَقُولُ عَشِقَ عَشِقَ عَشِقَ عَشِقَ عَشِقَ عَشِقَ عَشِقَ
لَكَ إِنْ زِلْتِ أُرْدِي زِلْتِ أُرْدِي زِلْتِ عَشِقَ عَشِقَ عَشِقَ عَشِقَ عَشِقَ عَشِقَ
قَوْمَهُ بِنِ سَنِي سُورِي وَسَنِي دَجِي بِنِي سُورِي سَنِي كَرَمِي سَنِي كَرَمِي
دَجِي أَوْ سُونِ أَوْ سَا سُونِ مَا حَصَلَ عَاشِقُكَ بِنِ عَشِقَ عَشِقَ عَشِقَ
نَهَ فَا لَيْتَ كَيْفَ مَرَسَدِي كَالِ الْكِرْمِي كَيْفَ بِنِ السَّنِي مَقَامِي لَمْ يَزُورْ
رَكْمِي لَيْتَ نَامَسْتِ أَوْلَادِي كَوْنِ وَمَكَانِ سَكَا حَاوِي أَوَاهِ تَا كَيْفَ بِنِ
فِي سَنِي سَنِي يُونِي نَهَ كَسَا دَهَ أَوْلَادِي نَقْطَةَ بَا بِنِ سَنِي أَوَاهِ سَنِي
بِنِي طَالِبِ رَضِي لِي دَلْمِي نَقْطَةَ نَحْتِ الْبِنَاءِ نَقْطَةَ بِنِ سَنِي لَيْتَ لَيْتَ
اللَّهُ وَنَ دَكَلْمِي رَضِي لَيْتَ لَيْتَ دَكَلْمِي رَضِي لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ

دَرْ كَيْفَ لَيْتَ بِنِ سَنِي لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ
أَوْلَادِي دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي
أَوْلَادِي سَنِي عَشِقَ كَيْفَ عَشِقَ مِيَا نَهَ سَرَحِي بُوَيْدِي كَيْفَ سَأَلْتَهُ وَسَأَلْتَهُ
دِي بُوَيْدِي كَيْفَ سَأَلْتَهُ بِنِي كَيْفَ عَشِقَ مِيَا نَهَ سَأَلْتَهُ وَسَأَلْتَهُ أَوَاهِ
سَنِي رَفِي وَأَزْ كَمَا يَهْتَبُ أَوْلَادِي كَيْفَ بُوَيْدِي رَأْسِي رَفِي وَأَوَاهِ
أَمَا جَوَانِهِ عَاشِقُ سَنِي عَشِقَ أَوَاهِ عَشِقَ سَأَلْتَهُ وَسَأَلْتَهُ بُوَيْدِي
سَنِي بُوَيْدِي سَأَلْتَهُ وَسَأَلْتَهُ سَنِي بُوَيْدِي أَوْلَادِي حَقَّقَتْ مَدِي هَبْتِي وَوَقَّافِي
كَالِ الْبِنَاءِ دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي
وَسَنِي بُوَيْدِي سَنِي مَأْمُورِي مَأْمُورِي مَأْمُورِي مَأْمُورِي مَأْمُورِي مَأْمُورِي
زِيَاكِهِ حَاوِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي
لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ لَيْتَ
أَوْلَادِي بِنِي أَوْلَادِي بِنِي بِنِي بِنِي بِنِي بِنِي بِنِي بِنِي بِنِي بِنِي
دَهَ بُوَيْدِي دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي دَجِي
مِيَا نَهَ سَنِي كَيْفَ مَأْمُورِي مَأْمُورِي مَأْمُورِي مَأْمُورِي مَأْمُورِي مَأْمُورِي

٤١
٨

حدوث خالفت عقل ما يرواه أنت ورسولك عشيق بن هرو
جها ليجاه أنت روح ما حود ددانت وقل مايت خانه انت
هركه راعلت نه انست او رجا بگانه انت بس شاهدی سرك
حد و حال و زلف و ابروی شاهد بدیل ای عزیز نا ایشیمه لیکه
حد و حال معشوق جبره نور محمد رسول الله غیری و قدره اول
ما خلق الله نوری نوری محمد و حال او مست نور محمد کانه اگر
اعتقادك بو عیسه لاله الا الله محمد رسول الله دیکه سله سن دیکه
اگر کولک الله اولیدی دیری عاشقك حد و حال معشوق سوزی
نه کونه بدو کین دیری امانه فانه که کولک به بو حد و حال کم
اولم شدنی ای عزیز اگر بو معاشقه اریسته سن کافر لعجان ایه صون
الورسن اما صبر ایه که اریسته سن اولوقت بی معروض و برسن
که بن سوزری سوزکم هیچ مستهان کوردی که حسن و جمال محمد
رسول الله دن همه مومن کافر اولدیلر دیکه هیچ کسسه جبری بوید
که بولمزه ابریشیمه سرحد امانه اریشله و بت برستلکدن فور
چوناه سرحد امانه اریسته سن بت و بت برستلک دن کاه لاله لاله

اما

حد

محمد رسول الله ده نفس اولسن کورسن ایمانک اولوقت تمام
اولور و کمال دین و ملت بو حالت کورسن حد و حال ایشید
زلف و ابروی چشم نه درانی دخی بگانه در بیامکر که سا که عرض اولد
نور سیاه عرض اولمدی که اولور لبس دیکه زلف شاهد ایدن
عیار دند نور الهمی به نسبت ظلم اولور ابو الحسن بسنی ایدر نه
بکای دیکیم ایمان کیمی و اهل دو جهان و زلفت عاز برک شیم
اسان آن نور سیاه زلفه بر زبان دان بیز برک شیم ایمان
مالدونه آن نور سیاه بندر بیور سن عار صفت قهر الیس
دیکه و کان من الکافین اکلف و مستددر **فیعزک لا غوم**
ای عزیز شیری الیک فخرج الیک زیم طوی بو سنن **لا فعد**
هم صراطک المستقیم عصای السنه دربان عز دیکه حلونه
اضلا اغیاره یون قوم هر کیم شاهدی یونک حد و حال وارور
ایله نوره حسین منصور حال جی انا الحق دن غیری سوز سوز
بوقومه هر خطه **فانهما لجزا حراکات** خانه سینه سرت فر
و کفر و برور و بر قومه دخی نامدینه لغیر و علی باها که سینه

آبِت عِنْدِي بِطَبْعِي وَسَفِي سُرْبِكَ وَبِرْدِ وَقَوْلِيَا بَوْمَعِي
بُوَاكِي سُرْبَتِ دَائِمِ هَر كَسِه بُوَاكِي فَرِيدَنْ وَبِرْدِ هَر مَهْرِي
بِنِ مَرْدِ دَر مَكْرَه بُوَسُوَسِي فِي صَدُورِ آتَمَانِ سَنَكِه حَرِيَابِي
اَو لَشَخِ وَاسِطِي رَحِ زِيَايِ زَلْفِ بِي مَاهِرِ زَنُورِ نَاكِرِ
كِه مَهْرِ بِلَا بَرِخَرِ وَ اَن رُو كِه دَلِكِ عَاشِقِي اَمِرِ دَلِ
دُرْدُوجَانِ دِي اَلدَحُونِ بَرِ دِ بُوَحَلَقِ هَا اَلبَسِدَنْ رِيَا اِسْتِدْرِي
بِرْزَكِه اَبِكِ بَاشْتِه نِه مَانِ وَ دَر اَصْلَانِ كَسِه نَكِ عَمِي بُوَقَدْرِكِ
اَبِحَرَنْ مَانِ اَبْدَرِكِه حَذُو خَالِ اَبِه مَرِي اَو اَسْتَدْرِي كِه حَذُو خَالِ وَ
وَمَوِي اَو لَسَه كَالِي اَو لَمَنْ نَمَازِه كُوَر مَرِ سِي نِه كِه **اَمُوَرِ بَالِهِي بِنِ شِيَا**
اَتَمِي دِي مَكْنِ وَ اَجِيَا اَوْلَدِي بِنِ بُوَعَبْدَنْ نَا اَبْدَرِ بِنِ حَكِي اَلهِي بَرِي
اَفِيضَا اَبْدَرِكِه بَر اَبِكِ كَسِه بُوَوَه كَارِ اَو رَه اَو لِه اَسْتِه عَمِي
رَدَنْ رِي اَبْدَرِكِه كِه اَبِه اِيْمَانِ عَشْدَنْ اَو بِه بِمَقَامِ رَحْمَتِ اَبِه
اَرَا سِنِ حَجَابِ اَبْدَرِ بَرِ اَكْتِي وَ كَبْرِكِه نِه كَا فَرِ مَسَلَا اَو لِه نِه اَكْتِي
اِيْمَانِه اَو لَانِ كَهْرُ اِيْمَانِ حَجَابِي حَقِ قَالِ سِدْرَا اَمَا سَا لِكِ مَنِي اَو لِه حَجَابِ
كِرِيَا اَللهِ دَنْ عَمِي لَسَه قَالِ اَكْتِي دَسُوَلِ عَمِ بُوُرْدِي مَعِ اَللهِ وَ

24
لَا سَفِي فِي مَكْنِ مَقْرَبِ وَ لَائِي مَرَسَلِ دَر بَعَا عَشِقِ اَللهِ رِي عَشِقِ
دَر كَتِي اَذَنْ نَجْمِ نِسَانِ وَ رَسُوَلِ كِه اَللهِ بِنِ بَاقِي اَو لَمَنْ رَا اَللهِ
لَسَانِ كَتِي نَجْمِي وَ هُوَ اَلصَّبِي دِي مَكْنِ عَمِي بَعِي وَ نَجْمِ
اَو لَمَنْ لَا حَقِي شَا عَمِي كِه اَسْتِه كَانْتِي عَمِي نَسِي كِه بُوَا نِه اَو لِه
عَمِي دَر نَجْمِ بِيَا اَو لِه بِيَا اَبِه فَاصْرُ اَو لَمَنْ دَر مَكْنِ كِه حَسَه وَ كَسِي كِه
فَانِ اَو لَمَنْ بُوَعَبْدَنْ عَمِي حَرَبِ وَ اَفِي اَو لَمَنْ دَر **زِيَايِ** اِي عَشِقِ بُوِي
نِسَانِ عَمِي دَارِي دَر اَصْلِ وَ حُورِ جُوَرِ كَالِي دَارِي هَر حَلْطِه مَثَلِ
وَ حِكَايِ دَارِي اِي عَشِقِ دَر بَعَا كِه جِه حَالِي دَارِي اِي عَشِقِ
مَثَلِ اَو لَمَنْ دِي عَمَلِه سَا لِكِه كَا فَرِ اَو لَمَنْ اَو لَمَنْ اَو لَمَنْ رَسْتِه بَرِي
هَر مَهْرِ بَرِ شَكْلِه كُوَرِه اَو لَمَنْ اَو لَمَنْ اَو لَمَنْ حَالِ اَو لَمَنْ اَو لَمَنْ
جُوَنِه هَر كُونِ اَو لَمَنْ دَر بِيَا دِه وَ حُورِ حَمَلِ اَو لَمَنْ رَعِي شَقْرِي دَر جِي بِيَا
وَ فَرُوْنِ اَو لَمَنْ **بِيَا** وَ **بِيَا** بُوَمَقَامِ طَرُوبِ اَبْدَرِ هِي بِيَا
كِه مَعَشُوقِ حَقِ بِنِ اَو لَمَنْ وَ عَاشِقِ كِه نَصِي بِنِ دَر دَر وَ عَشِقِ سَبِه
دَر عَشِقِ حُورِ مَرْدَنْ عَمِي بِيَا اَبِه اَمَا كَانِ بُوَقَدْرِكِ عَشِقِ
قَابِلِ اَو لَمَنْ دَر كَارِكِ فَا رَحْمَتِي دِي عَشِقِ مَعَا سِدَنْ خَبَرِ اَو لَمَنْ

دمی **نغم** ای عشق در بیا آید از تو محالست خط و خرد با سحر و خط
 از تو محالست نس تو بار و مست و باه زلف سیاه است فونده
 خودست و حیات تو ز حالست ام تو شریقت و عین تو گالست
 جان و دل ما جوئی در کال و تو بالست **ای عزیز** بیلور مسکن که ما
 آید بجه کی با دایر بله چون معشوق عاشق بر لبه غمزه او در
 آید که به هم حاتم چون سوخته **فونده آسمان و آفرین** بود در
 گاه او بود که موی و رویه سوخته آید و **التیس و ضحیا و الفی**
او التیبا بو معنی در بیلور مسکن که شمسند مراد ندر نور خرد
 از آن مشرفند که خندان و فرزند مراد نور سیاه و غمزه ای در که معرب
 آید دل کسند **و انظور و کتاب مستور فی دلی مستور و آتین**
و ان تون و صور و الیل و النعی بوجه یک معنی سیخی بود
 یعنی سنک جمال حق و بودک و ترک حق و قدر لندک همچون
 و الیل در یعنی زلف معبر بوی و کسوی چمن هید و می در عیا
 که بو جمله بزمقام بلک جمل حصن و عین ضلال لندک عشقک انکار
 جو قدر او نخی تمهید و که انشاء الله تعالی عاشقک عشق حیا آید

و موفقه

و معشوقه کدی از سندر حیا لندک لبته عشق عاشق سوخته
 حوا احوال کز که هر سینه دن فارغ آید پس عشقک عالم محبت
 حال اوله **ای عزیز بجه و بجه** بونی بیایا لندک اول معشوق
 جانیندک محبت و بجه عاشق جانیندک محبت او مزایا که ما
 سن کدی که جمله آید به توجه آید و در میده سن آید بک شعاعی
 سندر حال او مزایا خلق با حال الله و خلوت حاله ده حال او
او سن فرین رح فارغی ای صبره ما ارحی در جز و در پند آید که
 اذ انم العبودیه بكون العبد عيشه بحسن الله ثم آید که جز
 قولن مما اوله قولک عيشی معبودک عيشی کما اولور یعنی
 بند و حقی صفات خدا به که سمع و بصر و قدرت و ان دن و حیا
 و بیا و کلام در کجه خدا ده قدیم اما بند و ده آید او نور آید
 الحسن خرقان شورده انا اقل من ربی بسنتین آید که به حیا
 ایکی با سن کوجک اولدم یعنی و بکلید که کجه خدا از ان و بکلید
 اما لندک و حیا از ان و کلید اما آید در حسن مستور رح آید که
 بجه دهم آرا سندر فرق همان ایکی صفته در صفت آید است

وَصِفَتْ فَأَمَّتَتْ فَوْقَ بُوْدُرِكِهِ بِرَأْسِهِ فَأَمَّ أَوْلَادَهُ وَتَمَنَّى
أَنْ يَدْرُدَ دَجِيءَ بُوَيْكَرٍ فَوَزَكَ رَحِمَ أَيْدِيهِ فَعَبَّرَ أَوْلَادَهُ نَهَ كُنْدِيَّةَ
مُخَاجٍ أَوْلَهُ وَنَهَ بِرَيْسَتِهِ مَخَاجٍ أَوْلَهُ بِرَأْسِهِ إِذْ عَمَّ الْفَقْرُ فَوَاللَّهِ
دِرْخَانِيَجٌ هَمُوزٌ نَقْضًا نَدْرَجُونَ نَقْضًا كَيْدُوبٌ كَالِ بُوْلَهُ
مُخَلْفُو بَا حَلَاوِي اللَّهِ بُوَصْفَانْدَرِ دِرْبَعَاكِهِ بَوْمَرْتَبَهُ بَلَنْدَرِ هَرِ
كَيْسِيَّةَ أَوْلَ تَوْفِيْقٍ وَرَيْسِيَّةَ بَوْمَرْتَبَهُ فَا دِرْكَ إِلَيْهِ بُوَصْفَانْدَرِ
بِيَا إِلَيْهِ فَتَاعَتْ رَكَ كَ **بِحَبْرَتِهِمْ** نَعْبَرِي حَلَاوِي كَ سَوْمَكَلْدِي
عَرَبِي سِيْلُوْرِيْسِيْنَهُ كَهَ قَصْبَهُ يُوْسُفَ أَنْجُوْنِ أَحْسَنِ قِصَصِ أَوْلَادِهِ
كَهَ **بِحَبْرَتِهِمْ** وَبِحَبْرَتِهِ وَنَ حَبْرِي وَرُوْرِي **بِحَبْرَتِهِمْ** نَعْبَرِي فَوَاللَّهِ
حَلَاوِي سَوْمَكَلْدِي **بِحَبْرَتِهِمْ** وَبِحَبْرَتِهِ سِرْدَلِ أَوْلَ وَفِي خَرْصُوْنِ
سِنِّ كَهَ بُوَيْتِيَّةَ مَا كَانَ لِيَسْرِي أَنْ يَكْتُمَهُ اللَّهُ **أَلَمْ وَجِبَا أَوْسِيْنِ وَرِي**
حَبَابِ أَوْسِيْنِ رَسُوْلِهِ دِرْ سَاكِهِ بُوْرُ كُوْسَرَهُ مَنَكْتَفِي أَوْلَهُ وَرُو
جَمَلِهِ سَاكِهِ بِيَا إِلَيْهِ وَسَنَ كُوْرَهُ سَنَ وَسِيْلَهُ سَنَ كَهَ **بِحَبْرَتِهِمْ** وَبِحَبْرَتِهِمْ
بِيْدَرِ سَاكِي رِيْلَ إِلَيْهِ سَوْمَكَلْدِي بَوْمَرْتَبَهُ وَرُو كُوْرَهُ لُوْرَمَكَلْدِي
دَجِي وَوَادِمَقِ بَرْدِي دِرْمَسِي كَانِ اللَّهُ كَانِ اللَّهُ كَانِ اللَّهُ لَهَ بُوَصْفَانْدَرِ

در بعا

در بعا هَجْرَتِهَا نَهَ أَنْ تَابَ صَعْرُ رِيْرَا كَهَ بُوْرُ أَمْسِيْنِ أَلِي بُوْرِيْمِيْنِ
مَقْدَرِيْدِيْرَا مَتَا سَنَرِكِ جَمَلَهُ فَوَاللَّهِ بِيَا إِلَيْهِ نَهَ اِسْتِكْرَامِ وَرَدِيْرَسِيْنِ
نَعْبَرِيْنِ فَوَاللَّهِ جَانِكِ رُوْشَنِ اِيْدِهِ جِكْ فَدْرِيْرِي فِي مَقْصَرِيْمِيْنِ
عِنْدَ مَلِيْكِي مَقْدَلِدِي اَسْتَدْنَنَهُ فَرَمَ اِسْتَدْنَكَ كَهَ مَقْعَدِي صِدْقِي نَهَ
دِرْ مَقْعَدِي صِدْقِي سِرِيْرِيْرِيْرِي كَهَ كُنْدِي مَحْمُوْدِيْنِ اَلْحَسَنِ سَاكِيْنِ قِيْلُوْنِ
مَضْحُوْمِيْنِ وَرَنَ اِسْتَدْنَكَ جَابِرِيْنِ عِبْدَ اللَّهِ بَا اَلْحَسَنِي عِبْدَ اللَّهِ بِنِ رُوْحِهِ
عَزُوْرَهُ اَحْدُوْرَهُ سَهْمِيْدِي وَالدُّوْرَجِ وَرِيْرِيْرَا كَهَ حَقِيْقَتِي بَا اَلْحَسَنِي بَرْدِي
قِيْلَدِي عَمْرِيْسِيْنِ مَحْمُوْدِي وَرَزِيْرَهُ مَوْسِيْعِيْنِ اِيْلَهُ بِيَا إِلَيْهِ وَتُوْرَدِيْرِي بَعَا كَهَ
حَضْرَتِ مَوْسِي كَهَ حَضْرَتِ حَقِيْقَتِي اِيْلَهُ بُوْرُ اَوْدُوْتِ بِيْرَا كَالرَّمِ
سَوْمَلِيْسِيْدِي بَرُوْرَهُ كَهَ اَمْتِ مَحْمُوْدِي اَوْلَانِ خِطَابِي اِسْتَدْنَكَ
بَا اَلْحَسَنِي مِيْنِ اَمْتِ مَحْمُوْدِي وَبَا مَسَاكِيْنِي هِيْمَا اَمْتِي مَحْمُوْدِي وَبَا اَقْرَبِي اَمْتِي
مَحْمُوْدِي وَرُوْ حِطَابِي كَلْدِي سِنْدِيْنِ بِيَهُوْسِي اَوْلُوْبِ وَرُوْمُوْسِيْعِيْنِ
عَالِيَّةَ رُوْمِيْدِي جُوْرِي كَهَ نَهَ كُنْدِي نَهَ كَلْدِي دَعَا اِيْدُوْبِ وَبِيْدِي كَهَ اَللَّهُ
اَجْعَلِي مِيْنِ اَللَّهِ مَحْمُوْدِي رُوْمُوْرِهِ كَيْسِيَّةَ سَوْمَلِيْسِيْدِي اَمْتَا بَرِي
دُوْسْتَدْنَكَ عَرَبِيَّةَ سَوْمَلِيْسِيْدِي رِيْرِيْرَا كَهَ مَعْرَاجِي كَهَ سَمِيْعِي مَقْدَلِدِي

حضرت محمد ص و بعد بگو که ای محمد خبری در میان من و سؤالی در
سن اشید درک و ز کوسن درک سن کوز و ک بو کجه سن
سویکه بن اشیده هم و سن کوسن بن کوز هم دریا کله بر
مقامه معشوق مصطفی و لدی و اول عاشق و لدی زبیر که
عاشق کلام معشوق سوز که آن اشید که چون چون در
کوزیدی کند بدن مجزوی و چون سوزین اشید لدی بنه کله
کوزدی بومقام مصطفی و مدعی کله کله بو المصن خرفانج
بدره که وقت او ز که برم که ای من معشوق تو یعنی بن
سنگ معشوقم و بر وقت دخی در دیکه ای خدا سنگ
بگام مجز در حال و لدی ما کله سنگ خدا لیک بر نه در
بن بود در کوز بزم **فانحی الی غیر ما اوحی ای دوست**
اسرار و حیل جزو بر منک او من زبیر که بومقام بدره بنه
توبت ایه رصافه ارسند و در کله اولمقامه سن سؤالی خبر
بومقامه سن سؤالی نسبه که بنه ای بلیه بلدر ز کوز سوز
اگر بلدر مرز ایسه کند ای سؤالی الیه قطعت و فرقت

کوز

کوز در منزل با و شاه اسرار مملکتی سوزیه و کله به تمام
عالی رنبت حال او ز اما او ز به ز کسه بو اسرار و شاه
در سؤالی الیه زبیر سلطان سکا و سه که بنه با و شاه لوز
قیامی سنگه در اضا خطر او من اما سن با و شاه دسک
خطر جاندر و المخلصون فی خطر عظیم بومقام در رعا
مکرم سن حبه و از ما مش سن و کله سوز **وجوه بومقام**
ناضیه الی زبیر ناظره اول جنت که عوامه و عدل اشید
خواصه رند کله سوز که دنیا موخند رندان او لدی
کجه خاض حق مایه او ز زبیر کله سن که خدا جنت او ز
حی بلدی جنت او ز و جنت که شیخ شیخ روح بیورده
الحقه سوی الله و حدیث شریف و ارد و سندر که ان الله جنت سن
فبها حور و لا فصور و لا بن و لا غسل بدره حدیث بر حنی
و ارد کله انک که حور و نه فصور نه بن و نه غسل و ارد سن
انک اولان مقرر ما لعین رات و لا اذن سمعت و لا حصر
علی قلب لشر و ارد ز کسن ک حنی بوا و له عوامه ک حنی کله

ايتك رواد كدر كه بوطانته دي نور دن زنجير ايله جنته بگرد
 زكمر زك باعجا لغوم يقادول الحجة بالاسل وهم كاهو
 كشتك همي اسيه خالون همي كي كدر كه دودي **بیت اول**
تیرك بیتك في الجنة بو عذبت حواصير سندن غیری اسنه
 دكدر در عافیه **عیشیه راضیه في حبه عابله دن** فتم ایدله
 ازلک استرسك فدی دتی دست ايله له **سبحان الذي سوي**
بغيره ليله سكا لوز كوسره ناله **يا ايها النفس المصطنعة**
 حطابله ستمخي اولسن يعني ايدركه نوم فوالدم فكنه كاهه نا
 بتم حتمه كاهه سبه سن اولير اولون سوال ايتدلكه ريك
 سكا نيلدي جواب ووردلكه بئ جنت قدسه اصال ايدى بكا
 ذابله خطان لير وصفا تابه سكا شيف اولوز **في عيشة عابله بر حفا**
قطوفها و ابله بو بوشنه رزق در كه مفع رزقندن غیری رزق
 قلب و رزق روع و رزق قالب رجه رزق جان و ولدن غیری
 هر كشيته و برزق اما بون هر كشيته و برزق **اي غرير سعادتن**
 حجت حال اولوز و هر مختدن رويت حال اولوز عالمت حجت

راضیه في حبه

الذرية

اولدركه محبوب جوق دن ايلر و خدا بند حجت عا لامني بودرله غیری
 حجت لری ترك ايدوب حجت خدا لي اخيرا ايله اكر اتمر سه
 هنوز حجت خدا عال اولمش دكدر فرزند رسال و جاه و حیات
 روض و حجه محبوب لری ترك دند بس بو محبوب لری ترك ايدوب
 خانه خدا حجت ايله و صوم و نكاح حجت ايله بس كور كندكن
 اكر حجت غیر خدا حجت عال اوله كاهه او كشتك خدا بس اهر حجت
 بو قدر بس بو عفا من حاطره كور كه مصفى دم دياره او حسته
 كاهه محبوبلد و برزده و حجت عالسته سرك حجتك بتم فله ايد
 او ستنه دو كومدر دز بس بو حجت بجه اولوز كه خدا حجتك
 غیری در جواب اولدركه بو حجت صلا و كدر ايله حجت خدا اهر حجت
 در اشدكي كه غیری بسوزره اكر بن خدا دن غیری دوست اولوز
 حاتم اولدي بونكري دوست طوباندم ببعيتله اولان حجت
 كال عيشه نقصان و برزق **بغير** ايت حجت طاعت نجد و ما
 شعفيها لولا هولها و ما حجت البار سفقن قلبي و لكن حجت من
 سكن الديار اكر حجتك كه عال حجت ايله شركت دكدر اولدي

حُوبٌ بِكَ حُجِّي أُرِيدُ مَثَلًا لِرُفْعِ عَالِمٍ كَمَا عَدُوٌّ لِدَوْلَةٍ سَوْرَةٌ لَكَ
 دِينٌ لَكَ عَلَى سَوْمٍ بَيْنَ حُوبٍ أَصْلِي وَرُكْدٍ أَمْرٌ غَيْرِي أَسْتَأْذِنُكَ
 أَوْ حُوبٌ وَبُورٌ سَهْ صَرٌّ وَبُرٌّ هَرٌّ كَيْفِي حُدِّي سَوْهٌ لَأَمْدٌ
 رَسُولُكَ سَوْهٌ وَسُجِّي دَخِي سَوْهٌ وَكُدِّي عَمْرُكَ دَخِي سَوْهٌ كَيْفِي
 بَعَادِرٍ وَزَيْلِي دَخِي سَوْهٌ كَيْفِي بَعَادِي لَسَانِي لَهْ مَرْدُ
 أَلَهْدِي بُوْدُورٍ وَدَخِي ذُرٌّ وَسُجِّي وَنَانٌ وَسَاوِي نَوَازِي حُجَّةٌ سَوْهٌ
 كَيْفِي نَوَازِي وَحُصْبِي قُوْتٌ أَوْكَلُهُ دِرْ أَمَّا أَلْكَرُ نَوَازِي حُوبٌ
 أَصْلِي بَدِيهَةٌ أَوْ عَجَائِبٌ رَاهٌ دِرْ تَهْبِيذٌ أَصْلِي سَابِعٌ وَتَسْتَلُونَكَ
عَنِ الرَّوْحِ فَالْأَرْوْحُ مِنْ تَرْبِيهِ أَي عَزِيْزٌ يَبْلُوُ مَسِيْنٌ كَيْفِي سَنِيْكَ
 بِأَطْنَبِيْهِ نَهْ وَارْدٌ طَالِبٌ حَقِيْقَتِ دَوْخٍ أَوْ لَوْ دَسِيْنٌ وَبُرْسِيْنٌ
 بِنِ قَالِبٍ وَرُوْحِدَانٌ غَيْرِي نَهْ أَوْلَمُ كَيْفِي شَمْدِي أَسْتَأْذِنُكَ
 أَلْحَمْدُ لِرُفْعِ مَقَامِهِ أَوْ بَرِيْشَهُ سِنِيْ كَيْفِي صِفْتِي لِنَدَانِي
 صِفْتِي عَرَضٌ أَوْلَهْ هَرٌّ صُوْرِي كُدِّي سَكْنِي كُوْرُوْبٍ وَبِهْ سِيْنِي
 كَيْفِي خُوْدِي بَرِيْدِي مَسِيْنٌ بِيْنِي نَجِيْهِ أَوْلَدِي مَوْنُوكٌ دَخِي وَدَخِي وَدَخِي
 تَمِيْنٌ بِيْنِي حَاصِيْتِي وَصِفْتِي بِنِي دَمِيْكَ هَرٌّ بَرِيْدِي مَسِيْنٌ

هـ

هَرٌّ حَاصِيْتِي وَصِفْتِي رُصُوْرَتِي وَرِشْحِي وَوَلُوْرِي كَيْفِي
 حُوبٌ بُوَصِفْتِي وَصُوْرِي بَرِيْدِي كُوْرَهْ صُوْرِي كُدِّي أَوْلَهْ
 أَوْلَهْ أَمَّا أَوْلُوكُدِّي لِكَيْفِي أَلْدُنْدِي وَبُوَصِفْتِي بَعْضِي حُوبٌ
 وَبَعْضِي مَدْمُوْمٌ أَوْلُوْرِي أَوْلُوكُدِّي بَعْدَانِي فَالْبَلِيْتِي بُوْدُ
 لِكَيْفِي رُوْدِي كَارِي لِهْ كَارِي بَسَلُوْرِي أَمَّا لِكَيْفِي سَنِيْكَ فَالْبَلِيْتِي
 سَنِيْكَ كَيْفِي رَسْمِيْهِ نَعِيْبِيهِ أَلْمَسْدَرِي كَيْفِي حَقِيْقَتِي أَوْلُ
 لَطِيْفِي سِنِيْ كَيْفِي أَوْلُ حَامِلِي قَلْبِي أَلْمَسْدَرِي دِرْ بَعَادِي بِلُوْرِي مَسِيْنٌ كَيْفِي
 قَلْبِي لَطِيْفِي وَعَالِمِي عُلُوِي نَدِيْ وَفَالِبِي كَيْفِي وَعَالِمِي سَلِي بَدِي
 بِيْنِي قَلْبِي لِهْ قَالِبِي رَاسِيْنِي رُوْا سَطَهْ وَبُرْا بَصَهْ وَضَعٌ أَوْلَدِي
 قَلْبِيهِ فَالْبِهْ رُجْحَانٌ أَوْلُوْبٌ أَوْلُ نَسْمِيْهِ كَيْفِي قَلْبِي بَعْضِي دِرْ قَلْبِي
 أَوْلُ لَطِيْفِيهِ حَبْرُوْرِي وَوَلُوكُلِيْفِيهِ فَالْبِهْ خَبْرُوْرِي كَرَفَلِي
 حُرُوْدِي فَالْبِهْ هَمِيْهِ يَمِيْنِي أَوْلَسِيْهِ رَقَلْبِي قَالِبِي لِهْ وَرَاقَلْبِي
 أَلْسِي مَطُوْرِي دِي بُوَصِفْتِي دِي وَدَخِي قَالِبِي حَوَالِي قَلْبِي طَافِي مَطُوْرِي
 دِي بُوَصِفْتِي دِي حَقِيْقَتِي دَمِيْتِيهِ وَاسَطَهْ وَحَالِي بَدِي قَلْبِيهِ
 قَالِبِي رَاسِيْنِي مَثَلًا قَلْبِيهِ قَالِبِي حُجَّةٌ عَرَبِيْهِ بَرِيْدِي بَرِيْدِي

دل الحی تر جمالت به بلور ترا جز معلوم اولو که نوشن حوائین
 ظاهر بدن غیری بشن حوائین لطیفی و از در بوجمله پندیده غیبیه
 اولمشدر در بعضی قالب سن و بوجمله لطیفی که در پندشدر
 و قلب و روحدر و از در و حدن غیری ز نشنه دخی و از لیسه کا
 بنشینان معلور اولور مصطفی موم که صبیب حاد فدره صالح و معانی
 صقلیدی ضروری بدیده که بوسه سردی کشف پندیده که اکثر ناس نام
 ایشوب خلط عاقل اولور دی **کامم حراد سنش** بوبر دانه او
 حراد ز که فتر دن صفره کلوب سیرت و حقیقتد ز که بارتین
 صور فی ز ناکیده اولور مصطفی موم ایدان ان لار و اح جلدین
 جنود الله لیسوا بماره که لم هم رؤوف و ایدر اجل یا کلون اطعماء
 هیچ استدی که روحک الی و ایچی اولوب طعمه اکل بدیده جاهد
 رضا ایدر بی اومک حسد بن حضرت حقیق حلقندن صورت
 ناسن بر طلق و از در ناس و کلدن بر حدینین لاسول موم بیور
 که بی اومک حسد بن بر باره ات و از در اول بو لوجیح حجه
 حسد بو اولور و اول کم اوجیح حجه حسد کم اولور بین اول

قلدر

قلدر چون قالب و قلب و نهاد و لطیفه تدیر سبدک بکله بشن
 اوج در اولور عین اماره رفیقن توامه و نشن مطبونه بولوتند
 کدی مقامن سکا کوسر زرد در بعضی **عقرب** قلبک بوقدر
 اگر اولیدی قلب تدیر کدی سکا بلدر روی کوکلی بو ناکه هر ایشی
 کوکل اشتر کوکل خود اصابع رحماندن بین اصبعین دن نظور
 الهی کوکلر **ای دوست** جو که قالب ر ناکین طونه بس قالب
 دخی منظورا اولور مثل القلب مثل ریسنه بارضن فاله قلبا
 ارباخ ضرها و بضن کوکلری با دخت الهی کدی عالمترین
 سؤل ر نوبی کی گاه آنته و گاه او سست و دندر ز موم ایدر که
 بوفعی بلدر که کوکلری دندر لانسوا ارباخ فاله من عین
 الرحمن بودر که وادی بین اصبعین من اصابع الرحمن ده اشردن
 بو رحمان خلقه جمال کوسر مدی که بلیده لاله المؤمن عرش الله
 ندر زهی کوکل بوقدر و سعیدر که عرش رحمان اوله سئل
 بن عبد الله شتر ی ایدر که القلب هو العرش و الصد رهو
 الکرمیتی ایدر که عرش کوکلر صددر کور ی **دهو قران**

محمد في الروح **محمود** ابن عباس رضي الله عنهما لو لم يكن في خلق الله روح لم يكن في خلقه حياة
لو لم يكن في خلقه حياة لم يكن في خلقه حياة لو لم يكن في خلقه حياة لم يكن في خلقه حياة
لا يسعني سمانى ولا ارضى ووسعني قلب عبدى المؤمن عبد الله
بن عمر رضي عنهما لو لم يكن في خلقه حياة لم يكن في خلقه حياة لو لم يكن في خلقه حياة
فقد في درجوات ويرد به عبادك فلو لم يكن في خلقه حياة لم يكن في خلقه حياة
بوله كذبه عزت بوزن ستر در بيا اگر شربت ديوه حقیقه
بند انسته روح نه نسسه در بوزن اما غیبت الهی قوم که
دسته که علی هم بوقدر قدر و زعفران که صورتی اندند که اگر
روح القدس خلقین کیدر مشرور و این دخی روح ابتدا بپرسه
او هم صفت اول که گرامت و فضیلتی و از اول فضیلت روح الهی
در روحی بود در بیا که غیرت حوله ان الله عمود ما هدیه روح
شرح اوله ان وجوده که **و يسئوئك عن الروح قل الروح من امر ربي**
بیوردی قدر کجه سی که قدر و معنی است بولدی مالیکه و روحه
بولدی ای عزیز **قل الروح من امر ربي** تمام متردد لیکن اهل معرفه
برای که روح امر خداوند اولوز امر خداوند و قدرند و ان که

شیا

شیا ان يقول له من قبكون دن هم اولوز بودند نبره مضائل
رض من امر ربي من بوردی و بگذرد بیدی او بگر خط روح اندن
عالم کن ده داخل بگذرد چون که عالم کون و من کاندن اولمه عالم
مخلوقند اولمن بلکه عالم خالقند اولوز در بجا که امر مخلوقات
و اسبابی ظاهر البین و یحیی روح خود امر در بیا ماهون اولمن
بلکه فاعل اولوز معقول اولمن فاهر اولوز مضمون اولمن رسول هم
بیورده مالیکه رب عزت بید بلی که بی ادهه دنیا مسکن
ابتدا که بر و بر و بر چون که دنیا اولاره نصیب بید بلی که
بر نصیب الهی رب عزت بید بلی که دنیا اولاره نصیب بید بلی که
بی که در بیکه اولمه بر او ایتم ان الله فخالق الارواح قبل الاله
الاجساد و بالی الف سنه یعنی ارواحی اجساد اول بیک بیک
که بیک بیک اولدی بر اندی حقیقتی بوسلوق اطهار اول ما
عبدالند بویکی بیک که بیک بیک بید که هر بیک بیک بید
بیل جان غیر مخلوقاته فاس ایله که جانک عجب عزتی و لطافتی
و از در بوزده روح قدسی در بیا بیک روح دخی و از در بیکه حکما

برسبته حیوانی و متحرک دوزخ اولی و بریه عمل او جان دوزخ است
فالبه لیسافه لیدرز اصناف روح با قالب یکی و جمله او نور است
بود که سوله بلکه جان او حیقت آمد و آنک یکی حالی و زدر
زحاله مضمر فدر حاله ذکر پس روح کن و فالک تصرفه
حیات دوزخ و بتصرف یک لقطه عتد موت دوزخ لقطه عدتکرمه
تصرفی در آنکه اجساد دوزخ دوزخ و زو لقطه جزئی و له نور
اگر کلی و له مرکب دوزخ لقطه جرم بر آنکه به کلمه انبیا و بر کلمه
به کلمه بعث و قیامت دوزخ ای دوست استرسک که بلوغ روح
من امر علی من یستاهل من عباد سکا بود کوسره کون و مکالد
کچ چون یکی چنانکه بچسن کند ندان دخی کچرسین پس روح
کوردسین عرش و زدر من مستوی اولمش چون عرشند کچرسین
رفع اللذیجات و ذل العرش کوردسین پس بومقام سن آسمان
و زمین کلبدی اولورسین شیخ ابوسعید ابو الخیر روح بذر که
ای در بیجا جان قدسی که همه بوشیه است بس که دیده است
روی او نام او که شنیده است هر که بنید در دعای آن احسن

او

اگر فرستود ای در بیجا جان شریعت کفایت مایه است
کین چنین جان خدا دوزخ بران نگذیده است سکه هنوز نماند
کوکلی کوردسین جان که فیده کوردسین چون جان کنی کوردسین
حدی فیده کوردسین چون که وقت بر بسته که **الرحمن علم القرآن**
علمه سنی کوره او جمله اسرار الیه باو بسیم الله دانه سینه
و نامیم بسیم الله دانه سینه سکا کوسره **علم الفی علم**
الانسان حاکم سکا معلوم اولور بوجه سینه کوزنه
سفش اولوب کوزنه لوح محفوظ اولور ای روح ایست و حی
ایتدیلر سکا بندر لوزخ علم لیدن بقطره سینه دها نوله علم
از علم اولین و آخرین سکا کوردسین اولور قطره قطره فی علمت
به علم اولین و آخرین بومقامند **انما امره اول اول و شیان**
بقول الله ان فیما کن علی الروح من امر ذی بودر و شاهد دوزخ
امرند پس امر میا کوزنه نقطه عبودیت که اگر قالب دوزخ
بر و له مثال آنسه اولسک تمام با فرک در حاله و نور پس علم
الله کوزنه و حجه دوزخ اول نسسه که بوسی لوزخ و کوزنه سکا

ويزد مسمی لازم اولان لیا اولوق اولور که کولنه مرید و خادم
اولاسن چون کول که بر اولوب سن مرید اول خلدوم سن خادم اوله
سن و کول اوسن مامور اوله سن اول وقت که بوجله اهلیت سن
ظاهر اوله کول سنی قبول اولور و سنی تربیت بلول هر کول ایدوب
مذمتک جرمی سکا اریسور صبر الیه که بیه سن جانک فالیه
نیستی ندر ایزر عیدر یا خوضره مدید در بیا روح هم داخلده
خارجد اولدجی هم داخل هم خارجدر روح نه داخل و نه خارجد
اولدجی نه خارجدر و نه داخلدر و بیا هم الیه که نه دیک روح
قالیه نه متصلدر و نه منفصلدر باری عزیمه و خجی عالمه در
ونه عالمدن منفصل بوجان قالیه صافات اینمک ایکنجی و خجی
که لفظ انسانا کا طابق اینمکدر المؤمن خجی فی الدارین بیوردن
معلوم اولدیکه قال اولوب جان دنج اولور سن کد فالی حقیر
المورد سنه جان مقصد صدقه انور کویوردن **انما انسان**
طلام کاز بین ظلم و جمل صفت روحدر نه صفت قال حضرت
خدیوم **انما اناسر منکم** دیدیک و خجی قالیه ایشار ندر اماکت

بنیا

بنیا و اده بین الماء و الطین جانه ایشار ندر و خدا نکه نظری جان
و کولده در قاله دگر در بیا هر کسی که جان مصطفی ام حضرت
بشردی کافر اولدی خدی ایشار ندر که **قالوا اناسر منکم**
ماکم بوجالت جاندر که بشردن صافی اولور **انما اناسر**
منکم عالم فالنده بو عالم جان دگر در بیا جهور و رسال
دیدیکر له فن خدا نکه اناسر و احسان سوز بسن جواب نچون مر
عدا بیکه سز سز سر یعنی هون بشردت کسوه سن دن
متسلخ اوسن دگر نکه صور ندر حقیقه انتقال آیمه
سز دوست خدا اولور سن **ای دوست** نکه اولضامه ایشیمه
سن حقیقت عناصر و صایع و ازکان سکا ظاهر اولدی بو
درت ازکان و درت طبیعت صوری آن و خاک و آتش
وهو و جون حررت و برودت و رطوبت و بیوست که
عالم دنیا نکه مکرری بونا لریک و زبینه در سنی بریه
ایرشد و ره کر که بودت ازکان حقیقی سکا بون کسرد
عین حقیقی سکا بود کوسن در بیا بو آبدن غیری

عبري اب دخی طلب ابه و جملنا من الما کل شیء حی ابی طلب
ابنه و كان عرشه على الماء و كان دخی لولاه اندا چون
والبحر استجور بورد علی بن ابی طالب رضا بند بجز استجور
او سینه بر د یاد و دخی بوباد دن عبری بر یاد دخی طلب
ابنه که لا تسبوا الحج فانه من نفس الرحمن بورد و دخی بواستند
عبری بر آستنه طالب ابه که ان الله لم یولد انی نطیع علی
الافریق اندن نشان و بورد و دخی بو باندن عبری بر آت
دخی طلب ابه که ان الارض لله یون امان بشاء من عباده
اشار بندر عایشه صمدیقه رضا بندر که رسولم دیدیکه الله
تعالی روحی و مالیکه نور عز بندن بارندی و حاجی نایر بندن
بارندی ای عزیز صبر ابه که عالم جانده بولان ابله سن و جان
نذر بیه سن و بوجه نیک از کان و طبابعک بلد و کیک کی اوجها نیک
دخی طلب ابه و ان کابله بیه سن و ابو علی سبنا نیک الفاضل الایمه
قدیمه دیدیکه بایش معذور اوله که بوندن مراد می عناصر
در عناصر کون و فسار و کون در بر بوا بوا خلق عجب مختصر فهم

اولش

اولش در و از کان حقیقتن دور دو شمشاد و بالله التوفیق
تمیز اسباب نامن ای عزیز بوا بندن نه لزم ابند که حق با بورد
که لولنا هذا القرآن علی عجل لآتیه حاشا صمدیقه عامر حشیه
الله و مضمون ابند القرآن عشاء لاهر بعین و لاعناء دونه ای
عزیز چون و ان یصاب عزیز بوردن فالدره و برفع عطشی
کشف ابیه وراق و انک حسنه لری شفا بوا بوردی مضمون
بندر که القرآن هو اللواء قرانی بوا عالمه کسویه حر و فود کوند
دیلر هر خرفنده بیک عمر جان رباعیه او اولش در و بر
حزین بن در که طالب اولاندی مطلوبه ابصال ابدر حجب
بیه بندر که سن دلم غوث و رسالی قویه اوله که بره لایق بند
اوله هر نسنه که اولش در و اوله جفندر حجه قرانک و اردن اما
سن قرانی نه سیلور سن و نه کور سن قران بجه بیک جان بر
وسن حر و دکنس قران که خطابیم بداید کد و دستاره
بیکانه راه اندن هیچ نصیب حر و فو کما اندن عبری بوقدر بر
الارک سمع طاهر لری و اردن سمع باطن لری بوقدر و لو علم الله

فیه خبر **لا یمعمم** کورم مسن که او جمل و بوهب و نای کریمه
کوردیل و نه اشید بلز **ای دوست** بلک که کاه قرانی اطراف اید
حروف و کلمات مراد اید بنور و بوطراف و مجازی درانی کار و در
اسمک جان در اما حقیقت قرانی اهل ایمانندن عبری کسبه اثر
بومقامد عرض بورد که قران کریم ذکر اعدا و تقاری به خطای
بوقدر بلکه ناآوردی دستل چون کار در بد مسائلک بولنه
بمقام وارد که اول مقامه بر شیک بیلور که جمله قران کریم
بسم الله ده مند رجدن بلکه نقطه با بسم الله ده مند رجدن صبر
ایله که هر نسته که آسمان و زمین ده وارد بکاملک ناملرین صبا
تادولت آل و روت کدوی کوره سن **ای الله** **بکلی** **حجط** مقامه
برینسوب سن خط اول خط اوله ناکند و وجود بی نقطه
با بسم الله ده کوروب جلالک با بسم الله کرمان در کاهه نه و صبا
جلوه بلز کوره سن اگر جمال سینی و یامی کوره سن اول وقت بیلور
سن که هر میت نه نسته در در بکار قرانندن حروف سیاه در
نسته اشتریز و کورمز چون که وجود اولاسن بیاض و سوادین

اشکاه

اشکاه قادر اولمز سر جوده وجود دن طشره که سن کلام
محو اید و بحدودن دخی ایشانه ایشید رجول ایشانه ایشنه
سن عبری سواد کورمز سن هر به بیاض کورمز سن اگر نقطه
جلالت با بسم الله عرض اوردن وضع اولنسه در حال عرض
و کریمی و آسمان و زمین ایددی در بر که حروف قرانندن هر بری
لوح خطوط اوردن جمل فاندن اعطد بولوح نه در اول
فان ندر بیلور مسن **ق و القرآن** **بجید** در در بکار قران خدی
تکا حضرت بربک هر بر عالمین بر اسمی شستی در بر برده
قران مجید در بر بر خیز ده ده هین در بر و بر خیز عظیم
اطراف اولمز و عزیز دخی در بر و حکیم دخی در بر مصطی
ببورد که **ق و القرآن** **و التیسوا** **عربیه** **قرانک** **عربیه** **اسمک**
هر کیتی نیک کاردی دیکند **ای دوست** صبر ایله که دینی دین
فاحسن نادی بی مقامه برینسوب قرانی باله واسطه و کله
لوحه یاز اول وقت **ن و القلم** **نذر** **ای عزیز** چون رادیه
از بی مقنصی اولد که دوست کینه کندی اسرار بن بلدوره

بروحه له ما حرم لنا كما مصلح اوليه بس بوالا في قرآنك
بؤذرك الم الم الم الم الم الم الم الم الم الم الم الم الم الم الم الم الم الم
مسن صسم ام الم الم الم الم من حم حم حم حم ق ان ين
بوالا دعي بوسر ذره بونك سرتة محرمدون غيري كسنة
واقف اولاد بوجمله به عالم حقيقتة تجل ديرة وحروف ابو
جاد ديور **اي غرير جمال** قرآن اول وقت كورسن كه عادت
برسنلكن فورنا لاسن واهل قرآن اوله سن كه اهل الله اهل
القرآن وحصاته اهل قرآن اولكسنة ذره حقيقت عين
كلامه برشمش اوله زهاظرن اتمكه قرآن هجرنا حرقى فوك
الديه وانوكه سوز سوبلايه **ان في ذلك لذكر لمن كان له**
قلب شهادت ابذره قرآنك فرمى كسنة اولقامن ذره بو
حروف مقطعة انوكه سوبليه دربعالخلق قرآنك ظاهرية
فناعت بتمشله درحسن بصري رح ابذره قرآن انوكه عمل
ابنك ايجون نادر اولسنلدا اما بوالا قرآنك درسن عمل
ابذره بل بوجهل بوذره فصاحته قرآنك برحرف انوكه مدي

ذراكه

ذراكه عرف نفسه ركذره عرف ذره حاصل اوله **اي غرير**
قرآن كوز ذرهك وبعيز كركوز ذرهك سبب الهى ذرهك
ذرهك **رحمة** رحمة ربك حود شاهد ذرهك بومعنيه **وما ارسلناك الا**
رحمة للعالمين بقر ذرهك ابذرهك شاهد ذرهك بومعنيه
من سعدى بقر انبه والسق من شق في بقر انبه ذرهك كسنة
ارادت حدادن سعيدكه انافرن دن سعيدكلوز وذرهك شق
كله انافرن دن شق كلوز **ربهم الكتاب والحمد لله** بوزره
جملة طافات ووصاف جمل قرآن كرم بيان ابذره عوام
عالميان بهر وكسب اليه لراه سعادت فرقى اليه لالذن
ره شقاوون رب عزت ابذرهك باخذن سكا اورشمسى
لازم اولان سسه لرى قليم ابذرك **اي غرير** ابذرهك **يسن**
والقرآن الحكيم حكمت اولذرهك سسه كه وازدر اوله
ركك يا سمن **اي غرير** شهر اشى كه غير منسوب كوره سن
حدادن حجاز بيه سن قابل حقيق حدادن بصل من سناء
ويهدى من يشاء حقيقيه راضا لال اليه نسبت كاز

انجو ندر که موسی و م ان **هی لا فتی** بیوردی خلق کتبه
 هدایتی احمد و م حواله بلذرا اما موسی ابوطالب حقیقت
 دید که **تک لا یهدی من احببت و لا ین الله بهی من لیس**
 در بقا عا شفه بویدن مشکلی بلا اولیه که روی معشوقان
 دور اولوب هر که متلا اوله و کوجون یکی بلا اولوب ری
 صحبت نا اهل و ری فراق معشوقی او چون مصطفی م بود
 که ما او ری بنی مثل ما او ذبت به قط اندر که بنم بالا کچی
 بلکه هیچ و بی مثل اولدی بنی انجو ندر که اول اولیت
 که اگر اولوب عتبت له ای مستطوب و مستدر قومز که بویدن
 از فوق سور سولیه **تمهید اصل ناسع** عزیز استکل نوبی که
و ما یومین ان الله الا وهم مشرکون اندر که انالرد که انجی
 مؤمن و من که الا انلر مشرک و ری عجب مصطفی م بود که ما
 الفقران بکون کفر **ای عزیز** هم کوزدی که دیوانه که بند
 او ربه من صاحب شریعت نور نبوتیه حقیقت دیوانه را بی
 بدی دخی انالره شریعت که بند او ری اولوزدن بر حقیقت

ایند

اندر حد ایله دیوانه اول محمد ایله عاقل در بقا عشق سوخته
 لر دیوانی اولوزر سودا حود جو نه نسبت طوز و جو
 حود کفر نسبت طوز صبر ایله که بریم مجوم کوره بند
 اول وقت بریم دیوانه اولد و عزیزک و حقی طاهر اولوز
 ساکنان حضرتنا لیهبت برنجی فن و تفاوت اولدیه در اولدن
 بعضی دینارین و حقیقتن برین بلوردر و کوزدر باطنین
 کوزدر که باز اولد برین ظاهر برین دخی زمان بقلدر و
 دیدر که باطن که منظر حد در زمان نسبت با و بیچن ظاهر که منظر
 حقد در زمان نسبت اولسه عجب زکدر اما بو طایفه دخی
 شکل اولد در زمان بقلدر و مستانه سوزدر سولیدر و
 بو نردن بعضی اولد در و بعضی مستاکری عشق اولدیر
 و بعضی دیوانه که نسبت اولدی او خون که بلا حقیقت
 قوز اولد در بقا خلق بلر که کفر در زمان انلر
 مقصودی ندر **ای عزیز** لا ز غدر که کفر دن رشتمه سولیه
 بلکه که کفر لر برنجیه قسم اولد ربه و رای عزیز صبر ایله که

در بقا کفر بحال
 کفر نالونی و باع

تا اول مقامه اربسته سن زمانه زانوقت و بخت برستاق مقام
 ندر به سه سن هشتاد اولدنه عقابری ما بعدد که بکانه لر
 کد بلین جنون و سوز سینه مطلع اوله **لرا قیوست کفر**
 ظاهر در لکن کفر نفس لکن کفر قلب لکن کفر حقیقت کفر نفس
 ایلینه نسبت لکن کفر قلب کفر نسبت طوبان کفر حقیقت خدا
 نسبت لکن کفر خود جمله ایمان در دریا کسنا خلق در
 بسوزدر که بوجهاله و اول جبهانه صغر سوزدر کفر اوله که کفر
 ظاهر در غموا خلق بیلور که سرعه انکار ایلله کافر اولور بو
 کفر ظاهر در ایکنجی کفر که نفسه متعلقدر و نفسا بیدر نفس
هو الاثم الاکبریت هوای خدا بدستور اولست من اتخذ الیه
هو اولور نماز انا که کیمی کون و مکان اوله اول کینه اولور
 اما چون که رختن کون و مکان لکن فالدوره بر مقامه اولدین
 ایدر که صانع اوله اول مقامه فالوب توقف ایلله **وکان**
من الکافرین عالمند فالور در بیانجه بیک سالک بو مقامه
 اربستوب هالاک اولدیر بو مقامه ایلسی کوروب بیلور سن

کدر

کدر حسن بصری روح بومقامی شرح ایشند که ایلسیک نوری
 حلقه کورسنه اکند لعه طبردی راکه نور ایلسن من نار لکن
 لکن لکن صوره کفر حقیقت مقامن کافر صرا ایدر در یساکه بت بر
 لکن و لکن بر ستیاق و کفر و زمان بومقامه اولور بوسعد
 اولور ایدر که هر کس که ایلست حسرت کوره همان کافر اولور
کفر مجری بومقامد رساکه مضمی هم دیشدر که من راقی
فقد رای الحق هر که بی کوره خدای کورسن اولور نقد که
 بومقامه اولسن کفر و ترک اولور چون بومقامه کجه
 اول مقامه خداوندن کوروب مجمل و شرمساز اولور توحید
 ایمان اولدنه صونوب بونی سوزدر **ان وجهت وجهی الی**
قطر السموات والارض اگر اعتقاد ایز سنک ایشته خدای
تکلم ندر فلما حجت علیه التلی رای کویما قال هذاری چون
 کندی کونک تور دی دید که هذاری انوجون بویه دیدیکه
 کعبه الاحبار دن رو ایدر که نوریتن کوره که مومنینک
 اولو اچ نار کمال الله نوریندن نور روح کفار نار سال اولدنه

نور بدد چون جمال کوزدی طن اندیکه معشوق کوزدی تا جمال
معشوق دکلیدی لذن فلان کانی الفکر بازه قال هذا کون یعنی که
ماهتاب نورالین کورچک دبدی **مذکور** یعنی نور جلال الله نور
در دیمک اوله فلان کانی الشمس بازه قال هذا دبی بومقام
نور کورچک دبو نور که دبدیم بوعالیک نور دد اما اول عالمک شریک
و کورچک نور کورچک که رسول الله دزدی عودیک من اشرف الخی
ای عزیز بدد رسن که کفره بیست اولی که رسول الله ای
اکد و چون دزدی الهام ای عودیک من الکفر مکر بوندیکه
باریدر کورچک و قندیق زنا زانندیدی و میانیته همدیدی و دیدیکه
ای کورچک سنجانی ما اعظم سانی دبدیم ایسه بون کورچک
خو سیم زانرضع ایدم و دبریم که شهیدان لا اله الا الله وان محمد
رسول الله سالک عالمیدن بکفره کفر جلال دبر و بریه کفر جمال
در بعا **ای عزیز** ای شکر که اول کفره بیست اول پس لذن بوله
کریمانی که کورچک جان و بر که تا کفر نانیه و قالته و کفر دبعه
بول بوله سن پس اول وقت مؤمن اولور سن **و جهت و جهت** ظهور

ابد

ظهور بدد کجی اول اولور سن پس نور دن فخر نور کورچک
نما اولور دایم الفکر فهو الله سن اول اولور سن چون اول اوله
سن کفر اولور کاه الفکر ان يكون کفر بومقام در حسن خالک
رح بدد دین الله کافر اولدوم بایم کفر واجب که خلق
باشد و چویدر مصطوی دم بدد ماحلق الله سبب اشبه من دم کور
دم انک شیمی و لم یبدی غیر مخلوقان کبی اولور دی **و در**
بوسوز دن که کسه دوق ایتم الا عشق باه دوق اولمشه
اولور اولر اولد ایتمش در بون بیک نقطه نبوت حقیقه کوندیکه
انوجون که بیکانه از اشرف اولر بکه مصطوی علیه دم ایدر حشر
حق کرمه خلق مقرب ایتمک مراد بدد سن اولیدی ایلمسی حجات
راه کورچک در بعا که صورت سن حدیک مصطفا به محبتی
انوجون دکرد بلکه کندی ایچوند زرا اولور دن روایت اولور که
خدای تبارک و تعالی اولدردندی عشق به دوستمشد که نده
بروای هیچ کس بوندرد و هیچ کسینه ایتمک ایتم اولور دن ری
ایدر که جمبه عالم خدای بلدی لکن انامدیکر اما محبتی ایدر

وَنَ اَنَّا لَدَيْكَ دَرِيْعًا كَهْ مِنْ عَرَفِ نَفْسَهُ فَقَلْتُمْ رَبِّهِ يَوْمَ قَادِرٍ
اَي دُرُوسْت اَوْلَ عَاتِقٍ دِيَوَانَهُ كَا دُنْيَا دَه اَبِيْسٍ وَرَسِيْلِكَ اَكْر
اَنْكَ عَالِمِ الرَّهِيْ دَه نَامِيْهَ دِيْكَرِ اَوْلَدُوْ عِيْنِ بِيْكَ اَبِيْسِيْ نَامِيْهَ
اَكْرُ كَرُوْ دُرُوْ دِيْكَرِ بَلَا هَ اَوْلَ رُوْحِكَ دِيْكَ عَا شِيْهِ صَادِقِ
اَنْدُوْ قَرُوْ اَوْلُوْرُ كَا لِعَشِيْقَتِيْ بَرِيْمَا اَوْرَدِيْهَ مَعْتُوْفَتِكَ
فَرُوْ وُسْتَا اَطْفِ وَا حَسَا اَنْدُكَ كُوْرُوْ هَرِيْمِ يَوْمَ قَادِرِ
بَلِيْهَ هُوْرُوْ دَه عَشِيْقَتِكَ دِيْ جُوْرُوْ دِيْ عَشِيْقِ اَهْلِيْ اَلدِيْكَرِ
بُرُوْ دُوْ وَاوَا اَحِيَا اَنْدُكَ رَحْمَتِ وَا طَبِيْعِيْ عِيْرِيْهَ نَصِيْبِ
اَيْدِكَ حَسِيْنِ مَنصُوْرٍ اَيْدِيْ فُتُوْتِ اَيْكِيْ كَيْسِيْهَ مَسْجِدِ دِيْ
اِحْدُوْمِ وِيْرِيْ اَبِيْسِ عَلَيْهِ اَللَّعِيْبَةُ عَقِيْ اَهْ بَرِيْ كَيْسِيْ اَهْلِيْ اَوْلَا
اَيْلِيْهَ كَيْسِيْ سَيِيْدِ وِسِيَا هَ بُرُوْ هَرِيْمِ كَيْسِيْ كَهْ بُوْغَا قَرِيْبِ اَبَا رِيْهَ عَشِيْقِ
هُنُوْرُ خَا مَدَدِ هَرِيْمِ عَا شِيْقِ لُطْفِ اَوْلَهْ اَوْلَا كَيْسِيْ كُنْدِيْهَ عَا شِيْقِ
مَعْتُوْفَهَ عَا شِيْقِ دِيْكَرِ اَبِيْسِيْهَ دِيْ دِيْلِيْ كَهْ كَيْسِيْ سِيَا هَ عَقِيْبِيْ
كُدِيْكَرِ كِيْ دُرُوْ مَسِيْنِ اَكْر كِيْ دُرُوْ مَسِيْنِ خَالِيْ قَلُوْ لَارِيْمِ كَلُوْرُ بُوْدِيْ
جُوْبَهَ نُوْ سَا لَدُرِ قَرِيْبِيْهَ خُضْرَا اَوْلَهَ سِيْنِ اَبِيْسِ اَيْدِيْ كَهْ بُوْغَا دِيْ

معتوق

بيك

بِيْكَ بِيْلِ كُوِيْ مَعْتُوْفَهَ مَعْتُوْفَتِكَ اَوْلَدِهِ جُوْبَهَ قَبُوْلِ اَيْدِيْ دِيْ
اَيْتِكَ نَصِيْبِ اَوْلَدِيْ وَا كَهْ رَحْمَتِ رَمَانِيْ كَيْسِيْكَ نَصِيْبِيْ لَقِيْتِ
اَيْدُوْبِ **وَا اَنْ عَلِيْكَ هَمِيْنِيْ لِيْ يَوْمِ اَلدِيْنِ** خَطَا يَلِيْهَ مَشْرُفِ قَدِيْلِيْ
صَبِيْرِيْهَ كَهْ **فَحَيُّ دِيْهَ مِنْ رُوْحِيْ** يَا هَ سَيِّدِكَ جُوْبِ **لَيْسَ وَا لَقَرَانِ**
اَنْ كَيْسِيْ اَعْنِيْ اَبِيْسِيْهَ تَمَسِّيْدُرِ **وَا كَرِيْمِ** خَيْرُوْرِيْهَ سَا لَامِ عَلِيْكَ سَا دِيْ كَهْ
يَا اَهْلَا النَّبِيِّ وَرَحْمَتِ اَللَّهِ وَبَرَكَاتِهِ خَيْرُهُ تَمَسِّيْدُرِ جَلَالِ اَحْمَالِيْ
حَقِيْ كَهْ اَزْدِيْ اَبَدِيْكَ كَا فِيْ سَا لَامِ عَلِيْكَ وَا بُوْ وُصَلَتِيْ
وَا لَقَرَانِ بَرِيْ سَاعَتِ مَحْدُوْدِيْ اَبُوْ لَيْسِيْ دِيْكَرِ يَا اَعْنِيْ خِيْ اَبِيْسِيْهَ
بُوْلِيْهَ دِيْ رِيْزِيْ كَهْ بُوْ اَبِيْسِيْهَ اَعْنِيْ فُحْمَانِ رَحْمَتِ وَا اَبِيْسِيْهَ لَقِيْتِ
عِنْدَا اَوْلَسْتُدُرِ هَمِيْجِ بَرِيْمَخُصْ عِنْدَا سَيِّدِيْ اَبِيْ رِيْعَهَ اِنْ كَا نِ اَوْلُوْرِيْ
دِيْ رِيْعَا شُوْبِيْهَ كَهْ جَبَرِيْلُ وَا مِيْكَائِيْلُ وَا سَا رُوْ شَهِيْرَهَ كَهْ عَقِيْبِيْ
سَيِّحِيْنِ اَيْتِكَ دِيْ بُوْبِيْ كَدِيْ هَمِيْجِ سِيْلُوْرِيْسِيْنِ كَهْ اَكْرِيْجِهَ مَعَا لِيْهَ
اَوْلَا كَيْسِيْهَ اَسْمَعِدُ اَوْلَامِ دِيْ بُوْ خُطَابِ كَدِيْ اَمَّا سَرَا هَ اَوْلَسْتُدُرِ
خَلْفَتَهَ مِنْ طَبِيْعِيْ دِيْ بُوْ خُطَابِ كَدِيْ هَمِيْجِ سِيْلُوْرِيْسِيْنِ خُدَا يَ اَعْنِيْ
حَضْرَتِيْ لِيْ بِيْكَ اَيْكِيْ اَذِيْ وَا زِدِيْ اَلْحَمْدُ اَلْحَمْدُ اَلْحَمْدُ اَلْحَمْدُ اَلْحَمْدُ

صِفَتْ رَحْمَةً سَدَّ مَضْطَرِعِمْ وَجُودَهُ كَلْبِي وَصِفَتْ جَبَّارَتَهُ
الْبَيْسَ عَلَيْهِ الْعَبَّةُ وَجُودَهُ كَلْبِي بِنِ حُرْمَتِهِ أَوْلَى الْبَيْسَةِ بُوَعْدًا
أَوْلَى الْبَيْسِ بُوَدْرًا كَالِهَيْكَ دَرَّ بَابِي دَرَّ كَالِهَيْكَ دَرَّ بَابِي دَرَّ كَالِهَيْكَ
عَائِزِينَ سِنِينَ دَرَّ بَابِي دَرَّ كَالِهَيْكَ دَرَّ كَالِهَيْكَ دَرَّ كَالِهَيْكَ
وَصِفَتْ كَلْبِي حُدُوبِي سَوْدُوكِي دَرَّ كَالِهَيْكَ دَرَّ كَالِهَيْكَ دَرَّ كَالِهَيْكَ
قَدَّمَ مِنْ ذَمِّكَ وَأَخَّرَ رِوَايَاتِ الْوَعْدِ الْبَارِ خَاصُّ بُوَدْرِي هِجْ
كَأَنَّ حُدُوبِي سُلْطَانِي الْكَلْبِ مَكَرَكَ سُلْطَانِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي
كَلْبِي بَابِي حَسْبِي أُوودُدِي دَخِي دَرَّ بَابِي أَي سَوْلِكُنِي سَكَاةً
بِعَمِّ وَلَا يَحْمُ شَرَفِي بُوودُورِ سِنِينَ سِنِينَ سِنِينَ دَرَّ بَابِي دَرَّ بَابِي
قَدَرْتُ كَالِهَيْكَ مَكَرْتُ بَيْتِي كَالِهَيْكَ أَوَّلًا وَهُوَ كَالِهَيْكَ كَالِهَيْكَ
أَلَيْكَ قَائِنٌ دَرَّ كَالِهَيْكَ لَوْ لَمْ تَنْبُو لِحَاؤِ اللَّهِ بَعُورِي بَدَنِي فَيُعْفِرُ لِي
وَيَجَارِمُ الْحَبَّةُ بَيْنَ بُوَاكِهِ دَرَّ كَالِهَيْكَ كَالِهَيْكَ كَالِهَيْكَ كَالِهَيْكَ
عَدُوًّا وَتَسَاءَلُنِي دَرَّ كَالِهَيْكَ لَكِنَّهُ لَوْ كَالِهَيْكَ كَالِهَيْكَ كَالِهَيْكَ
دَرَّ بَابِي بُوَجَّتْ لِقُدْسِي بَرَأِي بُوَجَّابِي فُوَدِيرُ خَلْقِي طَرَفِي
أَوْلَسْتُ أَوْلَمُ الدَّنَّ تَمَّ أَرَاهِي بِنِي بِمَقَامِي دَخِي كُوودُدِي بِنِي

بِجَه

بِجَه مَدَّتْ أَوْلَمَ مَدَّتْ بُوَاكِي مَقَامِي بَدَنِي بُوَاكِي وَجُودِي
كَلْبِي أَوْلَمَ عَفْوِي حَسْبِي بِنِي دَبَابِي سِنِينَ أَوْلَمُ بُوَعْبِيدِي بُوَجَّابِي
بُرْدِي دَرَّ وَشَدِي كَالِهَيْكَ هِجْ بِلَعْمِي دَرَّ مَانِي بُوَلَمِي بِنِي بَرَّ كَالِهَيْكَ
دَرَّ بُوَلَسْتُهُ عَالَمِي حَسْبِي دَرَّ مَانِي بَرَّ كَالِهَيْكَ دَرَّ كَالِهَيْكَ
طَوْرِي وَأَيَّمَانِي دَرَّ بِنَا طَوْرِي نَا كَالِهَيْكَ فَمَا أَوْلَمِي بَعَا أَوْلَمِي هَرَّ
فَمَا زِيَادَةُ أَوْلَمِي بَعَا زِيَادَةُ أَوْلَمِي بُوَدْرِي بُوَعْبِيدِي وَزِدْرِي نَا كَالِهَيْكَ
سَأَلِي أَوْلَمَ مَدَّتْ أَوْلَمِي حَطَرِي دَرَّ خَالِي أَوْلَمِي أَلْحَاصُونِ عَالِي
حَطَرِي عَظِيمِي بُوَعْبِيدِي كَالِهَيْكَ هُوَا بَرَّ هُوَا بَرَّ هُوَا بَرَّ
بُوَعْبِيدِي هُوَا بَرَّ كَالِهَيْكَ كَالِهَيْكَ وَصَحْرِي أَلِهِي بِنِي بَرَّ كَالِهَيْكَ
بِحَاثِي بَوْلَمِي قَادِرِي أَوْلَمِي **وَأَمَّا مَنْ صَافٍ مَقَامِي بِنِي أَلَمِي**
عَنِ هَوِي فَإِنَّ الْحَبَّةَ هِيَ أَوْلَمِي بَعْنِي هَرَّ كَالِهَيْكَ بَاعِي هُوَا دَرَّ كَالِهَيْكَ
قَدَرْتِي حَسْبِي بَصْرًا أَوْلَمِي حَسْبِي حَسْبِي دَرَّ كَالِهَيْكَ كَالِهَيْكَ
رَحْمَةً حَسْبِي أَوْلَمِي دَرَّ كَالِهَيْكَ كَالِهَيْكَ بُوَعْبِيدِي سِيَاوِي بَدَنِي
بَرَّ كَالِهَيْكَ مَضْطَرِعِي نَوْمِي وَفَقْدِي كَالِهَيْكَ بُوَدْرِي بُوَجَّابِي دَرَّ كَالِهَيْكَ
دَبَابِي عَيْنِي الْقَضَاةُ بَعَا دَبَابِي هَسْبِي سَاكِي سَرَّ كَالِهَيْكَ

الهی و اما مستبدن بجه بر شورین او لورسن برخ فکون صبر بکه که
 تا اول وقت و له که در بن بعد وصال بی فرقی اوله جون بود
 بکا حکایت ای بیکه بوجاره نیک صبری تمام اولوب ناله ایست
 و نظر بدوب کوردن که مصطفی هم نبودن ایچ کوردی شیخ سید
 واقف سترید و کورین ایکاره ایچک طافت کوردن باندی
 خلق طین ای بیکه سحر و شعبه اوله در بیا اول کون که سرور
 عاشقان و پیروی ایدان حسین منصوریه که در اوزینه
 ایستد بر شیخ سنی ای بیکه بکجه نیم حقه متاجار اولدی
 در بیکه الهی مختلری بیجون اولدر سن و بد بیکه کجه اولدر
 دم اما دینین و پروردن دیدن بیکه بارت ویت ندر دید بیکه
 یقانی و جمالی دینه ایچین کر باشند هوی لقای محبوب
 معشوق و اراپسه کل بومیدانه باش وینه **ای عزیز** مصطفی
 هم دیوانلرک و مستلرک عددین و بلیوب دید بیکه ان الله
 لا یأخذ العتاق بما یصدونهم در بیا بیلور سن محبوبین
 آتس و درخی نه در آتس عشق خدا در بولدر بیکه شیخ ای بیکه

العشق

العشق ناز فی القلوب فخر فی ماسوی المحبوب در بیا حصر
 ابو کبر صدیق رض در بیکه یا دایم الخیرین رذی فیک خیر
 ای بیکه که مصطفی هم نماز فلهن قلبی جویک کجی فین دی بیا
 سن هونر جمال سر بعی کوردن جمال حقیقی فذلک کوردن
 استرسن که سکا بر مثال کوره هم بیکه برونه که عاشق استبد
 استندن تمام حطی اول وقت اولدر که استصوفیون برونه
 اتری فایله اما بوسوز سنک و سحر حقم دکدر که سوبلیان
 در بیا سن صور من هر کیشه بالا ویر بر بیا و اوز بیکه
 بالای حدای جاهله صور سن مسنون اولدر شیخ سنی ای بیکه
 بارضد یاد کجی کسه سکا لطف و رحمت بیجون عبادت ای بیکه
 اما سن سنی بالا بیجون استرم بو صبر بیکه بنیر مری در بیکه
 دعوی عشق صادق دکدر اولکه معشوقک سالد اولدی
 هر کیم جمالی معشوقی حکیمیه وصال معشوقه ابر شیمیه در
 اول حرفه که لوح محفوظن پیدا اولدی حرفی محبت ای بیکه
ای دوست اول کندی سنی لبه اولدر غریب بیکه اول

حرف اولی که آنک دوستانه نیست و بست او به و بجمه به
خطاب بود و بدیهه **صبر و اصاب و ابرو و ابط و انوار الله لعلکم**
تفصیل و صبر و در که صفت خداوند و تصور و در فاصبر فانک
با عینت ای دوست بیلور مین که بونعمتک شکر می بود که
سالت بومقامه ابرسته اولقدر شکر می کنده به ملک کرک که
کنده بی فاصبر بود شکر نعمتند و کنده بی محکوره زبرد خدا نیک
برای شاکوردن و بری حمید در بحق مکار و حمدی کنده ای بیکه
ایچ بلور چون که سن عجزه معرفت و لاهن مفرده در که او سیک عا
جانیندن به شکر ایدن بیور که شکر آرت بارت بود معانی
عرفت بی بارت معنای سن بیلور شکر آرت بنفسه بنفسه
فهر لاشاکوردن بود معانی در بوشکر روحدر اما شکر آرت بود که
مصطفی هم بیور که ز کسسه محمد لله دبه بری طولدر در نور ایا
یکدی دفعه دبه سمانی نور ایاه طولدر در او جیحی دفعه دبه
کونک ایاه بر ارسن طولدر در حسین مصور ایدر جن رب عزت
قولیه دوستانه ایتمک اسلسه آکباب ذکر می فتح ایله ایلان باب

قون

قون فتح ایله ایلان نوحید کر می سیدر اخلاص ایدر بجمه ایله
کوشتر دخی بار شت هرج ای کورز بس ایلان دار و در و لیتیه
ایحال ایدر بجمه ایله کشف ایله کشف ایله بصری جماله
واقع اوله بالاهو فالور بس بومقامه عید فانی اولور و حقانه
باقی اولور الله سبحانه حفظه واقع اولور بنفسه دعوت ایدر
بری اولور سئل بن عبدالله ایدر که مصطفی علیه السلام کیسوت
بشریت سن تشبیه و تمثیل طرفیه خلقه کوشتر دی و اکر نه
انک قاله نه نسبتی وارزیرا که اولنورد **قل جاو کرم لله**
نون اوجو که سایه سی بره دو شتر دی چون آرت حقیقتیه
بک رنگ اوله آرت دخی حقیقت حکم کیر کاوم اکر نه بدیم
بلور سم در بغا که کوشتر نه بدو کن ایچک سنو دخی به یلسون
اگر مصطفی ایلموم قالی سیک بجمه ایله ایدر بار معطر ایلان جینه
لغی افریدی و افری باری اچور می اولور دی و اکر ز کسبه به یچک
طعامه ای واصل ایلدی هر اکر کسبه به یچک طعام حاصلی اولور
بوجب اولور که شیخ او غر و علوان اولن اوج بیل جمه طعام ایدر

ذريته بركته طلع جنت و بزه ان انك فالنك بوصفاته هج
حاصي اولم اكر ارسنه موافقت بچون بزل در بعا كه كيا اكر
كوردكي باوي بجه ذرخالين بلر بوجاكي استنكه بن و بدم
وايمه شهر دن رجاعت حاضر يد بربصوفينك و برب
رفض يد زينو ابوسعيد زميدي بيت و نور ذي بدرم
اخلاي ديديكه خواجه امام احمد عرابي كوردم بزم بدم
يدرم بلسي شونه و سونه ايدى جونم دى شيخ ابوسعيد
ديديكه كوكم موقت استر بن دى بدرم اول بابا سعيد همان نو
اولدى ديديكه دري اولوق و رسن اولوق دى دري
ديدم اولي بدم ديديكه فقيه مجود ديديكه يارب فقيه شونه
زين ياه همان ساعت زين اولدى بس باكه ديديكه شهر دن
دور كه عين القضاة خالوق دعواسن ابن وقتلكه فتوى
و يرد بدم ديديكه اى دوست سن دى فتوى و بر حسيب بصود
ايدرن و سن ايكيم خدا و مق اولم بس بيم وجودم كيون
كسبون مصطفي عم ايدر الناس اسنان اسنان المنصطفي

مسائل

مسائل ان بين الناس فالسيد ذريته خالك و بشرت
جهنم دن اما حقيقتي محفد را ناس معادن كعادن
الذهب والفضة بوصفاته ليس شخ خير من مثله الا
المؤمن هج بر سسته منلبدن برك مرتبه خير اولم الامؤمن
اولو **تمهيد اصل عايش** بوصفاته جمع صدي مستمداي
طالب تحقيق و راعب تدقيق دوست حقيق سبك سوك كركه
جواب و بر ستم كذري **الله نور السموات والارض** اكني
اولا ما خلق الله نوري اوحى المؤمن مرآة المؤمن جواب
سؤال **الله نور السموات والارض** بوليك تفسيره **وعنه**
ام الكتاب في حروف و بصوت كوردن شد اما بلم كه
حروف اياه تغير و نسه نه و جه ايه اوله متجان و عكازين
خديه نور بيمك لابق ذكدر رز بر نور عيار ندر شونده ايك
زمالك بقاسي اوليه و تحدث اوله رجه بوسون راست در اما
نوف نور نوري كه انك نوري دى بوصفك اوله در بعا كه نور
بر بجه قسم ادره در نور افتاب و ماه تاب و اسن و كوه

ودر وکل و غیر و روح اعلم غریب رح خوب بیان تمسند و نور
 نوری شرح اید که نور ز سته در که نواکه اشیا ظاهر اولد
 چون که معنای نور اوله حدیه نور اطراف حقیقت و غیر محاذ
 اولد و بر اجمع عالم جمعند من صخرای وجوده نواکه کلدی
 مصطفی ام بود که ان الله خلق في طية ثم رشح عليه من
 نوره اوج نواکه وجود خلق طمته سعوت بدی نور الهیه
 موصوف بدی بل طمته نوری نور مبدل اولدی بوندند و کوشا
 رح بود که مافی حجة احد سوی الله و معروف و کرمه
 الله یس فی الوجود لاله بومقامد که علی بن ابی طالب رض
 لا عبدن باله ان حبيب الله حضرت نوری بود که لاراحه بلوس
 و اولقاء الله تقا بود که در بعا نوره ایدون در ستم محمل
 سن و عالم ز بریه و دوش اما بر من سوبلیا لوم الله نور السموات
 و الارض دیکلدر که آسمان و زمینک وجودیک اصیل انک نور
 در حسیین مضمون ایدر الله صدر الوجود لاله نور السموات
 و الارض انک دانی وجودیدر جوهر غریب ندر و نور صفت دای

الهی

الهیت در عرض اولد انتم لیدر صدای تقا موجودد
 بس جوهر اولد جوهر اینه عرضن اولد بس وجود الله جوهر
 اولد و نور عرض اولد و نور بوحید بی اشیاء ایه که لفظه الله عبدا
 عن بیان وجوده و نور السموات و الارض عبارة عن وجوده
 انور و لوانه بوسوزک حایا و لدر که الله جوهر در بعضی قائم
 بدیه در و نور عرضدر جوهر عرضن اولد بس بود که
 عرض جوهر الهیت دره در و فتن در انشاء الله زین بدیه در
 و خیه که در جرم بیخبریمشند اولد که نور السموات و الارض
 هیچ سیر و مسن که بوسموات و الارض در مکن **بدر لاله من السماء**
ان الارض سکا کشف اولنه که سما و الارض به ایدوکی سکا
 معلوم اوله در بعامت نوره کشفیه فیها فصیح البصیح
فی بخاصة النجاة کما نها و کلب دری بومعنا به استارند
 بنک حدی کور مشو که نور نوره نور چراغ سرجه قدیل
 ایچن کور نور و قدیل دخی مشکو ایچن اوله مشکو
 بنک جانیدر نجاه نور محمد م اگر مصباحی بنک

اسررتك هو الله الذي لا اله الا هو اوفى ما كسبه من دربعيا
 مثل نوره كمشكوه بن عباس رضي الله عنهما مثل نور محمد م بوراه
 كوكبي مشكوه نور وحي زجاجة در نور محمد مصباح
 نو كاد ليدركه حسين مصور بهمشدركه قلب المؤمن كالمراة
 نظرها على ربه در بعسا لاله زمقام المؤمنه نور مصباح
 زجاجة مرآة حذا اراسته اول نور بين زئونة مباركة دن
 بر اشق ظهور ابد زراسته در شراب كافور بين اعتراف اوستد
 وانك في مصباح نور اقدان بر وانه له در بركه نور الله جوه
 بر وانه دل نور على نور عالمه برينور اشق على نور كادركه نور
 واجد بر عني بر وانه اشده سوب سوخته اوله انسته بر اول
 بومصاح نور على نور اولور در بعبارم شيخ بر كون ديدك
 نور على نور قلب سالكه طهارت ويزدكه بس اول بياض وصبه
 وشعاع مصباح ايكي نور وحياب اولور بين **نور الله مشبه بال**
 نور كوسر سركه بوجع البرد في القلوب ارمصباح و نور نور
 ثابت اوله بوحالته بر وانه معشوق نور اولور بين القلوب

الحياتي

ابو الحسن نوردي رح ابد مر كشي كه خدائي دوست ابد به
 خدائيك عيش خدائي اوله خدائي دوست ابد نور اولور بين
 رض ابد ز عبدك عبوديتي تمام اولسه عيش خدائي عيشي كوني اولور
 بر اولور دن صور بركه عبوديت نه در ديدك ازا اولور
 بين اولور انما نور اذ لي صدق عبوديت ره تعبه اتمن
 بر طبعه در كه كائنات انسان وانسانيت در روكوه امانته محل
 وموضع انسان اولدي بو انسان نه در ديات حديثه صفند
 ابو بكر وراق ابد ليس سبي وبسته فرق الا ان تقدرت بالعبودية
 شيخ ابو سعيد خمر ابد مر بركه فانه علامتي دنيان و
 اجر نذل حظي كذا لا الله دن دكل بس اذن بيه وان الله دن
 بسلوب قدرة الله حطيك كمتسين نور بس اذن عبوديت
 خد دن منقر اوله بويه او يحيي الله اياه الله دن عني اولور بين
 واحد و صمد قلود نكم ازله دخي بويه ابدى **اي دوست**
 ابو هريره رضي الله عنه صدره زجاجة قلب در مصباح
 روحه زوقدري اكل سمبل كاره شمدي اشك بقدر من **نور**

مبارك **كوتون** **لاخرية** **والاعزى** **اي** **غزير** **بجوان** **رود** **كارتو**
 درختي دنياده سلولر اما لير لركه جتن دخی بوقدر حسن
 بصري ح ابدان بو شجره دنياده اولدي البته باسرفي وياغرف
 اولودي لير بوش لركه حضرت حق نوري ايجون صريف ابدی
اي دوست سندی حضرت محمد صم اوندان ايدوب هر بول خدا
 ديه كه اللهم تبص و تبص بي نور وجهك الكرم شيخنا ابدان لا شجرة
 ولا عريه يعني لا زينة ولا اذية هر كه بوزخت صمدية بوز
 ابدان زينون يا اي الذي اول شوق مفاصمه ابريشوره ايك باينه
 ابدان اولور ابدان اولور يعني اكانه ابدان اولور ابدان خبر اولور
 دخی بديك لادنيوية ولا اخر و بيم بلكه حادي اولور ديك ابدان
سؤال جواب ثاني قال عليه السلام اول ما خلق الله نوري **اي**
عزير خلق عزيريه بر بجه معناه اطراف اولور اول بايق و
 نقله معناه سنه دخی كلور وظهره معناه سنه دخی كلور و
 شريفين مراد ظهور معناه اي بدن بس خردم كنت لير احياتا
 فاجت ان اعرف عالمين مخي ابدی ابي لولا لك ما خلق الله

اذل

الموت

انكون عالمه كورد بيل **اي دوست** نوره شجره ده كارتو
 درخت اولدو دخی حاله نه دبر لر علما اكا عدم دبر لر بوجون ظاهر
 اوله اكا ظهور دبر لر بوجون كه بيه درخت ايه اوله اوجون دبر لر
 بس ازل نوره سينك شجره ده اولدو وعيد ابدان اجمعيد بس
 خرد ابدان كلوك ازل اولور و بيه خداه كيمسي ابدان اولور
 نوره ايك شجره ده نمكخي عدمدن عبارتندر لا نفسا والا خلا
 في العدم والتاس بوضون انما في الوجود جون بو عدمدن
 مصفيا بوم وجوده كورد بيل اول ما خلق الله نوري ابدان
 وانسا واحتراف وضممت اولدي بومفاهم حاصله
 كلوز كه خردم نوره شجره اهل اوله ابا اشتباهه نه دبر لر
 اربوسون ايجون فامر دوزر لسه سويلم كه انت كامر كه
 خبرن اشتهم بيورز كه ان الله تعا خلق نوري من نور عزير
 وخلق نور ايليس من نار عزيريه سهل بن عبد الله تستري
 وسيسان را اي ابدان ابدان نوردن بصورت ابدان بوز
 بيل ابدان ابدان الله طور دخی هر كون بيمس بركه اول نوره

نظراً ليدري وهر نظره انك نظري اكا ورجد بد حال
ابدني انك نكوه جمله و خودي اوتوردن برندي حصرت
حقك بر صفتي واز درك اكا صفت حصرت برزكه جمله بي
ادمه اوز مستدر مكاره نور خلد ذرا **اي قرين** چونكه انك نكوه
بردي و صفتي سكر اوفيق ندر صبر اليه كه اول بر خاصيتي
بوسكر صفتيه فصل كوره سن **اي دوست** چونكه بر كشته
بي كند بوه اول مستدر فق مراد اوله كند بن اكا بدروب كور صك
كوز و زور و قولاق و زور كنه سماع و بصرو و يد في
بسمع و بي بصرو و بي شطخ بيان صفت اول مستدر بومقامد
كه كشي بستره كسوه سندن طشه كلوب ان الله خلق ادو
على صورة الرحمن اكا منكشف اولور بس حيت ابد و برف اولو
مخلفو بالخالق الله مقامه ابريشور و بالله التوفيق **جواب**
سؤال ثاني المؤمن مرأة المؤمن و رعا شيدرسن كالمؤمن
المؤمن خلد انك ناي در بس چونكه خدا مؤمن و مصطوي هم
مؤمن و سالك طريقت مؤمن بس بري بريك مران اولور

المؤمن

المؤمن مرأة المؤمن بومعاني بياندر بر م شجره در ديكه
شجره اي بوبكر مناجاته ابدري كه يارب بي بار من نه
حكمت و از دن جواب كذي حكمت بي كوز كذرو حرك مرشد
و حتم قلبه فومقدري **اي دوست** چونك استيه كه كند بن
كوز بر م ابدية روحه نظر اليه المؤمن كمنس و احين در
بومقامه سالك لسانك ري واز در ان الله تعالى و هو
ليله نكس مائة و ستين نظره الي قلب المؤمن اوج نور الشمس
كه كونه مؤمنك قلبه نظر اليه مضمودي حاصل اوله
من ربي فقد راي الحق معنا سياه **من يعلم الرسول فقد**
اصح الله بومعاني در بس مضمور ان الحق ديمسي و بار بريك
سبحاني ما اعظم ساني ديمسي همان بومعاني در بس هر كرم بو
مقامه ابريسه بايرد و منصوري معدو و رطونا **اي دوست**
اول مؤمن در روم عبوديته و بر م مؤمنونك ربوبيته
عبوديت بر بالامقامد ريكه انك كيشيه **نحن فيه من روي**
شريك تجوز و زور خلد جمال ربوبيت خبره سندن

نُظَرَ لِيَدْرِي وَهَرُ نُظِرَ لَهُ أَنْكَ نُظِرِي أَكَ لَوْ جَدِي حَال
 لِيَدْرِي أَنْكَ نُظِرَ لِي وَجُودِي وَتُورِدُنْ بِنْدِي حَضْرِي
 حَقِّي بِوَصْفِي وَازْدِرْ لِي أَكَ صِفْتِ حَضْرِي دِرْ لِي جَمَلِي
 اَدَمَهْ اَوْ اَلْمُسْتَدْرِ مَكَرَهْ تَوْرِي حَالِ دِرْ اَيُّ مَرْتَبِي جُونَهْ لِي لَيْفِي
 بَرْدِي وَصِفِي سَكْرِي وَنُفِي نَدْرِي صَبْرِي لِي لَهْ اُولِي رِخَا صِفِي
 بُو سَكْرِي وَصِفِي فَتَصِلْ كُورَهْ سِنِ اَيُّ دُوسْتِي جُونَهْ بَرِي سِنِي
 نِي كُنْدِي لَوَهْ اُولِي سُدْرِي مَرَا اُولِي كُنْدِي اَكْبَدْرِي وَبِ كُورِي سَكْرِي
 كُورِي وَرُورِي اُولِي لَاقِي وَرُورِي لَيْفِي لَهْ سَمْعَا وَبَصْرَا وَبَدْنِي
 بَسْمَعِي وَبِي بَصْرِي وَبِي سَطْرِي بِيَانِ صِفْتِ اُولِي سُدْرِي بُو مَقَامِدِي
 كِهْ كُنْتِي بَسْرِي سَيُوهْ سِنْدِي طَشْرَهْ كُورِي اِنَّ لَهِ خَلْقِي اَدَمِي
 عَلِي صُورَهْ اَلْحَمْدِ اَكْمَلِي كُنْتِي اُولِي بَسْمَعِي اُولِي وَبِ اُولِي
 تَخَلْفُو اَلْحَمْدِ لِي لَهِ مَقَامِي اَبْرِي سُوْرِي وَبِ اَللّهِ اَلنُّوْفِي حُورِي
سُؤَالِ ثَانِي اَلْمُؤْمِنِ مَرَا اَلْمُؤْمِنِ دِرْ بَعَا اَشِي دَرِ سِنِي اَلْمُؤْمِنِ
 اَلْمُؤْمِنِ خُدَا لِي نَا بِي دَرِ بَسْمَعِي جُونَهْ خُدَا مُؤْمِنِ وَبِ مَقَامِي اُولِي
 مُؤْمِنِ وَبِ سَالِي طَرِي قِيْتِ مُؤْمِنِ بَسْمَعِي بَرِي بَرِي مَرَا اُولِي

المؤمن

اَلْمُؤْمِنِ مَرَا اَلْمُؤْمِنِ بُو مَعْنَا بِي اَنْدَرِي بَرِي مَشِيخِي دِرْ بَرِي
 شِيخِي اُولِي كُرْمَا جَانِهْ اَبْدَرِي كِهْ اَرَبِي بِنِي اَلْمُؤْمِنِ نَهْ
 حِكْمَتِي وَرُدُوْنِ جَوَابِ كَلْمِي حِكْمَتِي كُورَهْ كُنْدِي رُوحِي مَرَا سِنِي
 وَجَمْعِي قَلْبِي نَهْ مَقَامِدِي اَيُّ دُوسْتِي جُونَهْ اَسْتِيَهْ كِهْ كُنْدِي
 كُورَهْ بَرِي اَبْدِيَهْ رُوحِي نَهْ نَظْرِي لِي لَهْ اَلْمُؤْمِنِ كَفْسِي وَبِ اُولِي دَرِ
 بُو مَقَامِي سَالِي كَلْمِي اَشِي اَلْمُؤْمِنِ وَرُدُوْنِ اَللّهِ تَعَالَى اَيُّ كُورِي
 لِي لَهْ اَلْمُؤْمِنِ اُولِي سَبْتِي نَظْرِي اَيُّ قَلْبِ اَلْمُؤْمِنِ اُولِي نُوْرِي اَلْمُؤْمِنِ
 كُورَهْ كُونِي مَوْصِيكِي قَلْبِي نَهْ نَظْرِي لِي لَهْ مَقْصُودِي حَالِ اُولِي
 مَن رَانِي فَعْدَرَا اَيُّ اَلْحَقِّ مَعْنَا سَبْتِي مَن بَعَا اَلرُّسُولِ فَقَدْ
اَضَاعَ اَللّهُ بَرِي مَعْنَا دَرِ بَسْمَعِي مَقَامِدِي اَنَا اَلْحَقُّ دَرِ بَسْمَعِي وَبِ اُولِي
 سَبْحَانِي مَا اَعْظَمَ سَانِي دَرِ بَسْمَعِي اَمَّا اَلْمُؤْمِنِ اُولِي بَسْمَعِي اُولِي
 مَقَامِي اَبْرِي سَبْتِي بَارِي دَرِ مَقَامِدِي مَقَامِدِي وَرُطُوْتَا اَيُّ دُوسْتِي
 اُولِي مَقَامِي دَرِ بَسْمَعِي اُولِي مَقَامِي وَرِي مَقَامِي اُولِي اُولِي
 مَقَامِي دَرِ بَسْمَعِي اُولِي مَقَامِي اُولِي مَقَامِي اُولِي مَقَامِي
 مَقَامِي دَرِ بَسْمَعِي اُولِي مَقَامِي اُولِي مَقَامِي اُولِي مَقَامِي

خلف الجين والانس الابدع دونهم زو بیتی وهم عودتی
بیاندر شب معراجین دید بزرگه بوجه زماندن بر وسن ناظر
مستع ایدک اما بوجه بن ناظر و مستع اوله نم سن منصور و اول
اول دن فذل فکان فاب قوسین اودنی بو قوسنکه ایدک
باکی باغنی قدر اولدی فاولی الی غیره ما اوجی ستم قوسنکه
تمام یقین اولوب اسرار سوبله مناکر کیتی معسوقه سوسن
کن حرکینه کورسه بهانه بدوب بعضی خبر صورتی و با بر
مصلحت الصبر بق کوسندر انجونه ایدر لقد ای من ابانیه
الکبریا ابان صغری ما دون الله ابان کبری کبریا الله در بر
سؤال دینش ایدوک کاری طالبی اشکر و باطلوی اشکر
صدر کما بان بر نتمه استندک اما بیه دکله اول سر ما بیه
سایکه لایم عشق قدر بریم شیخ در که لا شیخ بلع من العشق
بر وقت شیخه صور دنیا که خدایه دلیل ندر ایدنی بیه
تأمنندی اولنه دلیل معرفت الهی عشق الهی در بر بجا که عشق
الهی فی الیک قسم ایندی برین جو امره و برین زحومر اولدی

اندرم

اندرم و ایس احمد هم دره عشقی موحده بخش ایدکی
مؤمن اولدی زو ایس دره عشقی مغلو بخش ایدکی کافر
اولدی ای دوست عاشقین دین و مذهبی عشقند و اینک
مخونی عشقند در الله این اعدایک من الملک الفیر بشریت طلبی
در قیامتی در بر بیه صور بزرگه فترده عذاب و ز میسر
دیدمکه بشریت فیر در قیامتی عذاب هر ناکه عذاب فیر
بیان اولمشدر فاعی و عقارب دن جمله مفقضا بشریت
در اولوره ابو علی سینا الی سؤالی منکر و نکر دخی
بشریتده اولور که ابو علی سینا الی منکر عمل منکر عمل
صاحبد بر یعنی کیتی آینه نفسن حصول دیمه سساهن
ایله و آینه عقلم حصول حمید سساهن الی و نوالی
عبردن ظن الی اما بیه کندی ندر مضطی هم ایدر صلوة
مکتوبه دن مساب میرانه بکر یعنی بر کفته سی اولدر و بر
سی ایدر هر کیم اولک ویره ابدده الوری دوست جنت
ودورخ دخی باطنک وارد انده و از مؤر کدر رجه خرد

اولاً جنت ده كه كتب ديكر اولندي اورده عجب و عجز
اما حد ايجل سبك بهشتي غنيدار اعدت لوباري الصالحين
مالا عين رانت ولا دن سمعت ولا حصر على قلب بشر و توبه
جنت بود و بوي كه كورمه كه جنت دخی عدلن اولورده
دو دخی بونورده كه بيورده اوليك بنا دن من مكان هيد
حضرت بونورده بعد نما دور حنر بونورده بري دبستدركه
عشق طرين روي بندر و رويت موقوف جنت در واق حنوب
نار حنر مثل الملب كالمرارة اذا نظرت فيها تجلى ربه احوال
احرن مثل المثلث اذ لمق اذ كان ذكرا فتمثل لها بشر
سورة جبرائيل هم عالم روحانيدن كسوه بشرية مثل ابدو
حضرت مریمه كوردي واصحاب دخی في صورت اعرابيه
كوردي ي تا كم والنظر الى الامر دقان لهم لو ناكلون الله
تعالى و بزرده دخی در كه رايه ربي ليله العراج على صورة
شباب امر و قطط بود دخی عالم تمثالند عتق عتق اول
در بري اولدر كه بر مقامه مثل اوله و كونه اندك فرق

واقع

واقع اوله حنر دن و تفكر دن حالي اوليه تفكر رسول الله
مقام اولدر بر مقام بدر و بري حنر دن عايشه رض و عن
ايضا ابدركه رسول الله دائم الفكر كثيرا لآخر ان ابدى
ربي ليله العراج في احسن صورة ان الله تعالى خلق آدم على
صورت نوح تمثالدر دربعنا امام اولدر بري مصوره در صورت
دو دخی در تمثالدر ايمان ديدوم صورت كوستر جبرائيل
سن صورت لري فغني بازده كوستر لري و صفتن باز احوال
دهني هم ابدركه باز اولدر كه ان صورت كوستر لري
ابو بكر محطى تمثالدر حنر و ب ابدركه رايه ربي العرابة
على صورة ابي بوا تم فغني ام در النبي الا في ده اولاندر
و عتق ام الكتاب در در بعنا مقام شهود دن كيم حنر
بيورده و كيم حنر و بر يما كه قادر اولور سن بوقدر بيورده سن
شاهد همچون حنوب اولور او همچون كه حسن اولدر بو
شاهد در بر شتمه تمثال ايشندرجانم اول كيشه فلا اولور
شاهد حجازي بطنيه شاهد حقيقيه طيبه ناورد در احوال

اولاً جنت ده كه كشته ديكر اولندي اورده عجب و مراد
اتحاد جبرئيل بك بهشي غير بديرا اعددت اوبادي الصالحين
ما العين رانت ولا اذن سمعت ولا خطر على قلب بشر و در
جنت بود بوي كه كور صيه را جنت دخی عدل و اولورده
دو دخی بود در كه بود اوليك بنا اذن من مكان بهدي
حضرت عزرا نك بعد تمام دور حدر بر بدن بري ديمسند كه
عشوق طريق رو بيدر و رويت مقنون جنت در فراق محبوب
تا رحم هم در مثل التلب كالمرأة اذا نظرت فيها تحل ربه احوال
اخرت بمناله و تفصيل اولق اذن كاز دكلر فتمثال لها بشر
سور يا جبرئيل هم عالم روحا نيندن كسوه بشرية تمثال ابد
حضرت مریمه كور ندي واصحاب دخی في صورت اعرابه
كور در دي تا كم والنظر الى الامر فان لهم لونا كلون الله
تعالى و بزرده دخی در كه رايه ربي كيلة العراج على صورة
سحاب فمر و فطط بود دخی عالم تمثال ندر تمثال حقه اول
در بري اولدر كه بر مقامه تمثال اوله و كركه اذن وراق

واقع

واقع اوله حردن و تفكر دن حالي اوليه تفكر رسول الله
مقاله ندر دن بر مقامه و بري حردن عايشه رض و عن
ايضا ابد در كه رسول الله دائم الفكر كثيرا الاخران ابد
ربي كيلة العراج في حسن صورته ان الله تعالى خلق آدم على
صورته نوع تمثال در بعا تامل ندر بري مصوره در صورت
دو دخی دكلر اما بن ديدوم صورت كوستر جدي بود
سن صورته في با زده كوستر زير و صبر تر با زرا حوت
دهني هم ابد بر با زور در كه اذن صورته كرا صابون
ابو بكر خطي تمثال ندر خمير و روي ابد كه رايه ربي العرة
على صورته اتي بوا تم فتي ام در النبي الاذي ده اولدر
و عذرا تم الكلاب در د ر بعا مقاما شهود دن كيم خب
پلور و كيم خبر و ريكه فاذر اولور سن بو قدر پلور سن
شاهد بچون محبوب اولور اوجون كه حسن اذليل بو
شاهد در بر شته تمثال ايمسند ز جانم اول كيشه فدا اولور
شاهد بخاري بصبه شاهد حقيقه صبيح با در و ران حش

26

نفس دگر که شهوان اوله بلکه کوکل نجبی ذر که نادر اوله
 تاله اوله همانه ابرایشه سن بتمش بیک صورتی سکا عرض
 ایدر زهر بر صورتی کندهی شکند که کوره سن و بوالد
 هر بر موصوفه بتمش بیک صفت مند رجید بین هر بر
 و خاصیت بر صورتی شخصی متمایل اولور کنی بر صفتی
 کور بچک ظن ایدر که اوله و له اما اولد کلد بلکه اندد بر
 وقت ده پیرم ایدر ای خدی بوی بوز که مضطرب علیه اسلاهی
 کور ب ظن ایدر که آن کور من اولم برون معلوم اولد که
 کندهی کور منم در بیا بترت کورمانه ربوبیت رحمن
 صحیحی صورتی کوره شیخ با ندیدن است بترت بیک
 ایدر بیدر که بشریه صدای ربوبیه فن اخیج بال بشریت
 الربوبیه یعنی هر باز که بشریت کبر ربوبیت کلوز کور
 ذر که اهل جنت **الحمد لله الذی اذهب عنا الحزن** بشریت مختصر
 حجاب ذر که خلق عالم الهی دن کبر و اطوار سبب عالم ایدر
 فلیر شول دمور کوی با سوز آنک جلا سی ذر کور موت اولد

دبر

اولد

اولد بوباسدن مراد کور ب بشریت در چون مویه موی
 قبلان موی اعمار ایدر و جذبه من جذبات الحی ظهور بوله اول
 عین عین خاندن کدوب رای قلبی بقی مقامینه اریستور در عباد
 بیور من که مضطرب هم حصر نیر بیک قلبیه عین بندد بوز
 که ایه لیغان علی قلبی حتی اسعیر الله فی الیوم و الیوم سبعین
 مره بوعینی خدادن عبری کسبه بلز ای دوست اگر استرک
 که سعادت ابدی سکا میستر اوله بر ساعت بر حلو بسخن
 اول تا بوله سن که حلو کیدر مکر حلو صوفی ایدر که اولد
 و میسر ذر که الصوفی هوالله سبحه عبد الله اصراری روح الله کل
 علیه و راهد رهد نه نان ایدر صوفی اجون نه ریا ارم که صوفی
 اولد کندی در بلس هر نسبه که اذن استیدر سن حد و ان شمش
 اولور سن هر کوی که اسینه که سر ر الهی و واسطه اشیده
 عین الفضا همد ایدر ان شکره ان الحق بیضون علی لسان
 عمر بودر خلقوا باحلاق الله بسور اذن عالی بودر که هر
 کوی اکتبه بعض سالکان خفقند بوفد دید بیکه حق تعالی

بول نامتناهي در اجرام هر کون بيش زده در حث غموني
منزل صحراي ديوسته التماك و كدر بون بلمن اوله عين
الفصاة كنج و علقه من لانا على اخر انه سندن بر با حخته
طوشند در بيا خلق نو كيه بان سر رند كه طه مخجل
در طه يعني اي ماه جهانه كه جوتم در خلق فتنه نور
طه اول عالم بدو و لسن آي نوري در جمله سال كره
كردن خدا تو فصيحه خدا كه بشنود در اما مضطحي عوم
خداون خلقه كمشند در تمدن بر مقامن دحي اولد كه عا
عائشه صديقه رض بد كه من زعم ان محمد ادرى ربه
فقد فرى على الله العذرية عائشه صديقه حضر لرس
ايدان كور ما در م نيت و حقيقت ايه ما ابن عباس
حضر نرينه ايد كه كور دم صورت و تمثل ايه در بعاله بلور
سنگه بو نم پيد ده يوزن بك مختلف مقاملى از دونه قوم
و هر بر عالم دن ربه سن كسوه رموز دن عالم كتابه كور
دم معلومد كه اول عالم دن بو عالمه نه كور ماه قدرت بن

دبر

لكه

لكه در با دن بر فطره سندن بر سعاد در بوحد بنى اشك كور
من زكى الى الدنيا ومال اليها اخره الله بنا ره فصا در ما
نذره الربح وكان الله على كل شئ مقدر اهل دنبا به كور
دو بسوز كه هر كيم ميل ابده حق انى سنه با فوب كل ايل
كه ميل راني صا و در اما اهل عفتي حفتن دبر كه من زكى
الى العفتي ومال اليها اخره بنا ره فصا در سبيكه ذهب
بفتح با الناس ارباب اخره دبر كه هر كيم عفتايم ميل ايل ان
نار ايه اجراق ايدوب سبيكه ذهب ايل كه ناس اذن انفاع
ايد در ارباب الهى و خبرون حفتن بسوز كه من زكى الله
ومال اليه اخره بسوز فصا در جوهر الايمه اهل الدرهم
خدايه زكون ايليه ان بود ايه اجراق ايدوب بر جوهر و نوز
لك فبمنى اولم و اوج عالمي بولدن دحي واضع بيان ايد
دبديل كه مسافر اوج صنف در صنف اولد كه دنبا ده سفر
ايل راس مال دنبا دبر و رنج معصيت و لذت در رنج
اخره سفر ايد راس مال طاعت و عبادت و رنج حث

وَبَصِيْفِي بِحَى اللَّهِ سَفَرًا يَدْرَأُ مَالِي مَعْفِرَتٍ وَرَبِّي لِقَاءِ
اللَّهِ دَرِيْعًا صَوْفِي وَمَرِيدًا وَهَدَى وَصَفِيًّا يَمْشُرُ أَدْرِي
دِيْرِي كَهْ مَرِيدًا كَا دُوْرِي شُوْرِي كَهْ يَهْ سِيْنِ صَوْفِي كَا دُوْرِي شُوْرِي
بِيَهْ أَمَّا حِيْجَانِ حَذَا كَا دُوْرِي شُوْرِي كَهْ أَدْرِي نِيَهْ كَرْتَمُوْقِدْنِ أَوَّلِ
مَقَامِ رَهْدُوْرِي وَجَمَلِ مَوْجُوْدَاتِنِ عَرَضُوْرِي بَسْ صِفَاتِ حَقِ
صَوْفِيَهْ جَمَلِ دَرِي صَفَا وَبُرُوْرِي هِدِي صَوْفِي حَقِيْقِي أُوْلُوْرِي أَدْرِي
فَقُوْرِي نُوْرِي سُوْرِي وَبِإِنَّمِ الْفَقْرُ فُوْرِي اللَّهُ أُوْلُوْرِي أَوَّلِ وَبِعَرَبِي صَوْفِي
دَرِي سُوْرِي أَلِ وَتَدْفِيْقِ الصَوْفِي هُوَ اللَّهُ دِي وَجُوْبِ وَبِرِي كِي
بُوْمَقَامِي دَرِي رُوْكَوْنِ بَا بِرِي دِي صُوْرِي دِي لِي كَهْ رَاهِدِي كِي دِي دِي كَهْ
هُوَ الْفَقِيْرُ فَفَقِيْرِي كِي دِي وَبُوَسُوْلِي أَيْدِي كَرِيْمِي هُوَ الصَوْفِي
دِي وَجُوْبِ وَبِرِي صَوْفِي كِي دِي دِي بُوْرِي دِي دِي كَهْ هُوَ اللَّهُ
مُرِيْدِيْنِ أُوْرِي عَرَبِي بُوْرِي كِي كَا مَوْجُوْدِي سِيْنِ زِيْرِي بُوْرِي بِلِي
صُرِي عَظِيْمِي دِي كَهْ أَصَالًا كَا نَدَارِي قَابِلِ أُوْرِي فُقِيْرِي وَصَوْفِي
لِي وَرَاهِدِي وَعَارِفِي سُوْرِي طَائِفَهْ نَا كَفْتِ وَكُنِيْتِي دِي كَهْ
عَكَاسَهْ رَضِي وَرَايَتِي لِي كَهْ رَسُوْلِي اللَّهُ بُوْرِي دِي نِيْمِ أَمْتِي دِي

بیش

بیش بِيَكِي كُنِي بَعِيْرِي حَسِيْبِي جَنَّتِي كِي وَرِي كَهْ أَلَا كِي نُوْرِي
لِي كَهْ دَرِي دِي فُوْرِي كِي دِي رَا لِي حَسِيْبِي سَمَا دِي نِيْمِ كِي دِي
أُوْرِي نِيْمِ بُوْرِي عَقَارِي كِي دِي كِي أَسْتِ أَحْمَدُ دَرِي رَسُوْلِي اللَّهُ
بُوْرِي دِي حَسِيْبِي كِي بُوْرِي يَمْشِي هُوَ فِي السَّمَا وَفُوْرِي وَوَالِدِي
فُوْرِي كِي فُوْرِي لِي دَرِي أَدْرِي دِي دِي كَهْ بَا كَا دَرِي بُوْرِي مَسِيْنِ نِيْمِ
عُتْمِي وَفُوْرِي نِيْمِ دَرِي وَاسْتِيْبِي قِي نِيَهْ دَرِي صَفَا لِي دِي دِي كِي
بَا رَسُوْلِي اللَّهُ بُوْرِي كِي دِي دِي كَهْ وَاسْتُوْقَا هِ شُوْرِي أُوْرِي نِيْمِ كِي
بِيْدِي صُكْرِي كَلَسَهْ كَرِي كَرِي دَرِي نَدْرِي كَرِي سَنَانِي أَيْبِيَا سَنَانِي
كِي دِي رَا لِي اللَّهُ فَيَسْتَدِي شَهِيْدِي مَنِيْلَهْ سِيَهْ بَا بَا لِي دَرِي نَا لِي دَرِي
فُوْرِي نِيْمِ اللَّهُ رَضِيَا سِيْجُوْلِي نِيْمِ وَنِيْمِ رَعِيْتِي أَيْمُرِي اللَّهُ حَسْبِي
مَعْمُوْمِي وَخُوْرُوْرِي أُوْرُوْرِي اللَّهُ حَسْبِي دَرِي فَلَسِي كَرِي اللَّهُ دَرِي
وَرُوْحِي لِي اللَّهُ دَرِي كَرِي حَسْبِي أُوْرِي سِيَهْ زِيْرِي عِبَادِي دَرِي
أَفْضَلِي دَرِي وَحَا صِيْلِي رِي قَطْرَهْ عَمَلِي بَرِي دَرِي يَحْفِيْدَرِي عَمَلَهْ
سَبْتِي نِيَهْ حِرْدِي دَرِي عَرَبِي دَرِي أَلْطَالِ شُوْرِي الْأَوْرَارِ
إِلِي لِي طَائِفِي وَنَا لِي لِي طَائِفِي لَسْتَدِي شُوْرِي أَمَا بُوْرِي طَائِفَهْ فِي نِيْمِ

شرح و بیان آنکه خاطر حمل ایمان و غیرت الهی دخی
 قومان و بالله التوفیق بل که موجودات اوج فسمه فسمه
 جوهر و عرض و جسم اما جسم بواکسینه تا بعد از آنکه
 واسطه بود در و بولردن غیر حقیقی و مجازید
 واحد حقیقی خرمعین در لکن اوج مرتبه او در به در
 مرتبه اولی حقیقه الحقیقه در که اندک اصلاحه بالعدل
 بالقوه کزت اولیه نقطه کی بودات بارید جوهر فر
 دیدن بودن بوی نقطه در که مفسر دکدر انفسا شیخ
 قابل دکدر و جوهره انکالیه فوشیه فعلیه دخی قابل کاید
 بودات باری در مرتبه ثانیه واحد بالانقباض در که ان
 بالفعل کزت اولیه بلکه بالقوه اوله یعنی قوت ربانیه
 بمرتبه انوار مظهره من ذات الله در که کشف بکه اگر فر
 متصل اولسه جوهر فر بد بر جوهر دن مراد فی امتین
 غیر محتاج اولین در موجودات دن مرتبه ثالثه هدین ^{بالموجود}
 دن متعین از در ان مفر دمنسوب بالهالم در بر نودی

منفسد

منفسد ملکی و ملکوتی اما ملکوتی عالم روحانی در که
 عالم اخرت و تعلقات اما ملکوتی عالم دنیا در بر قسمت دخی
 جمله موجودات اوج فسمه واجب الوجود که زیاده و نقصا
 قابل اولن ایکنی فسمه زیاده اولوز ناقص اولن مثلا اولوز
 لز و روضه و عالم اخرت بوبله در اوج فسمه بود که هم
 زیاده و هم نقصا قبول ایدر بوعالم جسمانی در و دنیا و اید
 در بیا اولوز بیک ره رو بومقامه بچاره اولوز که هیچ
 ایکنی جهالت انردن از فالز و انار کند برون خبر دار
 اولر اگر کل حار سر اولیدی هر مرغ بر لب اولوزدی و اگر
 باد شاهد در بانی اولیادی جمله کسبه به فریت سلطان
 یکسان اولوزدی و هیچ تفاوت اولما زدی علی صفت
 در بان بارگاه عزت **فبذلک لا غویم لهم اجمعین** شمشیر ایدر
 حاضر و مستدر اعتبار که غیرت عزت دحول مراد ایدر
 باسم و ابه و استانه سلطانه نوحه ایشه مانع و واقع
 اولوب خلوت سراسر عزت نامرزدن کسبه دحواله بود

بُولُوا مَا حَوَّضَ بَارِكَاوَالِ اَعْبَادِكُمْ مَنَّهُمُ الْخَاصِرُ مَشْهُورِي
اَبِهَ مَشْرِفَرْدَا اَنَا كَرْدَنَ خَلَاصًا وَاَلُوْبَ دَرُوْنِ خَلْوَهَ بُولُ
بُولُوْرَا اِنْ لَوَّهَ نِسْفَةً وَاِسْعِيْنَ خَلْفًا مَن خَلَقَ بُوَا حِيْمَهَا
دَحْلُ لِحْنَةً اَنْ كَيْجَهَ كَهْ حَمُوَهَ كَيْجَهَ سِي اَبْدِي بُوَكْمَا اِنْ بَارِيْمَ بَر
مَقَامَهَ اِرِي شُوْبَ هَر نِسْفَهَ لَهَ اَز لَهَ وَاَلَدَهَ وَاَرُوِي وَاَلَسَهَ
كُرَا اَبْدِي حَمَلَهَ مَن حُرُوْفِ الْفَتْحِ كُوْرُوْمَ دَرِي بَارِيْمَ كُرَا
اَكْبَهَ اَوْلَا طَالِبِي لَهَ مَطْلُوْبَهَ اِرِي مَشْرِفَرْدَا لَهَ رَجْمَهَ اَسْرَا عَلُوْمِ اَب
اَلْمَطْنِ دَهَ كُوْرُوْمَ اَبْدِي اَبُو اَسْمِدِكَهَ اَللّٰهُ مَقْلُوْبٌ وَاَلُوْبُ مَجْمُوْعٌ
مَكْرَهُوْ سُوْبَهَ لَهَ اَبْنِ عِيَا سَدَنَ رَضِيَ اَللّٰهُ عَنْهَا بَهَ صُوْرٌ دِي بَارِيْمَ اَللّٰهُ
بَهَ دِي كَمَا دَرِي اَبْدِي كَهَ اَللّٰهُ هُوِي سَدَنَ صِيَارَ نَدِرَا اَلْحَادِي هَدَا اَبْت
طَلِبِي بُوَكْمَا دَرِي اَلْبَدِيْعِ عَالَمَاتٍ نَعْمَ اَلْمَوْفِ وَنَعْمَ اَلنَّصِيْرُ بُوَلْدَا
ظَهْرُو اَبْدُوْبَ اَبِي وَاَمَقَامَهَ اَلنُّوْرِي كَهَ اَلْبَاقِي اَبْدِي صِفَتِي وَاَلُوْرُ
بِيْنِ بُوَلْدَنَ اَكْمَا اِرِي خُلِفَتٍ وَاِرِي رُوْرِي كَهَ اَلْوَارِثُ نَهَ اَبْدُوْنِ اَبْلُوْرُ
بِيْنِ اَلرَّسِيْدِ اَكْمَا بُوْرُ كُوْسُوْرُ بِيْنِ الصَّارِ اَلنَّافِعِ اَكْمَا اَلنَّافِعِ وَاَلُوْرُ
صَرِيْ صُوْرِي حَالًا وَاَبْحَقُ اَلنَّافِعِ اَكْمَا هَرْمُ اَلُوْرُ اَلْمَشِيْطُ وَاَلُوْرُ

بُوَقَامَتِ اَلُوْرُ مَن نَدِي بُوْرُ اَلْمِيْتِ اَكْمَا بُوْرُ كُوْسُوْرُ اَلْمُحِي
اَبِي رَضِيَ اَبْرُ اَلنُّوْرِي اَبْنِ سُوْرَا اَبْرُ اَلْمُبْدِي اَلْمُبْدِي بُو
مَقَامَتِ اَبْنِ اَبْرَا اَبْنِ اَسْمَا سَنَ كُنْدِي نَهَ كُوْسُوْرَا اَلظَّاهِرِ
اَلْبَاطِنِ اَبْنِ هَمَّ ظَاهِرِيْكَ وَهَمَّ بَاطِنِيْكَ كَالَهَ اِرِي وَاَسْمِدُ
اَلتَّسْمِيْعِ اَلْبَصِيْرِي اَبِي حَقِيْقَتِ بِيْنِ وَحَقِيْقَتِ سَمُوْ اَبْرُ
اَلْحَيَاةِ اَلْمُسْكِنِ اَبْسَتْ وَاَبْسَتْ اَبْرُ اَلْمُوْتِ اَلْمُهْمَنِ اَبِي اَبِي
وَاَزَا اَبْرُ اَلْقُدُوْسِ اَلسَّالَاخِرِي اَبِي رَضِيَ اَبْرُ اَلصَّغِيْرِي
بِكَمَا اَبْرُ بِيْنِ اَبِي قَوْلِ اَبْرُ هُوِي حَتَّ اَلْمِيْتِيْنِ سَاكِنِ اَبْرُ
هُو دَرِي سِي اَبِي اَبْنِ عَرَبِيْنِ طُوْنَا اَوْلِيْ رُوْرِي اَبْرُ اَلسُّوْرِي
بُوْرُ اَبْرُ كُوْرِي سُوْرِي هَر اَبْدِي صُوْرٌ دِي كَهَ سَنِيْكَ سَمِيْكَ اَبْرُ
دِي دِي كَهَ اَللّٰهُ دِي دِي كَهَ قَدَسِيْنِ دِي دِي كَهَ اَللّٰهُ دِي دِي كَهَ سَن
بِيْسِيْنِ دِي دِي كَهَ اَللّٰهُ اَوْلِيْ رُوْرِي صُوْرٌ دِي كَهَ قَدَسِيْنِ كَاوُرُ
سَنِ دِي دِي كَهَ هُو دِي دِي كَهَ قَدَسِيْنِ كِيْدَسِيْنِ دِي دِي كَهَ هُو دِي دِي
كَهَ نَهَ اَسْتَرْسِيْكَ دِي دِي كَهَ هُو دِي دِي كَهَ بُوْعَا اَلْمَلَكُ نَهَ حُرِيْكَ
وَاَز دِي دِي كَهَ هُو اَبِي دُوْسْتِ سَمِيْحِ اَبُو سَعِيْدِ اَبْنِ اَبْنِ سُوْرَالِ

ابن ابي سينا به قدس الله روحه رساله بازون كوند
الشيخ الراسين ابو علي سينا دحي رساله ده جواب و پرديكه الله
في الكفر الحقيقى والخروج من الاسلام الحجازى شيخ ابوسعيد
بوزبير بن عبد عمده واصيل اولدومعه بوكاب بنى واصيل ابدي تاتا
بن ابديزم كه شيخ ابوسعيد هوز بوسوزك لذ بن طمش
دكردن ديرا اكر طمش اوليدى ابو علي سينا اونوك منال
كي مطعون اولودي **قطعه** اندر عشق كهر و ترسانى
دركوي خرايايت نورسوي به سويدى وسويدى وسودا
به دريغا اكر استرسك كه نما سنك سنه لرك حل اوله
بلكه هر مذهب كه وار در اول وقت ثابت و مقر اولوز
كه قالب و كسريت يرين اوله زيرا كه خطاب و تكليف فالكه
در امانت كشي كه فالى ترك ايمش و كسريت رقت اوله و كند
طشده كلش اوله تكليف خطاب اول كشيده كدر جان و
دل حكى قائم اولوز كفر و ايمان فالكه متعلقدر اولكشي كه
ميدان الارض غير الارض اكانستوف اوله فلك تكليف اندك

و ظاهر بجا و در كليات

مرفوع

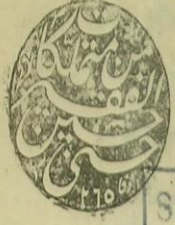
مرفوع اولوز و فلك احوالى عد و ضبطه قابل اولوز كاه
اولوز كه فريدك رويشي بيه اويمز و اول نه حاله در بيلين
چونكه هر زيريك حالى ز نوع اخر اولوز او بچى امر و نك
تختين و ضبطه و فلم حكمنه اولوز انما سر بعتك بستره
متعلقدر جمله عمره رحال و رسوال اولوز او لوز ضبط
و قاعده به قابل اولوز جمله مؤخو دانه عليك بكي ط و ق و ز
دري علم و ارضه كه علم ادون الله در و نصف دحي كه علم
الهدى و **علمك ما لم تكن تعلم** معلوم و معلوما اندك رفرودن **درك**
عبرى سنه باكه جبر و زيكه امكان دحي بوقدره كه اعلم
لاجل منعه انا علم باا نسر بر دحي خود با انا به ايشك
بوقايس نه علم و از و نه جهل و نه طلب و از و نه ترك نه حاصل
و از و نه في حاصل نه مست و نه هشتبان بوندن سخن رسته
اولوزى بوقيل و قالدن فور اولوز **قطعه** نه دست رسد بون
بارى كه مرا نه كم شود از سر خمادى كه مرا هر جديدي
و قعه در زنى بكرم در و در عاليت كاري كه مرا بوجديك

Handwritten notes and stamps at the bottom left of the page.

معنسان نه خوب بيان بيمك ديدم كه بويجه كه جمعه كجه
 بي ابدى ماه رجيك طفورنجي كوني شيخ ابوعل املي كوردم
 كلدي و ديد كه مضطرب عليه السالاي واقعه ده كوردم
 و سناكه عين القضاة سن انك خدمتند ابدوك بويجه
 الوب سكا و ديد كه اي عين القضاة بوندن انونق اسراي
 اشكاره ايمه جارم سكا فدا اوسون و بينوا و لساعت
 المي كندومه چكوب عالم كيا بوندن ان چكوب بكي اكا شعور
 اولدم تاكه بركه دخي بيوره **فصحه** تاكه از درم و درم
 دلبستت جاي في اعل بوش كر ببننت از ديدن و از
 رفته سوي خوش رويم همه جشم همه دست ابد نصير
 ايله كه تايم عالمه بلسوب رحمت بشريتندل فور بولوب
 سنسيز سكاريم ان و به جكدر عالم حرورع بوندن
 انونق عبادت كورمك اولم جن اوله كه كيدي اوباروند
 فور بيل حسي الله لا اله الا الله وهو نعم المولى ونعم النصير
 وهو المبتدئ في سوا الصراط والطريق

Süleymaniye U Kütüphanesi	
Kirami	2005 24
Yeni Kayit No.	
Eski Kayit No	1479

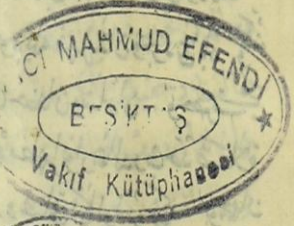
۴

Söğütmenir Vakıf Kütüphanesi	
Kişi	Hacı Mahmut Efendi
Yeni No	3060
Eski Kayıt No	

تم استحضار المحضر در وین
 محمد شرف الدین بن محمد حسن
 اور طمانہ و معادہ
 ۱۰ ص ۱۹
 ۲۵

۵۸۱۳۴

اولدرکه بوفقیه حفری و بی ریا وطن
 اصلیدن دور و مطلب اضنی دن
 مهور زار و سرگردان کروب گاه علوم
 ظاهری دراستله ظاهری راسته و
 گاه فنون باطنی ممارستله درونی پیراسته
 فیلوب نعم **الانیس الکتاب النقیس** دیوبند
 باشی خرقه فراغته چکوب عالمده اهل
 کماله رغبت اولمدبغی مثبت ومبرهن
 اولدوغنه بناء کند و حاملدن بحث و
 جدال دن کجوب دریا افکاره مستغرق
 طالب در حقیقت ایکن مبتسر رحمن کوش
 جاننده ایدوب الهام ایندیکه ای عالم
 کونده فالمش در درمندواره بود نیای
 فاینده بر اثر قیوب **عند ذکر الصالحین من الرحمة**
 باری احوال مشایخدن برساله انشا
 انشک تا صحیفه روزگاره ابدی بر کمال
 اوله بن دیدم ای بار عزیز اشبودیدون
 نشنیده بنده که استطاعت اوله که انزل
 احوالی بیاننده برساله ترتیب اولنه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 حمد سباس و شکر و قیاس اول خلاق
 عالم و رزاق بنی آدم واجب اوجودکه
 وجود جودیه شهرستان وجودی اباد و خشنه
 کونکالری خندان و شادان و حضرت نبی
 مختارکه مظهر انوار جمال دردی حد صلاوة
 و سلامه و محتاجی اکا اولسونکه بوجدهان
 فانی که ملک بقایه پایه انک شرع شریفی
 و طریق مستقیمیه ایله انتظام بولدی و حج
 الیه اصحاب کرام لوی اوزرینه اولسونکه
 انلره خفته بیورلشد **اصحابی کالجور**
یلهم **افتدیور اهدیم** **یم** باعث تسوید و راق
 عبرت نمون و موجب تمیق صحاح جبروت

خصصه که احوال مشایخ بر در بایجا کمر اندر
 فطره در بای بیچ و وصف و عیان ایلبه دیوب
 جواب و بر دم اما جان و جان بوشوقله
 مست و حیران ایکن پادشاه عالمبناه
 سلطان سلیم بن سلیمان خان حضرت پادشاه
 خدا مژدن بر صاحب عرفان بوحفیر لینه
 بلبل کلستان حقیقت و طوحی شهرستان
 طریقت حضرت شیخ عطارک مختار نامه
 ترجمه اتمک امر ایدوب حصوله موصول
 اولد قن بعد الامام حضور شریف لینه
 ایصال ایدجک شرف قبول ایلله مشرف
 بیور دیوب اول زمانده اینه قلب لینه
 منقش اولمش که شیخ محمد عین القضاات
 همدانی قدس سره الاعلی حضرت پادشاه
 کنز الحقائق و کشف الدقائق نام کتابی
 ترجمه ایدوب طلوب اهالی رومه نفعی
 عام و شامل اولق مراد اید کلزنده اول کجه
 عالم قید دن اطلاق اولنوب عالم مثاله روح
 بر فوق حوری جولان ایدجک کور که کند و نر

بر طاع باشند کور و اول موضع طبع شریف
 خوش کلوب بونک کبی شریف مقام شویله خلی
 و بی انسان اولق مناسب دکدر دیو اول
 موضعک عمارتته امر ایدوب بر عالی جامع و
 شهر بی مانند بنیاد ایتدی بوجو که اول حجر
 خیال دن اینه عالم شهوره کلور بوشرف
 الهی که اهالی رومه قنده فارسی لسان
 ایلله اولغین انتفاعندن حالی و مهور
 ایدی بس ترکی لسانله ترجمه سی فمیر در
 دیوب تغییر اولنوب بود اعیر شانتک
 امر ایتدی لکه انده لباس عجم ایلله اولان معانی
 شاهکیز قیای ترکیده خلوه لوقنده پس
 سمعا و طاعة دیوب اولکه نامور ایدی
 حاصل اولدی **و بِاللّٰهِ تَفْوِیْقٌ وَهُوَ نِعْمَ الْفَوْقُ**
نِعْمَ الْمَوْقُ وَ نِعْمَ الْفَوْقُ نَهْمُ دَاخِلِ اَوْل
 ای عزیز حضرت حق ظاهر سنی لر و صورت
 پرستار حفته حبیبینه نه بیورد که
وَرَبِّهِمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَ هُمْ لَا يَبْصُرُونَ و وحی
 بیورد که **فَدَخَلْنَاكَ مِنْ نُّورٍ وَ كُنَّا مِنْ**

پس محمد علیه صلوة والسلامه نوردیدی
و فرانه دخی **فَاتَّبِعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ**
دیو بودی امدی سن فرانده ان کاغذ و دنیا
سباه حروف کور کن کاغذ و مرکب و سطر
نورا و لرنری نور کورمه بلکه القرآن کلام الله
غیر مخلوق نه در خلق جمله ضوینت
کورب تشخیص ضلک فالدیبر الجورند که
مَالِ هَذَا النُّورِ بِأَكْلِ الطَّعَامِ وَبَشْيِ فِي
الْأَسْوَاقِ دیدیلرانا اهل بصیرت حقیقت
کورب **اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِنْ أُمَّةٍ مَخْذُودٍ**
بعضیلر **اللَّهُمَّ لَا تَجْرِمْنَا مِنْ ضَلَابَةٍ**
دیدیلر و بعضیلر **اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا شِفَاءَ عَمَلِ**
دیدیلر اگر بمقامه بشر اطلاق اولنه کافر
اولور لوزیر ایوردیکه **فَقَالُوا أَشْرَ بِمَقَانِ**
فَكَلِمًا محمد علیه صلوة والسلامه بودر که
لست کاحدی که امدی حقیقت قرآن که
صفه مقدس رب تعزیدر انبیا و اهل و لا ینک
کو کاتبیه مفروند و هر بو طدر زیر ابوطا
جانی انکله در اول کتابه دکدر اما سینه

کتابه طلب نور زیرا که ان للقرآن ظهر
بطنا و لبطنه الی سبعة ابطن در زیر
هر اینک ظاهری وار و باطنی وار نایدی
بطنه وارخه و پریده دخی بودر ان
القرآن علی سبعة احرف کلها کاف و ثانی
امدی حضرت قرآن که کند و فی اهلنه کوشه
یدی صورنده کور بودی هر صورتی تمام
ثنانی و کافی اولور قرآن اوقیان کشفی معانی
قرآن ایشنه بر نو جمال قرآن انی محو ایدر
انده نه فارسی و نه قرابت و نه کتابت فالور
بلکی همان مفرون اولور تنکم بودر نشد
اهل القرآن اهل الله و خاصته امدی
بودر بدن غیری بر بشریت وردر و بو
صورتن غیری بر معنا وارد پس بویت که
بودر **وَمَا مِنْ آلَةٍ مَقَامٌ مَعْلُومٌ** و فوق
کل ذی علم عنکیم **وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ**
إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ بویت تأویل
انجی الله تعالی بیلور و دخی علمده راسخ
اولور بیلور پس علم ندر بودر که

بَلْ هُوَ بَيِّنَاتٍ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ
 بوی خود که علم آنده در بود که
أَمَّنْ شَرَحَ اللَّهُ صُدُورَهُمْ لِلدِّينِ لِيُخْرِجَهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ
 من زینت منکم رسول علی صلوة و السلام
 بود که ان من العلم کتبه المکتوب
 لا یعلمه الا العلم بالله اذا انظفوا به
 لم ینکوه الا اهل القرية جمله علم اوج
 قسمد بری بی ادم علمد و بری فرشته علمد
 علمد و بری دخی ساز مخلوقات علمد
 اما بر علم دخی که علم خدا را که علم محزون
 و مکتوب دیر بونی خدا در غیر کسی
 بلز آمدی علم دانی کمد بلنمد و بو علم
 علم دانی غیر کسی بلز زین
أَطْلُبُوا الْعِلْمَ وَ لَوْ بِالصَّيْلِ بوردی علم
أَمَّتْ كَانِيَاءَ بَنِي إِسْرَائِيلَ جِئْنَا بِجِبْتِ
 از آنکه تا علمای امتی کانیای بنی اسرائیل
 کمل در بنیله سن پس اول بوله راه
 علمدن کمنک کرد ز بر اطلب امت
 عمل بولندن اولورا اما عمل در کل عمل قلب

زیرا من عمل بها علیه اوردت الله علم ما لم یعلم
 در بفا کلم الناس علی قدر عقولهم تمام
 نصیحتدر بوسوز خاص اولنله کون و کلدر
 جمله سی بازلد و غی زمانده خاص اولنله کون
 د کلدر بلکه سونلو که صو نه دن ایشیده لو
 انلدرخی مفدا رنجه نصیب له لر زیرا
 هر نسنه که اشدیده اشیده نک فهم
 مقامنده اولنیه اگلیه قادر اولنله صاف
 مبلسنکه فرآنده برکروه یا نچینیک گروه
 خطاب اوله اوله د کل بلکه هر ایت
 و هر حرف بر شخصه خطابدر اما مقصود
 بر شخص اخر در و مقصود هر شخص اخر در
 پس هر نسنه که بوور قلدره باز نمشد
 هر بر سطر بر مقام بر حالت و هر کل سنده
 مقصود بر مریده بر طابند که بوسوز زید
 دینله عمره دینلر آمدی صما که الحمد لله
 رب العالمین ابو جهل ایشتمش اوله
 کلا ابو جهل انجی قل با انها الکافرون
 ایشتمک انک نصیبی اول ایدی بوکده لیل

اولد که حضرت عمر بود رسول الله صلی الله
علیه و آله ابوبکر رضوان الله علیهم اجمعین
سویلتلر ایدی که سوز لر بی آکلار دم
و گاه اولورد که ایشیدر آکلار فر دم
و گاه اولورد که ایشیده مزد م بو
د کلد حضرت عمر دن در بغ اولن حاشنا
بلکه اولدر که شهیدی معده اولان
هر معصوم قوزی پیر یانی و ناخورد سگری
حلو ایدر سوز لر ز معده سی تحمل اتمز
بوند ندر که عبد الله بن عباس رضی الله عنه
بورد لکه **ان ربکم الله الذی خلق السموات
والارض فی ستة ايام ثم استوی علی العرش**
این تفسیر ایددم بنی رجم ایدر دیکر
دیدی و ابوهریره رضی الله عنه الله الذی
خلق سبع سموات و من الارض منهلن بنزل
الامر لهنن این شرح ایددم بنی
تکفیر ایدر دیکر دیدی عبد الله بن
عباس ایدر بر کیم حضرت علی رضی الله عنه
ایله اولدم ناصبا حدک بسم الله باسین شرح

کندومی انک یا ننده در یاد بندد بردستی
یکی کوردم **ظهر الفسار فی البر و البحر** و هر
نسنه ک خلق او کرده اول بر دزد و اول
نسنه خدا تعلیم ایده اول مجرد در بجز
خود نهایی بو قدر کم الایه ولا یحیطون شی
من علی الامم انشاء بو حدیثی ایشکنم
ببور المؤمنین مرآت المؤمنین هر کشتی که
بر نسنه بلمسه اما بلیک اسنه انک
ایچون ایکی بول وارد در بری کوکله وجوع
ایدر بر نسنه اولکه کوکله وجوع ایدر
انده تدبر و تفکر ایله اوله بر واسطه ایله کوکلی
اله کتوره و کند کوکاک دخی اله کتور
دی بر رسول علیه صلوة و سلامه مدن بودر که
استفت قلبک ای عزیز هر شی که سنک
او کوند که انک محکم و مفلسی صدق دل
اوله اگر کوکاک فتوا بر دسه امر خدا در
اشله و اگر بر میبه ترک ایله اما بر نکتمز
اولدر که مفیض نفس ماره در اما بر کشینک
مفلسی کوکل اوله اول متفی و سعید در

عکسی خاسته و شفی در اگر بر شخصیده اول
قابلیت اوله کند و کو کلنی سبله اگر قابلیتک
یوحیسه اهلند سوال ایله ناکه غیرک
کو کلنی سنک ایبتک اوله ای دوست
کو کل ایکی قسمدر بر قسمی قلم الله مقابله
سند در اورزینیه کتب الله فی قلوبهم
الایمان یازمشدر مین الله کاتب
اولور زهر نشنه کم بلیه و بهمنسه کو کتبه
توجه ایده بو سبب ایله بیور ایکن
فتم خام ناچخته در قلم الله مقابله سنده
دکلدر اول بدنکه کو کلنی ایینه و لوح
وقلم الله اوله صور سنکه بله پس بوندن
معلوم اولدیکی خدای پیرک جانی ایینه
کو دمک ندر نتم پیرکندن مرید جانندن
کور و مرید دخی پیر جانندن خدای کور
بو جمله نک مثالی بودر که بر جماعت خسته
اولوب طبیبه و ارساله هر برینه بر علاج
و بر بوسنخ طبیبک جهلندن دکل
بلکه اختلاف مرضندن در اما قابلیت

دین و اسلامی یک رنگدر **بِسْمِ الْأَسْلَامِ**
عَلَى خَمْسٍ ابدی البتله بر بر طریقت
کر کردر که طبیب حادق اولوب مریده معالجه
ایده و هر مختلف درده مختلف درمان
بیوره شونار که طبیبی تیرک ایتدی لر عتده
فالدیله فالوب صاع اولر لر بر مریده لانمده
که شیخ کاملاک خدمتده مذومت ایدوب
امرینه اطاعت ایده نتم من لای شیخ له لایین له
بیورلدی و شیخ دخی مرضدر که خار فنی قبول
ایدوب مریده تربیه ایده خدای تعالی بودر که
وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ وَبَرَدْنِي
لَيْسَتِخْلَفْتُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ
قَبْلِهِمْ بیورلدی ز بر بشریت کلیدی کو کلدرده
و غفلت بندی فکر لرد در و معنی لرد در
أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفَرَانَ أَمْ عَلَى قُلُوبِ أَقْفَالِهِمْ
فتح و ضربت کله بو کلبد کو کلدن قانفار ستره
ایاتینا فی الافاق ظهور ایدر ملک و ملکوت
کور و کذلک زری ابرهیم ملکوت السموات
والارض و حضرت عیسی علیه السلام بیوردر که

این کتاب
انسان دن
مخبر
صحیح
مخبر